

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ÇANAKKALE SAVAŞLARI'NDA İTİLÂF DONANMASI'NA
VURULAN BÜYÜK DARBE (MAYIS 1915 HAREKÂTI)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Abdullah Burak KANDAŞ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mithat ATABAY

Çanakkale - 2015

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Çanakkale Savaşları’nda İtilâf Donanması’na Vurulan Büyük Darbe (Mayıs 1915 Harekâtı)” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

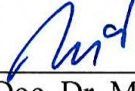

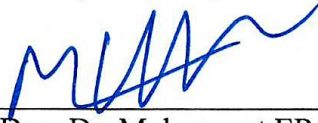
05/06/2015

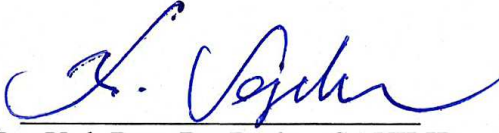
Abdullah Burak KANDAŞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Abdullah Burak KANDAŞ'a ait "Çanakkale Savaşları'nda İtilâf Donanması'na Vurulan Büyük Darbe (Mayıs 1915 Harekâtı)" adlı çalışma, jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Yrd. Doç. Dr. Mithat ATABAY
(Danışman)

Üye Doç. Dr. Muhammet ERAT

Üye Yrd. Doç. Dr. Burhan SAYILIR

Üye Yrd. Doç. Dr. Cahide SINMAZ SÖNMEZ

Üye Yrd. Doç. Dr. Ramazan Erhan GÜLLÜ

Tez No : 10075570

Tez Savunma Tarihi : 05.06.2015

ONAY

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü
11.06/20.15

ÖZET

İngiliz ve Fransız Donanması, Çanakkale Kara Savaşları sırasında denizden topçu desteği sağlayarak İtilaf Ordusu'nun Gelibolu Yarımadası'nda tutunmasına ve ilerlemesine büyük katkıda bulunmuştur. Ancak bu durum, 1915 yılının Mayıs ayında Muavenet-i Milliye Muhribi ve U-21 Denizaltısı'nın düzenlediği harekâtlar sonucunda değişikliğe uğramıştır.

Osmanlı Donanması'na bağlı Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 13 Mayıs 1915'te HMS Goliath Zırhlısı'nı, Alman Donanması başlısı U-21 Denizaltısı'nın 25 Mayıs'ta HMS Triumph ve iki gün sonra HMS Majestic zırhlılarını batırması Çanakkale Savaşları için bir dönüm noktası olmuştur. Bu gemilerin kaybı ile HMS Queen Elizabeth başta olmak üzere büyük zırhlılar Çanakkale bölgesinden ayrılmış ve karadaki birlikleri destekleme görevi, hafif kruvazörler ve monitörlere bırakılmıştır. Böylece, İtilaf Devletleri'nin kara ordusuna verilen deniz topçu desteği büyük ölçüde azalmıştır. İtilâf Donanması'nın geri kalan unsurlarının da Gelibolu Yarımadası açıklarından daha güvenli olan Bozcaada, Gökçeada ve Limni Adası'na çekilmesi ve cepheye yapılan nakliyatın mayın tarama gemilerine bırakılması da lojistik açıdan aksamalara sebep olmuştur. Ayrıca bölgede kalan az sayıda zırhlıyı ve nakliye gemilerini torpido hücumundan korumak için yoğun önlemler alınmıştır.

İngiltere'nin denizlerdeki üstünlüğünü simgeleyen bu üç zırhlının kaybı, ülkede siyasi kriz doğurmuş ve Çanakkale Harekâtı'nın fikir babası olan Denizcilik Bakanı Winston Churchill'in görevinden ayrılmasına sebep olmuştur. Bu harekâtların başarıyla gerçekleştirilmesi cephedeki Türk askerinin morali üzerinde olumlu etki yaparken, Müttefik askerinin Çanakkale'nin geçileceğine olan inancını ortadan kaldırmış ve böylece kara savaşlarının seyri Osmanlı Ordusu lehine değişmiştir. Bu gelişmeler sonucunda savaş, İtilaf Ordusu'nun planladığı sürenin üzerine çıkmış ve neticede aleyhine sonuçlanmıştır.

“Çanakkale Savaşları'nda İtilâf Donanması'na Vurulan Büyük Darbe (Mayıs 1915 Harekâtı)” isimli bu tezde; denizden sağlanan desteğin boyutu detaylarıyla ele alınarak, bahse konu gemilerin hedef olarak seçilme sebepleri, harekâtların gerçekleşme biçimi ve doğrudukları sonuçların karşılaştırmalı olarak ortaya çıkartılması amaçlanmıştır.

ABSTRACT

During Çanakkale Land Battles, by means of the support of the artillery from the sea, British and French Navy helped the Allied Land Forces to hold on and to advance. But the circumstances changed on May 1915 by the operations of the destroyer Muavenet-i Milliye and U-21 Submarine.

The sinking of Goliath on 13 May 1915 by the Ottoman Navy destroyer Muavenet-i Milliye and the sinking of the battleships HMS Triumph on May 25 and two days later HMS Majestic by German Navy U-21 Submarine were a turning point for Çanakkale Battles. With the loss of these ships HMS Queen Elizabeth being in the first place, large battleships had to leave Çanakkale and the support task of the army was left to light cruisers and monitors. As a consequence, the Allied army was deprived of support of naval artillery. The withdrawal of the rest of the components of the Allied Navy to Bozcaada, Gökçeada and Limni Islands - safer places than Gallipoli Peninsula - and leaving the task of transport to the front to mine sweepers, caused logistic delays. Strict precautions were taken to protect the few battleships that stayed in the front and to protect transport ships from torpedo attacks.

The loss of these three ships, which were the symbol for the British superiority in the sea, caused a diplomatic crises in the country and Winston Churchill, who was the First Lord of the Admiralty and the founding father of Çanakkale Operations, had to leave his duty. While the success of these operations effected the moral of Turkish soldiers in front positively, the faith of the Allied soldiers on passing Çanakkale changed completely. After this date, the course of landing battles changed in favour of Ottoman Army. As a result of these developments, the battle extended the time limit the Allied Forces planned and consequently ended against them.

In this thesis named “The Knockout of Allied Navy in Gallipoli Campaign (May 1915 Operation)”, it is aimed to comparatively bring into open the reasons of the aforementioned ships to be chosen as targets, the manner of the operations and their consecutive results by discussing the support from the sea in detail.

ÖNSÖZ

Çanakkale’de 1915 yılının Mayıs ayında ve sonrasında, kara savaşları yoğun şekilde yapılmış ve her iki tarafta da büyük kayıplara sebep olmuştur. Bu nedenle, Mayıs 1915’te HMS Goliath, HMS Triumph ve HMS Majestic’in batırılmaları ile sonuçlanan harekâtların önemi yeteri kadar anlaşılamamıştır. Çanakkale Savaşları’nın yüzüncü yıldönümünde yapılan bu çalışma ile bahse konu harekâtların tüm yönleriyle, karşılaştırmalı olarak ele alınması ve sebep-sonuç ilişkisi içerisinde incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş mahiyetindeki bölüm, Birinci Dünya Savaşı’nın başlaması ve Çanakkale Cephesi’nin açılmasını anlatmaktadır. Birinci bölümde; Çanakkale Boğazı’na denizden yapılan saldırılar ele alınmıştır. İkinci bölümde; Gelibolu Yarımadası’na yapılan çıkarma harekâtı ile başlayan kara savaşları ve İtilaf Donanması’nın denizden sağladığı topçu desteği anlatılmıştır. Üçüncü bölümde; hedef olarak seçilen bu gemilerin batırılma harekâtları, kamuoyuna yansımaları ve sonuçları, Muavenet-i Milliye Muhribi’nin seyir jurnali ve torpido tarihçe defteri ile U-21 Denizaltısı’nın seyir jurnali ve harp ceridelerinden faydalanılarak ele alınmıştır. Sonuç bölümünde; bu gemilerin batırılmasının doğurduğu askeri ve siyasi sonuçlar kıyaslamalı olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, Çanakkale Kara Savaşları’nın tez konusunun içinde yer almasına rağmen, sadece İtilaf Donanması ile ilişkisine değinilmiş, savaşın içeriğine dair ayrıntıya girilmemiştir.

Yüksek Lisans eğitimimin her aşamasında beni teşvik eden, bu konuyu seçmemi sağlayan, araştırma ve yazım sürecinde beni yönlendiren, desteğini her zaman yanımda hissettiğim sayın hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mithat ATABAY başta olmak üzere, ders aşamasında üzerimde emeği olan hocalarıma sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. U-21 Denizaltısı’nın seyir jurnalini ve harp ceridesini Alman Arşivleri’nden tezim için temin eden Sayın Klaus Wolf’e ve dilimize çeviren Sayın Bülent Erdemoğlu’na ayrıca teşekkür ederim. Yüksek Lisans eğitimi için beni yüreklendiren Dz. Bnb. Burak ŞİMŞEK ve her türlü kolaylığı sağlayan Dz. Yb. Mehmet ÇALIŞKAN ile araştırma ve tez yazım sürecinde yoğun şekilde faydalandığım, Çanakkale Savaşları konusunda dünyada sayılı bir yere sahip olan Çanakkale Deniz Müzesi Komutanlığı’nın kütüphanesine ve yardımsever personeline teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, Yüksek Lisans eğitimim sürecinde; oğlumuz Yiğitalp’i dünyaya getiren ve kendi tezini yazmasına rağmen, beni sürekli destekleyen değerli eşim Emel KANDAŞ’a en içten sevgilerimle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
GİRİŞ	
ÇANAKKALE HAREKÂTI'NA GENEL BİR BAKIŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇANAKKALE BOĞAZI'NA DENİZDEN YAPILAN SALDIRILAR

1.1. 3 Kasım 1914 Harekâtı	18
1.2. Çanakkale Cephesi'nin Açılması ve Sonrasında Yapılan İlk Saldırı (19 Şubat 1915 Harekâtı)	25
1.3. 25 Şubat-18 Mart 1915 Arasında Yapılan Saldırıları	32
1.4. 18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Savaşı.....	47
1.4.1 Harekât.....	47
1.4.2 Harekâtın Sonuçları	52

İKİNCİ BÖLÜM

KARA SAVAŞLARI VE İTİLÂF DEVLETLERİ'NİN DONANMA DESTEĞİ

2.1. Donanma Destekli Kara Harekâtına Karar Verilmesi	56
2.1.1 İtilâf Devletleri'nin Kara Harekâtı İçin Yaptığı Hazırlıklar	62
2.1.2 18 Mart 1915 Deniz Savaşı Sonrasında Osmanlı Devleti'nin Aldığı Önlemler	67
2.2. Kara Savaşları ve Denizden Türk Mevzilerinin Bombalanması	70
2.2.1 Kara Savaşlarının Yapıldığı Bölgeler	77
2.2.2 Kara ve Deniz Koordinasyonunun Sağlanması ve Bombardımanın Etkisi	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAYIS 1915’TE İTİLÂF DONANMASI’NA VURULAN BÜYÜK DARBE

3.1. HMS Goliath’ın Batırılması	85
3.1.1 Muavenet-i Milliye Muhribi	85
3.1.1.1 Teknik Özellikleri ve Çanakkale Savaşı’na Kadar Olan Faaliyetleri	86
3.1.1.2 Personel ve Kadro Yapısı	88
3.1.1.3 Gemide Bulunan Alman Personel ve Görevleri	93
3.1.2 HMS Goliath	94
3.1.2.1 Teknik Özellikleri ve Çanakkale Savaşı’na Kadar Olan Faaliyetleri	95
3.1.2.2 Çanakkale Harekâtı’ndaki Faaliyetleri	96
3.1.3 HMS Goliath’ın Batırılma Harekâtı	97
3.1.4 Harekâtın Sonuçları	106
3.2. HMS Triumph’un Batırılması	111
3.2.1. U-21 Denizaltısı	111
3.2.1.1 Teknik Özellikleri ve Çanakkale Savaşı’na Kadar Olan Faaliyetleri	112
3.2.2 HMS Triumph	114
3.2.2.1 Teknik Özellikleri ve Çanakkale Savaşı’na Kadar Olan Faaliyetleri	114
3.2.2.2 Çanakkale Harekâtı’ndaki Faaliyetleri	115
3.2.3 HMS Triumph’un Batırılma Harekâtı	117
3.2.4 Harekâtın Sonuçları	122
3.3. HMS Majestic’in Batırılması	124
3.3.1 HMS Majestic	124
3.3.1.1 Teknik Özellikleri ve Çanakkale Savaşı’na Kadar Olan Faaliyetleri	124
3.3.1.2 Çanakkale Harekâtı’ndaki Faaliyetleri	125
3.3.2 HMS Majestic’in Batırılma Harekâtı	127
3.3.3 Harekâtın Sonuçları	130
SONUÇ	135
KAYNAKÇA	140
EKLER	149

KISALTMALAR

Alb.	:	Albay
Anzak	:	ANZAC - Avustralian and New Zealand Army Corps (Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu)
bkz.	:	Bakınız
Bnb.	:	Binbaşı
c.	:	Cilt
çev.	:	Çeviren
D.	:	Dergi(si)
der.	:	Derleyen
dk	:	Dakika
Dz.K.K.	:	Deniz Kuvvetleri Komutanlığı
ed.	:	Editör
Gzt.	:	Gazete(si)
hp	:	Horsepower (beygir gücü)
Ibid	:	Aynı eser
Kd.	:	Kıdemli
kts	:	Knot; saatte bir deniz miline (1852 metre) karşılık gelen hız birimi
No.	:	Numara
pdr	:	Pounder veya libre; 450 grama karşılık gelen ağırlık birimi
s.	:	Sayfa
Vol.	:	Volume
Yb.	:	Yarbay
yay. haz.	:	Yayına hazırlayan
yy.	:	Yüzyıl
Yzb.	:	Yüzbaşı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo: 1 Akdeniz Sefer Kuvveti'ni Oluşturan Birlikler	63
Tablo: 2 Muavenet-i Milliye Muhribi'nde Görevli Türk Subaylar	89
Tablo: 3 Muavenet-i Milliye Muhribi'nde Görevli Türk Erbaş/Erlər	90
Tablo: 4 Muavenet-i Milliye Muhribi'nde Görevli Alman Personel.....	93

GİRİŞ

ÇANAKKALE HAREKÂTI'NA GENEL BİR BAKIŞ

Balkan Savaşları sonrasında büyük devletler, Osmanlı Devleti'ni ittifak yapılmaya değer bir güç olarak görmemekteydi. Gerginleşen siyasi ortam içerisinde kurtuluşunu, ancak güçlü devletlerle yapılacak anlaşmalara bağlayan Osmanlı Devleti, büyük savaş öncesinde ittifak arayışlarını hızlandırmıştır. Ekonomik ve askeri açıdan tükenen Osmanlı Devleti'nin bu çabaları, büyük devletlerin yanı sıra, bağımsızlığını yeni kazanan Balkan Devletleri tarafından bile sonuçsuz bırakılmıştır. Fransa, İngiltere, Rusya, Bulgaristan, Romanya ve Yunanistan ile girdiği ittifak arayışı çabalarından olumlu sonuç alamayan¹ Osmanlı Devleti, çareyi Almanya ile anlaşmakta bulmuştur. Almanya'nın Rusya'ya savaş ilan etmesinden bir gün sonra, 2 Ağustos 1914 tarihinde Sadrazam Said Halim Paşa'nın Yeniköy'deki yalısında yapılan ve Talat Paşa, Enver Paşa ve Halil Bey'in de katıldığı toplantıda, Osmanlı Sadrazamı ile Almanya Büyükelçisi Hans Freiherr von Wangenheim arasında Türk-Alman İttifak Antlaşması imzalanmıştır.² Aynı gün, Osmanlı Devleti; Almanya, Fransa, Belçika'nın seferberlik ilân etmesi ve Avrupa'da savaşın başlaması nedeniyle 3 Ağustos 1914 tarihinden geçerli olmak üzere genel seferberlik ilân etmiştir.³

Almanya'nın süratli bir şekilde deniz gücünü arttırması sonucu bu alanda liderliği başkasına bırakmaktan çekinen İngiltere, büyük bir atılım yapmış ve özellikle modern savaş gemilerinin yapımına hız veren bir politika izlemiştir. Büyük savaşın başlamasıyla Avrupa'da yaşanan gelişmelerden endişe duyan İngiltere, Osmanlı Donanması için Armstrong Tersanesi'nde üretilmekte olan ve parası tümüyle ödenen Sultan I. Osman ve Vickers Tersanesi'nde inşası süren Reşadiye dretnotlarına el koyduğunu 3 Ağustos 1914'te Osmanlı Hükümeti'ne resmen bildirmiştir. Bu karar, Osmanlı kamuoyunun İngiltere'ye karşı büyük öfke duymasının yanı sıra dünyadaki Müslümanlar arasında da büyük tepkiye

¹ Osmanlı Devleti'nin savaş öncesindeki ittifak arayışı çabaları için bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi Cilt III Kısım I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s. 106-144.

² Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi I'inci Cilt Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1991, s. 47; ayrıca bkz. Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Tisa Matbaası, Ankara 1984, s. 108-109.

³ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 1, s. 167.

yol açmıştır.⁴ Bu tarihte henüz savaşa girmemiş olan İngiltere'nin yasadışı ve uluslararası hukuk kurallarına aykırı olarak bu kararı almasında, Denizcilik Bakanı Winston Churchill'in "Alman Donanması'nın İngiliz Donanması'na üstünlük kurabileceği korkusu" etkili olmuştur.⁵

2 Ağustos 1914'te Başkomutanlık Vekâleti'nin kurulduğu ve bu göreve Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın atandığı Harbiye Nezareti tarafından kamuoyuna açıklanmıştır.⁶ 3 Ağustos 1914 tarihinde Başkomutanlık Vekâleti, İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nın kısmen mayınla kapatılması emrini⁷ vermiş ve 4 Ağustos 1914 tarihinde Çanakkale Boğazı yabancı savaş gemilerinin geçişine kapatılmıştır. Aynı gün, Selanik Mayın Gemisi tarafından, Havuzlar-Kepez Burnu arasında 22 mayınla Çanakkale Boğazı'nın ilk mayın hattı oluşturulmuş, oluşturulan mayın hatları arasından ticaret gemilerinin emniyetle geçebilmesi amacıyla Boğaz'ın Rumeli kıyısında bir geçit bırakılmıştır.⁸ Giresun Gemisi tarafından İstanbul'dan getirilen 26 mayın, 5 Ağustos'ta Selanik Mayın Gemisi'ne yüklenmiştir. 6 Ağustos 1914'te ilk mayın hattının yaklaşık 800 metre kuzeyinde Selanik Mayın Gemisi tarafından 26 mayınla ikinci mayın hattı oluşturulmuştur.⁹

10 Ağustos 1914 tarihinde Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı'na Emin Paşa'nın yerine Albay Cevat Bey atanmıştır.¹⁰ Savaş başladığında, Almanya'nın

⁴ Serhat Güvenç, *Drednot Ateşi ve Osmanlı Devleti: Reşadiye ve Sultan Osman Savaş Gemilerinin Öyküsü*, Deniz Basımevi, İstanbul 2005, s. 86; Sultan I. Osman (sonra HMS Agincourt) ve Reşadiye (sonra HMS Erin)'nin teknik özellikleri için bkz. Bernd Langensiepen, Ahmet Gülerüz, *1828-1923 Osmanlı Donanması*, Denizler Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 125.

⁵ Churchill'in bu konudaki düşünceleri için bkz. Martin Gilbert, *Churchill Bir Yaşam*, (çev. Süha Sertabiboğlu), İkinci Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s. 278-324; ayrıca bkz. Stanford J. Shaw, *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu Savaşa Giriş*, (çev. Beyza Sümer Aydaş), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s. 546.

⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi V nci Cilt Çanakkale Cephesi Harekâtı I nci Kitap*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 54.

⁷ Harbiye Nazırı ve Başkomutan Vekili Enver Paşa'nın Üçüncü Kolordu Komutanlığı'na 3 Ağustos 1914 tarihinde verdiği emir için bkz. Figen Atabey, *Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, s. 314: "Bahr-i Sefid ve Bahr-i Siyah Boğazları derhal kapatılacaktır. Torpil hattında ticaret gemilerinin geçişine müsait bir yol açık bırakılacaktır. İşaret şamandıraları kaldırılacak ve fenerler söndürülecektir."

⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi VIII. Cilt*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976, s. 95; Saim Besbelli, *Çanakkale'de Türk Bahriyesi (1914-1918)*, Deniz Basımevi, İstanbul 1959, s. 3; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup Komutanı Binbaşı Nazmi Bey'in Günlüğüyle Çanakkale Deniz Savaşları*, (yay. haz. Erdoğan Şimşek, Aynur Güner), Deniz Basımevi, İstanbul 2010, s.26. Harekât sırasında Yüzbaşı olan Nazmi Bey, günlüğünde mayınların döküldüğü tarihi 3 Ağustos 1914 olarak kaydetmiştir. Ancak mayınların döküldüğü tarih 4 Ağustos 1914'tür.

⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 96; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 26.

¹⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 96; Hülya Toker, *Çanakkale Muharebelerine Katılan Komutanların Biyografileri (Belge ve Fotoğraflarla)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2014, s. 150.

Akdeniz’de görev yapan iki savaş gemisi SMS Goeben ve SMS Breslau¹¹, 10 Ağustos 1914 günü saat 12.10’da Alman Deniz Kuvvetleri’nden aldıkları “Goeben’in mümkün olduğu kadar çabuk Çanakkale’ye girmesinin büyük önemi vardır”¹² telsiz mesajı üzerine kendilerini takip eden İngiliz ve Fransız Filosu’ndan¹³ kaçarak saat 17.00’de Çanakkale önlerine gelmiştir. Başkomutan Vekili Enver Paşa’nın Alman gemilerinin Çanakkale Boğazı’ndan girmelerine dair 7/8 Ağustos 1914 tarihinde verdiği¹⁴ “Almanya Hükümeti’nin Goeben ve Breslau isimindeki harp gemilerinin düşmanla muharebeye tutuşmuş olmaları muhtemeldir. Mezkûr gemiler Boğaz’a iltica ederlerse duhullerine müsaade ve kabul ediniz” emri gereği; SMS Goeben ve SMS Breslau, Kütahya Torpidobotu’nun refakatinde saat 17.17’de Çanakkale Boğazı’ndan giriş yaparak saat 19.35’te Çanakkale önlerine demirlemişlerdir.¹⁵

SMS Goeben ve SMS Breslau’nun Doğu Akdeniz ve Ege’de kendilerini takip eden İngiliz gemilerinden kurtulup Osmanlı karasularına girmesi nedeniyle Winston Churchill, “Çanakkale Boğazı’nın ablukaya alınması” emrini vermiş, kendisine İngiltere’nin Osmanlı Devleti ile savaşta olmadığına hatırlatılması üzerine verdiği emri “Boğaz girişini, düşman kruvazörlerin¹⁶ dışarı çıkışına karşı dikkatle gözleyin” şeklinde değiştirmiştir.¹⁷ 11 Ağustos 1914’te Alman gemilerine kömür ve cephane sağlayan Rodosto ve Korkovado vapurları ve daha sonra Donanma Komutanı Tümamiral Wilhelm Anton Souchon’un karargâh gemisi olacak General Vapuru da Boğaz’dan içeri girerken İngiliz Filosu tarafından engellenmemiştir.¹⁸

¹¹ SMS Goeben (sonra Yavuz Sultan Selim) ve SMS Breslau (sonra Midilli)’nin teknik özellikleri için bkz. Bernd Langensiepen, *1828-1923 ...*, s. 127, 159.

¹² Hermann Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, (çev. Deniz Yarbay Tekirdağlı H. Sami), Deniz Matbaası, İstanbul 1936, s.26.

¹³ Filo : Aynı veya çeşitli tipte savaş gemilerinin, bir Amiralin komutası altında toplanmasıyla oluşan ve çeşitli ikmal gemileriyle desteklenen deniz kuvvetidir. Belirli bir harekât alanında görevlendirilirler ve genellikle görevlendirildikleri sahanın adıyla anılırlar. Bu tezde kullanılan tüm denizcilik terimlerinin anlamı için bkz. Burhanettin Seri, *Denizcilik Ansiklopedisi*, Deniz Basımevi, İstanbul 2009.

¹⁴ Başkomutan Vekili Enver Paşa’nın Müstahkem Mevki Kumandanlığı’na 7/8 Ağustos 1914 tarihinde verdiği emir için bkz. Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve 18 Mart 1915*, Deniz Matbaası, İstanbul 1935, s. 10.

¹⁵ Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 12; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 26. Bu iki geminin Çanakkale’ye ulaşmaları, İngiliz ve Fransız kamuoyunda büyük tepki uyandırmış ve bu gemileri takip etmekle görevli İngiliz Amiral Sir Archibald Milne ve Fransız Amiral Bone de Lapeyere’nin görevden alınmalarına sebep olmuştur. Detaylı bilgi için bkz. Ersan Baş, *Türk Tarihinde Yavuz Zırhlısının Rolü*, Deniz Basımevi, İstanbul 2008, s. 85-87.

¹⁶ Kruvazör : Açık denizlerde ana kuvvetin; hava, su üstü ve denizaltı emniyetini sağlayan, muhripen büyük ve ateş gücü yüksek olan gemilerdir.

¹⁷ Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 326.

¹⁸ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 51; Doğan Hacipoğlu, *Osmanlı İmparatorluğu’nun 1. Dünya Harbine Girişi*, İstanbul Deniz İkmal Grup Komutanlığı Matbaası, İstanbul 2000, s. 67; Klaus Wolf, *Gelibolu*

Gemilerin Boğaz'dan geçişi Osmanlı kabine üyeleri arasında düşünce farklılığına sebep olmuştur. Osmanlı Devleti 3 Ağustos 1914 tarihinde tarafsızlığını ilan etmiş olduğundan, Uluslararası Deniz Hukuku Kuralları gereği bu iki geminin 24 saat içerisinde Osmanlı karasularını terk etmeleri veya personelinin enterne edilmeleri gerekiyordu.¹⁹ 10 Ağustos 1914 gecesi Sadrazam Said Halim Paşa'nın yalısında yapılan ve Cemal Paşa, Talat Paşa, Cavit Bey, Halil Bey'in bulunduğu toplantıda Enver Paşa, "Goeben ve Breslau'nun İngiliz Donanması'ndan kaçarak Çanakkale'ye geldiğini, kendisinin bu gemilere Boğaz'dan geçiş izni verdiğini" söylemiş ve "bu konu hakkında o gece karar verilmesi gerektiğini" belirtmiştir. Gemilerin geri gönderilmesi ihtimaline karşı, Alman Büyükelçisi Wangenheim'in, "Rusya ile anlaşarak Osmanlı Devleti'ni bölüşme" tehdidi karşısında, Halil Bey'in gemileri satın alma önerisi kabul edilmiştir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti'nin bu iki savaş gemisini 80 milyon marka satın aldığı gazetelere bildirilmiştir.²⁰

İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nı yabancı savaş gemilerine kapattıktan sonra tarafsızlığı şüpheli duruma gelen Osmanlı Devleti'nin, SMS Goeben ve SMS Breslau'yu satın almış gibi göstermesiyle savaşta Almanya'nın yanında yer alacağı kesinlik kazanmıştır. 16 Ağustos 1914'te yapılan törenle gemilere Türk Bayrağı çekilmiş, SMS Goeben'e Dokuzuncu Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim, SMS Breslau'ya Yunan işgali altında bulunan fakat henüz Osmanlı Devleti'nden ayrılmamış olan Midilli Adası'nın ismi verilmiştir. Başkomutan Vekili Enver Paşa tarafından bu isimlerin seçilmesi, Osmanlı Devleti'nin Almanya ile birlikte hareket etmesi halinde hem eski gücüne kavuşacağına hem de Balkan Savaşları sonucunda kaybettiği Ege adalarını geri alacağına olan inancını göstermesi bakımından önemlidir.²¹

Bu iki geminin bir oldu-bitti ile Osmanlı Donanması'na katılması, Rusya, Fransa ve İngiltere'nin tepkisine neden olmuştur. Yavuz ve Midilli'nin donanmaya katılım haberini alan Rus, Fransız ve İngiliz elçileri, Osmanlı Hükümeti'nden bu gemilerin Alman personelinin gönderilmesini istemiş, hükümetin bu konuda söz vermesi üzerine olay fazla büyümemiştir. Özellikle Rusya bu gelişmelerden büyük endişe duymuştur. 12 Ağustos'ta

1915 Birinci Dünya Harbi'nde Alman-Türk Askeri İttifakı, (çev. Eşref Bengi Özbilen), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 82.

¹⁹ 1907 tarihli "Deniz Harbinde Tarafsız Devletlerin Hakları ve Vazifelerine Dair XIII sayılı La Haye Sözleşmesi" için bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Deniz Harbi Hukuku*, (çev. Ahmet Kerse), Dz.K.K. Basımevi, Ankara 1968, s.B_1-B_7.

²⁰ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/1, s. 80-82.

²¹ Ersan Baş, *Türk Tarihinde ...*, s. 91.

Rusya'nın İstanbul'da bulunan Büyükelçisi Mikhail Nikolaevich de Giers, ülkesine “bu gemilerin Boğaz'dan içeri alınmasıyla durumun Rusya aleyhine değiştiğini, bu gemilerin Osmanlı'nın askeri gücü arttırdığını ve en önemlisi Türklerin siyasi olarak cesaret kazanarak önemli girişimlerde bulunabileceğini” iletmiştir. Başlangıçta Winston Churchill, Dışişleri Bakanı Edward Grey'e, “gemilerin Alman personelinin ülkelerine gönderildiği takdirde bu durumu kabul edeceklerini, İngiliz deniz heyetinin İstanbul'da kalmaya devam edeceğini, hatta el koydukları gemilerin veya ödenen paralarının geri verilmesiyle ilgili görüşmeye hazır olduklarını” bildirmiştir.²² Ancak Alman personelin geri gönderilmemesi üzerine, İngiltere bu konudaki tutumunu sertleştirmiş ve şartlar yerine getirilinceye kadar diğer denizlerde çok ihtiyaç duydukları iki kruvazörünü Çanakkale Boğazı çıkışında görevlendirmiştir. Bu durum İngiliz Donanması'nın planlarını önemli ölçüde etkilemiştir.

Yavuz ve Midilli'nin Osmanlı Devleti tarafından satın alınması İkdâm Gazetesi'nde “Osmanlılar müjde. Almanya Hükümeti'nin Goeben ve Breslau zırhlıları, Hükümet-i Osmaniye tarafından seksen milyon marka satın alınmıştır. Yeni zırhlılarımız, dün akşam Çanakkale'den içeri girmiştir. Bugün limanımıza geliyor”²³ şeklinde yer almıştır. Bu gemilerin gelişinin İngiltere'nin inşa edilmekte olan iki Osmanlı gemisine el koymasından hemen sonra gerçekleşmesi, Osmanlı halkının Almanya'ya karşı sempati duymasına sebep olmuştur. Bu olaydan sonra, İstanbul'da kalabalık bir kadın grubu gemilere el koyulması nedeniyle İngiliz Büyükelçiliği'ne giderek tepki göstermiş, daha sonra Alman Büyükelçiliği'ne giderek Goeben ve Breslau'nun gelişi sebebiyle teşekkürlerini bildirmiştir.²⁴ Ayrıca, Kastamonu halkının isteği üzerine Kasatamonu Kız Sanat Okulu öğrencileri tarafından dikilen ipek sancağın Yavuz Zırhlısı'na hediye edilmesi, o dönemde Türk halkının duygularını gösteren bir olay olması bakımından önemlidir.²⁵

Yaşanan gelişmeler üzerine, Osmanlı Bahriyesi'nde 30 Nisan 1912 tarihinden itibaren danışmanlık görevi yapmakta olan İngiliz Heyeti'nin Başkanı Amiral Arthur Henry Limpus ve personeli 15 Ağustos 1914 tarihinde donanmadan resmen ayrılmıştır. Donanma Komutanlığı Vekâletine Yarbay Arif Bey, Filotilla²⁶ Komodorluğuna²⁷ Yarbay

²² Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/1, s. 83-86.

²³ İkdâm, 11 Ağustos 1914; ayrıca bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde Çanakkale Cephesi 3 Kasım 1914-3 Şubat 1916 Haber-Yorum-Bildiri-Röportaj-Gözlem ve Anılar*, I. Cilt, Denizler Kitabevi, İstanbul 2004, s. 56; ayrıca bkz. Ersan Baş, *Türk Tarihinde ...*, s. 90.

²⁴ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/1, s. 83-84.

²⁵ Ersan Baş, *Türk Tarihinde ...*, s. 289-290.

²⁶ Filotilla : Dört adetten fazla muhrip, refakat gemisi, hücumbot, denizaltı gibi gemilerden oluşan ve taktik bir komutanın emrindeki savaş gemileri grubudur. Filotillalar bir araya gelerek filoları oluştururlar.

Muzaffer Bey getirilmiştir.²⁸ Aynı gün Çanakkale Boğazı'na İntibah Mayın gemisi tarafından 40 mayın dökülerek, Dardanos-Baykuştepe Burnu arasında üçüncü mayın hattı oluşturulmuştur. 18 Ağustos'ta keşif ve gözetleme faaliyetlerinde kullanılmak üzere İstanbul'dan Çanakkale'ye bir deniz uçağı getirilmiş, İntibah Mayın Gemisi tarafından 19 Ağustos'ta ilk mayın hattı, kuzeyinden 12 mayınla, ikinci mayın hattı 4 mayınla takviye edilmiş, 24 Ağustos'ta üçüncü mayın hattına 3 mayın eklenmiştir.²⁹

18 Ağustos 1914'te Osmanlı Donanması'nı denetleyen Amiral Souchon, gemiler için yoğun bir eğitim programı hazırlamış, her gemide bir Alman subayı görevlendirmiş ve Filotilla Komodorluğu'na bir Alman subayını atamıştır.³⁰ Çanakkale ve İstanbul Boğazları'nın savunmasının güçlendirilmesi için Almanya'dan Amiral Guido von Usedom ve Amiral Johannes Merten'in başlarında bulunduğu 15 subay ve 281 astsubay ve erden kurulu bir askeri heyet gelmiştir. Bu heyet, 29 Ağustos 1914'te İstanbul'a varmış, heyetin Amiral Merten'in komuta ettiği, 7 subay, 165 astsubay ve erden oluşan kısmı Çanakkale'ye gönderilmiştir. Amiral Merten ve heyeti 30 Ağustos 1914'te General Vapuru ile Çanakkale'ye varmıştır. Eylül ayının başından itibaren heyetin mayın teknisyeni ve muhaberecileri gemilerde, kıyı topçuları ve telemetrecileri³¹ ise Orhaniye, Ertuğrul, Anadolu ve Rumeli Hamidiyesi Tabyaları'nda görevlerine başlamıştır. 1 Eylül 1914'te Amiral Merten, Başkomutanlık Çanakkale Temsilcisi; Amiral Usedom, Sahil Topçu ve Torpil Birlikleri Müfettişi olarak tayin edilmiştir.³² Bu heyetin gelmesiyle birlikte, Eylül ayının başında hazırlıksız durumda bulunan Çanakkale Boğazı'nın tahkimâtı, kısa sürede önemli ölçüde gelişme göstermiştir.³³

Amiral Merten, Mesudiye Muharebe Gemisi'nin, eski bir gemi olması ve 24 cm çapındaki iki ağır topunun onarım maksadıyla İngiltere'de bulunması nedeniyle yüzer

²⁷ Komodor : Bir filotillanın taktik, sevk ve idaresinde görevlendirilmiş genellikle Albay rütbesindeki bir subaydır.

²⁸ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 51,63; Amiral Limpus ve heyeti bu tarihte görevi bırakmış olmalarına rağmen 16 Eylül 1914 tarihine kadar İstanbul'da kalmıştır; İngiliz Heyeti'nin Osmanlı Donanması'ndaki faaliyetleri için bkz. Celalettin Yavuz, *Osmanlı Bahriyesi'nde Yabancı Misyonlar*, İstanbul Deniz İkmal Grup Komutanlığı Basımevi, İstanbul 1999, s. 164-248.

²⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 99-102; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 29.

³⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 53; Filotilla Komodoru olarak atanan Alman Subayı'nın Bnb. Preiffer olduğu anlaşılmaktadır.

³¹ Telemetreci: atış öncesinde ve sırasında, hedefin mesafesini ölçmekle görevli teknik personele verilen isim.

³² Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 53.

³³ Aspinall Oglander, *Büyük Harbin Tarihi Çanakkale Gelibolu Askeri Harekâtı I. Cilt*, İkinci Baskı, (yay. haz. Metin Martı), Arma Yayınları, İstanbul 2005, s. 55.

batarya olarak görev yapması planlamıştır. Mesudiye, 5 Eylül 1914'te Çanakkale'ye gönderilmiş, Gemi Komutanı Arif Bey'in, Mesudiye'nin bu haliyle kullanılmasının yanlış olacağı konusundaki yoğun ısrarına rağmen 17 Eylül'de Kepez önlerinde Sarısığlar mevkiine demirletilmiştir.³⁴ 9 Eylül'de Amiral Souchon resmen Osmanlı Donanma Komutanlığı'na atanırken, yardımcılığına o ana kadar bu görevi yapmış olan Yb. Arif Bey getirilmiştir. Donanmada yeni bir düzenlemeye giden Amiral Souchon; Yavuz, Midilli, Hamidiye, Mecidiye, Berk-i Satvet, Peyk-i Satvet ile Yadigâr-ı Millet ve Taşoz sınıfı dörder muhripten oluşan faal bir filo kurmuştur.³⁵ Rus limanlarına yapılan saldırıdan sonra Barbaros Hayrettin ve Turgutreis Muharebe Gemileri de özellikle endirekt atışlar yapmak maksadıyla 1915 yılının Şubat-Ağustos ayları arasında Çanakkale Boğazı'nda görevlendirilmiştir.³⁶

Amiral Souchon, ayrıca Çanakkale ve İstanbul Boğazları'nın güvenliği için Başkomutanlık Vekâleti'nin isteği üzerine Almanya'dan 200 adet mayın getirilmesi talebinde bulunmuş ve bu talep uygun görülmüştür. Eylül ayının ortasında gelen mayınların, yarısı Giresun Gemisi'ne, yarısı Sarayburnu'nda bulunan mayın depolarına konulmuştur.³⁷ Amiral Souchon, Çanakkale Boğazı ticaret gemilerinin girişine açık olmasının, mayın yüklü bir ticaret geminin Marmara'ya gizlice mayın dökebilmesine olanak sağlayacağını Enver Paşa'ya bildirmiştir. Bunun üzerine Müstahkem Mevki Komutanlığı'na, 12 Eylül 1914'te Boğaz'a girecek gemilerin mayın hatlarının dışında durdurularak, 1 subay ve 6 erden oluşan bir kurul tarafından aranması hakkında emir verilmiştir. Bu emre göre; gemilerin telsiz kamaraları mühürlenecek, antenler güverteye indirilecek ve gemi bir kılavuzun dümen suyunda³⁸ seyrederek mayın hatları arasından emniyetle geçebilecekti.³⁹

³⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 103-104; Mesudiye Zırhlısı'nın Çanakkale'de görevlendirilmesi konusunda bkz. Oğuz Otay, *Mesudiye Zırhlısı: Osmanlı'nın Son 40 Yılı'nın Tanığı (1874-1914) Efendi Kaptan Kurtar Bizi!*, Denizler Kitabevi, İstanbul 2005, s. 173-192.

³⁵ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı ...*, c. 3/1, s.205; Figen Atabey, *Çanakkale Muharebelerinin ...*, s. 12.

³⁶ Bu iki geminin, Boğaz'ı geçmeyi başaracak Müttefik Filo'yu son bir savunma hattında karşılama ve çıkarma plajlarını bombardıman etme görevleri de bulunmaktaydı. Detaylı bilgi için bkz. Saim Besbelli, *Çanakkale'de Türk ...*, s. 12-14.

³⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 52-54; Almanya'ya sipariş edilen harp silah ve malzemeleri için bkz. Veli Yılmaz, *1'nci Dünya Harbi'nde Türk-Alman İttifakı ve Askeri Yardımlar*, Cem Ofset Matbaacılık, İstanbul 1993, s. 101-104.

³⁸ Dümen suyu : İleri yoldaki bir teknenin kıç tarafında bıraktığı izdir. Diğer adı karışık sudur.

³⁹ Hermann Lorey, *Türk Sularında Deniz Hareketleri Cilt II Boğazlar Etrafında Mücadele*, (çev. Tacettin Talayman), Deniz Basımevi, İstanbul 1946, s. 16.

Çanakkale Boğazı'nın savunma planı başlıca iki temele dayandırılmıştır. Buna göre; ilk olarak Boğaz, İtilâf Donanması'nın geçişini engellemek maksadıyla mayınlarla kapatılacak, sonra bu mayınların etkisiz hale getirilmesini önlemek için ağır toplardan kurulu tabyalar, hareketli toplardan oluşan set bataryaları⁴⁰ ve ışıldaklar⁴¹ kurulacaktı. Bu önlemlere ilave olarak, Boğaz'ın en dar yeri olan Çimenlik-Kilitbahir hattında gemilerden alınan torpido kovanlarının kullanılması denenmişse de bu konuda başarı sağlanamamıştır.⁴² Harbiye Nezareti tarafından 3'üncü Kolordu Komutanlığı'na mevcudunu sefer mevcuduna yükseltme emri verdiği 31 Temmuz 1914 tarihinde Müstahkem Mevki Topçusu, yurt içinde top üretilmemesi ve yurt dışından top getirilememesi nedeniyle Boğaz'ı savunmaya hazır değildi. Bu nedenle Çanakkale Boğazı'nın öz kaynaklarla güçlendirilmesi için bir takım önlemler alınmıştır.⁴³

1914-1918 yılları arasında Mareşal Liman von Sanders'in emir subayı olarak görev yapan Carl Mühlman'ın, "Çanakkale Boğazı'nda bulunan on tabya ve bataryada bulunan seksen topun modern savaşın gereklerine uyum sağlayamadığını belirterek, bu haliyle tabyaları en eski top modellerinden oluşan bir açık hava müzesine benzetmesi"⁴⁴ Alman görüşünü yansıtmaları bakımından önemlidir. Alman Amirali Schack da 29 Haziran 1914 tarihinde Harbiye Nezareti'ne verdiği raporda Boğaz'daki topların ihtiyacı karşılamadığına değinmiş ve her tabyanın bir müze halinde olduğunu belirtmiştir.⁴⁵

Çanakkale Boğazı'nın savunma hattı; giriş, orta ve merkez tahkimâtları olarak üç bölümden oluşmuştur. Girişteki Orhaniye ve Ertuğrul tabyalarının düşük çaplı ve kısa menzilli toplara⁴⁶ sahip olması nedeniyle, savunmanın Boğaz'ın içinde yapılması ve bütün savunma unsurlarının Çimenlik-Kilitbahir hattı ile İntepe-Eski Hisarlık hattı arasında yoğunlaştırılması amaçlanmıştır. Buna göre; giriş teşkilatının mevcut şekliyle bırakılması,

⁴⁰ Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın Deniz Muharebesine Karşı Savunma Planında; set bataryalarının görevinin, mayın hatlarını herhangi bir taarruza karşı korumak olduğu belirtilmiştir bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 529.

⁴¹ Işıldak : Gemiler ve muhabere istasyonları arasında, sancak işaretlerinin görülemediği veya görüş koşullarının uygun olmadığı durumlarda kullanılan haberleşme aracıdır. Çevreyi aydınlatmak için de kullanılabilir.

⁴² Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi Cilt III Kısım II*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s. 53.

⁴³ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 52, 87.

⁴⁴ Detaylı bilgi için bkz. Carl Mühlman, *Çanakkale Savaşı Bir Alman Subayının Notları*, (çev. Sedat Umran), Timaş Yayınları, İstanbul 1998, s. 43-48.

⁴⁵ Amiral Schack'ın Çanakkale Tahkimatı Hakkındaki Raporu için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c.8, s. 497.

⁴⁶ Tabya ve bataryalarda kullanılan topların menzilleri için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 539.

Çanakkale-Kilitbahir istihkâmları büyük çaplı ve uzun mesafeli toplarla takviye edilerek bir merkez grubu kurulması, Kepez-Soğanlıdere hattının batısındaki mayın hatlarını korumak için sahra toplarından faydalanılması ve ışıldaklarla gece atışlarını da sağlayacak bir engel hattı meydana getirilmesi planlanmıştır.

Bu hattın ilerisinde düşman gemilerinin rahatça atış yapmasına engel olmak için 15 cm çapındaki obüs ve havanlarla Karantina-Soğanlıdere hattı batısındaki sırtlarda bir ileri hat kurulmuştur. Böylece, top atışlarının bu hat üzerinde toplanarak yüksek bir atış kuvveti sağlanması hedeflenmiştir. Bu plan çerçevesinde uzun menzilli 24 ve 35,5 cm çapındaki toplar merkez grubunda toplanmıştır. Ayrıca, gemilerin ateş gücünü üzerlerine çekmek amacıyla soba borularından siyah duman çıkaran sahte bataryalar yapılmıştır.⁴⁷ Rumeli'de Ertuğrul ve Seddülbahir, Anadolu'da Orhaniye ve Kumkale tabyaları Çanakkale Boğazı'nın Giriş Tabyaları'nı oluşturmuştur. Görevi İtilâf Donanması'nı Boğaz dışında tutmak olan bu dört tabyada 15-28 cm çaplarında 19 adet ağır top, 6 adet havan ve 4 adet mantelli top⁴⁸ yer almıştır.⁴⁹

Orta tahkimât, İtilâf Donanması'na ait mayın tarama gemilerinin görev yapmasını engellemek amacıyla, yerleri kolayca değiştirilebilen sahra toplarından ve set bataryalarından⁵⁰ meydana getirilmiştir. Bu bataryalarda 24 adet 15 cm çapında obüs, 8 adet 12 cm çapında dağ topu ve 10 adet 21 cm çapında havan topu yer almıştır. Müttefik Filo'nun mayın tarama faaliyetlerinin engellenmesinde bu bataryaların büyük katkısı olmuştur.

Merkez Tahkimâtı; Rumeli'de Değirmenburnu, Namazgâh, Rumeli Mecidiyesi, Rumeli Hamidiyesi tabyaları ile Anadolu'da Nara, Anadolu Mecidiyesi, Çimenlik, Anadolu Hamidiyesi, Dardanos ve Mesudiye tabyalarından teşkil edilmiştir. Bu tabyalarda uzun menzilli 35,5 cm çapında 24 ağır top ve küçük çaplarda 113 adet top yer almıştır.⁵¹ Bu tahkimâtlarda bulunan topların dışında gemilerden çıkarılan toplarla deniz topçu

⁴⁷ Müstahkem Mevki Kurmay Başkanı Selahattin Âdil Bey'in Hatıratı için bkz. Metin Martı (yay. haz.), *Çanakkale Hatıraları*, I. Cilt, Arma Yayınları, İstanbul 2001, s. 119-121.

⁴⁸ Mantelli top: küçük çaplı ve vuruş gücü fazla olmayan, çoğunlukla uçaksavar olarak kullanılan eski bir çeşit toptur.

⁴⁹ Fikret Günesen, *Çanakkale Savaşları*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1986, s. 27.

⁵⁰ Set Bataryaları: Çanakkale Boğazı'nı kapatan mayın hatlarını korumakla görevli, genellikle küçük çaplı toplardan oluşan bataryalardır.

⁵¹ İbrahim Artuç, *1915 Çanakkale Savaşı*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1992, s. 64-65; tabyalarla ilgili detaylı bilgi için bkz. İsmail Hakkı Akansel, *Anadoludaki Tarihi Kara ve Kıyı Tabyaları*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2008, s. 361-386; ayrıca bkz. Soner Yeler, *Trakya Tabyaları: Koruma Sorunları ve Koruma-Kullanma Önerileri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2013, Trakya Üniversitesi, Edirne.

bataryaları teşkil edilmiştir. Seferberliğin ilân edildiği tarihte sadece Dardanos Tabyası'nda Muin-i Zafer Korveti'nden çıkarılan iki adet 15 cm çapında top bulunmasına rağmen, Ekim ayı başında Asar-ı Tevfik Zırhlısı'ndan çıkarılan üç adet 5 cm çapında topla takviye edilmiştir. Ayrıca, 18 Mart 1915'e kadar Çanakkale Boğazı'nda Mesudiye, Muin-i Zafer, Berk-i Satvet ve Ertuğrul isimli deniz topçu bataryaları kurulmuştur.⁵² Bu bataryalar, mayın hatlarının korunmasında ve 18 Mart 1915'te gerçekleşen muharebede oldukça etkili olmuştur.

Çanakkale Boğazı'nın savunma hatları oluşturulurken, İtilâf Donanması'nın iki saldırı yönteminden birini tercih edeceği üzerinde durulmuştur. Bu yöntemlerin ilkinin, güç kullanarak cephenin delinmesi, ikincisinin donanmanın plânlı bir şekilde ilerlemesi ve savunma tesislerinin tümüyle yok edilmesi şeklinde olacağı değerlendirilmiştir.⁵³ 18 Mart 1915 tarihine kadar her iki planın da uygulanmasına yönelik olarak önlemler alınmıştır.

19 Eylül'de Müstahkem Mevki Komutanlığı tarafından, İtilâf Donanması'nın Boğaz'ı zorla geçme hareketine karşı savunma tatbikatı yapılmıştır. Tatbikatta; Draç ve Kütahya torpidobotları ile İsareis ve Peleng-i Derya gambotları⁵⁴ düşman gemilerini temsil etmiş ve Boğaz içerisinde ilerleyerek tabya ve bataryaların hedef takibi yapmalarına fırsat vermiştir. 23 Eylül'de Merkez Tabyaları atış eğitimi yapmıştır. Çanakkale Boğazı'nda tabya ve bataryalar kuvvetlendirilirken, mayın hatlarının etkinliğinin artırılması çalışmaları da devam etmiştir. 24 Eylül'de İntibah Mayın Gemisi tarafından 29 mayın dökülerek, dördüncü mayın hattı oluşturulmuştur.⁵⁵ Üçüncü hattın 400 metre güneyinde yer alan bu hattaki mayınların derinliği 4 metre olup, arasındaki mesafe 40 metredir. Ayrıca bu hattın oluşturulması sırasında Amiral Usedom ve Weber Paşa da İntibah Mayın Gemisi'nde bulunmuştur.⁵⁶

26 Eylül'de keşif ve gözetleme yapmak amacıyla Boğaz'ın dışına çıkan Akhisar Torpidobotu, iki İngiliz muhribinin uyarısıyla durdurulmuş, gemiye çıkan bir İngiliz subayı tarafından "bu tarihten itibaren Boğaz'dan çıkacak olan Türk savaş gemilerine ateş açılacağı" bildirilmiştir. Bu olay üzerine Müstahkem Mevki Komutanlığı, emrindeki

⁵² Saim Besbelli, *Çanakkale'de Türk ...*, s. 9-11.

⁵³ Carl Mühlman, *Çanakkale Savaşı ...*, s. 46.

⁵⁴ Gambot : Kıyı koruma ve karakol hizmetlerinde kullanılan, küçük tonajlı fakat süratli ve savaş kabiliyeti yüksek olan silahlarla donatılmış teknelerdir. Eski dönemlerde firkateynden küçük ve onlardan daha az silah taşıyan tekneler için bu tabir kullanılırdı.

⁵⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 104.

⁵⁶ Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 31.

birlikleri uyarmış, Başkomutanlığı da durumdan haberdar ederek 27 Eylül'den itibaren Çanakkale Boğazı'nın bütün yabancı gemilere kapatılacağını bildirmiştir. Müstahkem Mevki Komutanlığı, saldırı olması durumunda mayın hatlarının Anadolu kıyısındaki geçitlerinin kapatılması ve beşinci hattın kurulması konusunda Mayın Grup Komutanlığı'na emir vermiştir. 27 Eylül'de Müstahkem Mevki Komutanlığı'ndan alınan emir gereği, İntibah Mayın Gemisi üçüncü hattın Soğanlıdere önünde bulunan geçidi dört mayın ile kapatmıştır.⁵⁷

28 Eylül'de Dâhiliye Nezareti tarafından, “Çanakkale Boğazı önünde İngiliz ve Fransız zırhlılarının bulunduğu ve Türk gemilerini tehdit ettikleri sürece Boğaz'ın kapalı tutulacağı” bildirilmiştir.⁵⁸ İkdâm Gazetesi, 28 Eylül'de ikinci sayfasında yer alan haberde “Çanakkale Boğazı'nın ticaret gemilerine kapatıldığını”, 29 Eylül'de ise “Çanakkale Boğazı'nın ablukaya alınması nedeniyle açık tutulmasının anlamını yitirdiğini ve ablukadan vazgeçilinceye kadar Boğaz'ın deniz trafiğine açılmayacağını” ilk sayfasında okuyucularıyla paylaşmıştır.⁵⁹ Çanakkale Boğazı'nın savaş gemilerinden sonra ticaret gemilerine de kapatılması Rusya'yı ve müttefikine yardım götürmek isteyen İngiltere'yi rahatsız etmiştir.

Başkomutanlık tarafından, 29 Eylül'de Çanakkale-Kilitbahir arasında bir mayın hattının kurulması ve mevcut hatlardaki geçitlerin kapatılması emredilmiş, ayrıca Ege'den gelen Türk ticaret gemilerinin İzmir'e yönlendirilmesi istenmiştir. Bu emir gereği 1 Ekim'de Samsun Mayın Gemisi, birinci ve ikinci hatların Anadolu tarafındaki geçitlerini dokuzar mayınla kapatmış, İntibah Mayın Gemisi de 29 mayınla beşinci mayın hattını oluşturmuştur. Aynı gece Çanakkale ve çevresinde ilk kez karartma yapılmış ve Boğaz'da nöbetçi torpidobotun izni olmadan seyir yapılması yasaklanmıştır.⁶⁰

Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi halinde Kafkasya ve Süveyş bölgesindeki İtilâf kuvvetlerini oyalayacağını düşünen Amiral Souchon, “Karadeniz'de düşmana taarruzun askeri bir zorunluluk olduğunu” belirtmiştir.⁶¹ Bu dönemde Amiral Souchon, donanmayı harbe hazır duruma getirmek için yoğun çaba harcamış, bir yandan mevcut silahlar,

⁵⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 105; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s.31.

⁵⁸ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri I*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 2005, s. 6-7.

⁵⁹ Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde ...*, s. 60-61.

⁶⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 105-107.

⁶¹ *Ibid*, s. 54.

mayınlar ve torpidolar kullanıma hazır hale getirilirken, bir yandan da tek tek ve filo halinde atış eğitimleri yapılmıştır.

Alman Askeri Heyeti için Çanakkale'nin olası bir İngiliz saldırısına dayanıp dayanamayacağı konusu büyük önem arz etmiştir.⁶² Bu amaçla Çanakkale Boğazı'ndaki tahkimâtın kuvvetlendirilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. 7 Eylül'de Alman Askeri Heyeti Başkanı Liman von Sanders'e Almanya'dan gelen telgrafta: "Türkiye'nin artık yakında ve fakat herhalde Çanakkale savunmasının hızlıca ikmalinden sonra harbe girmesinin istendiği" bildirilmiştir. Alman Büyükelçisi Wangenheim 8 Eylül'de "Osmanlı'nın savaşa girmesini hızlandırması" yönünde, 15 Eylül'de "Karadeniz'de azimkârane hareket edilmesinin istendiği" şeklinde talimat almıştır.⁶³

Amiral Souchon, 14 Eylül 1914 tarihinde Bahriye Nezareti'ne, 15 Eylül günü Donanma ile Karadeniz'e çıkmak istediğini bildirmiştir. Bahriye Nezareti'nden aynı gün verilen cevapta talebin uygun görülmediği, Karadeniz'e çıkma kararının siyasi bir karar olduğu için ancak Osmanlı Hükümeti tarafından verilebileceği belirtilmiş ve 17 Eylül'de yapılacak geçit töreni hazırlıklarıyla meşgul olunması bildirilmiştir.⁶⁴ 17 Eylül tarihinde Donanma, Heybeliada'nın Çamlımanı açıklarında demirlemiş olan Ertuğrul Yatı'nda bulunan padişahın önünde geçit töreni icra etmiştir. Törene katılan Yavuz, Midilli, Barbaros, Turgutreis; törenin ardından yarım saat süreyle genel savaş manevraları yapmış, sonrasında Haydarpaşa önüne demirlemiştir. Sultan I. Osman ve Reşadiye dretnotlarının yerini alan Yavuz ve Midilli, bu manevralarda halkın büyük beğenisini kazanmıştır.⁶⁵

18 Eylül'de Sadrazamı ziyaret eden Amiral Souchon'un donanmayla Karadeniz'e çıkma talebi, çıkışın filo halinde olmaması şartıyla kabul edilmiştir. Bunun üzerine 21 Eylül'de Yavuz, Basra ve Taşoz, 27 Eylül'de Turgutreis, Midilli ve Berk-i Satvet, 28 Eylül'de Midilli, Berk-i Satvet, 6 muhrip ve bir gambot, 30 Eylül'de Barbaros ve Turgutreis Karadeniz'e çıkarak eğitim yapmıştır.⁶⁶ Amiral Souchon, 27 Eylül'de Çanakkale Boğazı'nın deniz trafiğine kapatılmasından sonra filo halinde Karadeniz'de

⁶² Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı...*, c. 3/1, s. 204.

⁶³ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 76.

⁶⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 55.

⁶⁵ Haydar Alpagut, *Büyük Harbin Türk Deniz Cephesi*, Deniz Matbaası, İstanbul 1937, s. 47; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 55'te Yedigâr-ı Millet ve Taşoz sınıfı dörder muhribin de tören geçişinde bulunduğu yer almaktadır.

⁶⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 56.

eğitim yapma konusundaki baskısını arttırmış ve 1 Ekim 1914 tarihinde Başkomutanlık Vekâleti'ne aşağıdaki raporu göndermiştir:⁶⁷

“Osmanlı Donanması'nın harp bakımından eğitim için filonun toplu olarak birlik halinde Karadeniz'de keşif ve atış tatbikatları yapması lazımdır. Filo bugünkü durumuyla Karadeniz'de bir iş göremez. Çünkü personeli denize alışmamıştır. Gemiler denizde sallanmaya başlayınca subay ve mürettebatı o kadar deniz tutuyordu ki, kendileri büsbütün kuvvetten düşerek ölü gibi yere yatıp kalmakta, ne tekneleri ne de topları kullanamamaktadırlar. Sallanan gemiden top atışı gibi Karadeniz'de kural teşkil eden bir hususta hiç eğitim görmemişlerdi. Bu eksiklik ancak dalgalı denizlerde devamlı eğitimle idman yaparak tamamlanabilir. Marmara Denizi sakin olduğu için orada bu hususları elde etmek kabil değildir. Büyük gemilerle ve torpidobotların tek olarak eğitimleriyle maksat sağlanmaz. Zira bu suretle gemilerden istenilen derecede görev yapmaları istenmeyeceği gibi, kontrol altında bulundurulmaları da kabil değildir. Zaten denemeyle zorluğun giderilmesi için en iyi çare gemiler arasında yarışmak ve rekabet uyandırmak suretiyle izlenen usuldür.”

Amiral Souchon'un çarpıcı ifadelerle dolu bu raporu Osmanlı Devleti'ni mümkün olan en kısa zamanda savaşa dâhil etme niyeti taşımakta olup, gerçeği yansıtmamaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nda deniz harekâtlarını yorumlayan Deniz Yarbay Tekirdağlı H. Sami Bey, Amiral Souchon'un eleştirilerinin haksız olduğunu, Türk denizcilerinin hem denize dayanıklılık hem de atış konusunda en az Alman denizcileri kadar başarılı olduğunu belirtmiştir. Raporu yazan Amiral Souchon'u da deniz tuttuğuna değinen Sami Bey, Karadeniz'e çıkan Yedigâr-ı Millet Torpidobotu'nda bulunan Alman mürettebatın tamamının denizden etkilendiklerine bizzat Yüzbaşı Rudolph Firl'e'nin şahit olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Donanma'nın atış konusundaki başarılarını da örneklerle açıklamıştır.⁶⁸ Türk Denizcilik Tarihi üzerine eserler veren Haydar Alpagut da Amiral Souchon'un Osmanlı Devleti'ni harbe sürüklemek için raporunda gerçekleri çarpıtığına

⁶⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 1, s. 205; Donanmanın Karadeniz'e çıkış konusu Osmanlı Nazırları arasında düşünce farklılıklarına ve tartışmalara sebep olmuştur. Detaylı bilgi için bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı...*, c. 3/1, s. 194-205.

⁶⁸ Bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 64-72; Eserin her bölümünün sonunda, eseri çeviren Deniz Yarbay Tekirdağlı H. Sami Bey'in o bölüm hakkındaki düşünceleri ve yorumları yer almaktadır.

değinererek, Türk denizcilerinin geçmişte ve hâlihazırda yaptığı faaliyetleri detaylarıyla açıklamıştır.⁶⁹

Amiral Souchon'un 1 Ekim 1914 tarihinde yaptığı talep, 6 Ekim günü Başkomutan Vekili adına Genelkurmay İkinci Başkanı tarafından uygun görülmüştür. 9 Ekim'de 5 zırhlı, 2 kruvazör ve 10 muhripten oluşan Rus Donanması'nın Köstence önünden güneye doğru geçtiğinin haber alınması üzerine Başkomutanlık, 1 Ekim'de verdiği filo halinde çıkış iznini 10 Ekim 1914 tarihinde gönderdiği emirle iptal etmiştir.⁷⁰ Ancak Amiral Souchon, sonrasında izin almadan 12 Ekim'de ve 18 Ekim'de filo halinde Karadeniz'e çıkmıştır.⁷¹ Bu durum, kısa bir süre içerisinde Osmanlı Devleti'ni savaşa sokmak konusunda Başkomutan Vekili Enver Paşa ile Amiral Souchon'un anlaştığı izlenimini vermektedir.

Alman Büyükelçisi Wangenheim, Enver Paşa'nın başarısız olması halinde kendilerinin Osmanlı Devleti'ni savaşa sürüklediğinin kanıtı olarak Başkomutan Vekili'nden Karadeniz'e açılma emrinin yazılı olarak verilmesini talep etmiştir. Bunun üzerine 25 Ekim'de Başkomutan Vekili Enver Paşa, Donanma Komutanı Amiral Souchon'a yazılı olarak şu emri vermiştir: "Bütün filo Karadeniz'de manevra yapmalıdır. Vaziyeti müsait bulduğunuz anda Rus Filosu'na hücum ediniz. Muhasemata başlamadan önce bu sabah size verdiğim gizli emri⁷² açınız. Sırbistan'a mühimmat naklinin önüne geçmek için yukarıda kabul edilmiş olduğu üzere hareket ediniz."⁷³

26 Ekim'de Alman Büyükelçisi Wangenheim, Amiral Souchon'a "hemen denize açılması, bütün imkân ve kudretiyle çarpışması ve mümkün olduğunca hareketlerinin sonucundan Berlin'i haberdar etmesi" emrini iletmiştir. Karadeniz'e çıkacak filo, 26 Ekim akşamı ve gecesi Marmara'da atış eğitimi yapmıştır.⁷⁴ 27 Ekim'de Yavuz, Midilli, Hamidiye, Berk-i Satvet ve Peyk-i Şevket kruvazörleri, Gayret-i Vataniye, Muavenet-i Milliye, Samsun ve Taşoz muhripleri, Nilüfer ve Samsun mayın gemileri ile Irmgard Kömür Gemisi, Kilyos önlerinde toplanmıştır. Saat 15.45'te Yavuz'da yapılan toplantıda

⁶⁹ Bkz. Haydar Alpagut, *Büyük Harbin ...*, s. 50-52.

⁷⁰ Haydar Alpagut, *Büyük Harbin ...*, s. 53; Başkomutanlık Vekâleti'nin Donanma Komutanlığı'na 6 ve 10 Ekim 1914 tarihlerinde gönderdiği emirler için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 1, s. 206.

⁷¹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 56; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 1, s. 216.

⁷² Enver Paşa'nın Amiral Souchon'a verdiği gizli emrin içeriği için bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı...*, c. 3/1, s. 233: "Türk Filosu Karadeniz'de zorla hakimiyet kazanmalıdır. Rus Filosu'nu arayınız ve nerede bulursanız harp ilân etmeksizin hücum ediniz."

⁷³ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı...*, c. 3/1, s. 231-233.

⁷⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 1, s. 216.

Amiral Souchon tarafından Türk gemilerinin komutanlarına üç günlük görevi içeren Donanma Komutanlığı'nın harekât emri⁷⁵ ile Cemal Paşa'nın imzaladığı şu emir verilmiştir: “Donanmanın Karadeniz’de icra edeceği manevralarda Donanma Komutanı Amiral Souchon Paşa tarafından verilecek emirlere benim emrim gibi itaat ederek onları iyi niyet ve cesurca kabul ve ifa etmenizi tavsiye ederim.”⁷⁶

Ayrıca toplantıda Amiral Souchon, Türk gemilerinin komutanlarına Alman komutan vekilleri (irtibat subayları) tarafından verilecek emirleri tamamen icra etmelerini bildirmiştir.⁷⁷ Harekât Planı gereğince; ilk gün eğitimler gerekçe gösterilerek Karadeniz’e çıkılacak, ikinci gün kömür tasarrufu maksadıyla seyirler iktisadi süratle yapılacak ve mümkünse torpidobotlar yedeğe alınacak, üçüncü günün sabahı belirlenen mevkilere taarruzu müteakip torpidobotlar ve mayın gemileri İstanbul Boğazı’na dönecekti. Turgutreis ve Barbaros zırhlıları, Burakreis Gambotu ve 2 torpidobot, mayın dökülmesine karşı İstanbul Boğazı’nda kalacaktı.⁷⁸ Toplantının sona ermesiyle komutanlar gemilerine dönmüş ve Yavuz Zırhlısı’nın direğine “Son gayret ve kabiliyetinizi sarf ediniz. Türkiye’nin istikbali mevzubahistir” anlamına gelen işaret sancaklarının toka edilmesi üzerine gemiler harekete geçmiştir.⁷⁹

Harekât Planına göre; Amiral Souchon’u taşıyan sancak gemisi⁸⁰ Yavuz ile Samsun ve Taşoz muhripleri Sivastopol’u, Midilli ve Berk-i Satvet Novorossiysk’i, Hamidiye Kefe’yi, Filotilla Komodoru emrindeki Muavenet-i Milliye ve Gayret-i Vataniye muhripleri Odesa’yı bombardıman edecek, Peyk-i Şevket ise Varna-Sivastopol arasında bulunan telgraf kablosunu kesecekti. Ayrıca Midilli’nin Kerç Boğazı önüne, Samsun Mayın Gemisi’nin Oçakov ağzına, Nilüfer’in Sivastopol önüne mayın döküş görevi bulunuyordu.⁸¹

Harekâta katılan gemilerin tümü 1 Kasım’a kadar İstanbul Boğazı’na geri dönmüş, kış⁸² bacasından vurulan Yavuz Zırhlısı’ndaki kazan hasarı dışında diğer gemiler kayda

⁷⁵ Harekât emrinin detayı için bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 98-100.

⁷⁶ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı...*, c. 3/1, s. 235; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 98; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 58; Haydar Alpagut, *Büyük Harbin ...*, s. 58.

⁷⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 58; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 111; Haydar Alpagut, *Büyük Harbin ...*, s. 58.

⁷⁸ Harekât Planı hakkında detaylı bilgi için bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 98-100.

⁷⁹ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 101.

⁸⁰ Sancak gemisi : Bir savaş gemisi filosunda ya da filotillasında, filo komutanının bulunduğu ve o komutanın forsunu taşıyan gemidir.

⁸¹ Haydar Alpagut, *Büyük Harbin ...*, s. 59; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 98-100.

⁸² Kış : Bir teknenin arka tarafına denir.

değer bir zarar görmemiştir. Osmanlı Donanması'nın harekâtı, Varna-Sivastopol arasında bulunan telgraf kablosunun kesilmesi hariç, genel olarak planlandığı şekilde gelişmişse de, limanlarda stratejik ve ekonomik açıdan önemli bir tahribat gerçekleştirilememiştir.⁸³ Harekât sırasında Yavuz, Prut isimli mayın gemisini batırmış, Ida isimli vapuru esir almış; Nilüfer Mayın Gemisi, Sivastopol önüne 60 mayın dökmüş ve İstanbul'a dönüşte Grossfürst Allexander (Grandük Aleksandır) isimli gemiyi batırmış; Samsun Mayın Gemisi, Odesa-Sivastopol hattına 28 mayın dökmüştür.⁸⁴

Amiral Souchon'un 29 Ekim'deki bu taarruz hareketinin sonucunda Başkomutanlık ve Bahriye Nezareti'ne gönderdiği telgrafta “27 ve 28 Ekim tarihlerinde Rus Filosu'nun tacizine uğraması nedeniyle bu saldırıyı gerçekleştirdiğini” bildirmiştir.⁸⁵ Harekâta katılan Türk gemilerinin seyir jurnallerinde ve komutanlarının hatıratlarında Rus gemilerinin saldırısına dair hiçbir kayıt bulunmamaktadır. Ayrıca bu önemli olayın, gerçekleştiği gün değil de 29 Ekim'deki saldırı harekâtından sonra bildirilmiş olması dikkat çekicidir. Amiralin bu açıklaması; Rusları saldırgan göstererek, yapılan bombardımanı haklı çıkarma gayreti içinde olduğunu işaret etmektedir.⁸⁶ 25 Ekim'de Enver Paşa'nın Amiral Souchon'a verdiği yazılı emir ile 27 Ekim'de Yavuz'da yapılan toplantıda harekâta katılan gemi komutanlarına verilen üç günlük harekât emri de Amiral Souchon'un Rus limanlarına bir saldırı yapmak için böyle bir gerekçeye ihtiyacı olmadığını açıkça göstermektedir.

31 Ekim 1914 tarihli İkdâm Gazetesi'nde “ Karadeniz'de eğitim yapan Osmanlı Donanmasının, Rus Filosu tarafından saldırıya uğradığı, çatışmanın başlamasıyla Rus gemilerinin bazı limanlara çekildiği ve bunun üzerine limanların bombalandığı” haberi ile birlikte Osmanlı Hükümeti'nin Rusya'yı protestosu yer almıştır. Aynı gazete, 1 Kasım'da olay hakkında daha geniş bilgi içeren bir haber yayınlamıştır. Haberde; Karadeniz'de çatışma çıkması, sonrasında Rus limanlarının bombalanmasının gerçek sebebinin “Rus Donanması'nın İstanbul Boğazı'na mayın dökmek istemeleri” olduğu belirtilerek, meşrû müdafaa hali vurgulanmıştır.⁸⁷

⁸³ Doğan Hacıpoğlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nun ...*, s. 109-111.

⁸⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 59-60; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 102-104.

⁸⁵ Amiral Souchon'un gönderdiği telgraf için bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı...*, c. 3/1, s. 238.

⁸⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 63-64; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 121-122; Julian Corbett de Rus Filosu'nun tacizinin gerçekleşmediğini belirterek, Amiral Souchon'un bu hareketini Osmanlı Hükümeti'ni savaşa zorlamak için kullandığı ahlaka aykırı bir yöntem olarak tanımlamıştır. Bkz. Julian Corbett, *Naval Operations*, Volume I, Longmans Green and Co., London 1920, s. 374.

⁸⁷ 31 Ekim ve 1 Kasım 1914 tarihli İkdâm Gzt. için bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde ...*, s. 73-75.

Karadeniz’de gerçekleşen bu harekâtın İstanbul’da öğrenilmesiyle, İtilâf Devletleri’nin büyükelçileri “Osmanlı Hükümeti’nin Osmanlı Ordusu’nda görevli tüm Alman askerlerini göndermemesi halinde İstanbul’dan ayrılacaklarını” sadrazama bildirmiştir. 30 Ekim’de Sadrazam Said Halim Paşa’nın yalısında yapılan toplantıda Alman askerlerinin gönderilme konusu tartışılmış, ancak Enver Paşa ve Cemal Paşa’nın “Osmanlı Donanması’nın Almanlar olmadan idare edilemeyeceği” konusundaki ısrarı sonucunda, gönderilme fikrinden vazgeçilmiştir.⁸⁸ Osmanlı Devleti’nin Alman askerlerinin gönderilmesini kabul etmemesi üzerine 31 Ekim’de Rus Büyükelçisi, 1 Kasım’da İngiliz ve Fransız Büyükelçileri İstanbul’dan ayrılmıştır.⁸⁹ İtilâf Devletleri’nin Osmanlı Devleti ile ilişkilerini kesmesi üzerine Osmanlı topraklarındaki Rus, Fransız, İngiliz ve Belçika vatandaşlarına yönelik bir takım tedbirler alınmıştır.⁹⁰

Osmanlı Donanması’nın Karadeniz’de gerçekleştirdiği harekât sonrasında Ruslar, 1 Kasım’da Kafkasya sınırından taarruza geçmiş, İngilizler Fav Limanı’nı ele geçirmiş⁹¹ Akabe’yi bombalamış ayrıca İzmir Körfezi’nde iki Türk gemisini batırmıştır. Bunun üzerine Başkomutanlık tarafından “Kasım 1914’te Kafkasya hududunda muharebe başladı. İngilizler, İzmir ve Akabe taraflarında muhasamata başladılar. Bundan dolayı bu devletlerle harp halindeyiz. Her ordu vesaire komutanı şimdiye kadar olan tebliğlerde belirtilen harp görevlerini yerine getirmede tamamen serbesttirler” emri verilmiştir.⁹²

Amiral Souchon, Osmanlı Donanma Komutanlığına getirildiği andan itibaren Karadeniz’de Rus Filosu’na hücum ederek, Osmanlı Devleti’ni Almanya’nın yanında savaşa girmeye zorlamayı düşünmüştür. Bu hedef doğrultusunda, Osmanlı Donanması’nı yoğun bir eğitim programıyla harbe hazır hale getirmeye çalışmış ve ısrarları sonucunda Enver Paşa ve Cemal Paşa’yı ikna ederek Donanma’yı eğitim yapma bahanesiyle Karadeniz’e çıkarmıştır. Önceden belirlenen Rus limanları, Osmanlı Donanması tarafından planlandığı şekilde bombardıman edilmiştir. Donanma’nın bu harekâtı, Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı’na fiilen girişiyse sonuçlanması bakımından önemlidir.

⁸⁸ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı...*, c. 3/1, s. 245-249.

⁸⁹ Ibid, s. 258.

⁹⁰ Alınan tedbirler için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 1, s. 220-221.

⁹¹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 117.

⁹² Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 1, s. 220.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇANAKKALE BOĞAZI'NA DENİZDEN YAPILAN SALDIRILAR

1.1. 3 Kasım 1914 Harekâtı

Karadeniz’de Rus limanlarının bombalanması sonrasında İngiltere’nin verdiği ultimatomun, Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmemesi üzerine Winston Churchill, Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral John Fisher’dan “Çanakkale Boğazı’nın dış istihkâmlarının bombardıman edilmesi olanağının araştırılmasını” istemiş ve “ani bir darbenin vurulmasının iyi olacağını” belirtmiştir. Hemen harekete geçmek konusunda kararlı olan Churchill’in talimatı üzerine Amiral Fisher, Müttefik Filosu Komutanı Amiral Sackville Carden’a, Boğaz’a saldırı yapılması emrini vermiştir.⁹³

3 Kasım 1914 sabahı Çanakkale Boğazı girişinde bulunan gözetleme tabyaları tarafından İngiliz ve Fransız gemilerinden oluşan bir filonun güneyden Boğaz’a doğru ilerledikleri bildirilmiştir. Bunun üzerine, Müstahkem Mevki Komutanlığı topçusu savaş durumuna alınmış ve filonun Türk karasularına girmesi halinde, ateş altına alınması emri verilmiştir.⁹⁴ Amiral Carden komutasında bulunan ve 18 gemiden oluşan İtilâf Filosu, Çanakkale Boğazı’nın giriş tabyalarını bombardıman etmiştir. Bombardıman sadece dört gemi tarafından yapılmıştır.⁹⁵

Harekât sırasında Suffren ve Verite zırhlıları, Fransız Amirali Guepratte komutasında bulunmuştur.⁹⁶ Sancak gemisi olan HMS Indefatigable ve HMS Indomitable, Seddülbahir ve Ertuğrul tabyalarını, Fransız Suffren ve Verite zırhlıları Kumkale ve Orhaniye tabyalarını saat 06.50’den 07.10’a kadar 13-16 bin metre mesafeden ateş altına almıştır.⁹⁷ Bombardıman süresince HMS Indefatigable ve HMS Indomitable 30,5 cm çapındaki

⁹³ Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 338-339.

⁹⁴ Metin Martı (yay. haz.), *Çanakkale Hatıraları*, c. 1, s. 122.

⁹⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 100.

⁹⁶ Şemsettin Bargut, *Birinci Dünya Harbi’nde ve Kurtuluş Savaşı’nda Türk Deniz Harekâtı (Seferberlikten Lozan’a)*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Merkez Daire Başkanlığı Basımevi, Ankara 2000, s. 15; Mehmet Köçer (yay. haz.), *Boğazlar Meselesi ve Çanakkale Deniz Savaşı’nda Türk Zaferi*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2007, s. 129.

⁹⁷ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 22; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 107; Eric Wheler Bush, *Gallipoli*, George Allen & Unwin Ltd., London 1975, s. 31.

toplarıyla 46 atış yapmış⁹⁸, 19 cm'lik toplarını kullanan Suffren Zırhlısı 30, Verite Zırhlısı 25 mermi harcamıştır.⁹⁹ Seddülbahir ve Kumkale tabyalarında bulunan topların menzili 8 bin metre olduğundan, bu tabyalar herhangi bir atış yapmamıştır.¹⁰⁰ Ertuğrul Tabyası 5, Orhaniye Tabyası 6 mermi atarak bombardımana karşılık vermişse de menzilleri dışında kalan gemilere herhangi bir isabet kaydedememiştir.¹⁰¹ HMS Indomitable'ın attığı 30,5 cm'lik bir top mermisi¹⁰² Seddülbahir Tabyası'nın merkez cephaneliğinde bulunan 10,8 ton barutun yanmasına, 360 adet 24, 26 ve 28 cm'lik top mermisinin patlamasına sebep olmuştur.¹⁰³

Bu patlama sonucunda, Seddülbahir Tabyası'nın 2 topu uzun bir süre, 4 topu da birkaç gün süreyle savaş dışı kalmıştır.¹⁰⁴ İtilâf Filosu'nun bu kısa bombardıman sırasında bütün ateşini sadece tabyalar üzerinde toplayarak, tabyalara yakın bölgedeki evlere hiçbir zarar vermemiş olması iyi topçulara, sağlıklı bir atış düzenine ve yüksek ateş gücüne sahip olduğunu göstermektedir.¹⁰⁵ Bu saldırıda şehit olan subay sayısının beş olduğu, tüm kaynaklarda belirtilirken yaralanan ve şehit olan er sayısı ile ilgili bilgiler farklılık göstermektedir.¹⁰⁶

Churchill'in isteği üzerine yapılan 3 Kasım 1914 harekâtının,¹⁰⁷ gerçekleşmesinin başlıca iki sebebinin olduğu görülmektedir. Kesin bir sonuç alma amacı taşımayan ve savaş ilanı anlamına gelen¹⁰⁸ bu saldırıyla hem Osmanlı Devleti cezalandırılacak¹⁰⁹ hem de

⁹⁸ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 1, s. 377.

⁹⁹ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz Savaşı*, (çev. Hüseyin Işık), Genelkurmay Basımevi, Ankara 1997, s. 9.

¹⁰⁰ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 22.

¹⁰¹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 107.

¹⁰² Eric Wheler Bush, *Gallipoli*, s. 31; HMS Indomitable'ın bu saldırıda kullandığı 30,5 cm çapındaki topun menzili 22 bin 800 metre olup, mermisinin ağırlığı yaklaşık 385 kg'dır.

¹⁰³ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 22; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 107.

¹⁰⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 107.

¹⁰⁵ Metin Martı (yay. haz.), *Çanakkale Hatıraları*, c. 1, s. 122.

¹⁰⁶ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi isimli eserin 5'inci cildinin 1'inci kitabında; 66 erin şehit olduğu, 2 subay ve 19 erin yaralandığı belirtilirken, aynı isimli eserin 8'inci cildinde 80 erin şehit olduğu, 31 kişinin de yaralandığı yer almaktadır; bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 100; ayrıca bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 107; Selahattin Adil Bey hatıratında şehit sayısını bir bölük (yetmişten fazla) er olarak aktarıırken, Mayın Grup Komutanı Kıdemli Yüzbaşı Nazmi Bey, günlüğüne şehit er sayısını yüze yakın olarak kaydetmiş, Hermann Lorey ise bu saldırı sonucunda 80 erin şehit olduğunu, 23 erin yaralandığını belirtmiştir; bkz. Metin Martı (yay. haz.), *Çanakkale Hatıraları*, c. 1, s. 123; bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 34; ayrıca bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 23.

¹⁰⁷ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 22; John Laffin, *Damn the Dardanelles! The Agony of Gallipoli*, Allan Sutton Publishing, Gloucester 1989, s. 20; Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 338-339.

¹⁰⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 100.

¹⁰⁹ Victor Rudenno, *Gelibolu Denizden Saldırı*, (çev. Dilek Cenkçiler), Odtü Yayıncılık, Ankara 2009, s. 14.

tabyaların azami menzilleri tespit edilecekti.¹¹⁰ Donanma'ya danışmanlık yaptığı sürede Osmanlı Devleti'ni tanıyan ve 3 Kasım öncesinde bu harekâta dair planı Malta'dayken öğrenen Amiral Limpus, Amiral Fisher'a çektiği telgrafta: "Gelibolu Harekâtı'na karaya asker çıkarılarak başlanması gerektiğini ve zamanından önce yapılacak bombardımanın, Türkleri ve Almanları daha ciddi saldırılar konusunda uyaracağı için bu saldırıya karşı olduğunu" bildirmiştir. Ayrıca "Türkleri tanıdığı kadarıyla, donanmanın kısa sürede geri çekilmesiyle sonuçlanan bu harekâtının, Türkler tarafından gemilerin büyük hasarla geri çekildiği şeklinde halka duyurularak propaganda aracı olarak kullanılabilceğini" bildirmiştir.¹¹¹

3 Kasım 1914 Harekâtı'ndan sonra yaşanan gelişmeler Amiral Limpus'u haklı çıkarmıştır. Harekât, 4 Kasım 1914 tarihli Tasvir-i Efkâr ve İkdâm gazetelerinde şu şekilde yer almıştır: "İngilizler bu sabah Çanakkale Boğazı girişini 16 kilometre uzaktan bombardımana başlamışlarsa da, yalnız bir tabyamızdan atılan birkaç mermi İngiliz zırhlılarından birinde alevlenme yaptığından on dakika sonra İngiliz gemileri gözden kaybolmuştur."¹¹² Bu harekâtın İstanbul'da yarattığı tepkiler İtilâf Devletleri'nin beklediği gibi olmamış, kamuoyu tarafından zırhlıların tabyalardan açılan ateş sonucu geri çekildiği ve saldırıya cesaret edemedikleri şeklinde değerlendirilmiştir.¹¹³

Türk savunmasını uyararak, önlem almaya sevk eden bu harekât, Çanakkale Savaşları ile ilgili eser veren¹¹⁴ İngiliz yazarlar tarafından eleştirilmiştir. Eric Wheler Bush, 3 Kasım harekâtını "gereksiz bir saldırı" olarak niteleyip, "Türklerin önlem alması ve savunma hatlarını güçlendirmesinden başka bir işe yaramadığı" belirtirken,¹¹⁵ John Laffin, bu saldırı için "Çanakkale Harekâtı'nın sorumsuzca başlangıcı" ifadesini kullanmıştır.¹¹⁶ Robert Rhodes James "Seddülbahir'in zahmetsizce tahrip edilmesinin Türkler üzerinde şok

¹¹⁰ Geoffrey Penn, *Fisher, Churchill and the Dardanelles*, Leo Cooper, Yorkshire 1999, s. 113; John Laffin, *Damn the ...*, s. 21.

¹¹¹ John Laffin, *Damn the ...*, s. 21.

¹¹² 4 Kasım 1914 tarihli Tasvir-i Efkâr Gzt. için bkz. Mithat Atabay, *Tasvir-i Efkâr Gazetesi'nde Çanakkale Savaşları*, E Yayınları, İstanbul 2014, s. 24-24; İkdâm Gzt. için bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde ...*, s. 77-78.

¹¹³ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 9; Julian Corbett de İstanbul'da propaganda amacıyla "gemilerin püskürtüldüğü ve saldırının yenilenemediği" şeklinde haber yayıldığını bildirmiştir: bkz. Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 1, s.378.

¹¹⁴ Çanakkale Savaşları ile ilgili kapsamlı bir bibliyografya çalışması için bkz. Aşkın Koyuncu; Özkan Keskin; Cahide Sımmaz Sönmez, *Çanakkale Savaşları Bibliyografyası*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2010.

¹¹⁵ Eric Wheler Bush, *Gallipoli*, s. 31.

¹¹⁶ John Laffin, *Damn the ...*, s. 20.

etkisi yaptığını ve bu uyarıdan sonra Boğaz'ın savunma sisteminin tümüyle değiştiğini",¹¹⁷ Nigel Steel ve Peter Hart "Almanların Boğaz'ın savunma hatlarını geliştirmekte önceden kararlı olduklarını, ancak Türklerin 3 Kasım bombardımanından sonra bu işin aciliyetinin farkına vardığını ve bu tarihten sonra savunma gücünün büyük ölçüde geliştiğini" belirtmiştir.¹¹⁸ Geoffrey Penn ise "10 dakika gibi bir sürede kesin sonuç alınamayacak ve Türkleri uyaracak bu harekâtı ahmakça olarak" nitelemiştir.¹¹⁹

3 Kasım 1914 Harekâtı'nın Boğaz'daki savunma planlarını da etkileyen önemli sonuçları olmuştur. Harekât sonrası, General Liman von Sanders ve Amiral von Usedom olası bir bombardımana karşı önlemler almış, Almanya'dan uzman personel ve silah tedarik etmiştir. İç savunma hatlarında kullanılmak üzere 28 cm'lik toplar getirilmiş, muhabere şebekeleri kurulmuş, Boğaz'ın çeşitli yerlerine ışıldaklar konulmuş ve mayın hatları takviye edilmiştir.¹²⁰ Amiral Usedom, tabyalardaki topların eski ve cephanesinin az olması nedeniyle Boğaz'ın ana savunma ve kuvvet merkezinin mayınlar olması gerektiğini düşünmüştür.¹²¹

Kasım ayının başında mayın tarama gemilerine karşı kullanılmak üzere Boğaz'ın her iki tarafına seyfar toplar yerleştirilmiş ve ışıldakların sayısı ikiden altıya çıkarılmıştır. Bu harekâttan sonra dış tabyalar tamir edilmiş, ancak gemilerin etkili ateşi altında savunmanın mümkün olmaması nedeniyle, bu tabyaları kuvvetlendirmek için herhangi bir şey yapılmamıştır.¹²² Amiral Usedom'un "Çanakkale Boğazı'nın gerçekten savunulması için çok sayıda büyük savaş gemisine ihtiyaç duyulduğu, böylece İngilizlerin ve Fransızların Boğaz'a hücum edemeyeceği" şeklindeki raporu¹²³ ve Müstahkem Mevki Komutanı Alb. Cevat Bey'in "Bu 3 Kasım bombardımanı beni ikaz etti ve artık her çareye başvurarak, bütün zamanımı, savunma sisteminin ıslah ve takviyesine ayırmak gerektiğini anladım"¹²⁴ şeklindeki sözleri bu saldırının uyarıcı etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

Yaşanan gelişmeler üzerine 5 Kasım 1914 tarihinde İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'ne savaş ilân etmiştir.¹²⁵ Savaş ilân haberleri 8 Kasım 1914 tarihli İkdâm

¹¹⁷ Robert Rhodes James, *Gallipoli*, Pimlico, London 1999, s. 14.

¹¹⁸ Nigel Steel; Peter Hart, *Defeat at Gallipoli*, Papermac, London 1995, s. 6.

¹¹⁹ Geoffrey Penn, *Fisher, Churchill ...*, s. 113-114.

¹²⁰ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 9.

¹²¹ Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 55; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 19.

¹²² Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 56-57.

¹²³ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 24.

¹²⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 101; Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 56.

¹²⁵ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı ...*, c. 3/1, s. 260; Yusuf Hikmet Bayur Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne savaş ilân tarihi konusunda kesin bir bilgi bulunmadığını ancak bu tarihin 2 Kasım 1914 olabileceği

Gazetesi'nde yer almış, İngiltere'nin savaş ilân tarihi 5 Kasım, Fransa'nınki 6 Kasım olarak belirtilmiştir.¹²⁶ 9 Kasım'da Nusret Mayın Gemisi tarafından üçüncü mayın hattının kuzeyinde Anadolu tarafını kapatacak şekilde altıncı mayın hattı oluşturulmuştur. 16 mayından oluşan bu yeni hattaki mayınların derinliği 4 metre olup, aralarında beşer metre bulunmaktadır.¹²⁷ Talim amacıyla, 10 Kasım'da Çimenlik Tabyası'nda bulunan torpidoyla hareketli bir hedefe atış yapıp isabet kaydedilirken, 11 Kasım'da Kilitbahir'de bulunan seyyar torpidonun ateşleme tecrübesi yapılmıştır.¹²⁸

Osmanlı Devleti aynı gün çıkan bir irade ile Fransa, İngiltere ve Rusya'ya savaş ilân etmiştir.¹²⁹ Sultan Mehmet Reşâd, savaş ilânının hemen ardından aynı gün Cihâd-ı Ekber ilân etmiş, Başkomutan Vekili Enver Paşa da bu konuyla ilgili Ordu'ya hitaben, Bahriye Nazırı Cemal Paşa da Donanma'ya hitaben özel birer beyanname yayınlamıştır. Cihâd-ı Ekber ve Ordu'ya hitap eden beyanname 13 Kasım 1914 tarihli İkdâm Gazetesi'nin birinci sayfasında yer almıştır.¹³⁰ Osmanlı Devleti kutsal savaşın ilânıyla; İngiltere ve Rusya'nın hâkimiyeti altında yaşayan Müslümanları ayaklandırmayı amaçlamış ve Afganistan, Afrika, Kırım, Türkistan ve Hindistan Müslümanlarını; Fransa, İngiltere ve Rusya'ya karşı savaşa davet etmiştir. Ancak bu davet hiçbir karşılık bulmamıştır.¹³¹

Osmanlı Devleti yöneticileri, Dünya Müslümanlarını bu yolla büyük ölçüde etkileyeceklerine inanmıştır. Anadolu halkı için zaten böyle bir ilâna gerek yoktu. Cihâdın, yüzyıllardır süren Türk idaresine karşı duyulan hoşnutsuzluk dolayısıyla Araplar üzerinde bir etkisi olmadığı gibi, İtilâf Devletleri'nin engellemesi nedeniyle Osmanlı'nın sınır komşuları ve Kuzey Afrika'da da en ufak bir etkisi olmamıştır. Osmanlı Devleti'nin bir yandan Almanya ve Avusturya gibi Hıristiyan milletlerle müttefik olarak savaşıp, ordusunda Alman askerlerini bulundururken, bir yandan Hıristiyanlara karşı dünyadaki

belirtmiş, ayrıca Stanford J. Shaw da bu tarihin 2 Kasım 1914 olduğunu bildirmiştir. bkz. Stanford J. Shaw, Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, s. 651.

¹²⁶ Bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde ...*, s. 79-80.

¹²⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 108; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 34.

¹²⁸ Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 37.

¹²⁹ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/1, s. 260.

¹³⁰ 11 Kasım 1914 tarihli Cihâd-ı Ekber'in tam metni ve Enver Paşa'nın Ordu'ya Beyanname için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 1, s. 261-263; ayrıca bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde ...*, s. 82-84; ayrıca bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 138-140; Cemal Paşa'nın Donanma'ya Beyanname için bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 141-142; Cihâd-ı Ekber'in tam metni 13 Kasım 1914 tarihli Tasvir-i Efkâr Gazetesinde de yayımlanmıştır bkz. Mithat Atabay, *Tasvir-i Efkâr ...*, s. 26-28;

¹³¹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl ...*, s. 111; Cihâd-ı Ekber çağrısının etkileri konusunda detaylı bilgi için bkz. Peter Hopkirk, *İstanbul'un Doğusunda Bitmeyen Oyun*, (çev. Mehmet Harmancı), Bilgin Yayıncılık, İstanbul 1995, s. 86-158.

Müslümanlardan yardım beklemesi çelişkili bir durum oluşturmuştur.¹³² Sonuç olarak, cihâd ilânı İtilâf Devletleri'nin işgal ettiği yerlerde aldığı tedbirler karşısında beklenen sonuca ulaşamamış ve Osmanlı Devleti için bir etkisiz bir propagandadan ileri gidememiştir.¹³³

10 Kasım 1914 tarihinde, Çanakkale Boğazı dışında İtilâf Donanması'na ait 2 dretnot, 4 kruvazör, 9 torpidobot ve 3 denizaltının bulunduğu, Başkomutanlık Vekâleti tarafından Dâhiliye Nazırı Talat Paşa'ya bildirilmiştir.¹³⁴ 17 Kasım'da Seddülbahir Tabyası'nın geçici olarak savaş dışı kalan 4 topu onarılarak, atışa hazır hale getirilmiş, aynı gün Akhisar Torpidobotu'na Kilitbahir'in kuzeyinde mevki alarak muhtemel bir taarruza karşı torpidolarını 33 kts hız ve 1200 metre menzile ayarlaması emredilmiştir.¹³⁵

23 Kasım'da Fransız Donanması'na ait Faraday Denizaltısı, İtilâf denizaltılarının Çanakkale'deki ilk harekâtını gerçekleştirmiştir. Çanakkale Boğazı girişine yaklaşan denizaltı, Seddülbahir Tabyası tarafından 800 metreden ateş altına alınarak, uzaklaştırılmıştır.¹³⁶ 28 Kasım'da Dardanos Tabyası, 5 adet 15 cm çapındaki gemi topuyla yaptığı atış taliminden olumlu sonuç almış,¹³⁷ 11 Aralık 1914 tarihinde İstanbul'dan gelen bir torpidonun atış tecrübesi Peleng-i Derya Gambotu tarafından yapılmış ve torpidonun kullanıma hazır olduğu görülmüştür.¹³⁸ 7 Aralık 1914 günü saat 13.00'da Seddülbahir'e yaklaşan 5 zırhlı ve 10 hafif kruvazör saat 14.45'te Limni Adası'na dönmüştür.¹³⁹

Yüzer bir batarya olarak görev yapmak üzere 17 Eylül'de Kepez önlerinde Sarısığlar mevkiine demirleyen Mesudiye Zırhlısı¹⁴⁰ 13 Aralık 1914 tarihinde Yüzbaşı Norman Douglas Holbrook komutasındaki İngiliz B-11 Denizaltısı tarafından saldırıya uğramıştır.¹⁴¹ Mayın hatlarının altından geçerken dümen, pervane ve periskoplarının¹⁴²

¹³² Liman von Sanders, *Türkiye'de Beş Yıl*, (haz. Resul Bozyel), Kesit Yayınları, İstanbul 2006, s. 46-47.

¹³³ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 1, s. 241.

¹³⁴ Bkz. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Belgelerinde ...*, c. 1, s. 10.

¹³⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 108.

¹³⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 108; Hermann Lorey bu harekâtın tarihini 24 Kasım 1914 olarak belirtmiştir bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 25.

¹³⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 108; Dardanos Tabyası'nda bulunan bu topların Muini Zafer Korveti ve Asar-ı Tevfik Zırhlısı'ndan çıkarılan toplar olduğu anlaşılmaktadır bkz. Şemsettin Bargut, *Birinci Dünya ...*, s. 16.

¹³⁸ Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 38.

¹³⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 109.

¹⁴⁰ Teknik özellikleri için bkz. Bernd Langensiepen, Ahmet Güleriyüz, *1828-1923...*, s. 95-99; Mesudiye Zırhlısı'nın battığı mevki ve günümüzdeki durumu hakkında detaylı bilgi için bkz. Mithat Atabay; Okan Taktak; Savaş Karakaş; Selçuk Kolay, *Derinlerden Yansımalar: Çanakkale Savaşı Batıkları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s. 62-69.

¹⁴¹ Julian Corbett, *Naval Operations*, Volume II, Longmans Green and Co., London 1921, s. 72.

mayın tellerine takılmasını önlemek amacıyla özel donanım taşıyan B-11 Denizaltısı, beş mayın hattından geçerek Mesudiye'ye 750 metre mesafeden bir torpido atmıştır.¹⁴³ Saat 11.00'de gerçekleştirilen saldırıda, denizaltının periskopunu gören Mesudiye personeli, savaş yerlerini almış, ancak 2-3 mermi attıktan sonra, isabet eden torpido sonucunda geminin iskele¹⁴⁴ tarafına meyletmesiyle gemiyi terk etmek zorunda kalmıştır.¹⁴⁵ Harekât sonrasında, pusulası arızalanan B-11, periskobunu kullanarak Boğaz'dan çıkmıştır. Çanakkale Boğazı'nda ilk defa gerçekleşen saldırı nedeniyle B-11 Komutanı Yüzbaşı Holbrook'a Victoria Cross nişanı ve personeline de çeşitli madalyalar verilmiştir.¹⁴⁶

İskele baş omuzluğundan¹⁴⁷ vurulan ve yaklaşık 10 dakikada tumba¹⁴⁸ olan Mesudiye'de 10 makine subayı ve 24 er şehit olmuştur. Saldırı sırasında ve daha sonra yapılan kurtarma çalışmalarında 53 subay ve 576 er kurtarılmıştır. Kurtarılan 2 subay ve 100 er Mesudiye Tabyası'nda, 2 subay ve 120 er Denizaltı Gözetleme Bölüğü'nde, 3 subay ve 40 er gemiden top çıkarma faaliyetlerinde görevlendirilmek üzere Çanakkale'de bırakılmış, kalan personel İstanbul'a gönderilmiştir.

1915 yılı Ocak ayı sonuna kadar, Mesudiye'den 5 adet 7,5 cm'lik ve 5 adet 5,7 cm'lik top çıkarılarak tabya ve bataryalara konulmuştur.¹⁴⁹ B-11 Denizaltısı'nın başarısı nedeniyle Amiral Carden, denizaltıların mayın hatlarından geçerek Haliç'e ulaşabilecekleri konusunda cesaretlenmiş ve en modern denizaltıların bölgede görevlendirilmesi konusunda İngiltere'den talepte bulunmuştur.¹⁵⁰ Bu olay üzerine 21 Aralık 1914 tarihinde "Marmara Denizi'nde Düşman Denizaltılarına Karşı Alınacak Emniyet Tedbirlerine Dair Yönerge" yayınlanarak, İtilâf denizaltılarına karşı nasıl hareket etmeleri konusunda Donanma Komutanlığı bağlısı gemiler uyarılmıştır.¹⁵¹ 14 Aralık 1914 tarihinde mayın yüklü olarak

¹⁴² Periskop : Dalmış durumda seyreden denizaltıların su altında iken hedefini tespit etmesi ve konumunu bulması için kullandıkları optik bir cihazdır.

¹⁴³ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 25.

¹⁴⁴ İskele : Bir geminin güvertesinde yüzümüzü pruvaya döndüğümüzde geminin sol tarafımızda kalan yönüdür.

¹⁴⁵ Detaylı bilgi ve Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın Mesudiye'nin Batırılmasına Dair Başkomutanlık Vekâleti'ne Verdiği Rapor için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 533.

¹⁴⁶ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 72.

¹⁴⁷ Baş omuzluk : Bir geminin borda kaplamalarının, baş tarafta baş bodoslamaya doğru eğime başladığı nokta ile baş bodoslama arasındaki kısımdır. Geminin sancağında kalana sancak baş omuzluk, iskelesinde kalana iskele baş omuzluk denir.

¹⁴⁸ Tumba : Denizcilik terimi olarak bir nesneyi ters çevirmek anlamında kullanılır. Ayrıca kararsız denge durumuna düşen bir teknenin devrilerek ters dönmesidir.

¹⁴⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 110; Savaşın sonuna kadar Mesudiye'den 3 adet 15 cm'lik ve 8 adet 7,5 cm'lik top daha çıkarılmıştır.

¹⁵⁰ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 73.

¹⁵¹ Yönerge için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 537.

İstanbul'dan avara eden¹⁵² Nusret Mayın Gemisi 15 Aralık'ta Çanakkale'ye varmıştır.¹⁵³ 15 Aralık'ta Samsun Mayın Gemisi'ndeki mayınların bakımı tamamlanmış, Nusret Mayın Gemisi'nin getirdiği 38 mayına bakım işlemlerine başlanmıştır. 16 Aralık'ta mayın bakım işleri tamamlanarak 78 mayın hazır hale getirilmiştir.¹⁵⁴

17 Aralık'ta Nusret Mayın Gemisi tarafından deniz seviyesinin 4 ila 5 metre altına kırk beşer metre aralıkla 50 mayın dökülerek birinci hattın güneyinde, yedinci mayın hattı oluşturulmuştur. Bu hattaki mayınların 7 adedi döküldükten hemen sonra patlamıştır. Aynı gün saat 10.35'te Nusret Mayın Gemisi, Samsun Mayın Gemisi'nden aldığı 28 mayını, aralarında kırk beşer metre olacak şekilde deniz seviyesinin 4 ila 5 metre altına dökerek sekizinci mayın hattını oluşturmuştur.¹⁵⁵ 30 Aralık'ta Nusret Mayın Gemisi, sekizinci ve ikinci mayın hatları arasına 39 mayın dökerek Çanakkale Boğazı'ndaki dokuzuncu mayın hattını meydana getirmiştir. Bu hattaki mayınların arası kırk beşer metre olup, derinlikleri 4 ila 5 metre arasındadır.¹⁵⁶ Mesudiye Tabyası'nın harbe hazır hale getirildiği bu tarihlerde; Marmara'da denizaltı arama faaliyetlerine devam edilmiş ve takviye edildiği öğrenilen Müttefik Filo'nun Çanakkale Boğazı'na bir saldırı düzenleyebileceği Müstahkem Mevki Komutanlığı'na bildirilmiştir.¹⁵⁷

1.2. Çanakkale Cephesi'nin Açılması ve Sonrasında Yapılan İlk Saldırı (19 Şubat 1915 Harekâtı)

2 Ocak 1915 tarihinde İngiltere'nin Rusya Büyükelçisi, Dışişleri Bakanı Edward Grey'e "Kafkasya'da Türkler tarafından çok zorlanan Rus Ordusu'nu rahatlatmak amacıyla Türklere karşı başka bir yerde denizde ve karadan bir harekâta bulunulmasını istendiğini" telgrafla bildirmiştir. Bu talebi öğrenen Savaş Bakanı Lord Kitchener, Churchill'e "Türkleri İstanbul'u savunmasız bırakmamak için Kafkasya'ya asker göndermekten vazgeçirecek bir Çanakkale Boğazı harekâtının mümkün olup olmadığını" sormuştur. Churchill ise "tek başına deniz saldırısının sonuç getirmeyeceğini, bu nedenle

¹⁵² Avara etmek : Bir teknenin veya deniz aracının yanaşmış olduğu mevkiden ayrılması için verilen bir kumandadır. Açılmak anlamında kullanılır.

¹⁵³ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 111.

¹⁵⁴ Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 84.

¹⁵⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 111; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 84.

¹⁵⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 112; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 85.

¹⁵⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 112.

müşterek harekâta ihtiyaç duyulduğunu” belirtmiştir.¹⁵⁸ Bunun üzerine Lord Kitchener “Türklerin Rusya’ya karşı büyük ölçüde Edirne’den kuvvet gönderdiklerini, İstanbul’un tehlikede olması halinde bu kuvvetin gönderilemeyeceğini” ifade ederek “yeterli çıkarma kuvveti bulunmayan İngiltere’nin bu nakliyatı durdurmak için Çanakkale’de bir gösteri harekâtı yapabileceğini” belirtmiştir.¹⁵⁹

3 Ocak 1915’te Lord Fisher, Churchill’e yazdığı mektupta “Türkiye’ye yapılacak taarruzun en kısa sürede başlatılarak, İngiltere, Hindistan, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Rusya ve Sırbistan’daki askeri operasyonlardan sonra, Majestic ve Canopus sınıfı gemilerle eş zamanlı olarak Çanakkale Boğazı’na taarruz edilmesi gerektiğini” ifade etmiştir. Bu konudaki düşüncelerini bir rapor halinde yayınlayan Lord Fisher “İstanbul’un deniz yoluyla ele geçirilmesinin sağlayacağı üstünlük ve avantajların çok büyük olduğunu ve bu nedenle Türkiye’ye karşı yapılacak bir askeri harekâtın, hayati, zorunlu ve acil olduğunu” belirtmiştir.¹⁶⁰

Sadece denizden yapılacak bir saldırının faydası konusunda kuşkusu olan Churchill, Çanakkale Boğazı’na yapılabilecek bir deniz saldırısı konusunda danışmanlarıyla görüşmüş ve Amiral Carden’e şu telgrafi çekmiştir: “Çanakkale Boğazı’nı sadece gemilerle ele geçirmek mümkün bir operasyon mudur? Mayın tamponları takılmış eski savaş gemilerinin kullanılması, önden de tampon olarak, kömür gemilerinin mayın tarayıcıların gönderilmesi düşünülüyor. Sonucun önemi, ağır bir kaybı mazur gösterecektir. Bana görüşlerinizi bildirin.”¹⁶¹

5 Ocak 1915 tarihinde Amiral Carden, bu telgrafa “Çanakkale Boğazı’nın bir darbeyle değil, çok sayıda gemi ve yapılacak kapsamlı bir harekâtle ele geçirilebileceği” cevabını vermiştir. Gelen cevabı danışmanlarıyla değerlendiren Churchill, 6 Ocak’ta Amiral Carden’e “Görüşünüz buradaki üst yetkililer tarafından kabul edildi. Lütfen ayrıntılı bir telgrafla, uzun süren operasyonlarla neler yapılabileceği, hangi kuvvetlerin gerekeceği ve bunların nasıl kullanılması gerektiği konusundaki düşüncelerinizi bildirin”

¹⁵⁸ Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 342-343.

¹⁵⁹ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 35; Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 343.

¹⁶⁰ Roger Keyes, *Fight for Gallipoli*, Eyre & Spottiswoode, London 1941, s. 2.

¹⁶¹ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 35; Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 343.

emrini vermiştir.¹⁶² Amiral Carden, bu talebe yönelik olarak 11 Ocak tarihinde Çanakkale Boğazı'nı sadece deniz unsurları ile zorlamayı içeren detaylı bir plan göndermiştir.

Dört aşamadan oluşan bu plana göre;¹⁶³ Boğaz girişindeki istihkâmlar düşürülecek, Boğaz'ın içinde Kepez'e kadar olan bölgedeki tüm savunma hatları ele geçirilecek, Kilitbahir bölgesindeki istihkâmlar tahrip edilecek, mayın hatlarının temizlenmesinden sonra Boğaz'da ilerlenerek diğer istihkâmlar tahrip edilecek ve son olarak Marmara Denizi'ne ulaşılacaktı. Amiral Carden bu harekât için, dört adedi mayın koruyucu donanıma sahip 12 zırhlı, 3 kruvazör, 3 hafif kruvazör, 1 sancak gemisi, 16 muhrip, 6 denizaltı, 4 deniz uçağı, 12 mayın tarayıcı, 1 sıhhiye gemisi, 6 kömür gemisi ve cephaneye ikmal için 6 nakliye gemisine ihtiyacı olduğunu bildirmiştir. Amiral Carden'e göre harekâtın süresi, bölgenin rüzgârlı olması nedeniyle hava koşullarına ve ağır bombardımana tutulacak olan düşmanın moraline bağlı olacak ve yaklaşık bir ay sürecekti.

13 Ocak'ta Londra'da toplanan Savaş Konseyi, Rusya'ya yardım edilmesi ve Bulgaristan'ın İttifak Devletleri'ne katılmasının engellenmesi için nelerin yapılacağını görüşmüştür. Bu toplantıda, Çanakkale Harekâtı dışındaki diğer öneriler ilgi görmemiş, doğuda bir şey yapılmaması durumunda Almanya'ya kesin bir darbe indirilemeyeceği savunularak, Denizcilik Bakanlığı'nın Gelibolu Yarımadası'nı ele geçirmek üzere Şubat ayında gerçekleştirilecek deniz harekâtı için hazırlık yapması kararı alınmıştır.¹⁶⁴ Bu toplantıda Amiral Fisher'ın HMS Queen Elizabeth'in de bu harekâta kullanılması önerisi Churchill tarafından da desteklenmiştir. Churchill'e göre; Dünyanın en modern gemisinin Marmara'ya ulaşmasıyla Yavuz ve Midilli, silah gücü yönünden zayıf kalacak ve İstanbul, İngiltere'nin merhametine kalacaktı.¹⁶⁵

Harekât süresince, Fransız gemilerinin de Çanakkale'de yer alması ve Boğaz önündeki Müttefik Filo'ya Amiral Carden'in komuta etmesi¹⁶⁶ konusunda Fransa ve İngiltere arasında işbirliği yapılmış, plandan haberdar edilen Rusya da harekâtı olumlu karşılamıştır.¹⁶⁷ Müttefikleri destekleyecek olan Rusya'nın ancak Çanakkale Boğazı'ndaki

¹⁶² Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 344; Churchill bu emri verirken Amiral Fisher'ın görüşünü almamıştır bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 149.

¹⁶³ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 3.

¹⁶⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 151.

¹⁶⁵ Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 347.

¹⁶⁶ Komuta konusu İngiltere ve Fransa arasında tartışmaya sebep olmuş, Fransa Denizcilik Bakanı'nın 26 Ocak'ta Londra'ya gitmesiyle sorun çözülmüştür. Buna göre Fransız Amirali Guepratte, Amiral Carden'in emrinde olacak, Amiral de Lapeyere bu harekâta müdahale etmeyecekti; bkz. Fevzi Kurtoglu, *Çanakkale ve ...*, s. 60.

¹⁶⁷ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 107.

tabyaların düşürülmesinden sonra harekete geçmesinin uygun olacağı, bu suretle harekâtın başında bir başarısızlığa uğranırsa bunun yapacağı olumsuz etkilerin önlenmiş olacağı bildirilmiştir.¹⁶⁸ İngiltere'nin Akdeniz Filosu'nu takviye etmek amacıyla Queen Elizabeth, Lord Nelson ve Agamemnon muharebe gemileri de Amiral Carden'in emrine verilmiştir.¹⁶⁹

15 Ocak 1915 tarihinde Fransız Saphir Denizaltısı, hiçbir denizaltının özel talimat almadan hareket etmemesi konusundaki kesin emre rağmen, B-11 Denizaltısı'nın izinden gitmeye çalışmıştır.¹⁷⁰ Seyir halindeyken meydana gelen makine arızası nedeniyle dalamayan denizaltı, Nara Burnu'na yaklaşırken İsa Reis Gambotu ve Nusret Mayın Gemisi tarafından fark edilmiş ve açılan ateş sonucunda Köseburnu Tabyası'nın 200 metre açığında yaklaşık 42 metre derinlikte batmıştır.¹⁷¹ 27 personele sahip denizaltının 13 eri, Ferman Gemisi, İsa Reis Gambotu ve Nusret Mayın Gemisi tarafından kurtarılmıştır. Osmanlı kamuoyuna karşı denizaltının nasıl battığı konusu gizli tutulmuş, Başkomutanlık tarafından denizaltının mayına çarparak batırıldığı ilân edilmiştir.¹⁷²

28 Ocak'ta toplanan Savaş Konseyi'nde "Çanakkale Harekâtı'nda İngiltere'nin çok ihtiyacı olduğu eski savaş gemilerinin kaybedileceği" konusunda endişeli olan Amiral Fisher, toplantıyı terk ederek istifa etmeyi düşünmüş ancak Lord Kitchener tarafından engellenmiştir. Toplantıda söz alan Lord Kitchener "denizden yapılacak saldırının hayati öneme sahip olduğunu ve sonucun ordularla verilecek bir savaşın sonucuna eşdeğer olacağını" belirtirken, Dışişleri Bakanı Grey "Çanakkale'de kazanılacak başarının, Bulgaristan'ın ve tüm Balkanların yaklaşımını düzeltereğini" belirtmiştir.¹⁷³ 28 Ocak günü öğleden sonra yapılan ikinci toplantıda Çanakkale'ye yapılacak saldırının, yalnız deniz kuvvetleriyle yapılması konusunda kesin karar alınmıştır.¹⁷⁴

Bu dönemde Çanakkale Boğazı'na denizaltıların girmesini engellemek amacıyla önlemler alınmış, 18 Ocak, 5 Şubat, 11 Şubat ve 12 Şubat tarihlerinde mayın hatlarının

¹⁶⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 151.

¹⁶⁹ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 105.

¹⁷⁰ Ibid, s. 140.

¹⁷¹ Fevzi Kurtoglu, *Çanakkale ve ...*, s. 50; Saphir Denizaltısı'nın battığı mevki ve günümüzdeki durumu hakkında detaylı bilgi için bkz. Mithat Atabay; Okan Taktak; Savaş Karakaş; Selçuk Kolay, *Derinlerden Yansımalar ...*, s. 70-77.

¹⁷² Fevzi Kurtoglu, *Çanakkale ve ...*, s. 50; Saphir'in mayın hatlarından geçerek Nara'ya kadar ulaşması Boğaz'ı kapatan mayınların etkiliğinden şüphe duyulmasına sebep olduğundan, denizaltının mayına çarparak battığının ilân edilmiş olması muhtemeldir.

¹⁷³ Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 348-349.

¹⁷⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 152.

arasına üzerinde halat kamçıları olan ağlar bırakılarak, bu ağların denizaltıların pervanelerine takılması amaçlanmıştır.¹⁷⁵ Ayrıca tabyalar, toplarla takviye edilmiş, Çanakkale savunmasına katılmak üzere Barbaros Hayrettin ve Turgutreis muharebe gemileri de 17 Şubat 1915 tarihinde bölgeye gelmiştir.¹⁷⁶

Amiral Carden, Çanakkale bölgesindeki olumsuz hava koşullarına rağmen yapılacak saldırı için çalışmalarını kesintisiz olarak sürdürmüştür.¹⁷⁷ Başlangıçta, Giriş Tabyaları'nın bombardımanına 15 Şubat 1915 tarihinde başlanması planlanmıştır. Ancak, makine arızası olduğu için 15 knots ile ilerleyebilen Queen Elizabeth ile mayın tarayıcı gemilerin ve deniz uçaklarının henüz Çanakkale'ye gelememiş olması nedeniyle Denizcilik Bakanlığı'nın ısrarlarına rağmen Amiral Carden, harekâtı 19 Şubat tarihine ertelemek zorunda kalmıştır.¹⁷⁸

Amiral Carden'in saldırıyı; Amiral Duckworth'un 19 Şubat 1807'de Çanakkale Boğazı'nı donanmayla geçerek İstanbul'a ulaştığı tarihin yıldönümünde gerçekleştirecek olması, kendileri için bu uğurlu günde Müttefik Filo'nun Boğaz'ı yeniden geçeceğine olan inancını arttırmıştır.¹⁷⁹ Amiral Carden'in hazırladığı plan gereği Müttefik Filo, üç filotillaya bölünmüştür. Inflexible, Agamemnon ve Queen Elizabeth; Birinci Filotilla'yı, Vengeance, Albion, Cornwallis, Irresistible ve Triumph; İkinci Filotilla'yı, Suffren, Bouvet, Charlemagne ve Gaulois; Üçüncü Filotilla'yı oluşturmuştur.¹⁸⁰ Giriş Tabyaları'nın susturulması aşamasında; Amiral Carden'in sancak gemisi Irresistible, Amiral Guepratte'in sancak gemisi Suffren, Bouvet, Triumph, Cornwallis ve Albion zırhlılarının yer alması; ayrıca Gaulois Zırhlısı'nın Suffren'e, Amethyst Zırhlısı'nın Albion'a destek sağlaması, Amiral de Robeck'in sancak gemisi olan Vengeance Zırhlısı'nın da filotillası için tarassut¹⁸¹ görevi icra etmesi planlanmıştır.¹⁸²

19 Şubat günü, harekât öncesinde Amiral Guepratte, tabyaların yakından gözlenmesi amacıyla Poignard ve Fanfare torpidobotlarını Çanakkale Boğazı'na göndermiş,¹⁸³ bu

¹⁷⁵ Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 88-90.

¹⁷⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 154-156.

¹⁷⁷ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 140; Ocak ayında 3 gün dışında esen şiddetli lodos, Şubat ayında yerini şiddetli poyraza bırakmıştır.

¹⁷⁸ Fevzi Kurtoglu, *Çanakkale ve ...*, s. 68.

¹⁷⁹ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 143.

¹⁸⁰ Ibid, s. 144.

¹⁸¹ Tarassut: yapılan atışları gözetleme faaliyeti.

¹⁸² 19 Şubat 1915 tarihinde yapılan saldırı planı hakkında detaylı bilgi için bkz. Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 144-145; ayrıca bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 158.

¹⁸³ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 24.

gemiler Orhaniye Tabyası tarafından 07.58'de ateş altına alınmıştır.¹⁸⁴ 19 Şubat 1915 saldırısı, Cornwallis Zırhlısı'nın saat 09.51'de Orhaniye Tabyası'na açtığı ateşle başlamıştır.¹⁸⁵ Bunu, saat 10.01'deki Triumph'un, Seddülbahir'i bombardımanı izlemiştir. Yeniköy ile Tavşan Adaları arasına demirleyen Suffren, saat 10.32'de, 25,5 cm'lik toplarıyla yaklaşık 7 bin metre mesafeden Kumkale'yi ateş altına almıştır. Tabyalardan hiçbir karşılık verilmemesi üzerine Amiral Carden, isabeti arttırmak maksadıyla gemilere demirlemesini emretmiştir. Vengeance, demir ırgatındaki¹⁸⁶ arıza nedeniyle demirleyememiş ve saat 11.00'de Cornwallis Zırhlısı ile yer değiştirmiştir.¹⁸⁷

Inflexible 09.50'den itibaren Triumph için tarassut görevi icra etmiş, sonrasında Ertuğrul Tabyası'nı ateş altına almıştır. Saat 11.50'de İlyas Burnu'nun yaklaşık 14 bin metre açığına demirleyen Inflexible, atışlarının kısa düşmesi üzerine demir alarak, yaklaşık 12 bin metreye yaklaşmış ve 12.20'den itibaren atışa devam etmiştir.¹⁸⁸ Saat 12.15'e kadar Ertuğrul Tabyası'na yalnız 14 mermi atan ve isabet sağlayamayan Triumph'a, Teke Burnu'nun 2 mil kuzeyinde karada çalışmakta olan askerlere ateş açma görevi verilmiştir.¹⁸⁹ Bouvet, Kumkale'nin 10 bin metre açığına demirleyen Suffren için tarassut görevi yapmıştır.

Gemiler, tabyalara yüksek isabet sağlasa da saat 14.00'te kalkan bir deniz uçağı yaptığı gözlem sonucunda Seddülbahir, Kumkale ve Orhaniye tabyalarında bulunan topların hasar almadığını rapor etmiştir. Bunun üzerine Amiral Carden, filoya yaklaşarak yakın mesafeden atış yapmalarını ve mayın tarama gemilerine Boğaz içine girmelerini emretmiştir.¹⁹⁰ Saat 13.20'de ateşi kesen Filo, tabyalara 8-9 bin metre kadar yaklaştığı 14.20'ye kadar atış yapmamıştır. Yaklaşan gemilere Ertuğrul ve Orhaniye tabyaları

¹⁸⁴ Victor Rudenno, *Gelibolu Denizden ...*, s. 37; Hermann Lorey 19 Şubat'ta saldırı öncesinde Enver Paşa'nın Amiral Usedom ile Seddülbahir bölgesini denetlediklerini ve Müttefik Filo'nun Boğaz'a yaklaştığının haber verilmesi üzerine durumu değerlendirmek üzere Seddülbahir Tabyası'na çıktıklarını belirtmektedir; bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 43; ayrıca Mayın Grup Komutanı Yzb. Nazmi Bey de 19 Şubat tarihli günlükünde bombardımandan sonra Enver Paşa'nın Gelibolu'ya hareket ettiğine değinmiştir; bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 91.

¹⁸⁵ Roger Keyes güneşin belirli bir yüksekliğe çıkana kadar görüş şartlarını önemli ölçüde etkilemesi nedeniyle, bombardımanın bu saatte başladığını belirtmiştir; bkz. Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 16.

¹⁸⁶ Demir ırgatı : Gemilerde, demirlemeye veya demiri almaya yarayan makinelerdir.

¹⁸⁷ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 145-146.

¹⁸⁸ HMS Inflexible'nin 19 Şubat 1915 tarihli gemi jurnali için bkz. <http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-02-HMS_Inflexible.htm> (30.11.2014).

¹⁸⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 160.

¹⁹⁰ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 145-146.

şiddetle karşılık vermiştir.¹⁹¹ Saat 15.10'da Queen Elizabeth ve Agamemnon Filo'ya dâhil olmuş, 16.45'te Orhaniye Tabyası Vengeance ve Corwallis zırhlılarını şiddetli ateş altına almıştır.¹⁹²

Vengeance Zırhlısı'nın yakınına düşen 4 mermi, geminin direğinde hasar meydana getirmiştir.¹⁹³ Agamemnon'un tam zamanında Vengeance Zırhlısı'nın yardımına yetişerek Orhaniye Tabyası'nı ateş altına alması, onu daha büyük hasar almaktan kurtarmıştır.¹⁹⁴ Saat 16.40'ta Amiral Carden tarafından işaret flamalarıyla verilen “ateşi kesin ve tabyaları kontrol edin” emrini “ateşi kesin ve Inflexible'a yaklaşın” şeklinde anlayan Suffren, mevkisini değiştirerek Orhaniye Tabyası'nı uygun açıdan tahrip etme şansını kaçırmıştır. Daha fazla ilerleme kaydedilemeyeceğini düşünen Amiral Carden, Türklerin karanlıktan yararlanarak torpido hücumu yapabileceği ve görüşün azalmasıyla gereğinden fazla cephane harcanabileceği gerekçesiyle 17.20'de geri dönüş emrini vermiştir. Bu saldırı sırasında Queen Elizabeth Zırhlısı hiç atış yapmamıştır.¹⁹⁵

Müttefik Filo'nun geri çekilmesi sırasında diğer tabyalar sessiz kalırken, Orhaniye Tabyası ateşe devam etmiştir. Saat 19.00'da Albion, Amethyst ve mayın tarayıcılar da Gelibolu Yarımadası'nın batısında Filo'ya katılmış, görev yaptıkları bölgede hiç mayına rastlamadıklarını bildirmişlerdir.¹⁹⁶ 19 Şubat Harekâtı'nda, Müttefik Filo'ya ait gemiler 139 adet 30,5 cm'lik top mermisi harcamıştır.¹⁹⁷ Orhaniye ve Ertuğrul tabyaları gemilerin şiddetli ateşine, atış menzillerine girene kadar karşılık vermeyerek gereksiz cephane sarfını engellemişlerdir. Bu tabyalar, sadece menziline olan gemiler için 38 mermi harcamış ve iki düşman gemisi üzerinde isabet sağlamışlardır.¹⁹⁸

Türk topçusunun bu hareket tarzı Komodor Roger Keyes tarafından şu sözlerle açıklanmıştır: “Düşman, bu erken taarruzdan (3 Kasım Harekâtı) açıkça bir ders çıkarmıştı; 19 Şubat bombardımanında gemilerimiz menzil içine girene kadar ateşimize

¹⁹¹ Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi Hâtıralarım*, Deniz Basımevi, İstanbul 1958, s. 3; Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 25.

¹⁹² HMS Inflexible'in 19 Şubat 1915 tarihli gemi jurnali için bkz. < http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-02-HMS_Inflexible.htm > (01.12.2014).

¹⁹³ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 160.

¹⁹⁴ Victor Rudenko, *Gelibolu Denizden ...*, s. 39.

¹⁹⁵ HMS Queen Elizabeth'in 19 Şubat 1915 tarihli gemi jurnali için bkz. *Diary of HMS Queen Elizabeth January to May 1915*, George Waterston & Sons Ltd. , London 1919, s. 4-5.

¹⁹⁶ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 147-148.

¹⁹⁷ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 45.

¹⁹⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 159.

karşılık vermeden sessiz kaldılar.”¹⁹⁹ Kumkale ve Seddülbahir tabyaları, menzilleri dışında kalan gemilere ateş açamamıştır. Bombardıman sonucunda 2 subay ve 2 er şehit olmuş, 11 er yaralanmıştır. En çok hasarın olduğu Kumkale’de 1 adet 15 cm’lik ve 1 adet 28 cm’lik top kullanılmaz duruma gelmiştir. Ertuğrul, Orhaniye ve Seddülbahir tabyaları, 19 Şubat gecesi yapılan çalışma sonucu savaşa hazır hale getirilmiş, ancak Kumkale’deki hasar giderilememiştir.²⁰⁰

19 Şubat saldırısı hakkındaki resmi tebliğ, 20 Şubat 1915 tarihli Tasvir-i Efkâr ve İkdâm gazetelerinde şu şekilde yer almıştır:²⁰¹ “Bu sabah İngiliz ve Fransız savaş gemileri, Çanakkale Boğazı’nın en dışındaki tabyalarını bombardıman etmiş ve 400 mermi atmış ise de hiçbir başarı elde edememiştir. Yalnız bir er taş parçalarından hafifçe yaralanmıştır.” Aynı gün bu habere ek olarak yapılan haberde, saldırı hakkında yapılan açıklama şu şekilde devam etmiştir: “Sekiz İngiliz ve Fransız zırhlısı bugün Çanakkale’nin harici tabyalarını yedi saat bombardıman etti. Fakat tabyalarımızı susturamadı. Düşman büyük çaplı ve 15 santimetrelik toplarıyla 600 mermi attı. Düşman amiral gemisi ağır şekilde olmak üzere 3 zırhlısı hasar almıştır. Çok şükür bir subay ve bir er şehidimiz, bir er de hafif yaralımız vardır.”

1.3. 25 Şubat-18 Mart 1915 Arasında Yapılan Saldırıları

Amiral Carden, 20 Şubat’ta harekâtı devam ettirmek istemiş ancak şiddetli lodos²⁰² ve zırhlıların gözlem yapmasına elverişsiz olan görüş şartları nedeniyle, sonucu belirsiz bir harekât için cephane harcamaktan vazgeçmiştir.²⁰³ Çanakkale bölgesinde 24 Şubat 1915 tarihine kadar devam eden şiddetli lodos sebebiyle Müttefik Filo, herhangi bir harekât gerçekleştirememiştir.²⁰⁴

Amiral Carden, 25 Şubat 1915 tarihinde gerçekleştirilecek harekâtın amacını; “19 Şubat’ta başlanan Boğaz’ın Giriş Tabyaları’nın imhasının tamamlanarak Boğaz girişinde mümkün olduğunca mayın tarama faaliyetinin yapılması” olarak belirlemiştir. Bu amaçla tabyalar yakın mesafeden bombardıman edilecek ve doğrudan tabyalardaki toplara hedef

¹⁹⁹ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 16.

²⁰⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 159.

²⁰¹ 20 Şubat 1915 tarihli Tasvir-i Efkâr Gzt. için bkz. Mithat Atabay, *Tasvir-i Efkâr ...*, s. 51-52; İkdâm Gzt. için bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi’nde ...*, s. 92.

²⁰² Lodos : Güneybatıdan esen rüzgâra verilen isim.

²⁰³ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 18.

²⁰⁴ Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 107.

alınacaktı.²⁰⁵ Bu kararın alınmasına, 19 Şubat bombardımanında uzak mesafeden yoğun ateş altından kalan tabyaların ateşe devam edebilmesi sebep olmuştur. Toplara doğrudan isabet kaydedilmedikçe, başarı sağlanamıyordu.²⁰⁶

İlk hücumun Amiral de Robeck'in komutasında bulunan Vengeance ve Cornwallis tarafından, ikinci hücumun Amiral Guepratte'in komutasındaki Suffren ve Charlemagne tarafından yapılması planlanmıştır. Bu hücum öncesi Queen Elizabeth, Agamemnon, Irresistible ve Gaulois uzak mesafede demirleyerek giriş tabyalarını ateş altına alacaktı.²⁰⁷ Yakın mesafeden yapılacak hücum öncesi bu harekâtın yapılmasının, 19 Şubat'ta yan tarassut görevi yapan gemilerin verdikleri raporlar doğrultusunda olmuştur.²⁰⁸ 25 Şubat'ta lodosun şiddeti azalmış olmasına rağmen, denizin dalgalı olması nedeniyle bu harekâta deniz uçakları görev yapamamıştır.²⁰⁹ Bu nedenle, tabyaların gözetlenmesi faaliyetinde yaşanacak eksikliğin, gemilerle giderilmesine çalışılmıştır.

25 Şubat 1915 tarihinde saat 10.00'a doğru Queen Elizabeth, Agamemnon, Irresistible ve Gaulois sahilden 6.500 ila 10.500 metre mesafede demirleyerek Boğaz girişindeki tabyaları bombardımana başlamıştır. Açılan ateşe karşılık veren Ertuğrul Tabyası, Agamemnon Zırhlısı'nın karinasında²¹⁰ bir delik açmıştır.²¹¹ Bu isabet sonucu Agamemnon'da 3 kişi ölmüş, 5 kişi yaralanmıştır. Demir alarak bölgeden uzaklaşan Agamemnon'un yerine Queen Elizabeth atışa başlamış, bu atışlar sonucunda Ertuğrul Tabyası'nın 2 topu savaş dışı kalmıştır. Saat 10.27 itibarıyla Irresistible'in atışlarına maruz kalan Orhaniye Tabyası ateşi kesmek zorunda kalmıştır. Tabyalardan hiçbirinin ateş etmemesi üzerine Amiral Carden, saat 12.45'te Vengeance ve Cornwallis'e Boğaz girişine yaklaşmalarını emretmiştir. Bu sırada Amiral Guepratte komutasındaki Suffren ve Charlemagne da Boğaz'da ilerleyerek tabyalara ateşe devam etmiştir. Saat 15.00'te tabyaların susturulduğu kabul edilerek mayın tarama gemilerine tabyalara yaklaşma emri verilmiştir.²¹²

Saat 16.00'da Vengeance, Albion ve Triumph refakatindeki mayın tarama donanımına sahip balıkçı gemileri, Boğaz içerisinde mayın tarama faaliyetine

²⁰⁵ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 157.

²⁰⁶ Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 77; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 46.

²⁰⁷ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 157.

²⁰⁸ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 47.

²⁰⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 162.

²¹⁰ Karina : Bir gemi teknesinin su kesiminin altında kalan dış kısmıdır.

²¹¹ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 25.

²¹² Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 158-160.

başlamışlardır. Boğaz girişinden itibaren yaklaşık 4 millik bir sahada yapılan bu harekât sonucunda gemiler, hiçbir mayına rastlamadıklarını rapor etmişlerdir.²¹³ Boğaz girişindeki tabyaları susturarak, Çanakkale Boğazı'nı zorlama planının ilk aşamasını tamamlayan tüm gemiler, geceyi geçirmek üzere Bozcaada'ya hareket etmişlerdir. 25 Şubat saldırısı sonucunda, gemilerin şiddetli ateşine 83 mermi atarak karşılık veren Giriş Tabyaları tümüyle tahrip edilmiş, 13 er şehit olmuş ve 18 er yaralanmıştır. Öğleden sonra Müstahkem Mevki Komutanlığı Karargâhı, Çanakkale'nin 3 km güneybatısındaki Hacipaşa Çiftliği'ne taşınmıştır.²¹⁴

Bu bombardıman resmi tebliğde şu ifadelerle yer almıştır:²¹⁵ “Düşman bugün de giriş istihkâmlarını gruba kadar 18 savaş gemisiyle bombardıman etmiş, maalesef giriş istihkâmlarımız yarın ateş edemeyecek bir durumda hasara uğratılmıştır. Düşman gemilerinden birinin hasara uğradığı ve bir diğesinde de patlama olduğu alınan raporlardan anlaşılmıştır.”

Çanakkale Boğazı girişindeki tabyaların 19-25 Şubat 1915 tarihleri arasında tahrip edilmesiyle, İtilaf Donanması için Boğaz'a giriş yolu açılmıştır. Amiral Carden'in 11 Ocak 1915 tarihinde hazırladığı planın ilk aşamasını tamamlayan Müttefik Filo, planın ikinci aşaması olan Kepez'e kadar olan bölgedeki tüm savunma hatlarını ele geçirme faaliyetine başlamıştır.²¹⁶ Bu aşamada, Çanakkale ve Kilitbahir merkez istihkâmları arasındaki mayınlar aranacak ve mayınları koruyan bataryalar devre dışı bırakılacaktır.

Boğaz içindeki tabyaların menziline girmemeleri konusunda kesin emir alan mayın tarama gemileri, 26 Şubat günü saat 08.06'da Albion ve Majestic zırhlılarının koruması altında tarama faaliyetine başlamıştır. Zırhlılar, Rumeli ve Anadolu yakasındaki tabyaları ateş altına alırken, mayın tarama gemileri Karanlık Liman'ı taramışlardır. Bu harekât sırasında Vengeance Zırhlısı'nda bulunan Amiral de Robeck, terk edilmiş durumdaki Kumkale Tabyası'nda hasara uğramamış bir batarya olduğunu tespit etmiştir. Bu topları tahrip etmek için sahile bir çıkarma yapılmasına karar veren Amiral de Robeck, telsizle Amiral Carden'in iznini alarak Vengeance Zırhlısı personelinden teşkil edilen çıkarma birliğini Kumkale'ye sevk etmiştir.²¹⁷

²¹³ Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 82, 85.

²¹⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 162-163.

²¹⁵ Bkz. Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 4.

²¹⁶ Dardanelles Commission, *First Report*, His Majesty's Stationery Office, London 1917, s. 57.

²¹⁷ Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 85-87.

Binbaşı Heriot'un komutasında 50 deniz piyadesi ve Yüzbaşı Eric Gascoigne Robinson'un komutasında bir tahrip ekibi saat 14.30'da Kumkale'ye çıkmıştır. Çıkarma kuvveti, Menderes Çayı'na ilerledikleri sırada direnişle karşılaşmış ve gruptan 1 kişi ölmüş, 2 kişi yaralanmıştır. Dublin Kruvazörü'nün ateşiyle korunan çıkarma kuvveti, Orhaniye Tabyası'nda bulunan 1 topu ve 2 uçaksavar topunu tahrip etmiştir. Çıkarma kuvveti başka bir zayıat vermeden Vengeance'a geri dönmüştür.²¹⁸

Bu sırada Irresistible Zırhlısı personelinden oluşan 45 deniz piyadesi ve 30 kişilik tahrip ekibi de Seddülbahir'e çıkmıştır. Çıkarmadan bir süre sonra bir Türk birliği tarafından karşılanan çıkarma kuvvetine, Irresistible tarafından ateş desteği sağlanmıştır. Donanma desteği altında geri çekilen tahrip grubu, Seddülbahir Tabyası'nda bulunan 4 top ile Tekke Bataryası'nda bulunan 1 topu imha etmiştir.²¹⁹ Saat 18.30'da havanın kararmasıyla birlikte harekâta katılan zırhlılar geri çekilmiş, torpidobotların koruması altındaki mayın tarama gemilerinin faaliyetleri devam etmiştir.²²⁰

Osmanlı Genel Karargâhı, Çanakkale Boğazı'nda 25 ve 26 Şubat tarihlerinde yapılan saldırılarla ilgili, 26 Şubat 1915 tarihinde bir resmi tebliğ yayınlamıştır. 27 Şubat 1915 tarihli Tasvir-i Efkâr ve İkdâm gazetelerinde yer alan bu tebliğ şu şekildeydi:²²¹ “Dünkü yedi saatlik bombardımanda, düşman gemilerinin ağır topları Çanakkale Boğazı'nın harici istihkâmatını bir, iki noktada hasara uğratmış ve buna rağmen tarafımızdan yalnız 5 kişi şehit olmuş, 14 kişi yaralanmıştır. Bugün dahi düşman donanması bombardımana devam etmiş, fakat öğleden sonra Seddülbahir Bataryalarımızın ateş sahası haricine çıkmıştır.”

26 Şubat 1915 günü²²² saat 17.00'da İntibah Mayın Gemisi tarafından Çimenlik Feneri ile Değirmenburnu Tabyası arasında onuncu mayın hattı oluşturulmuştur. 53 mayından oluşan bu hattaki mayınların arası 40 metre olup, derinlikleri 4,5 metredir.²²³ Aynı gün Londra'da yapılan Savaş Konseyi Toplantısı'nda Churchill, mevcudu 18 bin kişi olan 29'uncu Tümenin Çanakkale'ye gönderilmesini teklif etmiştir. Kitchener “Türklerin

²¹⁸ Yzb. Eric Robinson bu başarılı harekât nedeniyle Victoria Haçı almaya hak kazanmıştır bkz. *Diary of ...*, s. 6; detaylı bilgi için bkz. Stephen Snelling, *VCs Of The First World War Gallipoli*, Wrens Park Publishing, Stroud 1999, s. 1-5.

²¹⁹ Aspinall Ogländer, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 107-108.

²²⁰ Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 88; 25 Şubat saldırısından sonra karaya çıkan tahrip birlikleri, tabyalardaki topların yaklaşık %70'lik bir kısmının sağlam olduğunu tespit etmiş ve ele geçirdiklerini pamuk barutuyla imha etmiştir bkz. *Dardanelles Commission ...*, s. 57.

²²¹ 27 Şubat 1915 tarihli Tasvir-i Efkâr Gzt. için bkz. Mithat Atabay, *Tasvir-i Efkâr ...*, s. 55; İkdâm Gzt. için bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde ...*, s. 96.

²²² Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi isimli eserin 8'inci cildinde mayınların döküldüğü tarih 27 Şubat 1915 olarak belirtilmiştir bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 164.

²²³ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 51; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 92.

ciddi bir düşman olmadığını ve sadece donanma toplarının baskısıyla Gelibolu Yarımadası'nı terkedeceğini" söyleyerek bu teklifi reddetmiştir. Kitchener'in bu düşüncesi sonraki olayların belirleyici faktörü olmuştur. Toplantı sonrasında Churchill'in muhalefetine rağmen Çanakkale Harekâtı'na yalnızca donanma tarafından devam edilmesine karar verilmiştir.²²⁴

26 Şubat gecesi, muhripler tarafından korunan mayın tarama gemileri Boğaz'ı taramaya devam etmiş, farklı boyutlarda birkaç şamandıra batırılmış, ancak hiçbir mayın imha edememiştir.²²⁵ 27 Şubat günü havanın sisli olmasına rağmen, saat 11.35'te Müttefik Filo; 5 zırhlı, 4 torpidobot ve 3 mayın tarama gemisiyle harekâta başlamıştır. Mayın tarama gemilerinin dümen suyunda ilerleyen gemiler, Karanlık Liman'a doğru yöneldiğinde obüs bataryalarının ateşiyle karşılaşmış ve ilerleyememişlerdir. İsabet miktarının artması üzerine gemiler, Boğaz'ı terk etmiştir.²²⁶ 27 Şubat günü öğleden sonra, Irresistible personelinin 2 subay ve 78 erinden oluşan bir tahrip ekibi Seddülbahir'e çıkarak 6 topu kullanılmaz duruma getirmiştir. Yüzbaşı Sandford komutasındaki ekip, kayıp vermeden Irresistible'a geri dönmüştür.

28 Şubat tarihindeki şiddetli poyraz²²⁷ fırtınası, yalnızca çıkarma faaliyetinin değil, Müttefik Filo'nun denizdeki tüm faaliyetlerinin ertelenmesine sebep olmuştur.²²⁸ Aynı gün Churchill; Rus Çarı Grandük Nikola'dan "Amiral Carden'in Filosu'nun Çanakkale Boğazı'nı geçer geçmez, Rusya'nın Karadeniz'den İstanbul'a saldırmak için 47 bin asker gönderileceğini" öğrenmesi üzerine, Boğaz'ın geçileceği konusunda umutlanmış ve Grey'e, "İstanbul'un sadece amaca götürecek bir araç olduğunu, asıl amacın Balkan ülkelerinin Orta Avrupa güçlerine karşı saldırıya geçmesi" olduğunu söylemiştir.²²⁹

Müttefik Filo'nun Şubat ayında Çanakkale Boğazı'nın dışındaki tabyalara yaptıkları saldırılar, tarafsız Balkan Devletleri üzerinde herhangi bir etki yapmamıştır. Bulgaristan'ın durumu belirsizliğini korurken, Yunanistan Başbakanı Venizelos 1 Mart 1915 tarihinde İngiltere'ye yeni bir teklif yapmıştır. Bu teklife göre; Müttefik Filo Boğaz'ı zorlarken, Yunanistan üç tûmenden oluşan bir kolorduyu Çanakkale'ye gönderecekti. Yunanistan'ın

²²⁴ Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 352-353.

²²⁵ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 23.

²²⁶ Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 5.

²²⁷ Poyraz : Kuzeydoğudan esen rüzgâra verilen isim.

²²⁸ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 165-166; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 164.

²²⁹ Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 353-354.

bu teklifi, Rusya'nın ve Fransa'nın karşı çıkması üzerine İngiltere tarafından reddedilmiştir. Savaşın sonunda Türk Boğazları sorununun kendi istediği şekilde sonuçlanacağına inanan Rusya, Yunan Ordusu'nun İstanbul'a girmesine itiraz etmiş, Fransa da Boğaz'ın sadece denizden yapılacak saldırıyla veya gerekirse Bolayır'a yapılacak küçük bir çıkarma harekâtıyla ele geçirileceğine inanmıştır.²³⁰

Havanın düzelmesi üzerine 1 Mart günü öğleden önce Albion, Triumph, Ocean ve Majestic zırhlıları, Kumkale ve Seddülbahir'in gerisinde kalan obüsleri bombardıman etmeye başlamışlardır. Bu gemileri mayın tarama gemileri takip etmiştir. Gemiler Karanlık Liman'a yaklaştığında, Dardanos Tabyası'nın şiddetli ateşine maruz kalmıştır. Açılan ateş sonucu Albion, Triumph, Ocean ve Majestic zırhlılarına isabet kaydedilmiş ancak gemilerde önemli bir hasar meydana gelmemiştir.²³¹ Albion ve Triumph bu ateşe şiddetle karşılık vermiştir. Bu harekât sırasında Müttefik Filo başlısı uçaklar, bataryaların mevzilerini tespit etmeye çalışırken, bir Türk uçağı da Karanlık Liman'da bulunan Majestic Zırhlısı'na hücum etmiş ancak isabet kaydedememiştir. Saldırının öğleden önceki bölümünde 470 mermi harcayan obüsler 8 isabet kaydederken, Türk tabya ve bataryalarında görevli 4 er şehit olmuş, 14 er yaralanmıştır.²³²

Öğleden sonra Yüzbaşı Sandford komutasında 50 kişilik bir tahrip birliği Triumph'un koruması altında Kumkale'ye çıkmıştır. Herhangi bir direnişle karşılaşmayan tahrip ekibi, burada bulunan değişik çaplardaki on topu ve bir ışıldağı imha etmiş ve zayıat vermeden geri dönmüşlerdir. Topların imhası olumlu bir sonuç gibi gözükse de, harekâtın ilerleyişi Amiral Carden'in beklentisinin uzağında kalmıştı. Günün sonunda, gemilere çok sayıda isabet sağlayan tabyalar gücünü ispatlamış ve mayınların temizlenmesinde herhangi bir ilerleyiş sağlanamamıştı.²³³

1 Mart gecesi muhripler tarafından korunan mayın tarama gemileri, Boğaz'a girerek Kepez'e doğru yaklaşık 3 km'lik bir alanda bulunan alanı taramıştır. Gemiler, Soğanlıdere yakınlarına geldiklerinde Mesudiye, Muin-i Zafer, Dardanos ve Kepez'de bulunan bataryalar tarafından şiddetli ateş altına alınmış ancak mayın tarama faaliyetlerine devam etmiştir. Yaklaşık iki saat süren bu harekât sırasında hiçbir mayına rastlamayan gemiler

²³⁰ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 57.

²³¹ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 167; Albion'un aldığı isabet sonucu gemide görevli 1 subay ve 4 er yaralanmıştır bkz. John Murray, *Dardanelles A Midshipman's Diary 1915-16 H. M. Denham*, John Murray Publishers Ltd, London 1981, s. 43.

²³² Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 165.

²³³ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 168.

Boğaz'ı terk etmiştir.²³⁴ Yoğun ateş altında yapılan bu harekâta, mayın gemilerinin isabet almadan faaliyetlerine devam etmesi, mayın tarama faaliyetine büyük önem veren Amiral Carden'in beğenisi kazanmıştır.²³⁵

2 Mart'ta esen şiddetli lodos Müttelik Filo'nun karaya çıkmasına ve deniz uçaklarını kullanmasına engel olurken, Canopus, Swiftsure ve Cornwallis zırhlıları Boğaz içine girerek Dardanos Tabyası'nı bombardıman etmiştir. Açılan bu ateşe Dardanos Tabyası ve İtepe'de bulunan bataryaların şiddetle karşılık vermesi sonucu, üç gemide de hasar meydana gelmiştir. İtepe Bataryaları'nda ufak hasarlar meydana getiren gemiler, Dardanos Tabyası'nda herhangi bir tahribata yol açmadan 17.30'da Boğaz'dan dışarı çıkmıştır. 2 Mart gecesi zırhlıların koruması altında yapılan mayın tarama harekâtı, tabyaların ateşi nedeniyle başarıya ulaşamamıştır. Kepez hattına kadar taranan sahada, gemiler herhangi bir mayına rastlamamıştır.²³⁶ Aynı gün, Amiral Guepratte komutasındaki Suffren, Gaulois ve Bouvet zırhlıları ile mayın tarama gemileri Saros Körfezi'ne girmiştir. Zırhlılar, Bolayır hattındaki istihkâmları bombalarken, mayın tarama gemileri sahil hattını taramış ancak herhangi bir mayına rastlamamıştır.²³⁷ Ayrıca aynı günün akşamı, Selanik Mayın Gemisi'nin İstanbul'dan getirdiği 26 mayın Akdeniz Vapuru'nun vinci kullanılarak Nusret Mayın Gemisi'nin güvertesine alınmıştır.²³⁸

3 Mart sabahı 07.00-08.00 saatleri arasında güneyden esen rüzgâr, yerini şiddetli esen poyraza bırakmıştır. Daha önce şiddetli lodos nedeniyle Gökçeada'nın kuzeyine demirleyen Queen Elizabeth, Inflexible, Agamemnon, Lord Nelson zırhlıları demir alarak, poyrazdan etkilenmemek için adanın güneyine demirlemiştir. Fırtınanın öğleden sonra şiddetini azaltması üzerine saat 14.00'te Irresistible, Albion, Prince George ve Triumph, Fransız mayın tarama gemileriyle birlikte Boğaz'a giriş yapmıştır. Bu harekâta, deniz uçakları da keşif ve gözetleme yaparak destek vermişlerdir.²³⁹

Öncelikle çıkarma yapılması planlanan Morto Koyu'nu tarayan mayın tarama gemileri, herhangi bir mayına rastlamamışlardır. Harekât sırasında, Albion ve Prince

²³⁴ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 27; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 165.

²³⁵ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 169.

²³⁶ John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 44; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 27; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 172.

²³⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 166; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 27; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 172.

²³⁸ Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 93; bu mayınlar 18 Mart 1915 günü gerçekleşen Çanakkale Deniz Savaşı'nda en önemli rolü oynamıştır.

²³⁹ John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 44.

George Erenköy ve İntepe bataryalarını, Triumph Dardanos Tabyası'nı ateş altına almıştır. Rumeli ve Anadolu yakasındaki topların karşılık vermesi üzerine, saldırıya katılan gemiler Boğaz'ı terk etmiştir. Yalnızca mayın tarama gemileri ve onları korumakla görevli Wolverine, Scorpion, Renard ve Grampus muhripleri dört saat süreyle harekâta devam etmiş, ancak Soğanlıdere Bataryası ve Dardanos Tabyası'nın şiddetli ateşi altında hiçbir mayını etkisiz hale getiremeden geri dönmüşlerdir.²⁴⁰

Amiral Carden, 4 Mart günü havanın güneşli ve denizin sakin olması nedeniyle, bir haftadır ertelediği çıkarma harekâtına başlamaya karar vermiştir. Keşif amacıyla havalanan deniz uçaklarının giriş tabyalarında herhangi bir hareketlilik olmadığını rapor etmeleri üzerine dörder makineli tüfekle donatılmış birer deniz piyade bölüğü donanmanın ateş desteği altında Seddülbahir ve Kumkale'ye çıkmıştır.²⁴¹ Çıkarma sırasında Ocean, Lord Nelson ve Majestic Seddülbahir önünde, Irresistible Kumkale önünde, Cornwallis Menderes Çayı ağzında, Agamemnon ve Dublin Yenişehir batısında bulunmuş, Canopus Beşiğe'ye yönelik olarak çıkarma gösterisi yapmıştır. Saat 11.30'da başlayan ve 2 buçuk saat süren bombardıman sonucunda Seddülbahir'e çıkan bölük üç ölü, bir yaralı vererek saat 15.00'te geri çekilmiştir. Kumkale'ye çıkan bölük, hava kararana kadar gerçekleştirdiği harekâttan bir sonuç alamamış ve 17 ölü ve 24 yaralı vererek bölgeyi terk etmiştir.²⁴²

Müttefik Filo'nun attığı 718 mermi²⁴³ sonucunda Kumkale ve Yenişehir köyleri tümüyle tahrip olurken, 16 er şehit olmuş, 1 subay ve 47 er yaralanmıştır.²⁴⁴ Harekât sırasında Queen Elizabeth, Kabatepe açıklarından yaptığı aşirtma atışlarla Kilitbahir'i bombardıman etmiş, buna Kilye önlerindeki Barbaros Hayrettin Zırhlısı aynı şekilde karşılık vermiştir. Barbaros Hayrettin'in açtığı ateş sonucunda Queen Elizabeth ateşi keserek menzil dışına çıkmıştır.²⁴⁵

5 Mart'ta Amiral Carden, harekât planının ikinci aşaması tamamlanmadan, üçüncü aşamaya geçilmesine karar vermiştir. Buna göre; merkez istihkâmlarını tahrip etmek için Queen Elizabeth, 38 cm çapındaki toplarıyla Kabatepe açıklarından aşirtma atış

²⁴⁰ *Naval Operations*, c. 2, s. 172-173; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 166.

²⁴¹ William Dilworth Puleston, *The Dardanelles Expedition*, Second Edition, U.S. Naval Institute, Annapolis 1927, s. 39; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 27.

²⁴² Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 98; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 167; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 27.

²⁴³ John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 47.

²⁴⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 167; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s.102.

²⁴⁵ Saim Besbelli, *Çanakkale'de Türk ...*, s. 13; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 167.

yapacaktı.²⁴⁶ Kabatepe'nin 2,5 mil güneybatısına demirleyen Queen Elizabeth, Rumeli Mecidiyesi Tabyası'na ateşe başlamıştır. Atışı gözetleyen iki deniz uçağının biri arıza nedeniyle düşmüş, diğeri iki saat görev yaptıktan sonra pilotunun vurulması üzerine geri dönmüştür. Bunun üzerine tarassut görevinin uçaklarla yapılamayacağını değerlendiren Amiral Carden, Canopus, Cornwallis ve Irresistible zırhlılarına Boğaz'a girerek Queen Elizabeth için atış gözetlemesi yapmalarını emretmiştir. Queen Elizabeth, Rumeli Mecidiyesi'nden sonra Namazgâh ve Rumeli Hamidiyesi tabyalarını bombardıman etmiş ve gün boyunca 33 mermi harcamıştır. Geminin attığı bir top mermisi Rumeli Hamidiyesi Tabyası'nın cephaneliğin patlamasına sebep olmuştur. Harekât saat 18.00'de gemilerin geri çekilmesiyle sona ermiştir. Harekâta Türk tabyaları, Queen Elizabeth'e 17 mermi isabeti sağlamışsa da gemide önemli bir hasar meydana getirememişlerdir.²⁴⁷

Amiral Carden, Queen Elizabeth'in 6 Mart'ta da aşırı atışlarına devam etmesine karar vermiştir. Tabyaların menzili dışında olmak için bir önceki gün demirlediği mevkinin bir mil açığına demirleyen Queen Elizabeth, bir top mermisinin yakınına düşmesi üzerine demir alarak yerini değiştirmiştir. Bu harekâta Ocean ve Agamemnon atışlarıyla Queen Elizabeth'i korurken, Albion Zırhlısı; Vengeance, Majestic ve Prince George tarafından korunarak tarassut görevi icra etmiştir. Ayrıca Suffren Zırhlısı, Dardanos Tabyası'nı ateş altına almıştır. 12.30'da atışa başlayan Queen Elizabeth yalnızca beş mermi atabilmiştir. Barbaros Hayrettin Zırhlısı ve Obüs bataryalarının Queen Elizabeth'e üç isabet sağlaması üzerine demir alan gemi, 1,5 mil daha batıya gitmiş ve ateş kesmek zorunda kalmıştır.²⁴⁸

Boğaz içindeki gemiler bir süre daha atışa devam ettiyse de 16.30'da geri çekilmişlerdir. Bu harekât sonucunda bir er şehit olmuş, iki er yaralanmıştır.²⁴⁹ 6 Mart gecesi Amethyst, Ocean ve Majestic zırhlılarının refakatindeki mayın tarama gemileri, Boğaz'a girmiş ve Kepez'e kadar olan bölgeyi taramak istemişlerdir.²⁵⁰ Bu gemiler; Muin-i Zafer, Mesudiye, Soğanlıdere, Havuzlar ve Kepez'de bulunan bataryalar tarafından şiddetli ateş altına alınmış ve hiçbir mayını etkisiz hale getiremeden Boğaz'ı terk etmişlerdir.²⁵¹

²⁴⁶ Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s.102.

²⁴⁷ *Diary of ...*, s. 8; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 186-188; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 167; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s.103-104.

²⁴⁸ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 186-188; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 167; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 103-104.

²⁴⁹ Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s.106.

²⁵⁰ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 191.

²⁵¹ Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 9; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 168; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 106.

7 Mart sabahı saat 07.10'da Çanakkale Mayın Grup Komutanlığı bağlısı bir motorbot tarafından, altı adet serseri mayın Karanfilburnu'ndan bırakılmış, ancak mayınların ikisi döküş sırasında patlamıştır.²⁵² Aşırtma atışıyla merkez istihkâmlarının susturulamayacağını değerlendiren Amiral de Robeck, Queen Elizabeth Zırhlısı'nın Boğaz'dan içeri girerek kullanılması konusunda Amiral Carden'e talepte bulunmuştur. Ancak Amiral Carden, Amiral Guepratte ile kararlaştırdığı planın başarıya ulaşma durumunu denemeden, bu teklifi uygulamayı kabul etmemiştir. İki amiralin planına göre; Amiral Guepratte komutasındaki dört Fransız zırhlısı, önceki günlerde yerlerini tespit ettiği obüs bataryalarını ateş altına alacak, bu sırada Agamemnon ve Lord Nelson merkez istihkâmlarına saldıracaktı.²⁵³

Amiral Guepratte komutasındaki Bouvet, Gaulois, Suffren ve Charlemagne zırhlıları ile Agamemnon ve Lord Nelson saat 10.30'da Boğaz'dan içeri girmiş ve 12.30'dan itibaren bombardımana başlamıştır.²⁵⁴ Saat 12.50'de Rumeli Mecidiyesi ve Anadolu Hamidiyesi bu ateşe şiddetle karşılık vermeye başlamıştır. İngiliz zırhlılarına çok sayıda isabet kaydedilmesi üzerine saat 15.00'te bu gemiler yerlerini Fransız gemilerine bırakarak Boğaz'ı terk etmiştir. Fransız gemileri kısa bir süre daha ateşe devam etmiş ve 15.30'da geri çekilmiştir. Bu saldırıda, merkez istihkâmlarıyla ilk kez çatışmaya giren Müttefik Filo, oldukça yıpranmıştır.²⁵⁵ Boğaz'ı terk ederken, Agamemnon Zırhlısı yüzen mayınlardan birine çarpmış ancak meydana gelen patlamada herhangi bir hasar meydana gelmemiştir.²⁵⁶

Harekât süresince 225 mermi²⁵⁷ sarf eden Agamemnon sekiz, Lord Nelson yedi isabet almıştır. 31 adet mermi sarf eden Hamidiye Tabyası'na isabet eden 12 mermi, tabyada büyük bir hasar oluşturmamış, Dardanos'un iki topu geçici olarak savaş dışı kalmış, obüs bataryalarında görevli beş er şehit olurken, altı er yaralanmıştır.²⁵⁸ 7 Mart gecesı saat 21.15'te yedi İngiliz muhribinin refakat ettiği Fransız mayın tarama gemileri Boğaz'a girmiş, akıntının etkisiyle hızları azalan gemiler, yaklaşık beş saat süren harekâta,

²⁵² Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 94; Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 9; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 168.

²⁵³ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 60; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 106; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 191.

²⁵⁴ Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 107.

²⁵⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 168; Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 9; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 107.

²⁵⁶ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 191-192; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 107.

²⁵⁷ Agamemnon Zırhlısı, bu saldırıda 145 adet 23 cm'lik, 80 adet 30.5 cm'lik top mermisi sarf etmiştir bkz. John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 53.

²⁵⁸ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 61; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 169.

mayın hatlarına ulaşmadan geri dönmüştür.²⁵⁹ 7 Mart tarihinde gerçekleşen önemli bir olay da Demirhisar Torpidobotu'nun saat 20.00'de Çanakkale Boğazı'ndan Ege Denizi'ne çıkması olmuştur.²⁶⁰

8 Mart 1915 sabahı, Nusret Mayın Gemisi,²⁶¹ Çanakkale Deniz Harekâtı'nın gidişatını önemli ölçüde etkileyen bir mayın döküş harekâtı gerçekleştirmiştir. Müttefik Filo'nun 19 Şubat 1915 tarihinden itibaren Çanakkale Boğazı içerisinde gerçekleştirdiği harekâtlarda; gemilerin, kıyı topçu ateşinden etkilenmemek amacıyla özellikle Erenköy Koyu'na yöneldikleri obüs bataryaları tarafından gözlenmiş ve bunun sonucunda bu koyda bir mayın hattının kurulması kararlaştırılmıştır. Donanma Komutanlığı'nın talimatı üzerine, 2 Mart 1915 tarihinde Selanik Mayın Gemisi tarafından İstanbul'dan getirilen 26 adet karbonit mayın, gerektiğinde taktik bir engel olarak kullanılmak üzere saklanmıştır. Hafif sisli ve yağışlı 8 Mart sabahı 05.00'te Yüzbaşı Hakkı Bey'in²⁶² komutasında Nara'dan avara eden Nusret, Anadolu kıyısını izleyerek seyre başlamış ve mayın hatlarından emniyetle geçerek saat 07.00'de planlanan noktaya varmıştır. Saat 07.10'dan itibaren geri dönüş geçilirken güvertesinde bulunan ve her biri 80 kg patlayıcıya sahip 26 adet mayını, kıyıya paralel olarak poyraz-lodos hattında ve aralarında yüzer metre olacak şekilde deniz seviyesinin 4,5 metre altına dökmüştür. Bacasından mümkün olduğunca az duman çıkartmak için önlem alan Nusret, hiçbir müttefik gemisi tarafından tespit edilmeden saat 08.00'de Çanakkale önlerine demirlemiştir.²⁶³

Bu harekât sırasında gemide dört Alman personel de bulunmuştur. Bu personel, teknik konularda gemi personeline yardımcı olmuş ancak harekâtın tüm sorumluluğu

²⁵⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 169; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 108; Harekât sırasında Baykuş Bataryası'nda Topçu Subayı olarak görev yapan Şakir Tunççapa gemilerin birçok kez mayınların üzerinden geçtiğini ancak su çekimlerinin az olması nedeniyle mayına çarpmadıklarını bildirmiştir bkz. Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 9.

²⁶⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 169; Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 9; Demirhisar Torpidobotu'nun Boğaz'dan çıkışı ve sonraki faaliyetleri için bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 62-63.

²⁶¹ Nusret Mayın Gemisi ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Piri Reis Araştırma Merkezi, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Adları Süregelen Gemiler*, Deniz Basımevi, İstanbul 2010, s. 297 ayrıca bkz. Bernd Langensiepen, Ahmet Güleriyüz, *1828-1923...*, s. 233.

²⁶² Tophane doğumlu Kıdemli Yüzbaşı Hakkı Bey'in baba ismi İbrahim'dir. 18 Mart 1915 Deniz Zaferi'nin kazanılmasından bir süre sonra hastalanarak Bahriye Nezareti geçici merkez emrine alınmış, 14 Eylül 1915'te vefat etmiştir. Cumhuriyet döneminde bir mayın gemisine ismi verilmiştir detaylı bilgi için bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Deniz Harp Okulumuz*, (haz. Fahri Çoker), Deniz Basımevi, İstanbul 2013, s. II-56, 57.

²⁶³ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 173-174; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 61; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 109.

geminin Türk personeli²⁶⁴ üzerinde olmuştur. Alman mühendis Reeder'in harekât ile ilgili verdiği rapor incelendiğinde; makine konusunda destek sağlayan, mühendis Reeder ve iki astsubay ile mayınların bakımı konusunda yardımcı olan, torpidocu Bettaque'nin harekât sırasında Nusret Mayın Gemisi'nde bulunduğu anlaşılmaktadır.²⁶⁵

Nusret Mayın Gemisi'nin on birinci mayın hattını oluşturduğu tarih; bazı kaynaklarda²⁶⁶ 17 Mart 1915 gecesi olarak belirtilmişse de, Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın 8 Mart 1915 gününe ait harp ceridesi²⁶⁷ ile mayın döküş harekâtı sırasında Nusret'te bulunan Kıdemli Yüzbaşı Nazmi Bey²⁶⁸ ve Baykuş Bataryası'nda görevli Şakir Tunççapa'nın²⁶⁹ aynı tarihli günlükleri, harekâtın 8 Mart 1915 tarihinde gerçekleştiğini açıkça göstermektedir.

8 Mart günü öğleden önce Amiral Carden'in de içinde bulunduğu Queen Elizabeth; Vengeance, Cornwallis, Irresistible, Canopus zırhlıları ve mayın tarama gemileriyle birlikte Boğaz içine girerek Anadolu Hamidiyesi, Çimenlik ve Namazgâh tabyalarını bombardıman etmiştir. Olumsuz hava koşulları nedeniyle uçaklar görev yapamadığından, sürekli konum değiştiren bataryaların yeri gemiler tarafından tespit edilememiştir. Saat 15.30'da görüş şartlarının kötüleşmesi üzerine, kesin sonuç alamayacağını değerlendiren Amiral Carden harekâtı sonlandırmıştır. Görüş mesafesinin düşük olması nedeniyle yalnızca 11 mermi atabilen Queen Elizabeth, tabyalarda herhangi bir hasar meydana getirememiştir.²⁷⁰ Amiral Carden'in saldırıyı sonlandırılmasında; Deniz Kuvvetleri'nin "Cephanenin boş yere harcanmasının mutlak bir başarıya ulaşmadan önce harekâtın yarıda kesilmesine neden olabileceği" uyarısı etkili olmuştur.²⁷¹

²⁶⁴ Harekâta Yüzbaşı Nazmi Bey ve Yüzbaşı Hakkı Bey dışında 7 subay ve 54 er görev almıştır. Görevli subayların isimleri için bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 138.

²⁶⁵ Reeder'in bu harekât ile ilgili raporu için bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 61-62.

²⁶⁶ Yusuf Hikmet Bayur ve Fransız Yazar Auguste Thomazi mayınların 17 Mart 1915 gecesi döküldüğünü belirtmişlerdir bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi Cilt III Kısım II*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s. 69; ayrıca bkz. Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 36.

²⁶⁷ Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın 8 Mart 1915 tarihli harp ceridesi için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 174; ayrıca bkz. Figen Atabey, *Çanakkale Muharebelerinin ...*, s. 109.

²⁶⁸ Yüzbaşı Nazmi Bey 8 Mart 1915 tarihli günlüğüne harekâtı şu şekilde kaydetmiştir: "Murahhaslıktan alınan emir üzerine 05.30'da Nusret Vapuru ile akıntı üzerinde ve Paleo Kastro'dan başlayarak Erenköy hizasında bitmek üzere 26 karbonit mayın ile bir hat oluşturulmuş ve yerleştirilmiştir. Düşman görememiştir. Mayınların arası 100-150 metre, umkları 4,5 metredir"; bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 94; Yüzbaşı Nazmi Bey'in hayatıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Deniz Harp ...*, s. II-54.

²⁶⁹ Şakir Tunççapa'nın 8 Mart 1915 tarihli günlüğü için bkz. Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 10.

²⁷⁰ *Diary of ...*, s. 9; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 169; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 194-195; Fevzi Kurtoglu, *Çanakkale ve ...*, s. 109.

²⁷¹ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 31.

8 Mart gecesi mayın tarama gemileri Boğaz'a girmiş şiddetli akıntı ve set bataryalarının ateşi nedeniyle herhangi bir mayına rastlamadan geri dönmüşlerdir.²⁷² 9 Mart günü saat 11.30'da Albion, Irresistible ve Prince George, Boğaz'dan içeri girerek Kumkale, Seddülbahir, Ertuğrul tabyalarını bombardıman etmiştir. 16.30'da ateş keserek uzaklaşan zırhlılara yalnızca Halileli Bataryası karşılık vermiş, diğer bataryalar mesafenin fazla olması nedeniyle karşılık vermemiştir.²⁷³ 9 Mart gecesi saat 03.00'te Mosquito Muhribi'nin refakatinde Boğaz'a giren mayın tarama gemileri, bataryaların şiddetli ateşi nedeniyle başarıya ulaşmadan Boğaz'ı terk etmiştir.²⁷⁴

10 Mart sabahı Bolayır savunma hattını bombalamak ve bölgenin çıkarma içi uygunluğunu keşfetmek amacıyla Cornwallis ve Irresistible zırhlıları ile Dublin Kruvazörü Saros Körfezi'ne girmiş, eş zamanlı olarak iki İngiliz muhribi Boğaz girişine gelerek Kumkale ve Seddülbahir'i bombardıman etmiştir.²⁷⁵ 10 Mart gecesi dokuz mayın tarama gemisi, dört muhrip ile Canopus ve Amethyst'in koruması altında Boğaz'a girmiştir. Mayın tarama harekâtı sırasında iki mayının patlaması sonucu Manx Hero isimli mayın tarama gemisi batmıştır. Patlamanın etkisiyle, Boğaz'daki ışıldaklar tarafından aydınlatılan gemiler, şiddetli ateş altına alınmış ve Boğaz'ı terk etmişlerdir.²⁷⁶

10 Mart tarihinde İngiltere'de yapılan Savaş Konseyi toplantısında, Çanakkale Harekâtı ile ilgili önemli gelişmeler olmuştur. 26 Şubat günü yapılan toplantıda 29'uncu Tümen'in Çanakkale'ye gönderilmesine karşı çıkan, ancak 5 Mart 1915 tarihinde General Birdwood'dan aldığı telgrafın²⁷⁷ etkisiyle düşüncesi değişen Kitchener'ın, "Doğu Cephesi'ndeki durumun artık tehlikeli olmadığı için tümenin Çanakkale'de görevlendirilebileceğini" belirtmesi konsey üyelerinde şaşkınlık yaratmıştır.²⁷⁸

²⁷² Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 10; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 195.

²⁷³ Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 110.

²⁷⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 170; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 205; Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 11.

²⁷⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 170.

²⁷⁶ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 207; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 63-64; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 170; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 110-111.

²⁷⁷ General Birdwood'un 5 Mart 1915 tarihli telgrafi şu şekildedir: "Amiral aşırı iyimserdir, ordunun yardımı olmadan Boğaz'ı zorlayamayacaktır. Donanma Boğaz'dan geçse bile, zırhlıların tahrip edemeyeceği gizli bataryaların ateşi nedeniyle yardımcı gemiler onlarla birlikte geçemez. Bu yüzden Gelibolu Yarımadası'nın güneyi ele geçirilmelidir." bkz. William Dilworth Puleston, *The Dardanelles ...*, s. 46; ayrıca bkz. Dardanelles Commission, *First Report*, s. 33; ayrıca bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı ...*, c. 3/2, s. 65; ayrıca bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 69-70.

²⁷⁸ Dardanelles Commission, *First Report*, s. 33; Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 355; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 203; Geoffrey Penn, *Fisher, Churchill ...*, s. 146.

Bunun yanı sıra, 26 Şubat günkü toplantıda 29'uncu Tümen'in Çanakkale'de görevlendirilmesini talep eden Churchill de, Amiral Carden'in "kıyıdaکی topçu bataryalarının imhasından sonra mayınların kısa sürede temizlenip Marmara'ya ulaşılacağı" şeklindeki raporunun etkisiyle düşüncesini değiştirmiş ve 10 Mart'ta Savaş Konseyi'ne, Deniz Kuvvetleri Bakanlığı'nın sadece gemilerle geçişe inandığını belirtmiştir.

Buna göre, çıkarma yapılmayacağı için 29'uncu Tümen'i beklemeye gerek yoktu.²⁷⁹ Toplantı sonucunda, Churchill'in gerekli görmemesine rağmen 29'uncu Tümen'in Çanakkale'ye sevk edilmesine karar verilmiştir. Ayrıca; Müttefik Filo'nun Çanakkale Harekâtı sırasında Karadeniz'deki Rus Filosu'nun gösterilerle yetinmesi ve ancak Müttefik Filo Marmara'ya girdikten sonra İstanbul Boğazı'na ciddi saldırıda bulunması, Marmara'daki Türk Donanması yok edilmeden ve Müttefik Filo, Rus Filosu ile birleşmedikçe İstanbul'a bir çıkarma yapılmaması da kararlaştırılmıştır.²⁸⁰ 11 Mart 1915 tarihinde Churchill, Amiral Carden'e gönderdiği telgrafta "Çanakkale Boğazı'nın geçilmesi için hızlı hareket etmesi gerektiğini ve başarı sağlanması halinde gemi ve insan kaybının önemszenmeyeceği" belirtmiş ve "mevcut planda bir değişiklik olması halinde kendisini haberdar etmesini" istemiştir.²⁸¹

11 Mart'ta Amiral Carden forsunu Queen Elizabeth'e toka ettirmiş,²⁸² Inflexible Zırhlısı bir topunu değiştirmek üzere Malta'ya hareket etmiştir.²⁸³ Aynı gün Suffren ve Gaulois zırhlıları Bolayır'ı, Irresistible Zırhlısı Küçükbakla Limanı'nı bombardıman etmiştir. Gece yapılan mayın tarama harekâtı özellikle Mesudiye Tabyası'nın şiddetli ateşi altında başarısız olmuştur.²⁸⁴ Personeli sivil olan mayın tarama gemilerinin, yoğun ateş altında görevlerini etkin bir şekilde yapamadığını değerlendiren Amiral Carden, 12 Mart'ta her mayın tarama gemisinde personelin disiplinli hareket etmesini sağlamak üzere iki muvazzaf subayın bulunması konusunda emir vermiştir.²⁸⁵ 12 Mart günü sisli ve yağmurlu bir havada saat 08.40'ta Boğaz'a giren bir denizaltı, Soğanlıdere'de karaya oturmuş olan

²⁷⁹ Trumbull Higgins, *Winston Churchill and the Dardanelles*, The Macmillan Company, London 1963, s. 147; Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 355.

²⁸⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 170.

²⁸¹ Telgrafın tam metni için bkz. Dardanelles Commission, *First Report*, s. 35; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 37-38; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 67-68; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 64-65.

²⁸² Toka etmek : Askeri gemilerde, taktik komutanların buldukları gemilerin grandi direklerine forslarının çekilmesi işlemidir.

²⁸³ *Diary of ...*, s. 10.

²⁸⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 170

²⁸⁵ Eric Wheler Bush, *Gallipoli*, s. 44; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 37.

Karantina stimbotuna bir torpido atmış ancak isabet sağlayamamıştır. Müttefik Filo, 12 Mart gecesi yapılan mayın tarama faaliyetinden de olumlu sonuç alamamıştır.²⁸⁶

Churchill'in 11 Mart tarihinde gönderdiği telgrafa Amiral Carden 13 Mart gecesi verdiği cevapta: "Deniz Kuvvetleri ile tamamen aynı fikirde olduğunu" belirtmiş ve "donanmanın Marmara'ya geçtiği anda kara harekâtının başlaması gerektiğini, ayrıca destek gemilerine ve cephaneye ihtiyaç duyulduğunu" bildirmiştir.²⁸⁷ 14 Mart günü Churchill "kayıp ne olursa olsun mayın tarama faaliyetlerinin artırılması" konusunda Amiral Carden'e uyarıda bulunmuş ayrıca "destek sağlamak üzere Queen ve Implacable zırhlılarının bölgeye gönderileceğini" bildirmiştir.²⁸⁸ Müttefik Filo, 13 Mart ve 14 Mart gecesi yapılan mayın tarama faaliyetinden de olumlu sonuç alamamış ve önemli derecede zayıt vermiştir. Sadece birkaç mayın imha edilmesine karşın, beş mayın tarama gemisi savaş dışı kalmış, Amethyst Zırhlısı hasar almış, 27 kişi ölmüş ve 43 kişi yaralanmıştır.²⁸⁹

Yapılacak harekât konusunda kesin bir fikir birliği sağlamak isteyen Churchill, 15 Mart tarihinde Amiral Carden'e "mayın hatlarının temizlenmeden ve tabyalar tahrip edilmeden Boğaz'ı geçme girişiminde bulunmamasını ve General Ian Hamilton ile uyumlu hareket etmesini" emretmiştir. Amiral Carden aynı gün verdiği cevapta "Bölgeye varır varmaz General Ian Hamilton ile görüşeceğini ve taranmış bir kanal açmadan Boğaz'ı kesinlikle geçmeye çalışmayacağını" bildirmiştir.²⁹⁰

Yoğun çalışma temposu nedeniyle sağlık sorunları yaşayan Amiral Carden 15 Mart 1915 tarihinde rahatsızlanmış²⁹¹ ve görevi bırakmak zorunda kalmıştır. Amiral Carden'in yerine, o ana kadar yardımcılığını yapan ve bölgeyi yakından tanıyan Amiral de Robeck atanmış, kendisinden kıdemli olan Amiral Wester Wemyss, kendi isteği doğrultusunda Mondros Deniz Üs Komutanlığı görevine devam etmiştir.²⁹² 15 Mart günü bir deniz uçağı tarafından Çanakkale Boğazı'nda keşif harekâtı, gece mayın tarama gemileri tarafından mayın tarama faaliyetleri icra edilmiştir. Kuvvetli akıntı karşısında hızları saatte iki deniz

²⁸⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya* ..., c. 8, s. 171; Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi* ..., s. 11-12.

²⁸⁷ Telgrafın tam metni için bkz. Roger Keyes, *Fight for* ..., s. 38-39; Dardanelles Commission, *First Report*, s. 35; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı* ..., c. 3/2, s. 68; Hermann Lorey, *Türk Sularında* ..., c. 2, s. 65.

²⁸⁸ Roger Keyes, *Fight for* ..., s. 41.

²⁸⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya* ..., c. 8, s. 171; Hermann Lorey, *Türk Sularında* ..., c. 2, s. 65-66.

²⁹⁰ Hermann Lorey, *Türk Sularında* ..., c. 2, s. 67-68; Roger Keyes, *Fight for* ..., s. 43.

²⁹¹ Queen Elizabeth'in gemi jurnaline Amiral Carden'e dyspepsia (sindirim bozukluğu, hazımsızlık) teşhisi konulduğu kaydedilmiştir bkz. *Diary of* ..., s. 10.

²⁹² Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya* ..., c. 8, s. 172; Hermann Lorey, *Türk Sularında* ..., c. 2, s. 68; Roger Keyes, *Fight for* ..., s. 45.

miline kadar düşen mayın tarama gemileri, Soğanlıdere- Kepez hattında mayın aramış, ancak set bataryalarının ateşi altında geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

Inflexible Zırhlısı'nın 30,5 cm'lik topunu değiştirmiş olarak Malta'dan döndüğü 16 Mart'ta bir deniz uçağı keşif ve gözetleme yapmış, gece Boğaz'a giren mayın tarama gemileri şiddetli ateş nedeniyle Boğaz'ı terk etmişlerdir.²⁹³ General Hamilton'ın Phaeton Kruvazörü ile Bozcaada'ya vardığı 17 Mart'ta da bir deniz uçağı keşif ve gözetleme faaliyeti icra etmiştir. Aynı gün Baykuş Bataryası'nı denetleyen Enver Paşa Müttefik Filo'nun 18 Mart 1915 tarihinde büyük bir saldırıya başlayabileceğini belirterek, personeli uyarmıştır. 17 Mart gecesini saat 22.00'den itibaren üç muhribin refakatinde Boğaz'a giren yedi mayın tarama gemisi, dört saat süreyle Karanfil Burnu ile Akyarlar arasında mayın taraması yapmış, herhangi bir mayına rastlamayan gemiler bölgenin temiz olduğunu rapor etmiştir.²⁹⁴

1.4. 18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Savaşı

1.4.1 Harekât

17 Mart 1915 tarihinde Churchill, Amiral de Robeck'e "Çanakkale Boğazı'nın zorlanması konusunda Amiral Carden ile hemfikir olup olmadığını" sormuş ve "teklif edilen harekâtın uygulanabilir olup olmadığı hakkındaki görüşlerini bağımsız ve tarafsız olarak bildirmesini" istemiştir. Amiral de Robeck, "Amiral Carden ile aynı düşüncede olduğunu, Boğaz'a yapılacak saldırının tabyaların susturulması ve mayın tarama harekâtının etkin şekilde yapılmasına bağlı olduğunu, hava şartlarının uygun olması durumunda 18 Mart'ta saldırıya başlayacağını" bildirmiştir.²⁹⁵ Aynı gün, Amiral Carden'in Minerva Kruvazörü ile Malta'ya doğru yola çıkmasından sonra Amiral de Robeck'in forsunun toka edildiği Queen Elizabeth'te bir toplantı yapılmıştır. Toplantıya; General Hamilton, Kurmay Başkanı General Walter Braithwaite, Sekreteri Alb. Pollen, Amiral de Robeck, Amiral Wemyss, Amiral Guepratte, Generral d'Amade ve Komodor Roger Keyes katılmıştır.²⁹⁶

²⁹³ John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 58; Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 13; *Diary of ...*, s. 11.

²⁹⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 172; Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 13.

²⁹⁵ Dardanelles Commission, *First Report*, s. 36.

²⁹⁶ Ian Hamilton, *Gelibolu Hatıraları 1915*, (çev. Mehmet Ali Yalman; Nurer Uğurlu), Örgün Yayınevi, İstanbul 2005, s. 24; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 47.

Toplantıda; Amiral de Robeck, Boğaz'ın geçilmesi konusunda kara ve deniz kuvvetlerinin birlikte hareket etmesi gerektiğini belirtirken, bu konuda Kitchener'in kesin talimatını²⁹⁷ alan General Hamilton “donanmanın geçişi denenmeden bir çıkarma harekâtına karşı olduğunu” açıklamıştır. Toplantı sonucunda, 18 Mart'ta yalnızca donanmayla yapılacak saldırının sonucunun beklenilmesine karar verilmiştir. Bu saldırıdaki amaç; Çanakkale Boğazı'nda bulunan tabyalar ile mayın hatlarını koruyan sabit ve seyyar bataryaların tamamıyla imha edilmesi değil, bunların kısa bir süreliğine susturulması ve bu sürede mayın tarama gemilerinin açtığı 820 metre genişliğindeki taranmış kanaldan Donanma'nın Marmara'ya geçirilmesi idi.²⁹⁸ Bu amaçla Müttefik Filo üç filotillaya ayrılmıştır. Amiral de Robeck komutasındaki Queen Elizabeth, Agamemnon, Inflexible, ve Lord Nelson Birinci Filotillayı; Alb. Hayes Sadler komutasındaki Ocean, Albion, Canopus, Cornwallis, Irresistible, Majestic, Swiftsure ve Vengeance İkinci Filotilla'yı oluşturmuştur. Suffren, Bouvet, Charlemagne, Gaulois ile Prince George ve Triumph Zırhlıları; Amiral Guepratte komutasında Üçüncü Filotilla'yı meydana getirmiştir.²⁹⁹

18 Mart 1915 tarihinde gerçekleşecek olan saldırının A ve B olmak üzere iki hat halinde yapılması planlanmıştır. Buna göre; A hattını oluşturan Queen Elizabeth, Agamemnon, Lord Nelson ve Inflexible 12 bin 800 metre mesafeden Merkez Tabyaları'nı ateş altına alacak, B hattı gemilerinden Gaulois, Charlemagne, Bouvet, Suffren, A hattı gemilerinin pupasında,³⁰⁰ Merkez Tabyaları'ndan 14 bin 600 metre mesafede yer alacaktır. A hattı gemilerinin iskele kış omuzluğunda Merkez Tabyaları'ndan 13 bin 700 metre mesafede yer alan Prince George; Rumeli Mesudiyesi ve Yıldız tabyalarını, A hattı gemilerinin sancak³⁰¹ kış omuzluğunda aynı mesafede yer alan Triumph ise Dardanos Tabyası'nı ve Akyarlar Bataryaları'nı ateş altına alacaktır. A hattı gemilerinin ateşi merkez tabyalar üzerinde etkili olmaya başlayınca, B hattındaki dört Fransız zırhlısı, A hattındaki gemilerin arasından geçerek aynı hedefleri ateş altına alacak ve Rumeli kıyısında kesin sonuç almayı planladıkları 7 bin 200 metreye kadar yaklaşacaklardı. Bu sırada Inflexible,

²⁹⁷ Lord Kitchener'in General Hamilton'a 13 Mart 1915 tarihinde verdiği talimat için bkz. Dardanelles Commission, *The Final Report of the Dardanelles Commission*, His Majesty's Stationery Office, London 1917, s. 10-11; ayrıca bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 551.

²⁹⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 176.

²⁹⁹ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 71-72; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 213.

³⁰⁰ Pupa : Bir geminin kışından itibaren gemiden uzaklaşan yöndür.

³⁰¹ Sancak : Bir geminin güvertesinde yüzümüzü pruvaya döndüğümüzde geminin sağ tarafımızda kalan yöndür.

Anadolu Hamidiyesi ve Anadolu Mecidiyesi'ni ateş altına alacaktı. Harekât başladıktan dört saat sonra Ocean, Albion, Vengeance ve Irresistible; Fransız zırhlılarının yerini, Swiftsure ve Majestic ise Prince George ve Triumph'un yerini alacaktı.³⁰²

Saldırıya başladıktan iki saat sonra set bataryalarının etkisiz hale getirilmesiyle birlikte mayın tarama faaliyetine başlanması planlanmış ve bu görev için üç İngiliz ve iki Fransız mayın tarama grubu oluşturulmuştu. Mayın hatlarını koruyan bataryalar B hattının merkez gemileri tarafından tahrip edilecek, dağılık sahra ve obüs bataryaları da A ve B hattının kanat gemileri tarafından susturulacaktı. Canopus ve Cornwallis'in refakat ettiği her grup, dörder saat süreyle görev yapacak ve Kepez Burnu'ndan Sarısığlar Koyu'na doğru 820 metre genişliğinde bir taranmış kanal açacaklardı. Mayın tarama faaliyeti gece boyunca da devam edecekti.³⁰³ Tarassut görevi, Ark Royal Uçak Taşıma Gemisi'nden kalkan uçaklarla yapılacaktı. Yüzer mayınlardan korunmak için her zırhlının bordasında³⁰⁴ bir stimbot bulunacaktı. Çanakkale Boğazı'na Donanma ile yapılacak saldırının yanı sıra, seyyar bataryaların ateşini üzerine çekmek üzere yedi vapura bindirilmiş bir İngiliz deniz piyade tümeni, Gelibolu Yarımadası'nın batısına yönelik olarak çıkarma gösterisi yapacaktı. Dartmouth Kruvazörü bu vapurlara refakat edecek ve Boğaz içindeki bataryaları ateş altına alacak, Dublin Kruvazörü de aynı görevi Beşige ve Yenişehir önlerinde icra edecekti.³⁰⁵

17 Mart'ta iki kişilik bir Alman uçağının Çanakkale'ye gelmesi, daha önceleri tek kişilik Bleriot tipi uçakla icra edilemeyen gözetleme faaliyetinin yapılmasına imkân sağlamıştır. 18 Mart günü saat 08.00'de havalanan bu uçak Bozcaada, Gökçeada ve Boğaz çıkışını gözetlemiş ve 10.25'te yere indiğinde çok sayıda gemiden oluşan Müttefik Filo'nun Çanakkale'ye doğru hareket halinde olduğunu rapor etmiştir. Bunun üzerine Müstahkem Mevki alarm durumuna geçmiştir.³⁰⁶ Müttefik Filo, saat 10.30'da Boğaz'a girmeye başlamış ve saat 11.00'de Anadolu kıyısındaki obüslerin şiddetli ateşi altında ilerleyerek atış mevkillerine varmış ve 11.30'dan itibaren atışa başlamıştır. Queen Elizabeth, Anadolu Hamidiyesi'ni; Agamemnon, Rumeli Hamidiyesi'ni; Lord Nelson,

³⁰² Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 176; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 214; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 72.

³⁰³ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 176-177; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 215; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 72.

³⁰⁴ Borda : Bir teknenin su üstünde kalan dış kısmıdır.

³⁰⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 177; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 215.

³⁰⁶ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 73-74.

Namazgâh'ı, Inflexible, Rumeli Mecidiyesi'ni; Prince George, Tenger ve Baykuş'u; Triumph, Dardanos'u ateş altına almıştır.

Saat 12.00'de ateşini Çimenlik'e yönelten Queen Elizabeth'in attığı 38 cm'lik top mermisi Çimenlik Kalesi'nin cephaneliğinin patlamasına neden olmuştur.³⁰⁷ Saat 12.06'da tabyalarda yapılan tahribatı yeterli gören Amiral de Robeck, B hattındaki Fransız gemilerine A hattı gemilerinin arasından geçerek, daha yakından ateşe başlamasını emretmiştir. Bu emir üzerine merkez tabyalarının şiddetli ateşi altında Suffren ve Bouvet Anadolu tarafından, Gaulois ve Chalemagne Rumeli tarafından ilerleyerek A hattı gemilerinin önüne geçmiştir. Bu sırada, Erenköy'ün güneyindeki gizlenmiş bataryalar Agamemnon'a 12, Inflexible'a 6 isabet kaydetmiştir.³⁰⁸ Merkez Tabyaları'nın ateşi nedeniyle, toplarının ancak yarısını kullanabilen Bouvet'de yangın çıkmış, Prince George'un köprüüstü hasar almış, Suffren 15 dakika içinde 14 isabet aldığından savaş dışı kalmıştır. Bu sırada Merkez Tabyaları'nın ateş şiddeti azalmış, Namazgâh Tabyası Bouvet tarafından, Rumeli Hamidiyesi Charlemagne tarafından tahrip edilmiştir.³⁰⁹

Saat 13.45'te Amiral de Robeck, gemilerin yakın bombardımana başlayabilmesi için mayın tarama gemilerine hazır olmalarını, bunları koruyacak İkinci Filotilla'ya da oldukça hasar alan Fransız gemilerinin yerlerini almasını emretmiştir. Bu sırada su kesiminin altından isabet alan ve baş³¹⁰ tarafı sulara gömülen Gaulois Zırhlısı geri çekilirken, Amiral Guepratte, gemiye yardım etmesi için Dublin Kruvazörü'ne emir vermiştir. Saat 14.50'de Suffren'in ardından Boğaz'ı terk ederken, Nusret Mayın Gemisi'nin 8 Mart sabahı döktüğü mayınlardan birine çarpan Bouvet'de büyük bir patlama olmuş ve gemi iki dakikadan az bir sürede batmıştır.³¹¹ Geminin 639 kişilik personelinden sadece beş subay ve otuz er yardıma gelen Agamemnon ve Fransız gemileri tarafından kurtarılmıştır.³¹²

Saat 15.15'te Anadolu Hamidiyesi'nin attığı bir top mermisi Irresistible'nin sancak bordasında patlamaya sebep olmuş ve gemi sancağa meyil kazanmıştır. Patlama sonucu 200 kişi hayatını kaybetmiştir. Queen Elizabeth'in ateşini bu tabyaya yöneltmesi sonucunda Anadolu Hamidiyesi ateşe ara vermek zorunda kalmıştır.³¹³ Saat 16.05'te

³⁰⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 178.

³⁰⁸ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 216-217; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 120.

³⁰⁹ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 37.

³¹⁰ Baş : Bir teknenin ön tarafına denir.

³¹¹ Bouvet'in teknik özellikleri ve battığı mevki için bkz. Mithat Atabay; Okan Taktak; Savaş Karakaş; Selçuk Kolay, *Derinlerden Yansımalar ...*, s. 78-91.

³¹² Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 218.

³¹³ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 61.

Inflexible da on birinci hattaki mayınlardan birine çarpmış ve sancak baş omuzluğunda oluşan yara nedeniyle baş torpido dairesi suyla dolmuştur. Meydana gelen patlamada 29 kişi hayatını kaybetmiştir. Baş tarafı suya gömülen Inflexible, savaş dışı kalmış ve geri dönüşe geçmiştir. Saat 16.15'te makineleri durduğundan akıntının etkisiyle sürüklenen Irresistible³¹⁴ da 8 Mart'ta dökülen mayınlardan birine çarpmıştır. Sancak makine dairesinin altından çarpan mayın, bu daireyi suyla doldurmuş, dolan suyun etkisiyle orta bölme parçalanmış ve her iki daire de sular altında kalmıştır. Kıç tarafı suya gömülen gemiye yardıma giden Wear Muhribi, Irresistible'ın 28 subay ve 582 erini kurtararak Queen Elizabeth'e getirmiştir. Gemi komutanı ve gönüllü on kişi, geminin yedekleme manevrası için gemide kalmıştır. Saat 16.50'de sürüklenen Irresistible'ı yedeklemek için yardımına giden Ocean, meyili gittikçe artan gemiyi yedeğine almayı başaramamıştır.³¹⁵ Karinasında yaklaşık yedi metrelik bir yara bulunan Gaulois, personelinin yoğun çabası sonucu batmaması için saat 17.45'te Tavşan Adası'nda karaya oturtulmuştur.³¹⁶

Beklenmeyen kayıplar karşısında, gece Boğaz'da kalmayı uygun görmeyen Amiral de Robeck saat 18.00'de filoya geri çekilme emri vermiş, geri çekilirken, saat 18.15'te Ocean³¹⁷ da Erenköy Koyu'nda oluşturulan hattaki mayınlardan birine çarpmıştır.³¹⁸ Kömürlükleri suyla dolan ve dümeni iskele alabandaya³¹⁹ basılı durumda kalan gemiye, sancak kıç omuzluğundan bir top mermisi isabet etmiştir. Bu isabet sonucunda Ocean'ın yekesi de suyla dolmuştur. Geminin yardımına giden üç muhrip, bataryaların ateşi altında personeli kurtarmış ve gemi 19.30'da terk edilmiştir.³²⁰ Komodor Roger Keyes'in komutasında Jed Muhribi ve altı mayın tarama gemisi, Irresistible ve Ocean'ı kurtarmak veya en azından Türklerin eline geçmemesi için batırmak amacıyla yaklaşık dört saat

³¹⁴ HMS Irresistible'ın teknik özellikleri ve battığı mevki için bkz. Mithat Atabay; Okan Taktak; Savaş Karakaş; Selçuk Kolay, *Derinlerden Yansımalar ...*, s. 92-101.

³¹⁵ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 220-221; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 62-63; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 79.

³¹⁶ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 39; HMS Amethyst'in 18 Mart 1915 tarihli gemi jurnali için bkz. <http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-05-HMS_Amethyst.htm> (14.12.2014).

³¹⁷ HMS Ocean'ın teknik özellikleri ve battığı mevki için bkz. Mithat Atabay; Okan Taktak; Savaş Karakaş; Selçuk Kolay, *Derinlerden Yansımalar ...*, s. 102-105.

³¹⁸ John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 66-67.

³¹⁹ Alabanda : (1) Bir teknenin borda kaplama levhalarının, teknenin iç tarafında kalan kısmıdır. (2) Gemi dümeninin basılabilecek azami açıda basılması için verilen bir komuttur: Sancak alabanda/iskele alabanda gibi.

³²⁰ Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 127; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 220

boyunca aramıştır. Yapılan arama sonucunda bulunamayan gemilerin battığı düşünülmüştür.³²¹

1.4.2 Harekâtın Sonuçları

Müttefik Filo tarafından 18 Mart 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı'nda gerçekleştirilen saldırıda, Nusret Mayın Gemisi'nin 8 Mart sabahı Erenköy Koyu'nda 26 mayınla oluşturduğu mayın hattı en önemli rolü oynamıştır. Yapılan gözlemlerin sonucunda gemilerin manevra yaptığı bölgede ve Boğaz'ı kapatan on hattaki toplam 377 mayından farklı olarak kıyıya paralel olarak dökülen bu mayınlara çarpan Bouvet Zırhlısı çok kısa bir sürede, Irresistible ve Ocean zırhlıları günün sonunda batmıştır. Yine bu hattaki mayınlardan birine çarparak ağır yaralanan Inflexible Zırhlısı savaş dışı kalmış ve güçlüğüle Bozcaada'ya varmıştır. Ayrıca Gaulois, Suffren ve Agamemnon zırhlıları da tabya ve bataryaların etkili ateşi sonucunda ağır hasar almıştır.

Müttefik Filo; yalnız batan gemilerinde 10 adet 30,5 cm'lik, 2 adet 27,5 cm'lik, 24 adet 15 cm'lik, 8 adet 10 cm'lik olmak üzere toplam 44 adet topunu kaybetmiştir. Batan ve yara alan gemilerde görevli personel zayıyatı 800 kişinin üzerinde olmuştur.³²² Saldırıya katılan İngiliz zırhlıları 170 adet 38 cm'lik, 538 adet 30,5 cm'lik, 85 adet 23,4 cm'lik, 270 adet 23 cm'lik, 510 adet 19 cm'lik, 828 adet 15 cm'lik ve 132 adet 10 cm'lik olmak üzere toplam 3 bin 444 mermi sarf etmiştir.³²³ Müttefik Filo'nun 18 Mart saldırısında kaç mermi sarf ettiği kesin olarak belirlenememiş ancak sadece Dardanos Tabyası'na dört binden fazla merminin düştüğü tespit edilmiştir.³²⁴

Buna karşılık; Rumeli Hamidiyesi'nde iki, Rumeli Mecidiyesi'nde bir top hareket kabiliyetini yitirmiş, Namazgâh'ta bulunan birer kısa 21 ve 24 cm'lik top ile Anadolu Hamidiyesi ve Çimenlik'teki birer 24 cm'lik top tahrip olmuştur. Düşen mermiler, Anadolu Hamidiyesi'nde 127 adet çukur oluşturmuş ve Çimenlik Kalesi'nin cephaneliğini havaya uçurmuş, Halileli'nde bir sahra cephanesi arabasını 48 mermisiyle birlikte tahrip

³²¹ Yapılan kurtarma çalışmaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 71; ayrıca bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 79-81; Baykuş Bataryası'nda görevli Şakir Tunççapa 18 Mart tarihli günlüğüne; Ocean'ın batış saatini 19.25, Irresistible'in batış saatini 20.00 olarak kaydetmiştir bkz. Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 16.

³²² Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 212.

³²³ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 180.

³²⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 212; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 71; Muhammet Erat, "Çanakkale Savaşlarında Deniz Harekâtı", (ed. Mustafa Demir) *Çanakkale Tarihi*, Cilt: IV, Değişim Yayınları, İstanbul 2008, s. 2038.

etmiştir. Bunun yanı sıra, Çanakkale’de komutanlık binası yıkılmış, birçok ev ve dükkan harap olmuş, Rum mahallesinde dört ev yanmış, Tatar mahallesi tamamen kül olmuş ve şehirde çıkan yangın geceye kadar sürmüştür.³²⁵

Saldırı süresince Türk topçusu, toplam 2.250 mermi³²⁶ harcamış ve Boğaz’ı zorlayan gemilere 84 isabet kaydetmiştir.³²⁷ Tabya ve bataryalarda görevli personel kaybı Müttefik Filo’nun kaybına kıyasla çok az olmakla birlikte bu konudaki bilgiler çeşitli kaynaklarda farklılık göstermektedir.³²⁸ 18 Mart günü yoğun ateş altında kalan Dardanos Tabyası Komutanı Üsteğmen Hasan Bey ile yardımcısı Teğmen Mevsuf Bey’in şehit olması üzerine Cevat Paşa, 7 Nisan 1915 tarihinde Başkomutanlık Vekâletine bu tabyanın isminin Hasan-Mevsuf Tabyası olarak değiştirilmesini teklif etmiştir. Yapılan teklifin 16 Mayıs 1915 tarihinde uygun görülmesi üzerine tabyanın ismi bu şekilde değiştirilmiştir.³²⁹

Müttefik Filo’nun komuta kademesi de 18 Mart’ta Boğaz’ın geçilememesinin sebebinin mayın tarama faaliyetinin etikili olarak yapılamaması olduğu konusunda hemfikir olmuştur.³³⁰ 18 Mart günü yapılan büyük saldırıya kadar, herhangi bir çıkarma harekâtına gerek duymadan yalnızca Donanma ile Çanakkale Boğazı’nın geçileceği düşüncesine sahip olan Savaş Konseyi üyeleri, bu tarihten sonra fikirlerini değiştirmiştir. Saldırı sonrası yaşanan gelişmeler; harekâtın asıl sorumluluğun kara kuvvetlerinde

³²⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 180; Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 128; Müttefik Filo atış için kerteriz aldığı minareler 18 Mart’tan önce kamuflej yapılarak düşmanın isabetli hedef atışları önlenmeye çalışılmıştır, bu husus Queen Elizabeth’in 18 Mart 1915 tarihli gemi jurnalinde “8 Mart’taki son bombardımanımızdan sonra, bizi karşılamak için önemli derecede hazırlık yapılmış, kerteriz aldığımız minarelerin hepsi yıkılmıştır” şeklinde yer almıştır bkz. *Diary of ...*, s. 11;

³²⁶ Harcanan cephane miktarı ve yeri hakkında detaylı bilgi için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 210; ayrıca bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 541; Buna karşılık, Çanakkale ve 18 Mart 1915 isimli eserde harcanan mermi miktarı 1.938 olarak açıklanmıştır bkz. Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 128.

³²⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 180.

³²⁸ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi isimli eserin 5’inci cildinin 1’inci kitabında; 4 subay ve 22 erin şehit olduğu, 3 Alman erinin hayatını kaybettiği, biri Alman olmak üzere 2 subayın ve 14’ü Alman olmak üzere 66 erin yaralandığı belirtilirken, aynı isimli eserin 8’inci cildinde 3 subay ve 19 erin şehit olduğu, 3 Alman erinin öldüğü, 1 Alman subay ve 1 Türk subayı ile 18’i Alman olmak üzere toplam 59 erin yaralandığı yer almaktadır.; bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 211; ayrıca bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 180; Çanakkale ve 18 Mart 1915 isimli eserde şehit sayısı 3 subay ve 21 er olarak açıklanmış, 1 Alman ve 1 Türk subayı ile 14’ü Alman olmak üzere 68 erin yaralandığı, 3 Alman erinin hayatını kaybettiği belirtilmiştir bkz. Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 129; Yusuf Hikmet Bayur da 40 hayatın şehit olduğunu, 18’i Alman olmak üzere 74 yaralının bulunduğunu belirtmiştir bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 71.

³²⁹ Bu konuda yapılan yazışmalar için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. Ekler Belge 2-3.

³³⁰ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 76-77.

olmasını, Donanma'nın ise karadaki çıkarma kuvvetini destekleme görevini üstlenmesini gerektirmiştir.³³¹

Tıpkı 3 Kasım 1914 bombardımanı gibi Gelibolu Yarımadası'na yapılacak çıkarma konusunda Türkleri uyararak önlem almalarına sebep olan bu harekâtın, askeri sonuçları kadar siyasi ve psikolojik sonuçları da önemli derecede olmuştur. 18 Mart'ın, aynı zamanda Türklerin uzun süredir kazandığı ilk zafer olması bu anlamda önemlidir.³³² 18 Mart günü Birleşik Filo'nun ağır yenilgiye uğrayıp Çanakkale Boğazı'nı geçemeyişi, özellikle İngiltere'nin denizlerdeki tartışılmaz üstünlüğü imajını ortadan kaldırmıştır.³³³ Kazanılan zafer, Türk askeri ve Türk halkına moral desteği sağlamış ve Çanakkale'nin geçilemeyeceğine olan inancı arttırmıştır. Saldırı öncesinde Çanakkale Boğazı'nın geçileceği konusunda endişeli olan ve Hükümeti ile Padişah'ı Eskişehir'e taşıma konusunda hazırlık yapan Osmanlı Devleti yöneticileri, kazanılan zafer sonrasında bu düşünceden vazgeçmiştir.³³⁴ Çanakkale Deniz Zaferi ile ilgili olarak Genel Karargâh'ın 18 Mart günü yayınladığı resmi tebliğ, 19 Mart tarihli Tasvir-i Efkâr ve İkdâm gazetelerinde şu ifadelerle yer almıştır:³³⁵

“Bugün öğleden evvel saat onbir buçukta Çanakkale Boğazı'nda bataryalarımıza karşı ateş açan dördü Fransız olmak üzere on altı zırhlı, üç kruvazör ve müteaddit torpidolardan mürekkep düşman donanmasından bir kısmı öğleden sonra saat üçte bataryalarımızın ateş menzili haricine çekilmiş ve saat altıya kadar gayet fasıla ile bombardımana devam eden sekiz zırhlı bilâhare bombardımana nihayet verip uzaklaşmıştır. Fransız Bouvet zırhlısından mâ-adâ düşmanın bir torpidosu batırıldı. İngilizlerin Irresistible sisteminde zırhlısı ciddi surette hasara uğratılarak sancak topları suya girmiş bir vaziyette meyledip harekete gayri muktedir kalmış ve Africa isimindeki zırhlısı da aynı surette hasara uğrayıp bir tarafa meylederek uzaklaşabilmiştir. Diğer düşman sefinelerine vaki' olan isabetlerin derece-i hasaratı mal'ûm olamamıştır. Yedi saat devam eden bu şiddetli muharebe lehü'l-hamd

³³¹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 190.

³³² Alan Moorehead, *Gelibolu*, 7. Basım, (çev. Ali Cevat Akkoyunlu), Doğan Kitapçılık, İstanbul 2007, s. 84.

³³³ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 284.

³³⁴ Taşınma konusunda yapılan hazırlıklar için bkz. Mustafa Selçuk, “Çanakkale Savaşları Sırasında Osmanlı Hükümeti'ni ve Padişahı İstanbul'dan Taşıma Planları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 70, 2008, s. 195-212.

³³⁵ 19 Mart 1915 tarihli Tasvir-i Efkâr Gzt. için bkz. Mithat Atabay, *Tasvir-i Efkâr ...*, s. 106; İkdâm Gzt. için bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde ...*, s. 159-160.

bataryalarımızın galibiyeti ile neticelenmiştir. Metrûk iki kışla ile bazı siperler cüz'i hasara uğradıktan başka bir zararımız yoktur.”

İlerleyen günlerde, bu gazetelerde resmi tebliğlerin yanı sıra, batan gemilerle ilgili bilgiler, makaleler ve yabancı gazetelerde çıkan haberler de geniş ölçüde yer almıştır. Ayrıca Donanma Mecmuası da bu zaferle ilgili özel bir sayı yayımlamıştır.³³⁶

³³⁶ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Ali Günhan; Kürşat Nusret Erden (yay. haz.) , *Donanma Mecmuası Çanakkale 5-18 Mart Zaferi ve Bir Destanın Hatıra Panoraması*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2011.

İKİNCİ BÖLÜM

KARA SAVAŞLARI VE İTİLÂF DEVLETLERİ'NİN DONANMA DESTEĞİ

2.1. Donanma Destekli Kara Harekâtına Karar Verilmesi

18 Mart'ta gerçekleştirilen büyük saldırıda üç zırhlısı batan, dört zırhlısı ağır hasar alan İtilâf Donanması'nın Komutanı Amiral de Robeck, başlangıçta bu durumu bir başarısızlık olarak kabul etmeyerek, Çanakkale Boğazı'nın donanmayla geçilebileceğine olan inancını sürdürmüştür.³³⁷ Amiral de Robeck, 18 Mart gecesi gemilerin son durumunu öğrendikten sonra Deniz Kuvvetleri'ne “Gemilerin kaybı önemsenmediği takdirde Müttefik Filo'nun hemen yeniden saldırıya hazır olduğunu, ancak yüzer mayınların imhasıyla ilgili bir yöntemin bulunması ve harekât planının yeniden değerlendirilmesi gerektiğini” bildirmiştir.³³⁸ Kıyı topçusunun tek başına donanmanın geçişine engel olamayacağını değerlendiren Müttefik Filo'nun komuta kademesine göre, kayıpların asıl nedeni Boğaz'daki savunmanın temelini oluşturan mayınlar ve mayın tarayıcıların görevini yerine getirememesiydi.³³⁹

19 Mart 1915 tarihinde Londra'da yapılan Savaş Konseyi toplantısında; Amiral de Robeck'in uygun görmesi halinde saldırının yeniden yapılması için kendisine izin verilmesi yönünde karar alınmıştır.³⁴⁰ Aynı gün Amiral Fisher, Amiral de Robeck'e gönderdiği telgrafta: “donanmanın gayretini takdir ettiklerini ve yeniden yapılacak saldırı için Malta'da bulunan Queen, Implacable, Prince of Wales ve London zırhlılarını Çanakkale'ye gönderileceğini” bildirmiş ve “harekâta verilecek bir aranın Türkleri cesaretlendirerek, istihkâmların onarılmasına zaman tanıyacağını” belirtmiştir. Telgraf, “Queen Elizabeth'in endirek atışları için bol miktarda 38 cm'lik mühimmatın hazır

³³⁷ Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 130.

³³⁸ Geoffrey Penn, *Fisher, Churchill ...*, s. 152; Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 130; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 239; raporun tam metni için bkz. Dardanelles Commission, *First Report*, s. 37.

³³⁹ George Cassar, *Çanakkale ve Fransızlar*, (çev. Nejat Dalay), Milliyet Yayınları, İstanbul 1974, s. 160; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 76-77.

³⁴⁰ Dardanelles Commission, *First Report*, s. 38; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 226; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 240; Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 130.

bulunduğu” bildiren cümleyle sonlanmıştır.³⁴¹ Bu telgraf, İngiliz Deniz Kuvvetleri’nin 18 Mart sonrasında bile “Çanakkale Boğazı’nın yalnızca donanmanın zorlamasıyla geçileceğine olan inancını” göstermesi bakımından önemlidir. Bu inanç, Churchill’in Çanakkale Boğazı Komisyonu’na 1917 yılında verdiği şu ifadeyle de teyit edilmiştir:³⁴² “Her ne kadar gemilerin batması ya da hasar görmesi sonucu verdiğimiz kayıplar hoş gitmese de, ben bu günü savaşın ilk günü olarak kabul ediyorum. Kaybetmeyi göze aldığımız riskler dâhilinde, kesin bir karara varılıncaya kadar, bir an için bile bu savaştan vazgeçmeyi düşünmedim. Lord Fisher ile Sir Arthur Wilson da aynı kanıdalar. Her ikisiyle 19 Mart sabahı bir araya geldiğimde bana, bu işi kararlılıkla bitirmeye yönelik ifadelerini dile getirdiler.”

Harekâta destek vermek amacıyla Fransa Denizcilik Bakanlığı da, Bouvet ve Gaulois’nın yerini alması için Süveyş Kanalı’nda bulunan Henri IV Zırhlısı’na Çanakkale’ye gitmesi emrini vermiştir.³⁴³ 18 Mart’ta yapılan saldırıda Inflexible ve Gaulois’nın ağır yaralı durumda Boğaz’dan çıkışını gören General Ian Hamilton’ın, 19 Mart akşamı çektiği telgrafta³⁴⁴ “Çanakkale Boğazı’nın sadece donanmanın saldırısıyla geçileceğine inanmadığını” bildirmesi, Kitchener’ı denizden başarı kazanılması konusunda karamsarlığa sevk etmiştir.³⁴⁵ Ayrıca General Hamilton, Mondros’ta eğitim için yeterli imkân olmadığından birliklerin İskenderiye ve Port Said’e götürülerek hazırlanmasını teklif etmiştir. Bu teklifi öğrenen Amiral de Robeck “Balkan ülkelerinin eğitim için Mondros’tan ayrılan birliklerin hareketini bir geri çekilme yada başarısızlık olarak görebileceğini, yanlış anlaşılmanın önüne geçebilmek için donanmanın birkaç gün içinde yapacağı saldırının sonuçlarını beklemesini” önermiştir.³⁴⁶ Bu günlerde Müttefik Filo, özellikle Komodor Roger Keyes’in komutasında Mayın Tarama Filosu’nun teşkili için yoğun çaba harcamış, mürettebatı gönüllü personelden oluşan 18 İngiliz ve 12 Fransız mayın tarama gemisi göreve hazır hale getirilmiştir.³⁴⁷

³⁴¹ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 227; telgrafın tam metni için bkz. Geoffrey Penn, *Fisher, Churchill ...*, s. 153-154.

³⁴² Dardanelles Commission, *First Report*, s. 38; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 79.

³⁴³ George Cassar, *Çanakkale ve ...*, s. 161-162; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 240; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 227; Dardanelles Commission, *First Report*, s. 38; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 91.

³⁴⁴ General Hamilton’ın Lord Kitchener’a çektiği telgraf için bkz. Dardanelles Commission, *First Report*, s. 37; ayrıca bkz. Geoffrey Penn, *Fisher, Churchill ...*, s. 152-153.

³⁴⁵ Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 130.

³⁴⁶ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 85-86; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 78.

³⁴⁷ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 78.

22 Mart 1915 tarihinde Amiral de Robeck, General Hamilton, Amiral Wemyss, General Birdwood, General Braithwaite ve Alb. Pollen'in katılımıyla Mondros Limanı'nda bulunan Queen Elizabeth'te bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda söz alan Amiral de Robeck, daha önceki düşüncesinin aksine “artık kara birliklerinin desteği olmadan Çanakkale Boğazı'nın aşılamayacağına kesinlikle inandığını” belirtmiştir. Amiral'in bu açıklaması, en başından beri kara harekâtının gerekliliğine inanan General Hamilton'ı memnun etmiştir. Toplantı sonucunda donanmanın destekleyeceği bir kara harekâtının yapılması konusunda karar alınmıştır.³⁴⁸ Bozcaada'da bulunması nedeniyle toplantıya katılmayan Müttefik Filo Kurmay Başkanı Roger Keyes, Amiral de Robeck'e “Donanma saldırısından neden vazgeçildiğini” sorması üzerine Amiral, “General Hamilton'ın Bolayır'ın ele geçirilmesinin mümkün olmayacağını söylemesi ve ordunun yarımadanın ucuna çıkıp Kilitbahir Yaylası'nı almak istemesi üzerine bu kararı verdiğini” ifade etmiştir.³⁴⁹

Çıkarma birliklerinin hazırlanması için geçecek sürede Türklerin savunma hatlarını yeniden onaracağını değerlendiren Komodor Keyes, bu karara itiraz için Amiral de Robeck ile birlikte General Hamilton'ın sancak gemisi HMS Franconia'ya girmiştir. Yapılan görüşmede Komodor Keyes, “deniz harekâtına başlanması için yapılacak hazırlıkların 4 Nisan'da tamamlanacağını” bildirmiştir. Bunun üzerine “General Hamilton'ın çıkarma birliklerini 14 Nisan'a kadar hazırlayacağını” belirten Amiral de Robeck, “on günlük bir farkın fazla olmadığını ve müşterek harekâtı beklemenin daha doğru olduğunu” belirterek kararını değiştirmemiştir.³⁵⁰

Bu görüşmeden sonra Amiral de Robeck, 22 Mart akşamı Deniz Kuvvetleri'ne gönderdiği ve General Hamilton ile aynı düşüncede olduğunu belirttiği telgrafta³⁵¹ “Donanma'nın emniyetle geçişi için toprakların tahrip edilmesi gerektiğini, Gelibolu Yarımadası'nın kara kuvvetlerince ele geçirilmeden bunun yapılamayacağını ve çıkarma birliklerinin hazırlanacağı 14 Nisan'a kadar beklemenin kayıpları azaltacağı” ifade etmiştir. General Hamilton da 23 Mart tarihinde Kitchener'a gönderdiği telgrafta “Müttefik Filo'nun Çanakkale Boğazı'nı geçebilmesi için emrinde bulunan kara kuvvetinin tümünün

³⁴⁸ Ian Hamilton, *Gelibolu Hatıraları ...*, s. 40; Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 131.

³⁴⁹ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 87; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 81.

³⁵⁰ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 88; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 81; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 93.

³⁵¹ Telgrafın tam metni için bkz. Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 82-83 ; ayrıca bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 88-89.

kullanılmasının gerekli olduğu konusunda Amiral de Robeck ile hemfikir olduğunu” bildirmiştir.³⁵²

Amiral de Robeck’in başlangıçtaki düşüncesinin bütünüyle değişmesi nedeniyle hayal kırıklığına uğrayan Churchill, denizden yapılacak saldırının devamını isteyen amirallerle birlikte “deniz harekâtına devam edilmesi, siyasi durumu bütünüyle etkilemesi açısından Marmara’ya Goeben’i yenebilecek güçte bir donanma ile girilmesi ve Türk tabyalarındaki cephanenin ve mayınların sayısının oldukça azaldığı” şeklinde bir cevap yazmak istemiştir. Amiral Fisher ise Boğaz’ın yalnız Donanma ile zorlanmasına en başından beri karşı olduğunu, ancak Amiral de Robeck’in bu harekâtı başaracağını söylediği için itirazını kestiğini ve şimdi karar değiştirerek General Hamilton ile müşterek harekât kararı alan Amiral de Robeck’e bu şekilde bir emir verilmesinin yanlış olacağını ifade etmiştir.³⁵³ Amiral Fisher’ı, Denizcilik Bakanlığı Danışmanları Amiral Arthur Wilson ve Amiral Henry Jackson da desteklemiştir.³⁵⁴ Yoğun ısrara rağmen Amiral Fisher’ı ve danışmanlarını ikna edemeyen Churchill, 24 Mart 1915 tarihinde Amiral de Robeck’e bir emirden çok tavsiye niteliği taşıyan şu telgrafı göndermiştir:³⁵⁵

“Şu anda Deniz Kuvvetleri’nin karar vermesi gereken ordunun yardımı olmadan deniz harekâtı planlarından vazgeçme vaktinin gelip gelmediğidir. 18 Mart’ta alınan yenilgiyi belirleyici kabul etmek ve bunun bizim gücümüzü aştığını kabullenmek gerekebilir ve siz eğer böyle düşünüyorsanız, bunu söylemekten çekinmemelisiniz. Fakat karar vermeden önce, bazı gerçekler göz önünde bulundurulmalıdır. Birincisi, gecikmeden ötürü, denizaltıların savaş sahnesine çıkarak bizi büyük bir tehlikeye sokma olasılığı. İkincisi, Kara Kuvvetleri’nin en az beş bin olarak öngörülen olası kayıpları. Üçüncüsü, kara harekâtı sonucu, birkaç eski geminin kaybından daha mühim olacak olası bir yenilgi. Dördüncüsü, Kilitbahir Platosu kara kuvvetleri tarafından alındığı ve Kilitbahir’deki istihkâmlar savunmasız bırakıldığı zaman bile Asya’daki istihkâmların etkili faaliyetlerini devam ettirishi ve şimdi temel güçlüğümüz olan mayın mânialarının dar kanalların üzerindeki uzun geçit boyunca sizi tehdit etmeye devam edecek oluşu.

³⁵² Dardanelles Commission, *First Report*, s. 38; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 240.

³⁵³ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 89-90.

³⁵⁴ George Cassar, *Çanakkale ve ...*, s. 162.

³⁵⁵ Telgrafın tam metni için bkz. Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 88-90.

Yalnızca Donanma'nın gerçekleştireceği bir harekât için bu risk ve umutlar değerlendirilmelidir. Marmara'da yeterince yakıt ve mühimmat ile Türk-Alman gemilerini alt edecek kadar güçlü bir İngiliz Donanması'nın varlığının müthiş manevi etkisini küçümsememelisiniz, Donanma'nın İstanbul'a varışının yaratacağı derin ve paha biçilemez politik etki de söz konusudur. İstihkâmların cephanesinin azaldığını biliyoruz ve çok fazla mayınları olmaması da muhtemel. Durumunuzu buna göre ayarlayıp şartları zorlayabilmelisiniz. Eğer yanınızdaysa bu telgrafı General Hamilton ile enine boyuna tartışabilirsiniz. Deniz Kuvvetleri bundan sonra size kararını bildirecektir. Bu telgraf idari bir emir olmamakla birlikte, öncelikle olası bir yanlış anlaşılmanın önüne geçmek amacı taşımaktadır.”

Amiral de Robeck'in bu telgrafa 27 Mart tarihinde verdiği şu cevap, donanmanın kullanımına ilişkin karar değişikliğini açıklaması bakımından önemlidir.³⁵⁶

“18'indeki taarruzun belirleyici olduğunu düşünmüyorum, hâlâ donanmanın bir kısmının Marmara'ya girmeyi başaracağı fikrini taşıyorum. 21 Mart'tan beri kesin ve belirleyici bir taarruz yapmaya hazır olduğumda düşmana baskı yapma konusundaki niyetimi değiştirecek bir şey olmadı. Verilecek kayıplar hesaba katılmaksızın kesin bir sonuç alınması gerekliliğinin çok iyi farkında olduğum için, 21 Mart'ta Kara Kuvvetleri'ni beklemeden harekete geçmeyi düşünmekteydim. Tek başına Deniz Kuvvetleri veya Kara Kuvvetleri'nin girişeceği operasyon yerine, amfibi bir harekâtın daha etkili bir sonuç elde edeceğini düşünmeme rağmen, Boğaz'ı zorlama görevinde Kara Kuvvetleri'nden her hangi bir yardım beklemedim.

22 Mart'ta General Hamilton ile görüşüp önerisini dinlediğimde, kendisinin Kara ve Deniz Kuvvetleri'nin işbirliğini sağlam bir strateji olarak dikkate aldığını ve de Boğaz'ı zorlamak için donanmayla işbirliği içinde çalışmaya hazırlandığını, ancak bunun için 14 Nisan'dan önce harekete geçemeyeceğini öğrendim. General Hamilton ile değerlendirdiğimiz ve onayınıza sunulan plan için hazırlıklarımız sürmektedir ve bu planın bizlere kesin sonuçlar getireceği değerlendirilmektedir. Yalnızca Donanma ile

³⁵⁶ Telgrafın tam metni için bkz. Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 91-93; ayrıca bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 91.

Çanakkale Boğazı'nı zorlamak için onaylanan ilk plan top ateşinin kendi başına istihkâmları imha edebileceği savına dayanarak hazırlanmıştı. Bence deniz harekâtı başlı başına oldukça başarılı olabilir ya da tamamen sonuçsuz kalabilir. Başarı, genel anlamda hali hazırda Türkiye'deki mevcut durumu kontrol ediyor görünen ve Almanların baskın olduğu Türk Ordusu'nun üzerinde, Filomuzun İstanbul açıklarında görülmesinin neden olacağı etkiye bağlıdır. Bolayır'dan yapılacak bir çıkarma Türklerin Yarımada'dan çekilmesine neden olmayacaktır. Boğaz dışında hasar görmemiş bir donanma, Boğaz içine girebilen ve sınırlı cephaneye sahip bir donanmadan daha başarılı olacaktır. Ordumuz tarafından tutulan Gelibolu Yarımadası ve Boğaz'daki Filo ile başarımız garantilenmiş olacak, kuvvetlerin işbirliğiyle hazırlanması için harcanacak en fazla iki haftalık zaman dilimi; İstanbul'u işgal etmek ve Marmara'daki savaşı tamamlamak için ihtiyacımız olan süreyi kısaltabilecektir.”

Bu sırada İngiliz Deniz Bakanlığı'nda da Müttefik Filo'nun kara desteği olmadan Çanakkale Boğazı'nı geçemeyeceği düşüncesi oluşmaya başlamıştı. Churchill 27 Mart'ta müşterek harekâta karar verdiğini Amiral de Robeck'e şu telgrafla bildirmiştir.³⁵⁷ “Orijinal planınıza göre kara kuvvetlerinin müdahalesi olmadan başarılı olmanızın mümkün olacağını ummuştum. Ama gösterdiğiniz sebepler ışığında amfibi bir harekâtın kaçınılmaz olduğu anlaşılmaktadır. Zaten zaman geçti ve belirtilen tarih yaklaştı. Tüm teklifleriniz deniz kuvvetleri telgrafıyla onaylanacaktır.” İngiltere, Çanakkale Boğazı'na daha önce yalnızca donanma ile yapılan saldırı kararında olduğu gibi, kara harekâtına karar verilirken de Fransa'nın görüşünü almamıştır.³⁵⁸

10 Mart'ta Yunanistan'da iktidara gelen Dimitrios Gunaris Hükümeti, bir yandan tarafsız bir politika izlemeye çalışırken bir yandan da İngiltere ve Fransa'nın Yunanistan'dan beklentilerini karşılamaya çalışmıştır. Yunanistan, İtilâf Devletleri'nin yanında savaşa katılmasının temel şartının kendi toprak bütünlüğünün korunması olduğunu belirtmiştir. İngiltere, 18 Mart'tan önce Çanakkale Boğazı'nda kullanılmak üzere Yunanistan'dan mayın tarama gemisi talebinde bulunmuştur. Yunanistan o tarihte savaşa girmedeği için talebi karşılayamamıştır. Çanakkale'de kara harekâtına karar verilmesinden

³⁵⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 241; telgrafın tam metni için bkz. Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 93-94.

³⁵⁸ George Cassar, *Çanakkale ve ...*, s. 163.

sonra bu bölgeye birlik kaydırmakta zorlanacağını değerlendiren İngiltere ve Fransa, Yunanistan'dan asker talebinde bulunmak istemiş ancak bu istek daha önce olduğu gibi Rusya'nın engeline takılmıştır.³⁵⁹

2.1.1 İtilâf Devletleri'nin Kara Harekâtı İçin Yaptığı Hazırlıklar

18 Mart 1915'ten önce İngiltere ve Mısır'dan Çanakkale'ye gönderilen birlikler, nerede ve nasıl kullanılacakları konusunda kesin bir bilgi bulunmaması nedeniyle dağınık olarak gemilere bindirilmişti. Mondros Limanı'nın büyük gemilerin yanaşması için uygun olmaması nedeniyle General Hamilton, Kitchener'in onayını alarak, çıkarma harekâtı düzeninin alınması için 24 Mart günü bu birliklere beraber Mısır'ın İskenderiye Limanı'na hareket etmiştir.³⁶⁰ 25 Nisan'da yapılacak çıkarma harekâtına kadar havanın uygun olduğu günlerde Müttefik Filo, Çanakkale Boğazı'nda mayın tarama ve bombardıman faaliyetlerine devam etmiş³⁶¹ ancak bu harekâtlar Boğaz'ı Donanma ile zorlayıp geçme amacını taşımamıştır.³⁶²

Bu sırada Gelibolu Yarımadası'ndaki çıkarma kuvvetini destekleyecek Müttefik Filo'ya, muharip ve yardımcı sınıfa ait çok sayıda takviye yapılmıştır. Queen ve Implacable 23 Mart'ta, London ve Prince of Wales 29 Mart'ta, aşırı atışlarda Queen Elizabeth için tarassut görevi yapacak olan Manica Balon Gemisi de 9 Nisan'da Müttefik Filo'ya katılmıştır.³⁶³ 29 Mart'ta Bozcaada'da bir uçak hangarı kurulmuş, 9 Nisan tarihinde keşif ve gözetleme faaliyetinde kullanılacak olan İngiliz ve Fransız uçaklarının sayısı 36'ya ulaşmıştır.³⁶⁴

27 Mart'ta İngiliz Deniz Piyade Tümeni'nin içinde bulunduğu 14 gemi Port Said'e, 28 Mart'ta 29'uncu İngiliz Tümeni ile Fransız Sefer Kuvveti'ni içeren 50 gemilik konvoy İskenderiye'ye varmıştır.³⁶⁵ General Hamilton, Mısır'da bulunduğu süre içerisinde emrine verilen birlikleri denetlemiş ve bu birliklerin eğitimi için yoğun çaba harcamıştır. General

³⁵⁹ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 225-230.

³⁶⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 241; George Cassar, *Çanakkale ve ...*, s. 174; General Hamilton'ın birliklerin düzenlenmesi konusundaki görüşleri için bkz. Ian Hamilton, *Gelibolu Hatıraları ...*, s. 42-43.

³⁶¹ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 227; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 191-193.

³⁶² Jenny Macleod (ed.), *Gallipoli Making History*, Taylor & Francis Pub, London 2004, s. 41.

³⁶³ *Diary of ...*, s. 13-14.

³⁶⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 242.

³⁶⁵ Bu limanlar düzensiz olarak gemilere bindirilen çıkarma kuvvetinin ve yüklenen malzemelerin yeniden düzenlenmesi için gerekli altyapıya sahipti; bu konuda detaylı bilgi için bkz. Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 151; ayrıca bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 242.

Hamilton, özellikle 29'uncu İngiliz Tümeni ile Anzak birliklerinin durumunu beğenmiş, Deniz Piyade Tümeni ve Fransız Sefer Kuvveti'nin eğitime ihtiyaç duyduğunu değerlendirmiştir. Kitchener'a bu birlikler hakkında 3 Nisan 1915 tarihinde verdiği rapor³⁶⁶ incelendiğinde, Hamilton'ın Çanakkale Harekâtı için umutlu olduğu görülmektedir.

4 Nisan'da 30 gemiye bindirilmeye başlanan Anzak birlikleri, 29'uncu Tümen'i barındıran 15 gemiyle birlikte 16 Nisan 1915 tarihinde İskenderiye'den hareket etmiştir. Akdeniz Sefer Kuvveti'ni oluşturan birlikler 22 Nisan'a kadar 77 gemiye yüklenerek Mondros'a gönderilmiştir. Ayrıca, Sefer Kuvveti'nin kuruluşunda³⁶⁷ muhabere bölüğü bulunmadığından, geçici olarak Anzak Muhabere Bölüğü'nün bir kısmı komutanlık emrine verilmiştir. 10 Nisan'da Avustralya Tümeni'nin büyük kısmıyla, 29'uncu İngiliz Tümeni'nin ilk bölümü Mondros'a gelmişti. 16 Nisan'da İngiliz birliklerinin son bölümü Port Said'den, Fransız Tümeni'nin ilk bölümü ise İskenderiye'den Çanakkale'ye hareket etmiştir.³⁶⁸

Tablo: 1 Akdeniz Sefer Kuvveti'ni Oluşturan Birlikler ³⁶⁹

Birliği	Bulunduğu Yer	Gemi Sayısı	Personel	Hayvan	Araba
29'uncu Tümen	İskenderiye	15	17.649	3.962	692
Anzak Birliği	İskenderiye	30	25.768	6.920	1,271
Anzak Birliği	Mondros	5	4.854	698	147
Fransız Sefer Kuvveti	İskenderiye	22	16.762	3.511	647
Deniz Piyade Tümeni	Port Said	12	10.007	1.390	347
TOPLAM		84	75.056	16.481	3.104

7 Nisan gecesi İskenderiye'den Arcadian Yolcu Gemisi ile yola çıkan General Hamilton, 10 Nisan 1915 tarihinde Mondros Limanı'na varmıştır. Aynı gün harekât planını

³⁶⁶ General Hamilton'ın, Kitchener'a 3 Nisan 1915 tarihinde gönderdiği rapor için bkz. Ian Hamilton, *Gelibolu Hatıraları ...*, s. 62.

³⁶⁷ Akdeniz Sefer Kuvvetleri'nin kuruluşu ve komuta yapısı hakkında detaylı bilgi için bkz. Henry Nevinson, *The Dardanelles Campaign*, Nisbet & Co. Ltd, London 1917, s. 81-84.

³⁶⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 242-243.

³⁶⁹ Aspinall Ogländer, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 163; ayrıca bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 243;

değerlendirmek üzere Queen Elizabeth'te bir toplantı yapılmış, toplantıya General Hamilton, General Braithwaite, Amiral de Robeck, Amiral Wemyss ve Komodor Keyes katılmıştır. Üç saat süren toplantıda söz alan General Hamilton, amacını şu sözlerle açıklamıştır: “Şimdiye kadar baskın ve hızlı hareket etme fırsatı kaybedildi. Şimdi tüm araçlarımızı toplamış bulunuyoruz, cesaretle ilerlemeliyiz. Artık yarım tedbirler, denemeler yok, doğruca yarımadağa gitmeli ve aynı anda iki ayağımızla oraya sıçramalıyız.”³⁷⁰

General Hamilton harekâtın ilk hedefini, “Çanakkale Boğazı'na hâkim olan Kilitbahir'in ele geçirilmesi” olarak belirlemiş, bu amaçla hedefe en yakın olan yere, tüm birliklerin büyük bir coşku ile çıkarılmasını planlamıştır. Çıkarma plajlarının dar olması nedeniyle çıkarma kuvveti ikiye ayrılmıştır. Bu plana göre; 29'uncu İngiliz Tümeni ve Fransız Tümeni'nden oluşan ana kuvvet, İlyas Burnu ve Seddülbahir kıyılarından hareket ederek Alçıtepe'yi ele geçirecek ve ardından Kilitbahir'e saldıracaktı. Eşzamanlı olarak Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu, Kabatepe'nin kuzeyinde karaya çıkarak yarımadağın sırtını ele geçirecek ve Türklerin Kilitbahir Platosu'nda geri çekilme yolunu kesmeye çalışacaktı. Bu saldırıya Donanma'nın desteği; çıkarma öncesinde ve birliklerin ilerleyişi sırasında yarımadağda bulunan istihkâmları ateş altına almak şeklinde olacaktı.³⁷¹

Bu plan, toplantıya katılan Müttefik Filo'nun komuta heyetinin de beğenisini kazanmıştır. Amiral de Robeck, hemen karaya çıkmasına gerek olmayan birlikleri taşıyan gemilerle Bolayır'a bir çıkarma gösterisi yapılmasını teklif ederek, yarımadağın kuzeyinde bulunan Türk birliklerinin bu bölgeye çekilmesini amaçlamıştır. Amiral de Robeck'in bu önerisi General Hamilton tarafından kabul edilmiştir.³⁷²

Toplantıda, harekât planı genel hatlarıyla kabul edilmiş olup, ilerleyen günlerde bazı değişiklikler yapılmıştır. General Hamilton, sahil ateşinden etkilenmemek için harekâtın gece yapılmasını düşünmüş, ancak Amiral de Robeck'in küçük deniz araçlarının gece emniyetli olarak seyir yapamayacağını belirtmesi üzerine çıkarma harekâtının sabaha doğru yapılmasına karar vermiştir. Planda yapılan ikinci değişiklik ise Ertuğrul, Tekke ve İkiz koylarına yapılacak çıkarmalarla ilgili olmuştur. Hussar Torpidobotu Komutanı Yb. Edward Unwin'in teklifi üzerine bu bölgeye çıkarılması düşünülen 2 bin 100 kişilik kuvvetin, bir savaş hilesine başvurularak River Clyde isimli kömür gemisiyle sahile çıkarılması planlanmıştır. Plana göre; River Clyde, Ertuğrul Koyu'nda karaya oturacak ve

³⁷⁰ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 51.

³⁷¹ Ian Hamilton, *Gelibolu Hatıraları ...*, s. 76; Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 51.

³⁷² Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 52;

güvertesinde bulunan personeli karaya çıkaracaktı. Planda yapılan üçüncü değişikliğe göre; bir Fransız birliği Kumkale'ye çıkararak hem River Clyde'ın üzerine açılacak ateşe engel olacak hem de Gelibolu Yarımadası'nın takviyesini engellemeye çalışacaktı.³⁷³

19 Nisan'da yapılan toplantıda, hava şartlarının uygun olması halinde 23 Nisan günü harekâta başlanması ve yapılacak çıkarmanın başarılı olması halinde, Donanma'nın harekât planının şu şekilde olması kararlaştırılmıştır:

İlk gün, çıkarma kuvvetleri desteklenecek, gece mayın tarama gemileri Kepez önlerinde bulunarak bataryaların çıkarma kuvvetlerine ateş açmasını engelleyecek, aynı zamanda Türk torpidobotlarının çıkarma vasıtalarına saldırısı önlenecekti. İkinci gün, yüzer mayınlara karşı Soğanlıdere önüne bir ağ konulacak, Queen Elizabeth, bir uçağın gözetmesiyle Kabatepe önlerinden merkez tabyalarına aşirtma atış yapacaktı. Lord Nelson ve Agamemnon, Üçüncü Filotilla'dan iki gemiyle birlikte, Anadolu Hamidiyesi, Dardanos ve Baykuş Bataryaları'nı ateş altına alarak, mayın tarama gemilerini destekleyecek, öğleden sonra ise diğer tabya ve bataryalara saldıracaktı. Üçüncü gün, büyük bombardımana başlanacağı kabul edilmiştir.³⁷⁴ Bu bombardıman, 18 Mart günü gibi yapılacak, yalnızca Queen Elizabeth, Kabatepe önlerinden aşirtma atışına devam edecekti.³⁷⁵ Tabyalar susturulduktan sonra, gemilerin ateşi altında mayın tarama harekâtı yapılarak, donanmanın geçişi sağlanacaktı.

Bu sırada sayısı 75 bine ulaşan Müttefik Kara Kuvvetleri'nin kullanıma hazır 140 topu bulunuyordu. Müttefik Filo ise 19 muharebe gemisi ve zırhlı, 11 hafif kruvazör, 27 muhrip, 5 torpidobot, 1 balon gemisi, 1 uçak taşıyıcı gemi, 29 yardımcı ve mayın tarama gemisinden oluşmaktaydı. Çanakkale Boğazı'na yapılacak saldırı için Müttefik Filo, yedi filotillaya ayrılmıştır. General Hamilton ve Amiral de Robeck, sancak gemisi olan Queen Elizabeth'te bulunacak ve harekâtı yönetecekti. Birinci Filotilla; Amiral Wemyss komutasında Swiftsure, Albion, Lord Nelson, Implacable, Vengeance, Prince George, Goliath, Cornwallis zırhlıları ile Minerva, Euryalus, Talbot ve Dublin kruvazörleri ve altı mayın tarama gemisinden oluşacak ve harekât sırasında Seddülbahir bölgesinde

³⁷³ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 313; Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 167-170; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 248-249.

³⁷⁴ Donanmanın harekât planı için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 190; ayrıca bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 98.

³⁷⁵ Komodor Keyes, Amiral Fisher'ın 19 Mart tarihinde gönderdiği telgraftaki "Queen Elizabeth'in indirek atışları için bol miktarda 38 cm'lik mühimmatın hazır bulunduğunu" bildiren ifadesinin Müttefik Filo'nun komuta kademesi tarafından yanlış anlaşılması nedeniyle bu kararın verildiğini belirtmiştir bkz. Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 79.

bulunacaktı. Amiral Thursby'nin komuta ettiği Queen, London, Prince of Wales, Triumph ve Majestic zırhlıları ile Bacchante Kruvazörü, Adamant Denizaltı Destek Gemisi, Ark Royal Uçak Taşıyıcı Gemisi, Manica Balon Gemisi, sekiz destroyer³⁷⁶ ve dört mayın tarayıcıdan oluşan İkinci Filotilla çıkarma sırasında Kabatepe önünde olacaktı. Üçüncü Filotilla; Canopus Zırhlısı, Dartmouth ve Doris kruvazörleri, iki muhrip ve iki mayın tarayıcıdan oluşacak ve Saros Körfezi'nde yapılacak çıkarma gösterisinde görev alacaklardı. Sapphire ve Amethyst kruvazörleri ile 12 mayın tarayıcının oluşturduğu Dördüncü Filotilla, Birinci Filotilla'yı destekleyecekti. Beşinci Filotilla; Agamemnon Zırhlısı, on muhrip, üç Fransız mayın tarama gemisi ve iki ağ dökücüden oluşacak ve verilecek emirle çıkarma bölgelerinde mayın tarayıp, ağ dökceklerdi. Amiral Guepratte'in emrinde bulunan Altıncı Filotilla; Jaureguiberry, Henri IV, Charlemagne³⁷⁷ zırhlıları, Latouche-Treville, Jeanne d'Arc, Askold ve Savoie kruvazörleri ile yedi muhrip, beş torpidobottan oluşacak ve Kumkale ve Beşige'de görev yapacaktı. Dört muhrip ve Triad silahlı yatından ulaşan Yedinci Filotilla; İzmir Körfezi'nde abluka görevini icra edecekti.³⁷⁸

Çanakkale Boğazı'nın geçilmesinden sonra yapılacak harekât planına göre; Rusya'nın önemli ölçüde bir yardımı olacaktı. Geçiş sağlandıktan sonra Rusya, bir kolorduyu İstanbul Boğazı'na gönderecek ve Karadeniz Filosu'nu Amiral de Robeck'in emrine verecekti. Bu amaçla irtibat sağlaması için Rus Amirali Andrei Eberhardt'a emir verilmiş olduğu 29 Mart'ta İngiliz Denizcilik Bakanlığı'na bildirilmiştir. Ayrıca Rusya, Doğu Akdeniz'de bulunan Askold Kruvazörü'nü Müttefik Filo emrinde görevlendirmek üzere Çanakkale'ye göndermiştir. Ayrıca bu işbirliğinin bir gereği olarak Rus Filosu, 28 Mart'ta İstanbul Boğazı'nı, 30 Mart'ta Zonguldak kömür havzasını bombardıman etmiştir. Yavuz Zırhlısı'nın etkisi nedeniyle İstanbul Boğazı'na bir çıkarma yapılmasının tehlikeli olduğu değerlendirildiğinden, Sivastopol'da yapılmakta olan yeni zırhlıların hazır olacağı Haziran ayının beklenilmesine karar verilmiştir. Bunun üzerine, Çanakkale'ye yapılacak yeni saldırı sırasında, Rus Filosu'nun çıkarma gösterisi yapmasının yeterli olduğu

³⁷⁶ Destroyer : Sürat ve manevra yeteneğinin yanında çok maksatlı hizmetlerde kullanılan ve filoların her çağda vazgeçilmez bireylerinden olan bir savaş gemisi tipidir. Kendilerinden daha güçlü ve büyük savaş gemilerine baskın tarzında geliştirdikleri hücumlarda etkili olurlar. Diğer adı muhriptir.

³⁷⁷ Charlemagne, 25 Nisan günü yapılan harekâta görev almamış, onun yerine Birinci Filotilla emrinde görevli Prince George görevlendirilmiştir.

³⁷⁸ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 96-97; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 199-200; Müttefik Filo'nun teşkilat yapısıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 310-312.

düşünülmüştür. Çanakkale’de çıkarma harekâtının başladığı 25 Nisan günü Rus Filosu İstanbul Boğazı’nı bombardıman etmiş ve 2 Mayıs’ta bu saldırıyı tekrarlamışlardır. Rusya’nın harekât için ayırmayı taahhüt ettiği kolordu ise büyük bir saldırının beklenildiği Galiçya Cephesi’nde tutulmuştur.³⁷⁹

2.1.2 18 Mart 1915 Deniz Savaşı Sonrasında Osmanlı Devleti’nin Aldığı Önlemler

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı, Müttefik Filo’nun 18 Mart’ta büyük kayıp vererek geri çekilmesine rağmen, ilerleyen günlerde Çanakkale Boğazı’nı zorlayarak İstanbul’u ele geçirme planını yeniden uygulamaya koyacağını değerlendirmiş ve bu yönde önlemler almıştır. İtilâf Donanması’na ait gemilere en büyük hasarı mayınların verdiği gözlemlendiğinden Çanakkale Boğazı’ndaki mayınların takviye edilmesi kararlaştırılmıştır.³⁸⁰

22 ve 23 Mart’ta Nusret Mayın Gemisi’nin, 25-27 Mart tarihleri arasında Hamidabad Torpidobotu’nun mayın dökme girişimi Müttefik Filo’nun karakol ve gözetleme faaliyetleri nedeniyle başarılı olamamıştır. 28 Mart’ta saat 19.30’da Sivrihisar Torpidobotu’nun döktüğü 6 karbonit mayın ve ona yardımcı olan bir motorbotun döktüğü 3 Rus mayınıyla Domuzdere-Tengerdere arasında yeni bir mayın hattı oluşturulmuştur. Domuzdere’nin kuzey burnundan yaklaşık bir mil açıkta ve Boğaz’ı kapatacak şekilde dökülen mayınların arası 100-150 metredir. Sivrihisar Torpidobotu ve yardımcı motorbot 31 Mart akşamı da mayın döküş harekâtını tekrarlamıştır. Tengerdere’nin 2 mil kuzeyinde saat 19.30’da, Sivrihisar 6 karbonit mayın, motorbot 4 Rus mayını dökerek yeni bir mayın hattı oluşturmuşlardır. Dökülen mayınların arası 80-150 metre olup, derinlikleri 4,5 metredir.³⁸¹ Bu mayın hatlarının korunması için 11’inci Sahra Topçu Alayı’na bağlı 1’inci Sahra Topçu Taburu’nun 1’inci Bataryası ile 9’uncu Sahra Topçu Alayı bağlı 1’inci Sahra Topçu Taburu’nun 1’inci Bataryası, Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı emrinde görevlendirilmiştir.³⁸²

18 Mart Deniz Zaferi sonrasında Çanakkale Boğazı’nda bulunan tabya ve bataryalar yeni toplarla takviye edilmiş, bazı topların ise farklı yerlerde mevzilendirilmesine karar

³⁷⁹ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 294-296; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 190-191; Rusya’nın harekâta katkısı konusunda bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 298-303.

³⁸⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 231.

³⁸¹ Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 192-193; ayrıca bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 231-232; Türk Sularında Deniz Hareketleri isimli eserin 2’nci Cildi’nde bulunan 6 numaralı haritada, 31 Mart’ta dökülen mayınların yerinin bu noktada değil, Domuzdere önlerinde olduğu görülmektedir bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, Harita 6.

³⁸² Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 234-235.

verilmiştir. Obüslerin ulaşamadığı noktaları kaplamak ve ateş yoğunluğunu Çanakkale Boğazı'nın ortasında toplamak amacıyla Yıldız Tabyası'ndan ve Tenger Havan Bataryası'ndan alınan dörder havan, Tengertepe'ye konulmuştur. 8 havan topuyla oluşturulan bu yeni batarya ve 6 topu kalan Tenger Havan Bataryası, 1'inci Ağır Obüs Tabur Komutanlığı emrine verilmiştir. Anadolu Mecidiye Tabyası'nda bulunan havan bataryası, Erenköy'ün kuzeyinde mevzilendirilerek, Erenköy Bölge Komutanlığı emrine verilmiştir. Ece Limanı, Kumdere, Tekke Koyu ve Morto Koyu; 4 adet 37 mm'lik ve 6 adet Nordenfield marka topla takviye edilmiştir. Öncesinde mayın hatlarını korumakla görevli olarak Kumburnu'nda mevzilenmiş olan 6 adet 4,7 cm'lik topa sahip batarya, Nara Burnu'nun batısına; Cevat Paşa Bataryası'nın 15 cm'lik 8 topu ise Akyarlar'a taşınmıştır. Mayın tarama gemilerine engel olmak için Mecidiye ve Çimenlik tabyalarında bulunan birer 21 cm'lik top, İntepe'de mevzilendirilmiştir.

Çimenlik Tabyası'nın 1 adet 35,5 cm'lik arızalı topu ve Namazgâh Tabyası'nın hasara uğramış olan 24 cm'lik topu onarılarak, 24 Mart'ta atışa hazır hale getirilmiştir. Bu sürede Anadolu Hamidiyesi ve Rumeli Mecidiyesi tabyalarındaki hasarlar giderilmiş, siperler kum torbalarıyla pekiştirilmiştir. 18 Mart'ta Çanakkale ve Kilitbahir arasında bulunan haberleşme kablolarının kopması üzerine 6 Nisan'da Nara ve Bigalı arasında denize kablo döşenmiştir. Ayrıca 19 Mart'ta Müstahkem Mevki Komutanlığı Karargâhı'nın taşınmaya başlandığı Sarıcaeli'den, Nara'ya ve Bigalı'dan Eceabat'a telefon hatları uzatılarak Erenköy ve Çanakkale'nin batısı arasında doğrudan haberleşme sağlanmıştır.³⁸³

Müstahkem Mevki Komutanlığı; tabya ve bataryaların gemilerden çıkarılacak toplarla takviye edilmesi maksadıyla 7 Nisan 1915 tarihinde, Barbaros ve Turgutreis zırhlılarının 4 adet 28 cm'lik ve 4 adet 10,5 cm'lik topunun, ayrıca Hamidiye Zırhlısı'nın 4 adet 12 cm'lik topunun sökülmesini talep etmiştir. Bunun üzerine Barbaros Zırhlısı'ndan 3 adet 10,5 cm'lik top sökülerek 14 Nisan'da Barbaros Bataryası'nda mevzilendirilmiştir.³⁸⁴ Ayrıca Berk-i Satvet Zırhlısı'ndan sökülen 2 adet 5,7 cm'lik top, Baykuş Bataryası karşısında Karataş mevkiinde bulunan ve personeli denizci olan bataryaya yerleştirilmiştir.³⁸⁵

³⁸³ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/1, s. 232-234.

³⁸⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 195.

³⁸⁵ Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 16.

Başkomutanlık Vekâleti, Çanakkale Deniz Savaşı'nda aldıkları yenilgi sonrası, sarsılan prestijlerini kurtarmak üzere İtilâf Devletleri'nin yeniden saldırıya geçeceğini düşünmüş ve Müttefik Filo'nun 18 Mart sonrasındaki günlerde tekrar harekâta başlamamasını, plan değişikliğinin bir göstergesi olarak kabul etmiştir. “Mısır ve Yunan Adaları'nda çıkarma harekâtı için yığmak yapıldığı” şeklindeki istihbarat raporları da dikkate alındığında Çanakkale Boğazı'nın donanma destekli kara harekâtı ile geçilmeye çalışacağı değerlendirilmiştir.³⁸⁶

Osmanlı Ordusu Eğitim Kurulu Başkanı ve 1'inci Ordu Komutanı Mareşal Liman von Sanders, 24 Mart 1915 tarihinde 3'üncü, 5'inci, 7'nci, 9'uncu, 11'inci, 15'inci, 19'uncu tümenler ile Bağımsız Süvari Tugayı'ndan teşkil edilen ve mevcudu yaklaşık 60 bin olan 5'inci Ordu Komutanlığı görevine atanmıştır. 26 Mart'ta Gelibolu'da bulunan 3'üncü Kolordu Karargâhı'nda göreve başlayan Liman Paşa, Gelibolu Yarımadası'nın savunulması için Türk komuta kademesi tarafından hazırlanan planı değiştirmiştir.³⁸⁷ Türk komutanlarının savunma planına göre; eldeki birliklerin büyük kısmı, Arıburnu ile Seddülbahir arasında İtilâf kuvvetlerinin karaya çıkabileceği kıyılara yakın yerlere toplanmış, böylece düşmanın karaya çıkar çıkmaz büyük dirençle karşılanması ve geri püskürtülmesi amaçlanmıştı. Liman Paşa, Türk birliklerinin Donanma'nın etkili ateşi altında savaşamayacağını değerlendirdiğinden, kıyı hattının savunulması yerine İtilâf kuvvetlerinin Yarımada'nın içine çekilerek etkisiz hale getirilmesini amaçlamıştır.³⁸⁸

Liman Paşa, çıkarmanın yapılacağı yerler konusunda da Türk komutanlarından farklı düşünceye sahip olmuştur. Müstahkem Mevki Komutanlığı; Müttefik Filo'ya Boğaz yolunu açma amacını taşıyan İtilâf kuvvetlerinin, en kısa sürede Gelibolu Yarımadası'nın güneyini ele geçirmek için Seddülbahir ile Kabatepe arasında bulunan kıyılara çıkacağını düşündüğünden savunma planını bu yönde oluşturmuştur.³⁸⁹ Buna karşılık Gelibolu Yarımadası'nın güneyine herhangi bir çıkarma yapılmasını beklemeyen 5'inci Ordu Komutanı, muhtemel çıkarmanın Saros Körfezi'nde bulunan Bolayır bölgesine ve Anadolu kıyılarına yapılacağını düşünerek savunmayı bu doğrultuda yeniden düzenlemiştir. Yeni savunma düzeni üç gruptan teşkil edilerek 5'inci ve 7'inci tümenler Bolayır bölgesinde,

³⁸⁶ Carl Mühlman, *Çanakkale Savaşı ...*, s. 67-68.

³⁸⁷ Metin Martı (yay. haz.), *Çanakkale Hatıraları*, c. 1, s. 139-140; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 90.

³⁸⁸ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 279.

³⁸⁹ Metin Martı (yay. haz.), *Çanakkale Hatıraları*, c. 1, s. 141.

9'ucu ve yeni kurulmuş olan 19'uncu tümenler Gelibolu Yarımadası'nın güneyinde, 3'üncü ve 11'inci tümenler, Kumkale bölgesinde konuşlandırılmıştır.³⁹⁰

Liman von Sanders, yaptığı savunmada yaptığı değişikliği şu şekilde açıklamıştır:

“Elimdeki beş tümenin 26 Mart'a kadar olan tertiplerini tamamen değiştirmek gerekmişti. Bu zamana kadar bunlar, başka bir esasa uyarak, eski zamandaki sahil koruma birlikleri gibi bütün sahil boyunca yayılmış bulunuyorlardı. Her ne kadar karaya çıkan düşman her tarafta bir miktar direniş görecekti ama yedek kuvvet olmadığı için, çıkanların geri püskürtülmesini başaracak kuvvet bulunmayacaktı. Verdiğim emirle, tümenlerin kuvvetlerini toplu halde bulundurmalarını, sahile sadece güvenliği sağlayacak kadar kuvvet bırakmalarını sağladım. Zira biricik başarı şansımızın, hafif kuvvetlerle inatçı bir direnmeye değil, her üç grubun hareketli savunmalarına bağlı olduğuna inanıyordum.”³⁹¹

Yaşanan gelişmeler, Liman von Sanders'ın düşüncesinin yanlış olduğunu ortaya çıkarmıştır. 25 Nisan günü, yaklaşık 60 bin kişilik Türk kuvvetinin üçte ikilik bir kısmı Saros Körfezi ve Anadolu kıyısı gibi yalnız gösteri harekâtının yapıldığı bölgede bulunduğundan, Gelibolu Yarımadası'na çıkan İtilâf Kuvvetleri'ne karşı koymak toplam mevcudu yaklaşık 20 bin olan 9'uncu ve 19'uncu tümenlere kalmıştır. Liman Paşa'nın savunma planı, 25 ve 26 Nisan tarihlerinde Türk askerinin kendisinden 20-30 kat daha kalabalık ve Donanma ateşiyle desteklenen bir kuvvete karşı koymasını zorunlu kılmıştır.³⁹²

2.2. Kara Savaşları ve Denizden Türk Mevzilerinin Bombalanması

19 Nisan 1915 tarihinde Gelibolu Yarımadası'na yapacağı çıkarma için hazır duruma gelen İtilâf kuvvetleri, olumsuz hava şartları nedeniyle bu harekâtı birkaç gün ertelemek zorunda kalmıştır. 23 Nisan'da havanın düzelmesi üzerine, çıkarma harekâtının 25 Nisan tarihinde başlamasına karar verilmiştir. Harekâta, iki yüzden fazla muharip ve yardımcı

³⁹⁰ Edward Erickson, *Gelibolu Osmanlı Harekâtı*, (çev. Orhan Düz), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s. 70; Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 54-55.

³⁹¹ Liman von Sanders, *Türkiye'de Beş ...*, s. 70.

³⁹² 25 Nisan 1915 tarihinde Gelibolu Yarımadası'nın savunma sorumluluğu yalnızca 9'uncu Tümen'de bulunmaktaydı. 19'uncu Tümen; 5'inci Ordu'nun ihtiyat birliği olup, Komutanı Yarıbay Mustafa Kemal'in inisiyatif kullanarak zamanında müdahalesi Çanakkale Kara Savaşları'nın daha ilk günden kaybedilmesini önlemiştir bkz. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı ...*, c. 3/2, s. 289; ayrıca bkz. Andrew Mango, *Atatürk*, (çev. Füsün Doruker), Sabah Kitapçılık, İstanbul 2000, s. 143-144.

sınıf gemi katılmıştır.³⁹³ 25 Nisan 1915'te gerçekleştirilen harekâta, İngilizler; Seddülbahir bölgesinde bulunan beş farklı plaja, Avustralya ve Yeni Zelanda birliklerinden oluşan Anzaklar; Arıburnu bölgesine, Fransızlar; Kumkale'ye çıkarma yaparken, Saros Körfezi ve Beşige'de de çıkarma gösterisi icra edilmiştir. Kilitbahir Platosu'nu ele geçirmek amacıyla Seddülbahir bölgesine yapılan çıkarma; S Kumsalı (Morto Koyu'nun doğu ucu), V Kumsalı (Ertuğrul Koyu), W Kumsalı (Tekke Koyu), X Kumsalı (İkiz Koyu, Tekke Burnu 1 mil kuzeyi), Y Kumsalı (Pınarıçi Koyu, Arıburnu'nun 10 mil güneyi) olmak üzere beş farklı noktaya yapılmıştır.³⁹⁴ İlk günkü hedefi Alçitepe'yi almak olan çıkarma kuvvetini, 76'sı 30,5 cm'lik olmak üzere toplam 345 top desteklemiştir.³⁹⁵

Müttefik Filo, Anadolu kıyısında bulunan topların menzili içinde olan ve mayınlandığı rapor edilen Morto Koyu'na yapılacak çıkarma harekâtı nedeniyle oldukça tedirgin olmuştur. Üç bölükten oluşan çıkarma kuvvetini taşıyan filikalar, Cornwallis'in refakatinde Boğaz'a girmiştir. Harekât sırasında Lord Nelson Morto Koyu'ndan; Vengeance, Kerevizdere önlerinden yaptıkları atışlarla çıkarmayı desteklemiş; Prince George, Anadolu kıyısındaki bataryaları ateş altına almıştır. Morto Koyu'nda mayın araması yapan tarayıcılar, Agamemnon'un koruması altında bulunmuştur. Saat 07.30'da başlayan çıkarma 20 dakika sonra üç bölük askerin karaya çıkmasıyla tamamlanmıştır.³⁹⁶

Yaklaşık 300 metre uzunluğundaki Ertuğrul Koyu'na yapılan çıkarma öncesinde Albion ve Cornwallis tarafından yaklaşık bir saat süreyle bombardıman edilmiştir. Çıkarmanın, filikaların ve River Clyde'in eşzamanlı olarak sahile varmasıyla saat 06.00'da başlaması planlanmıştır. Ancak akıntı ve koordinasyon eksikliği nedeniyle, çıkarma planlandığı saatte ve eşzamanlı olarak gerçekleştirilememiştir. 6 römorkörün yedeklediği toplam 30 filika ile saat 06.30'da sahile çıkan yaklaşık 700 kişilik çıkarma kuvveti, sahile varır varmaz yoğun ateş altında kalmıştır. Sahilde mevzilenen birliklerin etkili ateşi altında, filikalarda bulunanların büyük kısmı hayatını kaybetmiştir. Çıkarma için güvertesine ve bordalarına tadilat yapılan River Clyde, Anadolu kıyısında bulunan bataryaların ateşi altında saat 06.49'da, planladığından erken karaya oturduğu için gemide

³⁹³ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 317; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 114.

³⁹⁴ Yarımada'daki coğrafi isimlerin İtilâf Kuvvetleri tarafından yeterince bilinmemesi nedeniyle çıkarma yapılacak bölgeler harflerle isimlendirilmiştir bkz. Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 56; Çıkarma plajlarına isim verilmesine Arıburnu'ndan itibaren alfabenin geriye doğru son sessiz harflerinden başlanmıştır. T harfinin okunuşu V harfine benzediğinden bu harf yerine S harfi kullanılmıştır bkz. Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 173.

³⁹⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 208.

³⁹⁶ William Dilworth Puleston, *The Dardanelles ...*, s. 86; Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 289-290.

bulunan personel kıyıya filikalarla taşınmıştır. Saat 10.30 itibariyle, ilk aşamada gemiden karaya çıkan bin 500 kişiden ancak 400'ü sahilde tutunabilmiştir. Gemide kalan bin kişilik kuvvet, hava karardıktan sonra sahile çıkabilmiştir.³⁹⁷

Euryalus Zırhlısı'nın koruması altında 32 adet filikaya bindirilmiş olan 29'uncu Tümen'in bir taburu, Swiftsure ve Albion'un yaklaşık 45 dakika süren bombardımanından sonra Tekke Koyu'na çıkmıştır. Yaklaşık 280 metre uzunluğundaki bu sahile yapılacak çıkarmanın İkiz Koyu ve Pınarıçi Koyu'na yapılacak çıkarma ile eş zamanlı olması planlanmış, ancak akıntının etkilediği filikalar sahile 06.00'dan sonra çıkabilmiştir. Çıkarma kuvveti sahile varana kadar, savunmadaki 12'inci Bölük suskun kalmış, birliklerin kıyıya çıkmaya başlamasıyla birlikte şiddetle ateşe başlamıştır. Sahile çıkmaya çalışan 900 kişilik kuvvetin yarısından fazlası, kıyıda açılan ateş sonucu hayatını kaybetmiştir. Sahile çıkmaya çalışan birliğin ilerleyememesi üzerine Euryalus, Swiftsure ve Albion yeniden ateşe başlamış ve çıkarma kuvvetinin sahilde tutunabilmesini sağlamıştır.³⁹⁸

İtilâf kuvvetlerinin yaklaşık 200 metrelik bir kıyı şeridinde sahip olan İkiz Koyu'na, Pınarıçi Koyu ile eşzamanlı olarak ve bir taburla çıkarma yapması planlanmıştır. Bu harekâtta amaç, Seddülbahir muharebelerini derinleştirerek Alçıtepe yolunu kolaylıkla açmak olarak belirlenmiştir. 06.00'da başlayan harekâtı, sahile 400 metre kadar yaklaşan Implacable Zırhlısı, bütün toplarını³⁹⁹ kullanarak desteklemiş ve sahilinden hiçbir karşılık görmemiştir. Swiftsure Zırhlısı ve Dublin Kruvazörü de yaptığı atışlarla çıkarmaya yardımcı olmuştur.⁴⁰⁰ Savunma planına göre; İkiz Koyu, 26'ncı Piyade Alayı'nın üç taburu arasında kalan bölgede, 2'nci Piyade Taburu'nun sorumluluk sahasında bulunuyordu. Bu taburun 6'ncı Bölüğü muhtemel çıkarmanın beklendiği Zığındere ağzına yerleştirilmişti. Saat 06.15'te Implacable'ın yardımıyla sahile ulaşan yarım taburluk çıkarma kuvvetini karşılayan 9 kişilik bir manga, çıkanların kıyı hattına yerleşmesini engelleyememiştir. Çıkarma kuvvetinin yarım taburluk ikinci kısmı da saat 17.00'de karaya çıkmıştır. Tekke Koyu'nu savunan 12'nci Bölüğün 35-40 kişilik bir takımı, bu

³⁹⁷ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 332-333; William Dilworth Puleston, *The Dardanelles ...*, s. 82-84.

³⁹⁸ Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 276-281; William Dilworth Puleston, *The Dardanelles ...*, s. 80-81; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi V nci Cilt Çanakkale Cephesi 2 nci Kitap*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1978, s. 233-234.

³⁹⁹ Implacable, bu saldırıda güvertesinde bulunan 4 adet 30,5 cm'lik, 12 adet 15 cm'lik, 16 adet 7,6 cm'lik ve 6 adet 4,7 cm'lik toplarının hepsini kullanmıştır bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 241.

⁴⁰⁰ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 62.

grubu karşılayarak hareketlerini yavaşlatmıştır. Günün ilerleyen saatlerinde; 26'ncı Alay Komutanlığı bağlısı 3'üncü Piyade Taburu'nun 7'nci ve 12'nci bölükleri bu bölgede kendinden çok sayıda ve donanma ateşiyle desteklenen çıkarma birliklerinin ilerleyişini durdurarak sahil hattında tutmayı başarmıştır.⁴⁰¹

Müttefikler, Gelibolu Yarımadası'nın batısında yer alan yaklaşık 65 metre uzunluğundaki Pınarıçi Koyu'na 2 bin kişilik bir kuvvet çıkararak Türk kuvvetlerinin Yarımada'nın güneyi ile olan bağlantısını kesmeyi amaçlamışlardır. Yapılan plana göre; birlikler Sapphire, Amethyst ve nakliye gemileriyle sahilin 4 mil açığına getirilerek, her biri altışar vasıtayı çekecek olan sekiz adet çekiciye nakledilecek ve sahile ulaştırılacaklardı. Çıkarma birliklerine Goliath Zırhlısı ve Dublin Kruvazörü de refakat ederek destek vereceklerdi. Planlandığı gibi yürütülen çıkarma harekâtı sonucunda 05.15'te karaya çıkmaya başlayan birlikler 07.15'te Pınarıçi Koyu'nu ele geçirmişlerdir.⁴⁰² Hiçbir zayıt vermeden sahilin ele geçirildiğini gören Amiral de Robeck, General Hamilton'a; "Saros Körfezi'nde çıkarma gösterisi yapan birliklerin de Pınarıçi Koyu'na çıkarılmasını" teklif etmiştir. General Hamilton, "muharebenin nasıl geliştiğini görene kadar eğitimleri yetersiz olan bu kuvvetin ihtiyatta tutulması gerektiğini" belirterek, Amiral'in teklifini uygun görmemiştir.⁴⁰³

25 Nisan gecesı sahilde bulunan savunma hattının kuvvetlendirilmesi üzerine, ilerleme kaydedemeyeceğini değerlendiren İtilâf kuvvetleri 26 Nisan sabahı filikalara binerek Pınarıçi Koyu'nu terk etmiştir.⁴⁰⁴ Bu koya yapılan çıkarma ve geri çekilme harekâtı sırasında Müttefik Filo tarafından yoğun olarak bombardıman yapılmıştır. Harekâta; Goliath Zırhlısı, 33 adet 30,5 cm'lik ve 390 adet 15 cm'lik top mermisi sarf ederken;⁴⁰⁵ Amethyst Zırhlısı, 70 adet 10 cm'lik mermi harcamıştır.⁴⁰⁶ Donanma gemileri, Pınarıçi Koyu'nu ve çevresini yoğun ateş altına almasına rağmen; gerek coğrafi engeller, gerekse sahilde bulunan muharebe birliklerinin yönlendirme konusundaki yetersizlikleri nedeniyle bombardıman amacına ulaşmamıştır.⁴⁰⁷

⁴⁰¹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 241-244; Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 274-276.

⁴⁰² Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 209; Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 250.

⁴⁰³ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 116; William Dilworth Puleston, *The Dardanelles ...*, s. 76.

⁴⁰⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 209.

⁴⁰⁵ HMS Goliath'ın 25 Nisan 1915 tarihli gemi jurnali için bkz. <http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-01-HMS_Goliath.htm> (01.01.2015).

⁴⁰⁶ HMS Amethyst'in 25 Nisan 1915 tarihli gemi jurnali için bkz. <http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-05-HMS_Amethyst.htm> (01.01.2015).

⁴⁰⁷ Detaylı bilgi için bkz. Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 253-255.

Gelibolu Yarımadası'ndaki en büyük çıkarma harekâtının Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu tarafından Arıburnu (Z Kumsalı)'na yapılması planlanmıştır. Bu harekâtta amaç, kuzey ve güneyde bulunan Türk birliklerinin bağlantısını kesmek üzere ilk olarak Maltepe'yi almak ve sonrasında Eceabat'a doğru ilerlemektir. Kıyıya ilk olarak 4 bin kişilik bir kuvvetin üç kademe halinde çıkarılması planlanmıştır. İlk kademede, üç muharebe gemisiyle kıyıya iki mil mesafeye kadar götürülen bin 500 kişi çıkarılacak, her biri bin 250 kişiden oluşan ikinci ve üçüncü kademe kıyıya 100 metreye kadar yanaşacak olan 7 muhripen filikalara bindirilecekti.⁴⁰⁸

Amiral Thursby'nin komuta ettiği Müttefik Filo, karanlıkta fark edilmemek için tam karartma uygulamıştır. Kabatepe'nin 5 mil batısında önceden belirlenen mevkiye demirleyen Triumph; Queen, London ve Prince of Wales'in yedeğinde 16 filikayla gelen 3'üncü Avustralya Tugayı'na bağlı bin 500 kişilik kuvvetle, 25 Nisan'ın ilk saatlerinde buluşmuştur. Saat 03.00'te ayın batmasıyla birlikte, üç zırhlının refakatinde saatte 5 deniz mili hızla ilerleyen 4 çekicinin yedeklediği 16 filika, sahile yönelmişlerdir. Saat 03.30'da sahile 2-3 mil mesafede gemiler durmuş, çıkarma grubu ilerlemeye devam etmiştir. Bu sırada, Kabatepe'nin kuzeyinde, sırasıyla Amiral Thursby'nin Sancak Gemisi Queen, Prince of Wales ve London zırhlıları, sahilden yaklaşık 720 metre mesafede çıkarma kuvvetini desteklemek üzere mevki almışlardır. Akıntı nedeniyle planlanan noktadan 1,5 mil kuzeyde, Arıburnu ile Balıkçı Damları arasında bulunan bin metrelik bir sahile çıkan kuvvetler, kıyıya vardıklarında sahilden açılan şiddetli ateşe rağmen kıyıda tutunabilmişlerdir.⁴⁰⁹

Bu gruptan sonra İmroz'da 7 muhribe aktarılmış olan ilk grubun kalan 2.500 kişilik kısmı da 05.30'a kadar sahile çıkarılmıştır. Harekâtı Queen Elizabeth'ten izleyen General Hamilton ve Amiral de Robeck, sahile çıkan kuvvetlerin kıyı başını ele geçirdiğini gördükten sonra Seddülbahir'e hareket etmişlerdir. Saat 07.00 itibarıyla sahile 4 bin asker daha çıkmış ve mevcudu 8 bine ulaşan çıkarma kuvveti saat 08.30'da sahilden iki kilometre kadar olan bölgeyi ele geçirmiştir.⁴¹⁰

Müttefik kuvvetlerinin büyük kısmının sahile çıkmaya hazırlandığı sırada, Eceabat önlerinde bulunan Turgutreis Zırhlısı aşırı ateşe başlamış ve yaptığı başarılı atışlarla

⁴⁰⁸ Robert Rhodes James, *Gallipoli*, s. 143; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 204.

⁴⁰⁹ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 319-320; Eric Wheler Bush, *Gallipoli*, s. 98-100.

⁴¹⁰ *Diary of ...*, s. 17-18; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 205-206; Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 60.

çıkarmayı 09.30'a kadar geciktirmiştir. Triumph'un bu atışa karşılık vermesi sonucu Turgutreis Zırhlısı ateş kesmek zorunda kalmıştır.⁴¹¹ Saat 14.00'e kadar Avustralya Tümeni'nin 12 bin kişilik üç tugayı ve iki bataryası sahile çıkmıştır. Donanma gemilerinin sahilinden etkin şekilde yönlendirilememesi nedeniyle bu iki batarya çıkarma kuvvetinin tek topçu birliği olmuştur. Conkbayırı'nda bulunan bir batarya tarafından şiddetli olarak ateş altına alınan bu topçu kuvveti, ağır kayıplar vererek geri çekilmiştir.⁴¹² Queen Elizabeth, London, Queen, Prince of Wales, Triumph, Majestic, Bacchante ile sekiz muhribin desteklediği ve gece boyunca devam eden çıkarma sonucunda Arıburnu'na yaklaşık 20 bin kişilik bir kuvvet çıkmıştır.⁴¹³

Fransızların bir piyade alayı ve bir sahra bataryasıyla Kumkale'ye yaptıkları çıkarma harekâtı, Türk kuvvetlerini aldatmak ve bir süre oyalamak amacıyla gerçekleşmiştir. Bu çıkarmayla, Anadolu kıyısındaki toprakların Gelibolu Yarımadası'na çıkan birlikleri ateş altına alması ve Türk kuvvetlerinin Yarımada'ya birlik kaydırması engellenecekti. Fransız Kuvveti'nin, 29'uncu İngiliz Tümeninin Seddülbahir'i ele geçirmesinden sonra, bölgeden ayrılması ve Gelibolu Yarımadası'ndaki çıkarma birliklerine destek vermek üzere Seddülbahir'e sevk edilmesi planlanmıştır. 21 Nisan'da Skyros Adası'ndan Mondros Limanı'na ulaşan çıkarma birliklerinin; karargâh heyeti, bir taburu, bir istihkâm bölüğü ve bir teskereci takımı Savoie Yardımcı Kruvazörü'ne; bir taburu ve bir makineli tüfek takımı Carthage, bir taburu Vin-Long, 75 mm'lik topçu bataryası Theodore-Mante ve çıkarma gereçleri de Ceylan taşıt gemilerine yerleştirilmiştir.⁴¹⁴

24 Nisan saat 22.00'de Mondros'tan ileri harekete geçen çıkarma kuvveti, 25 Nisan 04.15'te Çanakkale Boğazı önüne gelmiştir. İngilizlerin Morto Koyu'na çıkmalarından önce saat 05.45'te Fransız gemileri, Kumkale ve Yenişehir'i bombardımana başlamıştır. Amiral Guepratte'in Sancak Gemisi Jaureguiberry 3 bin metre ve Henri IV Zırhlısı yaklaşık bin 500 metre mesafeden nehir deltası ve Kumkale Tabyası'nı; Jeanne d'Arc ve Askold kruvazörleri Kumkale, Orhaniye ve Yenişehir'i ateş altına almıştır.⁴¹⁵ Amiral Guepratte, saat 06.20'de birliklere sahile çıkış emrini vermiş, şiddetli akıntının etkisiyle hızları düşen çıkarma vasıtaları ancak saat 10.00'da kıyıya varabilmiştir. Sahile çıkan birlikler, İntepe Bataryası ve kıyıda bulunan birlikler tarafından ateş altına alınmıştır.

⁴¹¹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 206; Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 61.

⁴¹² Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 100.

⁴¹³ *Diary of ...*, s. 16; Edward Erickson, *Gelibolu Osmanlı ...*, s. 86.

⁴¹⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 211; Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 65.

⁴¹⁵ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 338; Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 65.

Açılan ateş sonucunda bir çıkarma vasıtası batmış, altı çıkarma vasıtası da akıntı nedeniyle sürüklenmiştir. Bu sırada, sahile çıkan birliklere destek sağlamak üzere Müttefik Filo da ateş gücünü arttırmıştır.⁴¹⁶

Sahile çıkan kuvvetler saat 11.00'de Kumkale Köyü'nü işgal etmiş, bu noktada birliklerin ilerleyişi Türk savunması tarafından durdurulmuştur. Topçu bataryası saat 16.00'da, çıkarma kuvvetinin kalan kısmı saat 17.30'da sahile çıkabilmiştir. Yapılan taarruzlarda herhangi bir ilerleme kaydedilmemesi üzerine General Hamilton, 26 Nisan günü saat 17.00'de birliklere tahliye emri vermiştir. Geri çekilen Fransız birlikleri yaklaşık 12 saat içerisinde Kumkale'yi boşaltmıştır. General Hamilton, General d'Amade'ye yazdığı mektupta Türk birliklerinin Anadolu sahillerinde tutulduğu ve Anadolu tabyalarının iki gün süreyle meşgul edildiği bu harekâtın “başarıya ulaştığını” belirtmiştir.⁴¹⁷ Donanma'nın yoğun şekilde destek verdiği saldırılarda, her iki tarafın kaybı oldukça fazla olmuştur. Saldırıları sonucunda 3'üncü Tümen'in 17 subay ve 450 eri şehit olmuş, 23 subay ve 740 er yaralanmış, 5 subay ve 500 er kaybolmuştur. Fransızlarda ise; 6 subay ve 170 er hayatını kaybetmiş, 10 subay ve 471 er yaralanmış, 4 subay ve 125 er kaybolmuştur.⁴¹⁸

Gelibolu Yarımadası'na yapılan çıkarmalar dışında Müttefik Filo'ya bağlı birlikler, Türk savunmasını oyalamak amacıyla Saros Körfezi ve Beşige'de çıkarma gösterisi yapmışlardır. Saros Körfezi'nde yapılacak harekât için Üçüncü Filotilla başlısı Canopus Zırhlısı, Dartmouth ve Doris kruvazörleri ile iki muhrip ve iki mayın tarayıcı 24 Nisan günü erken saatlerde Skyros Adası'ndan ileri harekete geçmiştir. Karanlıkta fark edilmeden Saros Körfezi'ne giren gemilerin, saat 04.30'da Bolayır bölgesine yaptıkları bombardıman, aynı şekilde karşılık görmüştür. Bir gözetleme uçağının Doris Kruvazörü'ne verdiği raporda “Türk savunma hatlarının boşaltılmış olduğunu” belirtmesi nedeniyle, başlangıçta Amiral de Robeck aldatma harekâtının başarıya ulaşmadığını düşünmüştür.⁴¹⁹ Ancak Liman von Sanders'in bu çıkarma gösterisinin etkisiyle 5'inci ve 7'inci tümenleri yaklaşık 12 saat kadar Bolayır bölgesinde tutması,⁴²⁰ Gelibolu Yarımadası'nın güneyinde

⁴¹⁶ Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 318; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 212; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 338.

⁴¹⁷ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 66.

⁴¹⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 85.

⁴¹⁹ Eric Wheler Bush, *Gallipoli*, s. 150-151; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 318.

⁴²⁰ William Dilworth Puleston, *The Dardanelles ...*, s. 90.

9'uncu ve 19'uncu tümenleri kendilerinden sayıca çok üstün birliklere karşı yalnız bırakmıştır.

Fransız gemilerinden oluşan Altıncı Filotilla'nın Beşige'de yaptığı çıkarma gösterisine; La Fanfare ve La Sabretache muhripleri, 359 Numaralı Torpidobot ve iki yardımcı kruvazörün refakatindeki beş çıkarma gemisi katılmıştır. 25 Nisan sabahı erken saatlerde gemilerin ateşe başlamasıyla birlikte, filikalar denize indirilerek karaya birlik çıkarılacağı izlenimi verilmeye çalışılmıştır.⁴²¹ Saat 08.00'de, Kumkale'de yapılan çıkarma harekâtına katılan Jeanne d'Arc Kruvazörü de bombardmana katılmıştır. Bu çıkarma gösterisi gemilerin Bozcaada'ya çağrılmasıyla saat 10.00'da sona ermiştir.⁴²²

2.2.1 Kara Savaşlarının Yapıldığı Bölgeler

25 Nisan'da Tekke Koyu ve İkiz Koyu'ndan karaya çıkan birlikler planlandığı gibi birleşmeyi başarmış, ancak Pınarıçi Koyu'na çıkan kuvvetlerle herhangi bir bağlantı sağlayamamıştır. Morto Koyu'na çıkan birlikler, takviye edilemediğinden 25 Nisan gecesi boyunca Agamemnon ve Lord Nelson'un ateşiyle desteklenmiştir. Triumph, Majestic, Queen, London ve Prince of Wales zırhlıları ile Bacchante Kruvazörü, Arıburnu açıklarında mevki almışlardır. Ayrıca bu zırhlılar, bulunduğu bölgelerde ışıldaklarıyla sahili aydınlatarak gece yapılması muhtemel bir Türk taarruzunu önlemeye çalışmışlardır.⁴²³ Başlangıçta Tekke Koyu'na çıkarılması planlanan Fransız birliklerinin, Seddülbahir'in ele geçirilmesinden sonra Ertuğrul Koyu'na çıkmasına karar verilmiştir. 26 Nisan akşamı başlayan çıkarma harekâtı sonucunda iki Fransız taburu, Ertuğrul Koyu'na çıkmıştır.⁴²⁴

25 Nisan 1915 tarihinde yapılan çıkarma harekâtı sonrasında Seddülbahir Bölgesi'ne çıkan birliklerin amacı, Alçıtepe'yi ele geçirmek olmuştur. İngiliz 29'uncu Tümen Komutanı General Hunter Weston, bu amaç doğrultusunda 27 Nisan'da bir taarruz yapmayı planlamış, ancak Fransız kuvvetlerinin karaya çıkmasının gecikmesi nedeniyle harekâtı 28 Nisan tarihine ertelemiştir.⁴²⁵ 28 Nisan saat 08.00'de; Lord Nelson, Vengeance, Cornwallis ve Albion; Ertuğrul Koyu açıklarından, Implacable, Goliath, Dublin ve

⁴²¹ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 66.

⁴²² Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 213.

⁴²³ Wester Wemyss, *The Navy In The Dardanelles Campaign*, Hodder and Stoughton Limited, London 1924, s. 98.

⁴²⁴ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 136; Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 341.

⁴²⁵ Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 344.

Sapphire İkiz Koyu açıklarından, Euryalus ve Swiftsure Tekke Koyu açıklarından Seddülbahir bölgesinde bulunan Türk birliklerini bombardımana başlamıştır.⁴²⁶ Harekâtı, Prince George ve Erenköy hizasında bulunan Fransız zırhlıları da, Çanakkale Boğazı'nın her iki kıyısındaki tabya ve bataryaları ateş altına alarak desteklemiştir. Karanın arkasından yükselen güneşin ve sisin görüşü engellemesine rağmen İngiliz gemilerinin yakın mesafeden yaptığı yan atışlar, Seddülbahir bölgesinde bulunan Türk savunması üzerinde önemli derecede etki yaparken,⁴²⁷ Fransız gemilerinin atışları, iyi korunmuş ve yerleri sürekli değişen Türk topçusu üzerinde beklenen etkiyi yaratmamıştır.⁴²⁸

Gemilerin ateş kesmesiyle birlikte, toplam 19 piyade taburuna sahip İngiliz ve Fransız birlikleri, ileri harekete geçerek taarruza başlamıştır. 9'uncu Tümen başlısı 25'inci ve 26'ncı Piyade Alayları ile 7'nci Tümene bağlı 20'nci Piyade Alayı'nın toplam 7 taburla karşıladığı İngiliz ve Fransız kuvveti, muharebenin ilk saatlerinde ilerleme kaydetmiştir.⁴²⁹ Saat 15.00'te, 19'uncu Piyade Alayı'nın iki taburunun bölgeye ulaşmasıyla birlikte İngiliz ve Fransızlar geri çekilmeye başlamıştır. 19'uncu Piyade Taburu'nun muharebeye katıldığı saate kadar Kirte'ye bin 600 metre kadar yaklaşan İngiliz ve Fransız birlikleri, akşam saatlerinde Zığındere'nin bin 200 metre kuzeyine kadar geri çekilmişlerdir.⁴³⁰ Birinci Kirte Muharebesi sonucunda; Türk birlikleri, 2 bin 378 kayıp vermiş,⁴³¹ İngilizlerin kaybı yaklaşık 2 bin, Fransızların kaybı ise bin 1 olarak kayıtlara geçmiştir.⁴³²

1 Mayıs saat 22.00'de; 3 makineli tüfek bölüğü ve 10 topçu bataryasının desteklediği 3'üncü, 7'nci, 9'uncu ve 11'inci tümen başlısı 18,5 taburluk Türk kuvveti, 30 makineli tüfek bölüğü ve 23 topçu bataryasının desteklediği 30 taburluk İngiliz-Fransız kuvvetine taarruz etmiştir. Başlangıçta ilerleme sağlayan Türk saldırısı, saat 03.00'te İngilizlerin karşı saldırılarıyla durdurulmuştur. 2 Mayıs günü saat 07.30'a kadar devam eden karşı saldırılar sonucunda, Türk kuvvetleri taarruza başladıkları hatta dönmüşlerdir.⁴³³ Türk kuvvetlerinin taarruzu gece yapması nedeniyle, İtilâf Donanması'nın savunmada kalan kuvvetlerine desteği sınırlı olmuş, Donanma ancak güneş doğduktan sonra toplarını etkili olarak kullanabilmiştir. Gece, Vengeance herhangi bir katkı sağlayamazken, Agamemnon

⁴²⁶ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 362; Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 112-113.

⁴²⁷ Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 113; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 308.

⁴²⁸ Detaylı bilgi için bkz. Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 72.

⁴²⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 300-317.

⁴³⁰ Kadri Perk, "Çanakkale Savaşları Tarihi", *Askeri Mecmua*, Sayı: 56, 1940, s. 48.

⁴³¹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 319.

⁴³² Aspinall Ogländer, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 359.

⁴³³ Edward Erickson, *Gelibolu Osmanlı ...*, s. 142-143.

ve Implacable sahilden yapılan yönlendirmelerle ancak sınırlı ateş desteğinde bulunmuştur.⁴³⁴ Yapılan karşılıklı saldırılar sonucunda Türk tarafında 59 subay ve 3 bin 964 er şehit olmuştur.⁴³⁵ Buna karşılık Fransızların 58 subay ve 2 bin 64 eri, İngilizlerin 17 subay ve 641 eri hayatını kaybetmiştir.⁴³⁶ Türk kuvvetleri, 1 Mayıs gecesi yaptıkları taarruzu 3 Mayıs gecesi de tekrarlamıştır. Saat 23.00'te saldırıya başlayan birlikler ve bir buçuk saat içerisinde Morto Koyu'na ulaşmıştır. Desteğin gelmemesi nedeniyle kıyıda tutunmuş olan Fransızları bölgeden uzaklaştıramayan Türk birlikleri, havanın aydınlanmasıyla başlayan şiddetli donanma ateşi altında yaklaşık 3 bin 900 kişilik bir kayıp vererek geri çekilmiştir.⁴³⁷

İngiliz ve Fransızlar 6-8 Mayıs 1915 tarihleri arasında yaklaşık 25 bin kişilik bir kuvvet, 105 sahra topu, 300 makineli tüfekle Alçıtepe'yi ele geçirmek için taarruza geçmişlerdir. 40 top ve 24 makineli tüfeğin desteklediği 10 bin kişilik Türk kuvveti, İngiliz ve Fransız birliklerini cephenin hiçbir noktasında beş yüz metreden fazla ilerlemesine izin vermemiştir.⁴³⁸ Donanma topçusunun da yoğun ateş desteği verdiği İtilâf kuvveti, İkinci Kirte Muharebesi sonucunda 6 bin 500 kayıp vermiştir. Böylece İtilaf kuvvetlerinin Alçıtepe'yi ele geçirerek Boğaz'ı savunmasız bırakma düşüncesi başarıya ulaşmamış ve Çanakkale Kara Muharebeleri'nin ilk aşaması sona ermiştir.⁴³⁹

Arıburnu'nda karaya çıkan Anzakları sadece 9'uncu ve 19'uncu tümenlere bağlı birlikler karşılamıştır. Üç taburu ihtiyatta tutulan 9'uncu Tümen'in dokuz taburu Seddülbahir bölgesini savunmakla görevliydi. 19'uncu Tümen ise zayıf bir tümen olup, 5'inci Ordu'nun genel ihtiyatını oluşturmaktaydı. Liman Paşa, Saros Körfezi'nde yapılan gösteri çıkarmasının gerçek olduğunu değerlendirerek 7'nci Tümeni de Bolayır bölgesine sevk etmiştir. Bu şartlar altında Anzak birlikleri, önemli bir kuvvetle karşılaşmadan Kocadere'yi aşmış, Conkbayırı ve Kocaçimentepe'ye yaklaşmıştır.⁴⁴⁰

Saat 05.10'da 77'nci Alay Komutanı, 19'uncu Tümen santralini arayarak, Kabatepe yönünden şiddetli bombardıman sesleri geldiğini bildirmiştir. Bunun üzerine bölgeye çıkarma yapıldığını değerlendiren 19'uncu Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal (ATATÜRK), birliklerini alarm durumuna geçirerek, ordu ve kolordu komutanlarının

⁴³⁴ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 372.

⁴³⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 360; Edward Erickson, *Gelibolu Osmanlı ...*, s. 145.

⁴³⁶ Aspinall Ogländer, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 388.

⁴³⁷ Kadri Perk, "Çanakkale Savaşları ...", s. 66-67; Edward Erickson, *Gelibolu Osmanlı ...*, s. 147.

⁴³⁸ Edward Erickson, *Gelibolu Osmanlı ...*, s. 150; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 408.

⁴³⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 424-425.

⁴⁴⁰ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı ...*, c. 3/2, s. 294-295.

emrini beklemeden 57'nci Alay'ı ve bir dağ bataryasını Kocaçimentepe'ye doğru harekete geçirmiştir. Saat 09.40'ta Kocaçimentepe'ye ulaşıldığında on dakika dinlenme molası veren Yarbay Mustafa Kemal, bu bölgeden çıkarma sahillerini göremediğinden, birliğini beklemeden emir subayı ve birkaç atlı muhafızla birlikte Conkbayırı'na doğru yürümeye başlamıştır. Conkbayırı'na vardığı zaman 27'nci Alay'ın 8'inci Bölüğü'ne bağlı 1'inci Takımı'ndan sağ kalan birkaç askerin geri çekildiğini görmüş ve cephanesi biten bu askerlere süngü takarak yere yatmasını emretmiştir. Bu durumu gören Anzak birlikleri de yere yatmış, bu sürede 57'nci Alay'ın öncü bölüğü Conkbayırı'na yerleşmiştir.⁴⁴¹ Yarbay Mustafa Kemal bu kritik müdahalesiyle, Conkbayırı ve Kocaçimentepe gibi önemli bölgelerin Müttefik Kuvvetleri'nin eline geçmesini engellemiştir.

2.2.2 Kara ve Deniz Koordinasyonunun Sağlanması ve Bombardımanın Etkisi

Kara Kuvvetleri'nin Müttefik Donanma'nın desteğiyle gerçekleştirdiği çıkarma harekâtı ve devamındaki kara savaşlarında; iki kuvvet arasındaki muhabere kritik önem taşımıştır. Yapılması planlanan harekât için Kara ve Deniz Kuvvetleri arasında sıkı bir işbirliği gerektiğinden, muhaberede görevli personelin eğitime önem verilmiştir. Gemi, sahil ve uçaklardaki muhabereci personelin görevini öğrenmesi amacıyla Queen Elizabeth'te çok sayıda konferans verilmiş ve eğitimler yapılmıştır. Muhabereci personeli eğitmek için kara ve deniz subaylarından oluşan bir kurul teşkil edilmiş, bu kurul kara harekâtına hazırlık aşamasında göreve başlayarak “Ortak Harekâta Özgü Muhabere Örgütü” isimli bir broşür hazırlamıştır. Kara ve deniz koordinasyonunun sağlanması amacıyla hazırlanan bu broşür, çıkarma harekâtında görevli tüm birlikler ile Müttefik Filo başlısı tüm gemilere dağıtılmıştır.⁴⁴²

Görünür işaretlerle muhaberenin; Ertuğrul, Tekke ve İkiz koyları ile Arıburnu'nda karaya ilk kuvvetlerle birlikte çıkan deniz tümeni başlısı birer işaret takımı tarafından yapılması planlanmış⁴⁴³ ve bu birliklerin istenilen düzende karaya çıkarılması için gerekli tedbirler alınmıştır. Görünür işaretlerle yapılacak muhaberenin, kara ve deniz koordinasyonunu önemli ölçüde sağlayacağı değerlendirilmiştir. Ancak mors işaretleri ve simafor flamaları yalnızca kısa mesafeden görüldüğünden, uzak mesafelerden gemi-sahil

⁴⁴¹ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 106-114; ayrıca bkz. Edward Erickson, *Gelibolu Osmanlı ...*, s. 76-81.

⁴⁴² Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 511; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 566.

⁴⁴³ Kıyı Baş Kuvvetleri Komutanının, elindeki kareli haritaya göre verdiği işaretlerle gemilerden ateş desteği istemesi planlanmıştır bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 206.

bağlantısı sağlıklı bir şekilde kurulamamıştır. Telsiz muharebesi için; sahil hattının ele geçirilmesinden sonra Seddülbahir ve Arıburnu'nda birer telsiz istasyonu kurulması planlanmıştır. İşletme sorumluluğu Müttefik Filo'da olan bu istasyonlar, sadece gemilerin ateş denetimini sağlamak ve çok önemli haberleri ulaştırmakla görevlendirilmiştir. Sahil ve karadaki diğer bütün muhabere, kara kuvvetleri tarafından yapılmıştır. Gemilerle sahil arasındaki kurye hizmetlerinin, nöbetçi stimbot veya küçük teknelerle yapılması planlanmış, ancak az sayıdaki stimbot bu ihtiyacı karşılayamadığından yazılı raporlar ve emirlerin ulaştırılmasında gecikmeler yaşanmıştır.⁴⁴⁴

Müttefikler, görünür muhabere ve telsiz istasyonlarının yanı sıra Gelibolu Yarımadası'na çektikleri telgraf hatlarıyla iletişim kurmuştur. 29 Nisan'da Levant Kablo Gemisi tarafından Bozcaada'dan Tekke Koyu'na çekilen telgraf hattıyla, Yarımada'nın İngiltere ve Mısır ile bağlantısı sağlanmıştır. Manica Balon Gemisi'nin 1 Mayıs'ta bu telgraf hattını koparması sonucunda iletişim bir süre kesintiye uğramış, ancak arıza akşam saatlerinde giderilmiştir. 1-2 Mayıs taarruzlarında telgraf hattında yaşanan yoğunluk nedeniyle haberler dört saat gecikmeli olarak iletilebilmiştir. 2 Mayıs'ta çekilen yeni telgraf hattıyla, Tekke Koyu ve Anzak Koyu birbirine bağlanmıştır. Bu hat da belirli dönemlerde kesintiye uğramakla birlikte savaşın sonuna kadar kullanılmıştır.⁴⁴⁵

Amiral de Robeck, 12 Nisan 1915 tarihinde gemilerin, karadaki kuvvetleri nasıl destekleyeceğini açıklayan bir emir vermiştir. Bu emre göre; birliklere yardım eden gemiler iyi görünen hedeflerin dışında, ilk olarak Türk topçusunu, sonrasında Türk birliklerini hedef alacaklardı. Karadaki birlik komutanlarının ateş destek talebi, hedefi en iyi gören gemi tarafından derhal yerine getirilecek ve gemiler kıyıda verilen ateş kes komutuna hemen uyacak, ayrıca gemiler cephaneyi boşa harcayacak atışlardan kaçınacaklardı.⁴⁴⁶

Müttefik Donanma; keşif, gözetleme ve uzak mesafeden gemilerin atışlarının kontrol edilmesi için balon gemilerinden faydalanmıştır. Manica, Canning ve Hector balon gemilerinden yükseltilecek balonlar, Gelibolu Yarımadası'nın engebeli arazisinin Türklere sağladığı avantajı ortadan kaldırmıştır. 25 Nisan günü Arıburnu Bölgesi'ne yapılan

⁴⁴⁴ Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 511-513; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 565-567.

⁴⁴⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 567-568; Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 513.

⁴⁴⁶ Amiral de Robeck'in Müttefik Filo'ya 12 Nisan 1915 tarihinde verdiği emir için bkz. Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 464; ayrıca bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 558.

çıkarma harekâtında Manica tarafından yükseltile balon, gemilerin ve uçakların atışlarını kontrol ederek, Müttefik Filo'nun etkili atışlar yapmasına sebep olmuştur. Mareşal Liman von Sanders, 30 Nisan 1915 tarihinde Başkomutanlık Karargâhı'na “ Zayıyatın en büyük sebebinin İngilizlerin sabit gözetlemesi olduğunu” belirtmiş, “iki yüz metre kadar yükselttiği balonla düşman harp gemilerinin atışlarını idare eden balon gemilerine uçaklarla taarruz edilmesini” teklif etmiştir.

Görevli balon gemileri, denizaltı ağları ve uçaklar tarafından korunduğundan, bu gemilere uçaklarla yapılan taarruzlar etkili olmamıştır. Buna rağmen Türk hava taarruzları sırasında zarar görmemesi için balonlar aşağıya indirildiğinden, yapılan gözetleme faaliyetleri sık sık aksatılmıştır. Ayrıca, Barbaros ve Turgutreis zırhlılarının Eceabat önlerinden Arıburnu bölgesindeki İngiliz muharebe ve balon gemilerine yaptıkları atışlar hem balon gemilerinin faaliyetlerini aksatmış, hem de kara bombardımanı yapan gemileri uzaklaştırmıştır.⁴⁴⁷ Ayrıca balon gemileri, Kabatepe önlerinde aşırı ateş yapan Queen Elizabeth Zırhlısı için tarassut görevi yaparak, Çanakkale önlerindeki Yavuz, Barbaros ve Turgutreis zırhlıları ile Marmara'da görevli nakliye gemilerinin ateş altına alınmasına yardımcı olmuştur.⁴⁴⁸

Queen Elizabeth ve Müttefik Filo bağlısı gemilerin, balon gemileri tarafından gözlenen aşırı ateşleriyle Marmara'daki nakliye gemilerini ateş altına almasının cephe gerisindeki nakliyatı etkileyen önemli sonuçları olmuştur. 27 Nisan 1915 tarihinde Queen Elizabeth'in açtığı ateş sonucunda bir nakliye gemisinin batması nedeniyle, Türk Ordusu'nun lojistik nakliye planları önemli ölçüde değiştirilmiştir.⁴⁴⁹

Müttefik Filo'nun balon gemileri dışında keşif ve gözetleme faaliyetleri için yararlandığı bir unsur da uçaklar olmuştur. İngiliz ve Fransız uçakları, kara birliklerinin saldırılarını desteklemiş ve özellikle keşif konusunda büyük fayda sağlamıştır. Bu uçaklar, kara bombardımanı yapan gemilerin ateşini gözetlemek ve yönlendirmek⁴⁵⁰ üzere donanma

⁴⁴⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi V nci Cilt Çanakkale Cephesi 3 ncü Kitap*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1980, s. 513.

⁴⁴⁸ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 359.

⁴⁴⁹ Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 112.

⁴⁵⁰ Müttefik Filo bağlısı uçaklar, gemileri telsizden verdikleri sinyaller ve atıkları değişik renkteki fişeklerle yönlendirmekteydi. Telsizle yapılan muhaberede; atışı sağa ve sola yönlendirmek için R ve L, yukarı ve aşağı yönlendirmek için S ve O, tam isabeti göstermek için OK sinyali kullanılmaktaydı. Ayrıca hedefin tam üzerine gelen uçak renksiz bir fişek atarak hedefin yerini belirtirken, kullanılan kırmızı renkli fişek atışın hedeften uzağa düştüğünü, yeşil renkli fişek ise tam isabeti bildirmekteydi. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Cenk Avcı, *Çanakkale Cephesi'nde Hava Savaşları*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009, s. 77-82.

emrinde görev yapmıştır.⁴⁵¹ Ayrıca İngiliz ve Fransız uçakları, Nara'daki denizaltı ağlarına ve mayınlara taarruz ederek Müttefik denizaltılarının Marmara'ya geçişine yardımcı olmaya çalışmıştır. Bu uçaklar için Bozcaada'da 16 uçaklık, Seddülbahir'de de 4 uçaklık bir havaalanı kurulmuştur. Seddülbahir'deki havaalanı Türk topçularının menzili içinde kaldığından, Müttefikler çoğunlukla Bozcaada'daki havaalanından faydalanmıştır. Karadan havalanan uçakların yanı sıra deniz uçakları⁴⁵² da Yarımada'da keşif görevinde bulunmuş; tespit ettikleri Türk birliklerini, muharebe gemilerine bildirmiştir. Ayrıca bu uçaklar, Kumkale'ye yapılan çıkarma sırasında, kendi birliklerinin taarruzunu desteklemiş; Arıburnu bölgesine yapılan çıkarma sırasında, Ark Royal isimli uçak ana gemisinden kalkan 6 uçak da görev almıştır.⁴⁵³

Donanma gemilerinin ateşini yönlendirmek için Çanakkale Bölgesi'nin kareli haritaları oluşturularak, gemilere ve kara birliklerine dağıtılmıştır. Ayrıntılı olarak hazırlanan bu haritalarla istenilen bölgenin kolayca belirlenerek ateş altına alınması amaçlanmıştır. Gemilerin ateş altına alacağı bölgeler, harekât öncesinde gemilere bildirilmiş, sonrasında karadaki birliklerin talebine yönelik olarak gemilerin ateş desteği vermesi planlanmıştır.⁴⁵⁴ Ancak gerek muhabere araçlarının yetersizliği, gerekse karaya çıkan birliklerin çıktıktan sonraki hareket tarzları ve görevleri hakkında gemilerin yeterince bilgilendirilmemesi nedeniyle istenilen sonuca ulaşamamıştır. Sahil muhabere merkezlerinin karaya çıkar çıkmaz görevlerine başlamasına rağmen, gemiler çoğu zaman en çok ihtiyaç duyduğu bilgileri verebilecek yetkili bir komutanla irtibat sağlayamamıştır. Birliklerin kendi yerlerini tam olarak gemilere iletememesinin yanı sıra, donanma topçu ateşinin Türk mevzilerine yönlendirilmesi ve bu ateşin etkisinin bildirilmesi konusunda da aksaklıklar yaşanmıştır.⁴⁵⁵

Gelibolu Yarımadası'na yapılan çıkarma harekâtından sonra Müttefik Donanma başlısı zırhlı ve kruvazörler, gündüzleri kendi kuvvetlerinin yan tarafını savunmak amacıyla özellikle Seddülbahir önleri, Pınariçi Koyu yakınları ve Kabatepe'de bulunmuştur. Bu zırhlılar Morto Limanı'nı ateş altına alan Anadolu Kıyısı'ndaki

⁴⁵¹ Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 465; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 559.

⁴⁵² Deniz uçaklarıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Ian Westwell, *Resimli Harp Tarihi I. Dünya Savaşı*, (çev. Oktay Etiman), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012, s. 98-99.

⁴⁵³ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/3, s. 514.

⁴⁵⁴ John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 99.

⁴⁵⁵ Sapphire, Amethyst ve Euryalus'un muhabere jurnalindeki kayıtlar, topçu ateşinin bir sahil hedefi üzerine yönelmesindeki koordinasyon eksikliğini açıkça göstermektedir bkz. Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 1, s. 253, 499.

bataryaları susturmaya çalışmış ayrıca balon gemilerinin veya uçakların yardımıyla Çanakkale'deki erzak depolarına ve Boğaz içerisinde demirlemiş olan gemilere aşırta atışı yapmışlardır.⁴⁵⁶ Müttefik Filo'nun gündüz yaptıkları atışlar Türk mevzilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Yapılan bu atışlar Türk birliklerini siperde tutarak, gündüz taarruz yapmalarını imkânsız hale getirmiştir.⁴⁵⁷ Bu nedenle gerek Seddülbahir gerekse Arıburnu bölgesinde, Türk birliklerinin yaptıkları taarruzlar gece vakitlerinde planlanmıştır.

İtilâf Donanması'na bağlı gemiler, Türk siperlerini yakın mesafeden ve yan tarafından ateş altına aldıkları zaman, savunma hatlarına önemli derecede zayıat vermiştir.⁴⁵⁸ Ancak Müttefik Filo'nun yaptığı atışların, derinliği fazla olmayan siperler içindeki askerler ve bataryalar üzerindeki etkisi, Müttefik komutanlarının beklentisinin altında kalmıştır. General Hamilton "Donanmanın topları bana umduğum kadar yardımcı olmadılar" şeklindeki ifadesiyle; Fransız Amiral Guepratte "Ateşimiz, Türk bataryalarına az etkili oluyordu, topların hepsi siperler içindeydi ve keşfedilir keşfedilmez mevzilerini değiştiriyorlardı. Çanakkale Boğazı'nın şiddetli akıntısı savaş gemilerini her an manevra yapmak zorunda bırakıyor ve Türk topçusunu tahrip edecek isabetli atışlar yapmalarını önliyordu. Bu koşullarda zırhlılarımız, ateşiyle kıtalarımızı rahatsız eden bataryaları ancak geçici olarak susturabiliyorlardı" sözleriyle bu durumu açıklamıştır.⁴⁵⁹

Müttefik Donanma'nın karadaki birlikleriyle işbirliğini yeterince sağlayamaması yapılan bombardımanın etkisini azaltmıştır. Siperlerin yakınına keşif subayları görevlendirilmesine rağmen, muhabere sisteminin yetersizliği nedeniyle Türk birlikleri ve topçu mevzilerinin yeri gemilere tam olarak bildirilmediğinden, donanmanın ateşi çabuk ve etkili şekilde tanzim edilememiştir.⁴⁶⁰ Ayrıca Müttefik Donanma bağlısı uçakların, gemilerin ateşini yönlendirmesini engellemek amacıyla Çanakkale bölgesinde telsiz yayını yapan Türk Telsiz İstasyonları, uçaklarla gemiler arasında yapılan telsiz muhaberesine zaman zaman dâhil olarak Müttefik Donanma bağlısı gemilerin cephanesini boşa harcamasına sebep olmuştur.⁴⁶¹

⁴⁵⁶ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 75.

⁴⁵⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 317.

⁴⁵⁸ Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 113; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 312.

⁴⁵⁹ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 72.

⁴⁶⁰ Ibid, s. 75.

⁴⁶¹ Yıldız Sabit Telsiz İstasyonu; 5 Mart 1915 tarihinde HMS Queen Elizabeth ile onun atışını yönlendiren bir uçağın, 29 Nisan 1915 tarihinde ise HMS Triumph ile onun atışını yönlendiren bir uçağın arasındaki muhabereye frekans ayarlamasıyla dâhil olarak, geminin herhangi bir isabet sağlayamamasına sebep olmuştur bkz. Cenk Avcı, *Çanakkale Cephesi'nde ...*, s. 25, 77.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAYIS 1915’TE İTİLÂF DONANMASI’NA VURULAN BÜYÜK DARBE

3.1. HMS Goliath’ın Batırılması

3.1.1 Muavenet-i Milliye Muhribi

II. Abdülhamit döneminde dünyada yaşanan gelişmelerden uzak kalan ve çağının gerisine düşen Osmanlı Donanması’nı, tekrar eski gücüne kavuşturmak ve devletin ihtiyacını karşılayacak bir deniz kuvveti meydana getirmek amacıyla 19 Temmuz 1909 tarihinde “Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti”⁴⁶² (kısa adıyla Donanma Cemiyeti) kurulmuştur. Gelirlerinin en önemli bölümünü halktan toplanan bağışların oluşturduğu Donanma Cemiyeti’nin, Osmanlı Donanması’na yaptığı çeşitli hizmetler arasında en dikkat çekenini, savaş gemilerinin satın alınması olmuştur.⁴⁶³

Osmanlı Donanması’nın ihtiyacı doğrultusunda hazırlanan programa göre; Donanma Cemiyeti, ilk olarak Alman Donanması için 1908’de kızığa konularak S 165, S 166, S 167 ve S 168 borda numaraları ile üretilmekte olan Schichau Sınıfı dört torpido muhribi satın almıştır. Halkın yardımıyla alınan ve Osmanlı Donanması’nın ilk türbinli tahrik sistemine sahip olan Yadigâr-ı Millet Sınıfı bu gemilere sırasıyla; Muavenet-i Milliye,⁴⁶⁴ Yadigâr-ı Millet, Numune-i Hamiyet ve Gayret-i Vataniye isimleri verilmiştir.⁴⁶⁵

İnşası tamamlanan Muavenet-i Milliye Muhribi, 9 Temmuz 1910 tarihinde Yadigâr-ı Millet Muhribi ile birlikte Almanya’dan yola çıkmış ancak Yadigâr-ı Millet’in Manş Denizi’nde arıza yapması nedeniyle, 29 Temmuz 1910 tarihinde tek başına Haydarpaşa önlerine demirlemiştir. Muavenet-i Milliye Muhribi’ni karşılamak için tüm hazırlıkları

⁴⁶² Donanma Cemiyeti’nin faaliyetleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Selahittin Özçelik, *Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000.

⁴⁶³ Selahittin Özçelik, “Birinci Dünya Savaşı Öncesinde ve Savaş Yıllarında Donanma Cemiyeti’nin Türk Denizciliğine Katkıları”, *Beşinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri II: Değişen Dünya Dengeleri İçinde Askerî ve Stratejik Açılardan Türkiye*, İstanbul 23-25 Ekim 1995, Genelkurmay Başkanlığı, Ankara 1997, s. 453-468.

⁴⁶⁴ Muavenet-i Milliye Muhribi’nin fotoğrafı için bkz. EK-1.

⁴⁶⁵ Ahmet Gülerüz, *Osmanlı Donanması’nda Torpidobotlar ve Destroyerler: Sultanhisar & Muavenet*, Denizler Kitabevi, İstanbul 2009, s. 92.

Donanma Cemiyeti tarafından yapılan, bir tören icra edilmiş ve bu törene halk yoğun ilgi göstermiştir. Gemi, Haydarpaşa önlerinde demirli kaldığı sürece halk, tekne ve vapurlarla geminin yanına gelerek sevgi gösterilerinde bulunmuştur. Ayrıca geminin gelişi öncesi ve sonrasında dönemin gazetelerinde Muavenet-i Milliye Muhribi'ni tanıtıcı çok sayıda haber ve fotoğraf yer almıştır.⁴⁶⁶

3.1.1.1 Teknik Özellikleri ve Çanakkale Savaşı'na Kadar Olan Faaliyetleri

Muavenet-i Milliye Muhribi'nin Teknik Özellikleri:⁴⁶⁷

Tipi	: Yedigâr-ı Millet Sınıfı Torpido Muhribi (destroyer) ⁴⁶⁸
Yapımcı	: Fr Schichau AG Elbing
İnşa Numarası	: 820
İnşa Başlangıç Tarihi	: 1908
Denize İniş Tarihi	: 20 Mart 1909
Hizmete Giriş Tarihi	: 17 Ağustos 1910
İlk Komutanı	: Ön Yüzbaşı Sabri
Deplasman	: 765 ton
Boy / En / Draft ⁴⁶⁹	: 74 metre / 7,9 metre / 3 metre
Tekne	: Çelik sac
Ana makine	: 2 adet 17.700 hp gücünde Schichau marka stim türbini 2 adet Schichau marka kömür kazanı 2 adet pervane şaftı
Yakıt	: 116 ton kömür
Azami Hızı	: Seyir tecrübelerinde 32 kts, 1915 yılında 26 kts

⁴⁶⁶ Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ve Goliath'ın Batırılışı*, Ankara Deniz İkmal Grup Komutanlığı Basımevi, Ankara 2006, s. 3-13.

⁴⁶⁷ Ahmet Gülerüz, *Osmanlı Donanması'nda ...*, s. 93; Bernd Langensiepen, Ahmet Gülerüz, *1828-1923...*, s. 182-183; Piri Reis Araştırma Merkezi, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ...*, s. 284; ayrıca Muavenet-i Milliye'nin 1922 yılına ait gemi jurnalinde kayıtlı teknik özellikleri için bkz. Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 18-20.

⁴⁶⁸ Yedigâr-ı Millet Sınıfı dört geminin birbirinden ayırt edilebilmeleri büyük önem arz etmiştir. Bu amaçla, Donanma Komutanı Amiral Souchon tarafından 5 Ocak 1915 tarihinde bir emir yayınlanmıştır. Bu emir gereği; Gayret-i Vataniye'nin pruva bacası: 1 sarı şerit; Muavenet-i Milliye'nin pruva bacası: 2 sarı şerit; Yedigâr-ı Millet'in pruva bacası: 1 kırmızı şerit; Numune-i Hamiyet'in pruva bacası: 2 kırmızı şerit ile boyanacaktı bkz. Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 22; ayrıca bkz. Ahmet Gülerüz, *Osmanlı Donanması'nda ...*, s. 103.

⁴⁶⁹ Draft : Bir geminin su kesiminden omurgasına kadar olan su derinliğini belirleyen bir deyimdir. Diğer adı su çekimidir.

Silah : 3 adet 45 cm çapında torpido kovani
 8 adet Schwartzkopf marka torpido
 2 adet 8,8 cm çapında seri ateşli top⁴⁷⁰

Muavenet-i Milliye Muhribi, hizmete girdikten sonra ilk olarak Trablusgarp Savaşı'nda görev almıştır. Trablusgarp Savaşı'nın çıktığı günlerde Osmanlı Donanması'nın diğer gemileriyle birlikte Ege'de seyir halinde olan Muavenet-i Milliye Muhribi, savaşın başlamasıyla birlikte Çanakkale'ye hareket etmiştir. Savaş süresince, üç zırhlı ve iki kruvazör Çanakkale Boğazı içerisinde bir savunma hattı oluştururken, Muavenet-i Milliye, Berk-i Satvet, Kütahya ve diğer muhripler karakol görevlerinde bulunmuştur.⁴⁷¹ Bu gemilerin Çanakkale bölgesinde bulunması, İtalyan Donanması'nın Çanakkale Boğazı'na yönelik harekât icra etmesini engellemiştir. Ancak Osmanlı Donanması'nın Akdeniz ve Güney Ege'de harekât icra edememesi, savaşın Osmanlı Devleti aleyhine sonuçlanmasına sebep olmuştur.

Trablusgarp Savaşı sırasında Osmanlı Donanması'nın, Çanakkale Boğazı'nda her an harekâta hazır şekilde konuşlandırılarak yoğun karakol faaliyetlerinde bulunması, gemilerdeki mevcut arızalara yenilerinin eklenmesine sebep olmuştur. Bu sürede gemiler, onarım teşkillerinden uzak kaldıklarından gerekli bakımları yapılamamış, Trablusgarp Savaşı'nı takiben kısa bir süre sonra çıkan Balkan Savaşları öncesinde Donanma'nın ihtiyaçları karşılanamamıştır.⁴⁷² Osmanlı Genelkurmayınca savaşın kısa süreceği değerlendirilmiş, Ege Denizi'nde üstünlük Yunanistan'a bırakılarak Donanma'nın Karadeniz'deki nakliyatı desteklemesine karar verilmiştir.⁴⁷³

Yunan Donanması'nın Çanakkale Boğazı önündeki adaları almasından sonra, savaşın başında Büyükdere'de konuşlandırılan Muavenet-i Milliye, Yadigâr-ı Millet, Taşoz ve Basra muhripleri Çanakkale'de görevlendirilmiştir. Bu süreçte Muavenet-i Milliye Muhribi karakol görevleri icra etmiş, ayrıca Balkan Savaşları'nda Ege Denizi'nde Yunan Donanması ile 16 Aralık 1912 tarihinde yapılan İmroz (Gökçeada), 22 Aralık 1912

⁴⁷⁰ 1911 yılında bu topların yerine 2 adet 7,5 cm çapında seri ateşli top (150 atım/dk) ve 2 adet 5,7 cm çapında seri ateşli top (180 atım/dk) konulmuştur bkz. Bernd Langensiepen, Ahmet Güleriyüz, *1828-1923...*, s. 182.

⁴⁷¹ Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 25-26.

⁴⁷² Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi VII nci Cilt Osmanlı Deniz Harekâtı 1912-1913*, İkinci Basım, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 16.

⁴⁷³ Osmanlı Donanması'nı Karadeniz'deki nakliyatı destekleme faaliyetleri için bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Türk Deniz Harp Tarihi Atlası*, Üçüncü Baskı, Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı, İstanbul 2010, s. 89-90.

tarihinde yapılan Bozcaada ve 18 Ocak 1913 tarihinde yapılan Mondros Deniz Savaşları'na katılmıştır.⁴⁷⁴ Bu deniz savaşları sonucunda Osmanlı Donanması yakaladığı fırsatları değerlendirememiş ve Yunan Donanması'nı elinden kaçırmıştır. Balkan Savaşları sonucunda Ege Adaları, Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmıştır.

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesine sebep olan Karadeniz Harekâtı öncesinde Muavenet-i Milliye Muhribi'nin de içinde bulunduğu Filo, 26 Ekim 1914 akşamı ve gecesi Marmara'da atış eğitimi yapmış⁴⁷⁵ ve 27 Ekim'de Kilyos önlerinde toplanmıştır. Saat 15.45'te Yavuz'da yapılan toplantıda Amiral Souchon tarafından Türk gemilerinin komutanlarına üç günlük görevi içeren Donanma Komutanlığı'nın harekât emri verilmiştir.⁴⁷⁶

Harekât emri gereği, Filotilla Komodoru emrindeki Muavenet-i Milliye ve Gayret-i Vataniye muhripleri, 27 Ekim akşamı İstanbul Boğazı'ndan çıkarak 29 Ekim 1914 tarihinde Odesa Limanı'nı bombardıman etmiştir. Baskın şeklinde yapılan harekât sonucunda Odesa'da beş petrol tankı havaya uçurulmuş, Donets ve Kubanets isimli Rus gambotları batırılırken, beş gemi de ağır hasar almıştır. Harekât görevini tamamlayan Muavenet-i Milliye ve Gayret-i Vataniye 30 Ekim'de Boğaz'dan içeri girmiştir.⁴⁷⁷

Bu harekât sonrası Muavenet-i Milliye Muhribi; 16-18 Mart 1915 tarihleri arasında Yadigâr-ı Millet ve Midilli ile birlikte Karadeniz'de sancak gösterme harekâtına ve 1-4 Nisan 1915 tarihleri arasında Hamidiye Kruvazörü, Yadigâr-ı Millet, Taşoz ve Samsun muhripleri ile icra edilen ve Mecidiye Kruvazörü'nün mayına çarparak battığı Odesa Akını'na katılmıştır.⁴⁷⁸

3.1.1.2 Personel ve Kadro Yapısı

Muavenet-i Milliye Muhribi'nin İngiliz Goliath Zırhlısı'nı batırdığı harekâta, gemide kılavuz kaptan olarak bulunan Mayın Grup Komutanı Kıdemli Yüzbaşı Yeniköylü

⁴⁷⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi ...*, s.138-182; ayrıca bkz. Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 30-40; ayrıca bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Türk Deniz ...*, s. 83-86.

⁴⁷⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 1, s. 216.

⁴⁷⁶ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı...*, c. 3/1, s. 235; Haydar Alpagut, *Büyük Harbin ...*, s. 58.

⁴⁷⁷ Tuncay Ögün; Alfina Sibgatullina, "Türklerin ve Rusların Gözüyle 100'üncü Yılına Giren Karadeniz Baskını ve Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı'na Girişi", *History Studies*, Volume: 5, Issue: 6 (Special Issue on Balkan Wars), 2013, s. 93-95; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 103-104; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 59-60.

⁴⁷⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 134-138; ayrıca bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 244-253.

Hafız Nazmi (Akpınar) Bey ve Gemi Komutanı Kıdemli Yüzbaşı Ayasofyalı Ahmet Saffet (Ohkay) Bey⁴⁷⁹ dâhil 24 Türk subayı ve 74 Türk erbaş/eri görev yapmıştır.⁴⁸⁰

Tablo: 2 Muavenet-i Milliye Muhribi'nde Görevli Türk Subaylar ⁴⁸¹

S.	Görevi	Rütbesi	Adı	Baba Adı
1	Süvari	Kıdemli Yüzbaşı	Ayasofyalı Ahmet	Safvet Efendi
2	Süvari-i Sani	Yüzbaşı	İzmirli Rıza	Kerim Efendi
3	Torpidocu	Yüzbaşı	Gelibolulu Ali Haydar	Esad Efendi
4	Topçu ve Bölük Zabiti	Mülazım-ı evvel	Yenişehirli Alaaddin	Cemal Efendi
5	Güverte	Mühendis	Kasımpaşalı Ahmet Kenan	İbrahim Efendi
6	Serçarkçısı	Kıdemli Yüzbaşı	Piyaleli Nazmi	Mehmet Efendi
7	İkinci Çarkçısı	Kıdemli Yüzbaşı	Kasımpaşalı Zenci Ali	Yahya Efendi
8	Çarkçısı	Yüzbaşı	Tekfurdağlı Hacı Hasan	Ahmet Efendi
9	Çarkçısı	Yüzbaşı	Edremitli Mehmet	Hüseyin Efendi
10	Çarkçısı	Yüzbaşı	Bursalı Mustafa	Salih Efendi
11	Çarkçısı	Yüzbaşı	Tekfurdağlı İbrahim	İsmail Efendi
12	Çarkçısı	Yüzbaşı	Seddülbahirli Abdullah	İzzet Efendi
13	Çarkçısı	Yüzbaşı	Kasımpaşalı Ahmet Cemil	Mehmet Emin Efendi
14	Çarkçısı	Mülazım-ı evvel	Kale-i Sultaniyyeli İsmail Hakkı	Ahmet Efendi
15	Çarkçısı	Mülazım-ı evvel	Kartallı Arif	Mehmet Efendi
16	Çarkçısı	Mülazım-ı evvel	Midillili Mehmet	Veysel Efendi

⁴⁷⁹ 1879 yılında İstanbul'un Büyük Ayasofya semtinde doğan ve baba adı Safvet olan Ahmet Saffet Bey, 30 Haziran 1897'de Deniz Harp Okulu'ndan mezun olarak çeşitli savaş gemilerinde seyir subaylığı ve ikinci komutanlık görevlerinde bulunmuştur. 2 Ekim 1911 tarihinde komutanlığına atandığı Kütahya Torpidobotu ile Trablusgarp Savaşı'na katılmıştır. 14 Aralık 1912 tarihinde Taşoz Muhribi komutanlığına atanan Ahmet Saffet Bey, 1 Eylül 1914 tarihinde komutan olarak atandığı Muavenet-i Milliye Torpido Muhribi ile 29 Ekim 1914 tarihinde Rus Limanları'nın bombardıman edilmesinde etkili olmuştur. Ahmet Saffet Bey'in hayatı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Deniz Harp ...*, s. III-52.

⁴⁸⁰ Gemi Komutanı Kıdemli Yüzbaşı Ahmet Saffet Bey anılarında; harekât sırasında görev yapan Türk personel sayısının 25 subay ve 85 er olduğunu belirtmişse de, gemide gösterilen başarı sonucunda muharebe madalyası alan listeler incelendiğinde, personel sayısının yukarıda belirtildiği gibi olduğu anlaşılmaktadır bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 349; bkz. Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 92-96; ayrıca bkz. Ayhan Yüksel, "Çanakkale Savaşları'nda Sultanhisar Torpidosu, Muavenet-i Milliye Muhribi: Mürettebatı ve Faaliyetleri", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 21, 2001, s. 89-94.

⁴⁸¹ Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 92.

17	Çarkçı	Mülazım-1 evvel	Küçük Mustafa Paşalı İbrahim Ethem	İsmail Hakkı Efendi
18	Çarkçı	Mülazım-1 evvel	Giritli Mehmet Ali	Süleyman Efendi
19	Çarkçı	Mülazım-1 evvel	Eğimli Mehmet	İbrahim Efendi
20	Çarkçı	Mülazım-1 evvel	Galatalı Mehmet Mithat	Abdullah Efendi
21	Çarkçı	Mülazım-1 evvel	Asitaneli Mehmet Bahattin	Mehmet İzzet Efendi
22	Çarkçı	Mülazım-1 evvel	Asitaneli Said İbrahim	Hilmi Efendi
23	Çarkçı	Beşinci Sınıf Cerrah	Kasımpaşalı İsmail	Salih Efendi

Tablo: 3 Muavenet-i Milliye Muhribi'nde Görevli Türk Erbaş/Erlere ⁴⁸²

S.	Görevi	Rütbesi	Adı	Baba Adı
1	Torpidocu	Çavuş	Bodrumlu İbrahim	Ahmet Efendi
2	Torpidocu	Çavuş	Çarşambalı Ali	Addurrahman Efendi
3	Torpidocu	Onbaşı	Karakuşlu oğlu Azmi	Bektaş Efendi
4	Torpidocu	Nefer	Akçaabatlı Osman	Süleyman Efendi
5	Torpidocu	Nefer	Gemlikli Süleyman	Ömer Efendi
6	Torpidocu	Nefer	Çarşambalı Hüseyin	Mehmet Efendi
7	Torpidocu	Nefer	Dersaadetli Murat	Safa Efendi
8	İşaretçi	Başçavuş	Bandırmalı Hakkı	Mustafa Efendi
9	İşaretçi	Nefer	İzmirli Ali	Hüseyin Efendi
10	Serdümen	Çavuş	Yalovalı İsmail	Recep Efendi
11	Yazıcı	Onbaşı	Mudanyalı Abdullah	Mesut Efendi
12	Telsiz-telgrafçı	Çavuş	Giresunlu Mehmet	Hüseyin Efendi
13	Telsiz-telgrafçı	Onbaşı	İzmirli Tevfik	Ahmet Efendi
14	Topçu	Çavuş	Trabzonlu Halil İbrahim	Abdullah Efendi
15	Topçu	Çavuş	Bayramiçli Mümin	Ali Efendi
16	Topçu	Onbaşı	Yalovalı Ali	Ahmet Efendi
17	Topçu	Onbaşı	İpsalalı Hüseyin	Mehmet Efendi

⁴⁸² Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 94-96.

18	Topçu	Onbaşı	İpsalalı Tahsin	İbrahim Efendi
19	Topçu	Onbaşı	İpsalalı Mehmet	Ahmet Efendi
20	Topçu	Onbaşı	Ereğlili Mustafa	Ahmet Efendi
21	Topçu	Nefer	Samsunlu Satılmış	Necip Efendi
22	Topçu	Nefer	Cideli Ali	İsmail Efendi
23	Topçu	Nefer	Divrikli Hüseyin	Mehmet Efendi
24	Porsun	Çavuş	Gemlikli Bahri	Osman Efendi
25	Porsun	Nefer	Lapsekili Süleyman	Abdullah Efendi
26	Güverte	Çavuş	Karamürselli Celalettin	Hüsnü Efendi
27	Güverte	Onbaşı	Menemenli Halil	Mahmut Efendi
28	Güverte	Onbaşı	Çanakkaleli Muhittin	İbrahim Efendi
29	Güverte	Onbaşı	Bayramiçli Hüseyin	Ahmet Efendi
30	Güverte	Onbaşı	İnebolulu Ömer	Salih Efendi
31	Güverte	Onbaşı	Şileli Abdullah	Ahmet Efendi
32	Güverte	Nefer	Erdekli Süleyman	İsmail Efendi
33	Güverte	Nefer	İzmirli Mehmet	Süleyman Efendi
34	Güverte	Nefer	Düzceli Ahmet	Abdurrahman Efendi
35	Güverte	Nefer	Rizeli Mehmet	Mustafa Efendi
36	Güverte	Nefer	Rizeli Hüseyin	Osman Efendi
37	Güverte	Nefer	Ordulu Mehmet	Ahmet Efendi
38	Güverte	Nefer	İzmirli Mehmet Ali	Hasan Efendi
39	Güverte	Nefer	Karamürselli Hüsnü	İsa Efendi
40	Güverte	Nefer	Rizeli Hüseyin	Arif Efendi
41	Makine	Başçavuş	Urlalı Mustafa	İbrahim Efendi
42	Makine	Çavuş	Çatalcalı Muharrem	İsmail Efendi
43	Makine	Onbaşı	Marmarisli Ali	Mehmet Efendi
44	Makine	Onbaşı	Bafıralı İdris	Canbolat Efendi
45	Makine	Onbaşı	Trabzonlu Mustafa	Mustafa Efendi
46	Makine	Onbaşı	Edremitli Ali	Ahmet Efendi

47	Makine	Onbaşı	Cideli Abdurrahman	Mustafa Efendi
48	Makine	Onbaşı	İpsalalı Ahmet	Mehmet Efendi
49	Makine	Onbaşı	Bandırmalı Adem	Mehmet Efendi
50	Makine	Onbaşı	Şileli Hüseyin	Halil Efendi
51	Makine	Onbaşı	Marmarisli Hüseyin	Mehmet Efendi
52	Makine	Onbaşı	Edremitli İbrahim	Mehmet Efendi
53	Makine	Onbaşı	Ayancıklı Yakup	Hüseyin Efendi
54	Makine	Onbaşı	Ayancıklı Rıza	Hüseyin Efendi
55	Makine	Onbaşı	Bafralı İdris	Canbolad Efendi
56	Makine	Nefer	Ereğlili Mustafa	Mustafa Efendi
57	Makine	Nefer	Fatsalı Hüseyin	Şakir Efendi
58	Makine	Nefer	Ayancıklı Hüseyin	Hasan Efendi
59	Makine	Nefer	Kale-i Sultaniyyeli Mehmet	Recep Efendi
60	Makine	Nefer	Ordulu Said	İbrahim Efendi
61	Makine	Nefer	Beşiktaşlı Said	Eyüp Efendi
62	Makine	Nefer	Ereğlili Mustafa	Mehmet Efendi
63	Makine	Nefer	Nifli Bekir	Mehmet Efendi
64	Makine	Nefer	Hopalı Hasan	Ali Efendi
65	Makine	Nefer	Ereğlili Mustafa	Hakkı Efendi
66	Makine	Nefer	Ordulu Hüseyin	Şakir Efendi
67	Makine	Nefer	Çanakkaleli Yahya	Hasan Efendi
68	Makine	Nefer	Mersinli Mustafa	Ali Efendi
69	Makine	Nefer	Görelili Mehmet	Mustafa Efendi
70	Makine	Nefer	Ordulu Mustafa	Halil Efendi
71	Makine	Nefer	Tirebolulu Hüseyin	Mahmut Efendi
72	Makine	Nefer	Ordulu Cemal	Hasan Efendi
73	Makine	Nefer	Sinoplu Tevfik	Ali Efendi
74	Makine	Nefer	Adanalı Ahmet	Mehmet Efendi

3.1.1.3 Gemide Bulunan Alman Personel ve Görevleri

Muavenet-i Milliye Muhribi'nde görev yapan Alman personeli ile ilgili bilgiler Türk ve Alman kaynaklarında farklılık göstermektedir. Birinci Dünya Savaşı'nda Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis zırhlılarında İrtibat Subayı olarak görev yapan Hermann Lorey, Türk Sularında Deniz Hareketleri isimli kitabında; gemide Yarım Filotilla Komodoru Kd. Yzb. Rudolph Firle, Vardiya Subayı Yzb. Erwin Sebelin⁴⁸³ ve Mülazım Brami Andrea'nın bulunduğunu, Başçarkçılık görevinin Torpidocu Başçavuş İendrszok⁴⁸⁴ tarafından yerine getirildiğini, ayrıca gemide 3 torpido çavuşu, 3 torpido güverte kıdemli eri, 1 işaretçi kıdemli eri, 1 telsiz kıdemli eri, 6 torpido ve makine eri olmak üzere toplam 18 Alman personelin görev yaptığını belirtmiştir.⁴⁸⁵ Muavenet-i Milliye Komutanı Kd. Yzb. Ahmet Saffet Bey ise anılarında; gemide Alman personeli olarak yalnızca Yzb. Firle, Mülazım Andrea, 1 makine astsubayı ve 12 er olmak üzere toplam 15 personelin bulunduğunu bildirmiştir.⁴⁸⁶

Goliath Zırhlısı'nın batırıldığı harekât sonucunda muharebe madalyası alan Alman personel listesine göre ise; gemide görevli 3 subayın yanı sıra Başçarkçı olarak Torpidocu Başçavuş Benoburk, 2 makine astsubayı, 3 makine eri, 1 vardabandra⁴⁸⁷ onbaşı, 6 torpidocu onbaşı, 3 ateşçi er ve 1 telsiz-telgrafçı er olmak üzere toplam 20 kişi bulunmaktadır. Buna göre gemide görevli Alman personelin isimleri aşağıda olduğu gibidir:

Tablo: 4 Muavenet-i Milliye Muhribi'nde Görevli Alman Personel ⁴⁸⁸

S.	Görevi	Rütbesi	Adı
1	Yarım Filotilla Komodoru	Kıdemli Yüzbaşı	Firle Bey

⁴⁸³ Gemi Komutanı Yüzbaşı Ahmet Saffet Bey anılarında; harekât sırasında Yüzbaşı Sebelin'in gemide bulunmadığını belirtmiştir bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 347.

⁴⁸⁴ Yüzbaşı Rudolph Firle'nin anılarının yer aldığı Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından basılan *Denizlerde Yenilmediler* isimli eserde bu personelin isminin Jendrszock olduğu, Piri Reis Araştırma Merkezi tarafından hazırlanan *Muavenet-i Milliye ve Goliath'ın Batırılışı* isimli eserde ve Ayhan Yüksel'in *Çanakkale Savaşları'nda Sultanhisar Torpidosu, Muavenet-i Milliye Muhribi: Mürettebatı ve Faaliyetleri* isimli makalesinde bu personelin isminin Benoburk olduğu belirtilmiştir bkz. Özlem Çekmece (ed.), *Denizlerde Yenilmediler Cihan Harbi'nde Alman Bahriyeliler*, (çev. Eşref Bengi Özbilen), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s.102; bkz. Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 93; ayrıca bkz. Ayhan Yüksel, "Çanakkale Savaşları'nda ...", s. 91.

⁴⁸⁵ Bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 341.

⁴⁸⁶ Ibid s. 349.

⁴⁸⁷ Vardabandra: Gemilerde görünür muhabereyi yapan personeldir. Diğer adı işaretçidir.

⁴⁸⁸ *Sultanhisar ve Muavenet-i Milliye'de Bulunan Alman Zabitan ve Mürettebatın İsim Listesi*, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Mülga Bahriye Nezareti, Defter Sıra No: 57; ayrıca bkz. Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 93.

2	Vardiya Subayı	Yüzbaşı	Sebelin
3	Vardiya Subayı	Mülazım	Andrea
4	Serçarkçı	Torpedo Başçavuş	Benoburk
5	İkinci Çarkçı	Torpedo Başçavuş	Matik
6	Makineci	Başçavuş	Bayfe
7	Makineci	Er	Ştam
8	Makineci	Er	Poskul
9	Makineci	Er	Haze
10	Vardabandra	Onbaşı	Şudetman
11	Torpidocu	Onbaşı	Sims
12	Torpidocu	Onbaşı	Vaynberg
13	Torpidocu	Onbaşı	Akerman
14	Torpidocu	Onbaşı	Kirebs
15	Torpidocu	Onbaşı	Kreksa
16	Torpidocu	Onbaşı	Kironke
17	Ateşçi	Er	Hekberge
18	Ateşçi	Er	Firnis
19	Ateşçi	Er	Dorfel
20	Telsiz- Telgrafçı	Er	Valter

3.1.2 HMS Goliath

HMS Goliath,⁴⁸⁹ İngiltere'nin güçlenen Japon Donanması'na üstünlük kurmak ve Doğu Çin Denizi'nde karakol görevi yapmak amacıyla inşa edilen Canopus Sınıfı 6 zırhlıdan biridir.⁴⁹⁰ İngiliz Donanması'nda su borulu kazanlar, ilk olarak bu gemilerde kullanılmıştır. Böylece geminin tonajı arttırılmadan sürat avantajı sağlanmıştır.⁴⁹¹

⁴⁸⁹ HMS Goliath'ın fotoğrafı için bkz. EK-3.

⁴⁹⁰ Canopus Sınıfı diğer savaş gemileri: HMS Albion, HMS Canopus, HMS Glory, HMS Ocean ve HMS Vengeance'dır.

⁴⁹¹ Roger Chesneau, Eugene M Kolesnik (ed.) , *Conway's All The World's Fighting Ships 1860-1905*, Conway Maritime Press Ltd, London 1979, s. 35.

3.1.2.1 Teknik Özellikleri ve Çanakkale Savaşı'na Kadar Olan Faaliyetleri

HMS Goliath'ın Teknik Özellikleri:⁴⁹²

Tipi	: Canopus Sınıfı Savaş Gemisi (Ön-Dretnot)
Yapımcı	: Chatham Dockyard
İnşa Başlangıç Tarihi	: 4 Ocak 1897
Denize İniş Tarihi	: 23 Mart 1898
Hizmete Giriş Tarihi	: Mart 1900
Deplasman	: Boş 13.150 ton, Tam yükte 14.300 ton
Boy / En /Draft	: 128,47 metre / 22,56 metre / 7,98 metre
Personel Kadrosu	: 682
Tekne	: Zırhlı çelik sac
Ana Makine	: 13.500 hp gücünde 2 adet dikey buhar makinesi (Üç silindirli ve üçlü genleşmeli) 20 adet Belleville marka kazan 2 adet pervane şaftı
Yakıt	: Kömür
Azami Hızı	: 18 kts
Silah	: 4 adet 30,5 cm çapında top 12 adet 15 cm çapında seri ateşli top 10 adet 7,62 cm çapında (12 pdr) seri ateşli top 6 adet 4,7 cm çapında (3 pdr) seri ateşli top 4 adet 45 cm çapında torpido kovani ⁴⁹³

Hizmete girdiği tarihten 1903 yılına kadar Çin Denizi'nde Japon Donanması'na karşı karakol görevinde bulunan HMS Goliath, 1903-1906 yılları arasında Portsmouth Ana Üssü'nde görevlendirilmiş, 1906 yılında Kanal Filosu'na katılmıştır. 1907 yılının Mart ayında gemiye atış kontrol sisteminin eklenmesinden sonra gemide görevli topçu personel sayısı azaltılmıştır. Ağustos 1907- Şubat 1908 tarihleri arasında overhol bakımına alınan gemi, sonrasında Malta'da görevlendirilmiştir. 1909 Nisan'ında Nore'de bulunan 4'üncü

⁴⁹² Mithat Atabay; Okan Taktak; Savaş Karakaş; Selçuk Kolay, *Derinlerden Yansımalar...*, s. 134; Roger Chesneau, Eugene M Kolesnik (ed.), *Conway's All ...*, s. 35.

⁴⁹³ Muavenet-i Milliye Muhribi'ne ait olan torpido kovanlarından biri, şu anda Çanakkale Deniz Müzesi Komutanlığı sergi alanlarından olan Çimenlik Kalesi'nin ikinci katında sergilenmektedir. Fotoğrafi için bkz. EK-4.

Filo emrine giren HMS Goliath, 1913-1914 yılları arasında 3'üncü Filo başlığı olarak görev yapmıştır.⁴⁹⁴

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte İngiliz Kanalı'nda konuşlu olan 8'inci Filo emrine alınan gemi, sonrasında Loch Ewe'de karakol görevleri icra etmiş, Ostend'de yapılan harekâta çıkarma birliklerini koruma görevi üstlenmiştir. Eylül 1914'te Hindistan'ın doğusunda görev alan zırhlı, Kasım 1914'te Alman kuvvetlerine karşı yapılan ve SMS Königsberg Kruvazörü'nün batırıldığı Rufiji Deltası Harekâtı'nı desteklemiştir.⁴⁹⁵ Goliath Zırhlısı, Nisan ayı ortasında Euryalus ve Bacchante kruvazörleri ile birlikte Müttefik Filo'nun harekâtını desteklemek üzere Çanakkale'ye hareket emrini almıştır.⁴⁹⁶

3.1.2.2 Çanakkale Harekâtı'ndaki Faaliyetleri

Çanakkale'de donanma destekli kara harekâtına karar verilmesi sonrasında Goliath Zırhlısı 21 Nisan 1915 tarihinde Port Said Limanı'ndan ileri harekete geçerek 23 Nisan'da Bozcaada'ya varmıştır.⁴⁹⁷ HMS Goliath; 25 Nisan 1915 tarihinde Gelibolu Yarımadası'na yönelik olarak yapılan çıkarma harekâtında, Amiral Wester Wemyss'in komuta ettiği Birinci Filotilla başlığı olarak katılarak Pınarıçi Koyu'nda karaya çıkan birlikleri 2 mil mesafeden açtığı yoğun ateşle desteklemiştir.⁴⁹⁸ Goliath Zırhlısı; 33 adet 30,5 cm'lik, 390 adet 15 cm'lik, 18 adet 7,62 cm'lik ve 18 adet 4,7 cm'lik top mermisi sarf ederek⁴⁹⁹ verdiği bu destekle karaya çıkan birliklerin tutunmasında ve sonrasında zayıt vermeden geri çekilmesinde kritik rol oynamıştır.⁵⁰⁰

HMS Goliath, 26 Nisan günü açtığı ateşle kıyıdaki birlikleri desteklemiş, ayrıca geminin denize indirdiği botlar ve filikalar, 26 Nisan tarihinde sahile cephane sevki yapmış ve bölgedeki yaralıları Sicilia isimli hastane gemisine taşımıştır. Goliath Zırhlısı; 27 Nisan'da karaya çıkacak olan birlikler için ana çıkarma gemisi görevi icra etmenin yanı sıra, sahildeki birliklerin verdiği işaretlere bağlı olarak ateş desteği sağlamış⁵⁰¹ ayrıca

⁴⁹⁴ Randal Gray (ed.), *Conway's All The World's Fighting Ships 1906-1921*, Conway Maritime Press Ltd, London 1985, s. 8.

⁴⁹⁵ Ibid.

⁴⁹⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 197.

⁴⁹⁷ HMS Goliath'ın 21-23 Nisan 1915 tarihli gemi journalı için bkz. <http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-01-HMS_Goliath.htm> (14.02.2015).

⁴⁹⁸ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 310, 324; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 199.

⁴⁹⁹ Bu harekâta sarf edilen cephane bilgisi için bkz. <http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-01-HMS_Goliath.htm> (14.02.2015).

⁵⁰⁰ John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 93.

⁵⁰¹ HMS Goliath'ın 26-27 Nisan 1915 tarihli gemi journalı ve sarf ettiği cephane bilgisi için bkz. <http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-01-HMS_Goliath.htm> (16.02.2015).

Seddülbahir'den karaya çıkan İtilâf kuvvetlerinin Alçıtepe'yi ele geçirmek amacıyla 28 Nisan sabahı başlattıkları taarruzda da görev almıştır. 28 Nisan sabahı saat 08.00'de Implacable, Dublin ve Sapphire zırhlıları ile birlikte İkiz Koyu açıklarında mevki alan Goliath, Seddülbahir bölgesinde bulunan Türk birliklerini bombardımana başlamış ve yakın mesafeden yaptığı yan atışlarla, Seddülbahir bölgesinde bulunan Türk birliklerine ciddi hasar vermiştir.⁵⁰² HMS Goliath, bu saldırıda 56 adet 30,5 cm'lik, 25 adet 15 cm'lik, 129 adet 7,62 cm'lik ve 76 adet 4,7 cm'lik top mermisi sarf etmiş, 29 Nisan günü de bölgede kalarak 8 adet 30,5 cm'lik, 33 adet 15 cm'lik, 63 adet 7,62 cm'lik top mermisiyle harekâtı desteklemiştir.⁵⁰³

1 Mayıs 1915 tarihinde Goliath Zırhlısı, Tavşan Adaları'nda karaya oturmuş, hafif hasar alan gemi, Talbot Kruvazörü'nün yardımıyla kurtulmuştur.⁵⁰⁴ 2 Mayıs'ta Müttefik Filo'nun yaptığı Kirte bombardımanına katılan Goliath, 3 Mayıs'ta Türk siperlerinden açılan ateş sonucunda iki bacasının arasından vurularak hafif hasar almıştır.⁵⁰⁵ Kömür ikmali yaptığı için İkinci Kirte Savaşı sırasında denizden yapılan bombardımana katılmayan⁵⁰⁶ HMS Goliath, sonrasında Seddülbahir bölgesinin denizden desteklenmesi için görevlendirilmiştir.⁵⁰⁷

3.1.3 HMS Goliath'ın Batırılma Harekâtı

Ertuğrul Koyu'na çıkan Fransız birliklerinin Kerevizdere'de ele geçirdikleri mevzileri geri almakta kararlı olan Türk kuvvetlerinin Mayıs ayı boyunca yaptıkları taarruzlara karşı, Fransız Generali d'Amade, Müttefik Filo başlısı savaş gemilerinin desteğini istemiştir. Amiral de Robeck'in bu talebi uygun görmesi üzerine her akşam iki savaş gemisi denizden topçu desteği sağlamak amacıyla Morto Koyu açıklarında görevlendirilmiştir.⁵⁰⁸ Kıyıdaki Türk savunma hattının bu gemilerin yaptığı yoğun bombardımandan zarar görmesi nedeniyle 5'inci Ordu Komutanlığı, Boğazlar Genel

⁵⁰² Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 112-113; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 362; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 5/2, s. 308.

⁵⁰³ Bkz. <http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-01-HMS_Goliath.htm> (17.02.2015).

⁵⁰⁴ *Diary of ...*, s. 34.

⁵⁰⁵ John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 101.

⁵⁰⁶ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 377.

⁵⁰⁷ Savaş gemilerine ait jurnallerin aylık olarak tutulması nedeniyle HMS Goliath'ın, 30 Nisan 1915 tarihinden sonraki faaliyetleri detaylı olarak bilinmemekle birlikte; deniz harekâtıyla ilgili kaynaklar incelendiğinde son olarak 12 Mayıs 1915 gecesi Morto Koyu'na demirleyen ve birkaç saat sonra batan geminin, birkaç gündür bu bölgede faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır bkz. Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 406; bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 340-341 ; bkz. Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 78; John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s.107.

⁵⁰⁸ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 406; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 224.

Müfettişliği'ne başvurarak bu olumsuz durumun ortadan kaldırılmasını talep etmiştir.⁵⁰⁹ Morto Koyu'nda gerçekleştirecek harekât için başlangıçta Draç sınıfı⁵¹⁰ üç torpidobotun kullanılması düşünülmüş, ancak bu gemilerin tek torpido kovanına sahip olması ve bölgenin darlığı nedeniyle filotilla halinde hareket etmenin uygun olmayacağı değerlendirildiğinden, harekât için Muavenet-i Milliye'nin görevlendirilmesine karar verilmiştir.⁵¹¹

Muavenet-i Milliye, o günlerde Donanma Komutanlığı tarafından Marmara'ya giren denizaltıların etkisiz hale getirilmesi ve tütün kaçakçılığının önlenmesi amacıyla hazırlanan program dâhilinde karakol görevi icra etmek için Paşalimanı Adası'nda görevlendirilmiş, Sultanhisar, Sivrihisar torpidobotları ile Aydın, İskenderun ve Bahr-i Said isimli karakol botları⁵¹² da bu geminin emrine verilmişti. 6 Mayıs'ta eş gemisi Numune-i Hamiyet'ten görevi devralan Muavenet-i Milliye, 9 Mayıs akşamı Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'ndan şu telgrafi almıştır:⁵¹³ “Morto Limanı'nda yatan ve ordumuzun Kiraz Deresi'ndeki (Kanlıdere) savunma hattımızın sol cenahını ağır ateş almakta, bize önemli kayıplar verdirmektedir. Düşmanın bu atışları eğer devam ederse Boğaz'ın düşmesi muhtemel bulunduğundan, bu düşman gemisinin imhasını üzerinize alıyorsanız hemen Çanakkale'ye geliniz.”⁵¹⁴

Donanma Komutanlığı'nın verdiği emre göre; Muavenet-i Milliye saldırıyı, Çanakkale Boğazı'nın dışına çıkmadan gerçekleştirecekti. Boğaz dışından yapılacak bir

⁵⁰⁹ Çanakkale Savaşları sırasında Kumkale'de görevli olan Mülazım-ı Evvel Şerif (Güralp) Bey, anılarında, Morto Koyu'na demirleyen Goliath Zırhlısı'nın batırılması için ilk teklifin Alman Denizci Teğmeni Krieger tarafından yazılı olarak yapıldığını bildirmiştir bkz. Şerif Güralp, *Bir Askerin Günlüğünden Çanakkale Cephesinden Filistin'e*, İkinci Baskı, Güncel Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 35-37; Teğmen Krieger'in gözlemleri o dönemde 16'ncı Kolordu Kurmay Başkanlığı Birinci Şube Müdürü olarak görev yapmakta olan Bnb. Mehmet Haydar (Alganer) Bey'in anılarında da yer almaktadır bkz. Haydar Mehmet Alganer, *Çanakkale Kara Savaşları Günlüğü*, (yay. haz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı), Deniz Basımevi, İstanbul 2009, s. 27-28.

⁵¹⁰ Draç Torpidobotu; Antalya sınıfı bir torpidobot olup, Kütahya Torpidobotu ile birlikte, sınıfının Antalya, Urfa, Ankara, Tokat ve Musul isimli 45 cm çapında iki torpido kovanına sahip diğer gemilerinden farklı olarak tek torpido kovanına sahiptir. Detaylı ve teknik bilgi için bkz. Bernd Langensiepen, Ahmet Güleriyüz, *1828-1923...*, s. 170-171.

⁵¹¹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 224.

⁵¹² Karakol botu : Karakol hizmetlerinde kullanılan, küçük tonajlı fakat süratli ve savaş kabiliyeti olan silahlarla donatılmış teknelerdir.

⁵¹³ Yekta Ragıp Önen, “Goliath'ı Ben Batırdım!”, *Yıllarboyu Tarih Dergisi*, Cilt: 8, Sayı:4, 1982, s. 5.

⁵¹⁴ Muavenet-i Milliye'de danışman olarak bulunan Yarım Filotilla Komodoru Kıdemli Yüzbaşı Rudolph Firle, telgrafta Amiral von Usedom'un kendisinden “Çanakkale'de bulunan üç küçük bot için Alman kumandan ve torpido gediklisini de beraberinde getirmesini istediğini” söylemiştir. Gemi Komutanı Kıdemli Yüzbaşı Ahmet Saffet (Ohkay) Bey ise anılarında, telgrafta böyle bir ifadenin yer olmadığını, ayrıca Amiral'in böyle bir talebi Komodor Pheiffer'in yerine Paşalimanı'nda bulunan Yüzbaşı Firle'ye yapmasının mantıklı olmadığını belirtmiştir bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 339, 347.

saldırının, Müttefik Filo'nun Boğaz dışındaki keşif ve gözetleme faaliyetlerini arttırmasına sebep olacağı ve böylece gelmesi beklenen Alman denizaltılarının girişini zorlaştıracağı düşüncesi, emrin bu şekilde verilmesinde etkili olmuştur.⁵¹⁵ Alınan emir doğrultusunda 10 Mayıs sabahı Paşalimanı'ndan avara eden Muavenet-i Milliye, aynı gün saat 13.30'da Çanakkale'ye varmıştır. İlk olarak; Çanakkale Boğazı içerisindeki karakol gemileri ve Morto Koyu'ndaki zırhlıların durumu ve faaliyetleri Kilitbahir'den ve Erenköy'de bulunan bataryalardan gözlenmiş, sonrasında harekât için seyir planı yapılmıştır.⁵¹⁶

Seyir planının yapılmasında Mayın Grup Komutanı Kd. Yzb. Nazmi Bey'in önemli bir katkısı olmuştur. Kılavuzluk hizmetlerini de yürüten Nazmi Bey, Boğaz'ı kapatan mayınların yerini harita üzerinde Yzb. Ahmet Saffet Bey ve Yzb. Fırle'ye gösterdikten sonra, hep beraber motorlu bir tekne ile hatları belirten şamandıraları incelemişlerdir.⁵¹⁷ Yapılan değerlendirme sonucunda Muavenet-i Milliye'nin icra edeceği harekâtın Rumeli kıyısına yakın bir seyir ve baskın şeklinde yapılması kararlaştırılmıştır.⁵¹⁸ Bölgedeki kuvvetli akıntı ve kuzey rüzgârının gemiye olan etkisinin görülmesi amacıyla, Rumeli kıyısında seçilen güzergâh üzerinde kısa süreli prova seyri icra edilmiştir.⁵¹⁹

Çanakkale Boğazı'nı kapatan mayınlar, İtilâf Donanması gemileri kadar Muavenet-i Milliye için de seyir tehlikesi oluşturmuştur. Bu mayınlara çarpmamak için, mayın hatlarının yerini belirten şamandıraların dışından, Rumeli kıyısına yakın şekilde seyir yapması gereken Muavenet-i Milliye'de bulunan, kömür ve yağın yarısı ile tüm filikalar dışarı çıkarılmış ve böylece geminin draftının azaltılarak karaya oturmaması amaçlanmıştır. Ayrıca dışarıya ışık sızmaması için geminin lumbuzları siyaha boyanmış, iç mahalleri aydınlatan ampuller sökülmüş ve kumandalar için kullanılan makine telgraflarının uyarı zilleri sökülerek ses çıkarması önlenmiştir.⁵²⁰ Harekât için gerekli bakımları yapılarak gemiye alınan dört adet Schwartzkopf marka A-08 model torpidonun, üçü torpido kovanlarının içine konulmuş, biri yedek olarak güverte üzerinde tutulmuştur.

⁵¹⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 224-225.

⁵¹⁶ Ahmet Gülerüz, *Osmanlı Donanması'nda ...*, s. 105-107; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 225; Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 53-54.

⁵¹⁷ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 348.

⁵¹⁸ Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 55-57; Bu kararın alınmasında bölgenin coğrafi şartları önemli rol oynamıştır. Muavenet-i Milliye, Çanakkale Boğazı içerisinde, Anadolu kıyılarına göre daha erken derinleşen ve sahile yakın seyretmesine imkân tanıyan Rumeli kıyılarını izleyerek silüetinin görünmesini zorlaştırmayı amaçlamıştır bkz. Yekta Ragıp Önen, "Goliath'ı Ben ...", s. 6.

⁵¹⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 225; Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 57.

⁵²⁰ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 341, 350; *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 225; Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 57; Ahmet Gülerüz, *Osmanlı Donanması'nda ...*, s. 107.

Torpidolar için mesafe ayarı bin 200 metre, derinlik ayarı 2 metre ve sürat ayarı 34 kts olarak uygulanmıştır. Yapılan gözlemler sonucunda, Müttefik Donanma başlısı gemilerin gece torpido ağları kullanmadığı tespit edildiğinden, torpidolara ağ makasları takılmamıştır.⁵²¹

Müstahkem Mevki Komutanlığı başlısı tabya ve bataryalar ile ışıldaklar, bilmesi gereken prensibi⁵²² dâhilinde Muavenet-i Milliye'nin yapacağı taarruzdan haberdar edilerek, Anadolu kıyısında bulunan ışıldakların, gemiyi ve izleyeceği rotayı aydınlatmamaları; bataryaların, harekât sonrasında gemiyi takip etmesi muhtemel İtilâf Filosu unsurlarını etkisiz hale getirmek üzere hazır olmaları emredilmiştir.⁵²³ Plana göre; Muavenet-i Milliye, saldırı dönüşünde seyir fenerlerini yakacak ve eğer bir gemi tarafından takip ediliyorsa baş tarafından beyaz renkte işaret fişeği atacaktı. Havuzlar mevkiinde demirli olan bir filika da kırmızı bir fener yakarak Muavenet-i Milliye'yi karşılayacaktı.⁵²⁴ 12 Mayıs günü saat 17.00'ye doğru, yapılacak saldırı hakkında personelini bilgilendiren Gemi Komutanı Yzb. Ahmet Saffet Bey'in harekât ile ilgili göz önünde bulundurduğu başlıca iki tehditten biri; sabit veya seyyar mayınlara çarpmak, diğeri ise Müttefik Filo unsurlarınca tespit edilerek saldırıya uğramak olmuştur.⁵²⁵

12 Mayıs günü saat 18.40'ta Enver Paşa'yı İstanbul'a götürmek üzere Çanakkale'den hareket eden Kütahya Torpidobotu'nun ardından saat 19.00'da avara eden Muavenet-i Milliye, Kütahya Torpidobotu'na refakat ederek Marmara'ya doğru seyre başlamıştır. Müttefik Filo uçar unsurları tarafından icra edilmesi muhtemel gözetlemeye karşı yapılan bu aldatma hareketi sonrasında⁵²⁶ Çamburnu'ndan dönüşe geçerek Morto Limanı'na gitmek üzere Soğanlıdere'ye yönelmiştir. Saat 19.15'te Kilitbahir önündeki mayın hatlarını belirten şamandıralar ile sahil arasından güçlkle geçen gemi, saat 19.50'de Soğanlıdere

⁵²¹ Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 58; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 340.

⁵²² Bilmesi gereken prensibi: Herhangi bir konu veya işi, ancak görev ve sorumlulukları gereği öğrenmekle, incelemekle, gereğini yerine getirmekle ve korumakla sorumlu bulunanların yetkisi düzeyinde bilgi sahibi olması ve nüfuz etmesidir.

⁵²³ Muavenet-i Milliye Komutanı Yzb. Ahmet Saffet Bey'in ve danışman Yzb. Rudolph Firl'e'nin bu konudaki anlatımları incelendiğinde; harekât ile ilgili olarak, bilmesi gereken prensibinin uygulandığı görülmektedir. Harekâtın gidişatını önemli derecede etkileyebilecek olan Müstahkem Mevki Komutanlığı başlısı bataryalar ile ışıldakların saldırı konusunda bilgilendirildiği; harekâtı doğrudan etkilemeyecek olan 5'inci Ordu Komutanlığı başlısı birliklerin ise, Müttefikler tarafından öğrenilmesi ihtimaline karşı haberdar edilmediği, geminin saldırı öncesi ve sonrasında Soğanlıdere ile Kerevizdere arasında bulunan Türk birlikleri tarafından ateş altına alınmasından anlaşılmaktadır.

⁵²⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 225.

⁵²⁵ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 349.

⁵²⁶ Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 60.

önüne 9 kulaç (yaklaşık 16,5 metre) derinliğe iskele demirini kullanarak demirlemiştir.⁵²⁷ Saat 20.10'da Çanakkale Boğazı dışında Müttefik zırhlılarının görülmesi üzerine demir alan Muavenet-i Milliye, 15 dakika sonra, tekrar Soğanlıdere önlerinde mayın hatlarının hemen dışında 8 kulaç (yaklaşık 14,5 metre) derinliğe iskele demiri ile demirlemiştir.⁵²⁸

Muavenet-i Milliye'nin mayın hatları arasından emniyetle geçmesi için, Mayın Grup Komutanı Kd. Yzb. Nazmi Bey, Mesudiye stimbotu ve personeli ile bir filika içerisinde bulunan Mülazım Enver Efendi ve dört erden oluşan bir kılavuz grubu görev almıştır. Mayın hatlarından geçene kadar Muavenet-i Milliye'de kılavuz olarak bulunan Nazmi Bey, Soğanlıdere'de Mesudiye stimbotuna geçmiş, Mülazım Enver Efendi'nin içinde bulunduğu filika, bir kırmızı fener göstererek geminin demirleme mevkiğini göstermiştir.⁵²⁹

İtilâf Filosu'nun 12 Mayıs 1915 gecesi Çanakkale Boğazı içerisindeki konuş durumu incelendiğinde; HMS Goliath ve HMS Cornwallis'in Morto Koyu'nda kıyı birlikleri için denizden topçu desteği sağladığı; HMS Wolverine ve HMS Scorpion'un Erenköy Koyu'nda, HMS Pincher'ın Boğaz'ın ortasında, HMS Beagle ve HMS Bulldog'un Boğaz girişinde karakol görevi icra etmekte olduğu görülmektedir.⁵³⁰ Morto Koyu'nda bulunan HMS Goliath ve HMS Cornwallis'in, saat 20.20'de ışıldak ve aydınlatma fişekleri kullanarak başladıkları kara bombardımanının saat 23.30'da sona ermesi üzerine, Yüzbaşı Ahmet Saffet Bey, taarruza gece yarısı başlamaya karar vermiştir. Taarruzun, vardiya değişiminin yapıldığı gece yarısı yapılması ile vardiyayı teslim eden personelin yorgunluğu ve teslim alan personelin uyku sersemliğinden faydalanılması amaçlanmıştır.⁵³¹

13 Mayıs saat 00.30'da demir alarak Soğanlıdere'den ileri harekete geçen Muavenet-i Milliye,⁵³² bacalarından alev çıkmaması amacıyla 7-8 kts hızla, Rumeli kıyısına yakın bir

⁵²⁷ Bir bahriye geleneği olarak; iki demire sahip olan donanma başlısı harp gemileri, tek aylarda sancak demirini, çift aylarda ise iskele demirini kullanarak demirlemektedir. 12 Mayıs 1915 tarihi Rumi takvimde 29 Nisan 1331 tarihine rastlamakta olduğundan ve Nisan ayı Rumi takvimin ikinci ayı olduğundan Muavenet-i Milliye, bu tarihte iskele demirini kullanarak demirlemiştir.

⁵²⁸ *Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 29 Nisan 1331 (12 Mayıs 1915) tarihli Seyir Jurnalı*, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Defter Sıra No: 1273, s. 149.

⁵²⁹ Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 202; Yekta Ragıp Önen, "Goliath'ı Ben ...", s. 6; Gemi Komutanı Yzb. Ahmet Saffet Bey tarafından, Çanakkale Boğazı'nın savunma sistemi için kritik öneme sahip olan Yzb. Nazmi Bey'in bu harekâta gemide bulunmasının riskli olacağını değerlendirilmiş ve kendisine yapılan teklif ile mayın hatları geçildikten sonra gemiden gönderilmiştir bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 349.

⁵³⁰ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 406; William Dilworth Puleston, *The Dardanelles ...*, s. 106.

⁵³¹ Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 61; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 350.

⁵³² *Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 30 Nisan 1331 (13 Mayıs 1915) tarihli Seyir Jurnalı*, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Defter Sıra No: 1273, s. 150.

şekilde seyre başlamıştır. İleri harekete geçildikten kısa bir süre sonra, sahildeki Türk mevzileri tarafından düşman zırhlısı sanılan gemiye hafif silahlarla ateş açılmış ancak, güverte üzerine düşen mermiler herhangi bir zarara neden olmamıştır.⁵³³ Saat 00.45'te iskele borda yönünde yaklaşık 600 ila 800 metre mesafede aksi rotada seyreden HMS Beagle ve HMS Bulldog isimli muhriplere fark edilmeden ilerleyen Muavenet-i Milliye, saat 01.00'de Morto Koyu'na vardığında HMS Goliath'ı ve hemen pupasında demirlemiş durumda bulunan HMS Cornwallis'i teşhis etmiştir.⁵³⁴ Karadan atılan bir işaret fişeginin çevreyi aydınlatmasıyla yaklaşık 700 metre mesafeden, Muavenet-i Milliye'yi fark eden ancak kimliğinden emin olamayan HMS Goliath, ışıldağını kullanarak "O" mors kodu ile parola sormuştur. Zaman kazanmak amacıyla aynı şekilde karşılık veren Muavenet-i Milliye, bu sürede HMS Goliath ile arasındaki mesafeyi 300 metreye kadar azaltmış ve torpido hücumu geliştirmek amacıyla iskele taraftan dönüşe geçmiştir.⁵³⁵

Muavenet-i Milliye'nin saat 01.10'da on beşer saniye aralıkla attığı 4279, 4288 ve 4301 numaralı torpidoların üçü de hedefini bulmuştur. Sancak baş omuzluğuna isabet eden ilk torpidonun etkisiyle sancağa meyletmeye başlayan HMS Goliath, vasatına ve sancak kış omuzluğuna isabet eden diğer torpidoların infilak etmesi sonucunda çok kısa bir sürede batmıştır.⁵³⁶ Tamamıyla sulara gömüldüğü dört dakika içerisinde, HMS Goliath'ı terk edebilen az sayıda personelden yalnızca 21 subay ve 162 er, HMS Cornwallis'in filikalarıyla kurtarılırken; Gemi Komutanı Alb. Thomas Lawrie Shelford dâhil toplam 570 kişi hayatını kaybetmiştir.⁵³⁷ Goliath Zırhlısı'nın batışını, Muavenet-i Milliye'nin Torpido Subayı Yzb. Gelibolulu Ali Haydar (Öztaay) Bey⁵³⁸ geminin torpido tarihçe defterine şu cümlelerle kaydetmiştir: "30 Nisan 1331 (13 Mayıs 1915) Perşembe saat 01.10'da

⁵³³ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 350.

⁵³⁴ Gemi Komutanı Yzb. Ahmet Saffet Bey, harekât sırasında Morto Koyu'nda sadece HMS Goliath'ın demirli olduğunu belirtmişse de başta İngiliz eserleri olmak üzere birçok kaynak, HMS Goliath'ın pupasında HMS Cornwallis'in demirli olduğunu doğrulamaktadır. Ahmet Saffet Bey'in bu konudaki anlatımı için bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 350.

⁵³⁵ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 225-226; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 343, 350.

⁵³⁶ *Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 30 Nisan 1331 (13 Mayıs 1915) tarihli Seyir Jurnalı*, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Muavenet-i Milliye Muhribi, Defter Sıra No: 1273, s. 150; HMS Goliath'ın enkazı 72 metre derinlikte, 40° 02' 22" K, 026° 12' 23" D mevkinde bulunmaktadır bkz. John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 107.

⁵³⁷ Bölgedeki şiddetli akıntı nedeniyle denize atlayan hiçbir personel HMS Cornwallis'e yüzerek ulaşamamış, yalnızca filikalarla kurtarılmışlardır bkz. A. T. Stewart; C. J. E. Peshall, *The Immortal Gamble And The Part Played In It By HMS Cornwallis*, A & C Black Ltd, London 1917, s. 170; Peter Hart, *Gallipoli*, Profile Books Ltd, London 2011, s. 233; Victor Rudenko, *Gelibolu Denizden ...*, s. 128.

⁵³⁸ Yzb. Ali Haydar Bey'in hayatıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Deniz Harp ...*, s. II-74.

Gelibolu Boğazı'nda, Seddülbahir önünde Hisarlık Limanı'nda bulunan bir İngiliz zırhlısına atıldı. Ve mezkûr zırhlı batırıldı. Mezkûr zırhlının ismi (Goliath) imiş. Birinci olarak 4279, ikinci olarak 4288, üçüncü olarak 4301 numaralı torpido atıldı. Ve her üçü de isabet edip patladı.”⁵³⁹

Harekât sonrası yaklaşık 20 kts hızla dönüşe geçen Muavenet-i Milliye, bu sürat kademesinin bacalarından alev çıkarması üzerine Boğaz içersindeki karakol gemileri tarafından tespit edilmemek için hızını yeniden 8 kts olarak uygulamıştır.⁵⁴⁰ Saat 02.00'de Soğanlıdere'yi bordalayan gemi, demirlemeden makine kumandası ile bulunduğu mevki muhafaza ederek “görevin başarıyla tamamlandığını ve herhangi bir karakol gemisi tarafından tespit edilmediği için Soğanlıdere'de beklemeye karar verildiğini” telsizle Donanma Komutanlığı ve Müstahkem Mevki Komutanlığı'na bildirmiştir.⁵⁴¹ Muavenet-i Milliye'nin gönderdiği telsiz mesajı, Çanakkale Boğazı'daki İngiliz gemileri tarafından da duyulmuştur.⁵⁴²

Saat 02.30'da tüm seyir fenerlerini yakmış durumda Karanfil Burnu'nu bordalayan Muavenet-i Milliye, önceden planlandığı şekilde kendisini kırmızı renkte bir fenerle karşılayan Mesudiye stimbotunun yanından Havuzlar'a doğru ilerlemiştir.⁵⁴³ Yapılan saldırıyı saat 03.00'e doğru haber alarak Kepez'e doğru ilerleyen HMS Wolverine ve HMS Scorpion'u saat 03.20'de fark eden Muavenet-i Milliye, mayın şamandıraları dışından ilerleyerek, saat 04.05'te Havuzlar'a varmış ve içinde Mülazım Enver Efendi'nin bulunduğu filikanın rehberliğinde kıyıya yakın bir noktaya demirlemiştir. Bu sırada Dardanos ve Soğanlıdere'de bulunan bataryalardan Müttefik karakol gemilerine açılan ateş, gemilerin uzaklaşmasına sebep olmuştur.⁵⁴⁴ Mesudiye stimbotu ile Havuzlar'a varan Kd. Yzb. Nazmi Bey, burada demirli olan Muavenet-i Milliye Muhribi'ne geçmiştir. Saat 04.45'te demir alan Muavenet-i Milliye'nin, mayın hatlarından emniyetle geçip saat

⁵³⁹ *Goliath'ı Vuran Torpidonun Tarihçe Defteri*, 30 Nisan 1331 (13 Mayıs 1915), Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Muavenet-i Milliye Muhribi, Defter Sıra No: 1585.

⁵⁴⁰ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 351.

⁵⁴¹ *Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 30 Nisan 1331 (13 Mayıs 1915) tarihli Seyir Jurnalı*, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Muavenet-i Milliye Muhribi, Defter Sıra No: 1273, s. 150; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 226; Telsiz mesajının tam metni için bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 343.

⁵⁴² Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 127; Victor Rudenno, *Gelibolu Denizden ...*, s. 128.

⁵⁴³ Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 202.

⁵⁴⁴ Muavenet-i Milliye'nin 13 Mayıs 1915 tarihli seyir jurnalinde; Dardanos ve Soğanlıdere'de bulunan bataryalardan açılan ateş sonucunda bir düşman torpido muhribinin batırıldığı bilgisi yer almasına rağmen, harekâtı anlatan yerli ve yabancı diğer kaynaklarda böyle bir kayda rastlanılmadığından, bu ifadenin jurnale yanlış yapılan bir gözlem sonucunda yazılmış olabileceği değerlendirilmektedir.

05.15'te Çanakkale önlerine demirlemesini müteakip, Kd. Yzb. Nazmi Bey, saat 07.30'da Yzb. Firle gemiden ayrılmıştır.⁵⁴⁵

Aynı gün saat 11.30'da Çanakkale'den İstanbul'a gitmek üzere demir alan Muavenet-i Milliye Muhribi, Nara Burnu'nu dönerken, güverteye çıkan Turgutreis Zırhlısı personeli tarafından selamlanmıştır. Saat 13.50'de Gelibolu Feneri'ni, saat 14.37'de Karaburun'u bordalayan gemi, saat 15.45'te Paşalimanı Adası'na varmış ve 7,5 kulaç (yaklaşık 13,5 metre) derinliğe iskele demirini kullanarak demirlemiştir. Burada gemiye bakım yapılarak, bordası boyanmıştır.⁵⁴⁶ Paşalimanı Adası'nda, 30 Nisan 1915 tarihinde Avustralya Donanması'na bağlı AE-2 Denizaltısı'nı batıran Sultanhisar Torpidobotu Komutanı Yzb. Ali Rıza Bey, Kd. Yzb. Ahmet Saffet Bey'i kutlamak üzere Muavenet-i Milliye'yi ziyaret etmiştir.⁵⁴⁷ Geceyi Paşalimanı'nda geçiren Muavenet-i Milliye, 14 Mayıs günü saat 04.30'da ileri harekete geçerek, saat 05.30'da Marmara Adası Feneri'ni, saat 08.20'de Yeşilköy'ü bordalamış ve öğleden önce İstinye Limanı'nda bulunan Yavuz ve diğer gemiler tarafından karşılanarak kendisi için hazırlanan iskeleye aborda⁵⁴⁸ olmuştur. Aynı gün, gelen talep üzerine gemide görevli subay ve erlerin isimleri Harbiye Nezareti'ne bildirilmiştir.⁵⁴⁹

Muavenet-i Milliye'nin 13 Mayıs 1915 tarihinde gerçekleştirdiği harekâtı anlatan kaynaklar incelendiğinde, batırılan İngiliz zırhlısının kimliği hakkında o an için kesin bir bilginin bulunmadığı görülmektedir. Zırhlının ismi, Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın 9 Mayıs 1915 tarihinde gönderdiği emirde açıkça belirtilmediği gibi, harekât sırasında gemide bulunan Kd. Yzb. Ahmet Saffet Bey, Yzb. Ali Haydar Bey ve Yzb. Rudolph Firle'nin anılarında da yer almamaktadır. Anılan kişiler, o anda HMS Goliath Zırhlısı'nın kimliğinden emin olmadıklarından batırılan zırhlı için "İngiliz zırhlısı" ifadesini

⁵⁴⁵ *Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 30 Nisan 1331 (13 Mayıs 1915) tarihli Seyir Jurnalı*, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Muavenet-i Milliye Muhribi, Defter Sıra No: 1273, s. 150; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 407; Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 202.

⁵⁴⁶ *Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 30 Nisan 1331 (13 Mayıs 1915) tarihli Seyir Jurnalı*, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Muavenet-i Milliye Muhribi, Defter Sıra No: 1273, s. 150; Yekta Ragıp Önen, "Goliath'ı Ben ...", s. 7.

⁵⁴⁷ Yzb. Ahmet Saffet Bey ile Yzb. Ali Rıza Bey arasında geçen konuşmalar için bkz. Bahadır Dülger; Ali Rıza Talayman, *AE-2 Denizaltı Gemisini Marmara'da Nasıl Batırdım?*, Akca Basımevi, İstanbul 1947, s. 85-88.

⁵⁴⁸ Aborda olmak : Bir geminin diğer bir gemiye veya bir iskeleye bordadan yaşamasıdır.

⁵⁴⁹ *Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 1 Mayıs 1331 (14 Mayıs 1915) tarihli Seyir Jurnalı*, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Muavenet-i Milliye Muhribi, Defter Sıra No: 1273, s. 150; Şemsettin Bargut., *Birinci Dünya ...*, s. 35.

kullanmışlardır.⁵⁵⁰ Mayın Grup Komutanı Kd. Yzb. Nazmi Bey de 13 Mayıs 1915 tarihli günlüğünde, batırılan zırhlının “Agamemnon Sınıfı bir zırhlı ya da HMS Canopus olabileceğini” belirtmiştir.⁵⁵¹ Ayrıca Muavenet-i Milliye’nin, 13 Mayıs tarihli torpido tarihçe defterinde kullanılan “Mezkûr zırhlının ismi (Goliath) imiş” ifadesi de batırılan geminin isminin sonradan öğrenildiğini doğrulamaktadır.⁵⁵²

HMS Goliath’ın batırıldığı harekâta, Muavenet-i Milliye Muhribi’nin faaliyetleriyle ilgili olarak, Gemi Komutanı Kd. Yzb. Ahmet Saffet Bey, Torpido Subayı Yzb. Ali Haydar Bey ve Yzb. Rudolph Firle’nin anlatımları ile yerli ve yabancı kaynaklarda yer alan bilgilerin büyük ölçüde uyuştugu görülmektedir. Ancak birçok kaynakta, harekât sırasında geminin Türk personeli ile Alman personelinin hangisinin etkin olduğu ile ilgili farklı bilgiler mevcuttur. Gemide danışman sıfatıyla görev yapan Yüzbaşı Rudolph Firle, savaş sonrası yayınlanan anılarında;⁵⁵³ tüm planını tek başına yaptığı saldırı sırasında geminin kendisinin komutasında olduğunu, kritik işlerin disiplinli ve eğitimli Alman personel tarafından yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca, eğitimsizlikle suçladığı geminin Türk personeli ile mayın hatları arasından güvenle geçirilmesine rehberlik eden Kd. Yzb. Nazmi Bey’in önemli katkılarına değinmeyerek, Goliath Zırhlısı’nın batırılması başarısını sadece kendi şahsına ve vatandaşlarına mal etme çabası içerisinde olmuştur. Kd. Yzb. Ahmet Saffet Bey ise anılarında, yapılan gözlem ve planın oluşturulmasından harekâtın icrasına kadar yapılan faaliyetlerin personelin tümünün katkısıyla gerçekleştirdiğini belirtmiş ve örneklerle Yzb. Firle’nin tek taraflı açıklamalarına cevap vermiştir.⁵⁵⁴

Harekât sırasında Muavenet-i Milliye’ye kim tarafından komuta edildiği, birçok yazar tarafından da farklı şekillerde aktarılmıştır. Çanakkale Savaşları konusunda eserler veren Roger Keyes, Auguste Thomazi, Julian Corbett, Hermann Lorey, Liman von Sanders, Carl Mühlman ve Alan Moorehead gemi komutanının Yzb. Firle olduğunu

⁵⁵⁰ Bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 343, 351; Özlem Çekmece (ed.), *Denizlerde Yenilmediler ...*, s. 104-105; ayrıca bkz. Yekta Ragıp Önen, “Goliath’ı Ben ...”, s. 7.

⁵⁵¹ Bkz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 202.

⁵⁵² Bkz. *Goliath’ı Vuran Torpidonun Tarihçe Defteri*, 30 Nisan 1331 (13 Mayıs 1915), Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Muavenet-i Milliye Muhribi, Defter Sıra No:1585.

⁵⁵³ Yüzbaşı Firle’nin bu konudaki anlatımı için bkz. Özlem Çekmece (ed.), *Denizlerde Yenilmediler ...*, s. 93-110; ayrıca bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 340-343.

⁵⁵⁴ Yüzbaşı Ahmet Saffet Bey’in bu konudaki anlatımı için bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 346-352.

belirtirken;⁵⁵⁵ Victor Rudenno ve Klaus Wolf geminin Yzb. Ahmet Saffet Bey ve Yzb. Fırle'nin ortak komutasında olduğunu bildirmiştir.⁵⁵⁶ Eserinde, konuyla ilgili Alman Denizci Teğmeni Krieger'in ifadelerine de yer veren Şerif Güralp, Kadri Perk ve Şemsettin Bargut, geminin Yzb. Ahmet Saffet Bey tarafından komuta edildiğini belirtmiştir.⁵⁵⁷ Ayrıca, Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi isimli eserin deniz harekâtını içeren sekizinci cildinde ve Goliath Zırhlısı'nın batırıldığı harekât sonucunda muharebe madalyası alan personel listesinde Muavenet-i Milliye Komutanı'nın Yzb. Ahmet Saffet Bey olduğu bilgisi yer almaktadır.⁵⁵⁸ Yapılan incelemeler sonucunda, HMS Goliath'a karşı yapılan saldırının; Yzb. Ahmet Saffet Bey'in komutasında bulunan Muavenet-i Milliye'nin 97 Türk ve 20 Alman personeli tarafından, koordineli çalışma sonucunda gerçekleştirilen müşterek bir harekât olduğu değerlendirilmektedir.

3.1.4 Harekâtın Sonuçları

Muavenet-i Milliye Muhribi'nin, HMS Goliath'ı batırıldığı saldırı sonrasında başta gemi komutanı olmak üzere tüm personel çeşitli şekillerde ödüllendirilmiştir. Donanma Komutanı Amiral Souchon, 15 Mayıs 1915 tarihinde Kd. Yzb. Ahmet Saffet Bey'in bir derece terfi ettirilmesi konusunda bir teklif yapmış ve teklifin uygun görülmesi üzerine 17 Mayıs'ta çıkan bir irade ile Ahmet Saffet Bey Korvet Kaptanlığına (binbaşı) terfi ettirilmiştir.⁵⁵⁹ Ayrıca bu harekât ile ilgili olarak, Bahriye Nazırı Vekili sıfatı ile Enver Paşa da 16 Mayıs 1915 tarihinde tüm gemi personelini kutlayan bir telgraf göndermiştir.⁵⁶⁰

Goliath'ın batırıldığı harekâta görev alan Muavenet-i Milliye'nin Türk ve Alman personeline çeşitli madalyalar verilmesi için 31 Mayıs 1915 tarihinde Bahriye Nezareti tarafından yapılan teklif, 3 Haziran 1915 tarihinde çıkarılan bir irade ile uygun görülmüştür.⁵⁶¹ Buna göre; Gemi Komutanı Kd. Yzb. Ayasofyalı Ahmet Saffet Bey ile

⁵⁵⁵ Bkz. Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 161; Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 78; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 407; Liman von Sanders, *Türkiye'de Beş ...*, s. 84; Carl Mühlman, *Çanakkale Savaşı ...*, s. 114; Alan Moorehead, *Gelibolu*, s. 148.

⁵⁵⁶ Victor Rudenno, *Gelibolu Denizden ...*, s. 128; Klaus Wolf, *Gelibolu 1915 ...*, s. 401.

⁵⁵⁷ Şerif Güralp, *Bir Askerin ...*, s. 37; Kadri Perk, "Çanakkale Savaşları ...", s. 71; Şemsettin Bargut, *Birinci Dünya ...*, s. 35.

⁵⁵⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 224; Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 92-96.

⁵⁵⁹ Donanma Komutanı Amiral Souchon'un yaptığı teklif ve çıkarılan iradenin tam metni için bkz. Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 85-86.

⁵⁶⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 226; telgrafın tam metni için bkz. Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 361.

⁵⁶¹ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 361; yapılan teklif ve çıkarılan iradenin tam metni için bkz. Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ...*, s. 89-91.

gemide danışman görevinde bulunan Kd. Yzb. Rudolph Firle bu harekât sonucunda, altın ve gümüş imtiyaz muharebe madalyası almaya hak kazanmıştır. Yaptığı rehberlikle Muavenet-i Milliye Muhribi'nin mayın hatları arasından emniyetle geçmesini sağlayan Kd. Yzb. Nazmi Bey ile gemide görevli Türk ve Alman subaylar gümüş imtiyaz muharebe madalyası alırken, görevli Türk erbaş/erler ile diğer Alman personel, gümüş liyakat muharebe madalyası almaya hak kazanmıştır.⁵⁶²

Muavenet-i Milliye Muhribi'nin tüm personeli, Sultanhisar Torpidobotu'nun personeliyle birlikte, 21 Mayıs günü İstanbul'un Yıldız semtinde bulunan Hamidiye Camisi'nde yapılan cuma selamlığı sonrasında Padişah Mehmet Reşat'a takdim edilmiştir. Padişah, personelin önünden geçerken Muavenet-i Milliye Komutanı Korvet Kaptanı Ahmet Saffet Bey, gemide danışmanlık görevini yürüten Yzb. Rudolph Firle, Mülazım Brami Andrea ve Sultanhisar Torpidobotu Komutanı Yzb. Ali Rıza Bey'in elini sıkarak tebrik etmiş ve bu zor şartlarda kara ordusuna sağladığı rahatlama için tüm personele teşekkürlerini iletmiştir. Ayrıca padişahın hediyesi olarak geminin subaylarına altın, erlerine gümüş birer saat verilmiştir.⁵⁶³

Muavenet-i Milliye'nin gerçekleştirdiği bu önemli harekât, Osmanlı Padişahı Mehmet Reşat'ın yanı sıra Alman İmparatoru II. Wilhelm tarafından da takdir edilmiştir. Alman İmparatoru, Muavenet-i Milliye Komutanı Korvet Kaptanı Ahmet Saffet Bey'i; İkinci Sınıf Demir Haç Nişanı ile ödüllendirdiğini, 27 Mayıs 1915 tarihinde yayınladığı bir tezkere ile bildirmiştir.⁵⁶⁴ Donanma Cemiyeti de bu başarılı harekât nedeniyle Muavenet-i Milliye'nin tüm personeline üçer maaş değerinde paranın bulunduğu atlas keseler göndermiştir.⁵⁶⁵

Muavenet-i Milliye'nin, Morto Koyu'nda gerçekleştirdiği harekâta batırılan İngiliz zırhlısının kimliği ilk aşamada bilinmediğinden, 14 Mayıs günkü resmi tebliğde⁵⁶⁶ sadece bir İngiliz zırhlısının batırıldığı bildirilmiş ancak geminin ismine yer verilememiştir.

⁵⁶² Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye* ..., s. 88; Ayhan Yüksel, "Çanakkale Savaşları'nda ...", s. 89-94.

⁵⁶³ Özlem Çekmece (ed.), *Denizlerde Yenilmediler* ..., s. 108; Bahadır Dülger; Ali Rıza Talayman, *AE-2 Denizaltısı* ..., s. 92-94; Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye* ..., s. 96.

⁵⁶⁴ Hermann Lorey, *Türk Sularında* ..., s. 361.

⁵⁶⁵ Bahadır Dülger; Ali Rıza Talayman, *AE-2 Denizaltısı* ..., s. 92-94;

⁵⁶⁶ 14 Mayıs 1915 tarihli resmi tebliğ şu şekildedir: "Çanakkale Boğaz medhali karîbinde Morto Limanı'nda bulunan bir İngiliz zırhlısına bu sabah öğleden evvel donanmamızın bir kısmı hücum etmiş ve zırhlı kumandan köprüsü hizasından, ortasından ve gerisinden aldığı üç isabet neticesinde batmıştır." bkz. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Belgelerinde* ..., c. 1, s. 102; Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde* ..., s. 332.

İngiliz Bahriye Nazırı Churchill'in olayla ilgili Avam Kamarası'nda yaptığı açıklama sonrasında, 15 Mayıs 1915 tarihinde yayınlanan resmi tebliğde,⁵⁶⁷ olayla ilgili daha kapsamlı bilgi verilerek, batan geminin isminin Goliath olduğu halka açıklanmıştır. 15 Mayıs ve sonraki günlerde, Tasvir-i Efkâr ve İkdâm gazeteleri, olayın oluş şekli, önemi, Muavenet-i Milliye ve HMS Goliath'ın teknik özellikleri ile ilgili yabancı basında da yer alan birçok haber, fotoğraf ve makale yayınlamıştır.⁵⁶⁸

HMS Goliath'ın 13 Mayıs 1915 tarihinde Muavenet-i Milliye Torpidobotu tarafından batırılmasının, Çanakkale Harekâtını önemli derecede etkileyen siyasi, askeri ve psikolojik sonuçları olmuştur. İlk olarak, bölgedeki Alman denizaltı tehlikesi nedeniyle büyük zırhlılarının güvenliğinden endişe eden Amiral Fisher, Goliath'ın batırılması sonrasında istifayı göze alarak yaptığı ısrar sonucunda, Queen Elizabeth'in çağırılması için Churchill'i ikna etmiştir. Bu karar, Churchill tarafından kendisine açıklandığında, Lord Kitchener, Queen Elizabeth'in geri çağırmanın "orduyu en kritik anda terk etmek" anlamına geldiğini belirterek karşı çıkmışsa da, Amiral Fisher'in istifa tehdidinde boyun eğmek zorunda kalmıştır.⁵⁶⁹

Bunun üzerine Amiral de Robeck'e "Queen Elizabeth'in derhal İngiltere'ye gönderilmesi" emrini gönderen Churchill,⁵⁷⁰ bu telgrafın hemen ardından "Queen Elizabeth'in geri çağırılışı ve İtalya ile yapılan anlaşma sonucunda Donanma'daki kaçınılmaz değişikliklerin moral bozmamasını" öğütleyen bir telgraf daha göndermiş ve "kendisini elinden gelenin en iyisiyle destekleyeceğinin" garantisini vermiştir.⁵⁷¹ 38 cm çapındaki ağır toplarıyla Türk savunma hatlarına büyük zarar veren ve General Birdwood'un "cephedeki işini daha kolay hale getirdiği için teşekkürlerini sunduğu" Queen Elizabeth,⁵⁷² 14 Mayıs sabahı İngiltere'ye dönmek üzere Gökçeada'dan ayrılmış, bunun üzerine Amiral de Robeck, karargâhını Lord Nelson'a taşımıştır.⁵⁷³

⁵⁶⁷ 15 Mayıs 1915 tarihli resmi tebliğ şu şekildedir: "Dün sabah Morto Limanı'nda batırılan zırhlı Goliath namında İngiliz zırhlısıdır. Mürettebatından kısm-ı azamı boğulmuştur. Bu muzafferiyet Muavenet-i Milliye Torpido Muhribi tarafından kazanılmıştır. Vazifelerini muvaffakiyetle ifa ve salimen avdet eden bu bir kısım donanmamız birçok düşman torpidoları tarafından şiddetle takip olunmuşsa da sahil bataryalarımızın müessir ateşleri altında işbu düşman torpidoları çekilmeye mecbur olmuşlardır." bkz. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Belgelerinde ...*, c. 1, s. 120; Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde ...*, s. 333-334.

⁵⁶⁸ Bkz. Mithat Atabay, *Tasvir-i Efkâr ...*, s. 232-241; bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde ...*, s. 334-339.

⁵⁶⁹ Les Carlyon, *Gallipoli*, Pan Macmillan Australia Pty Ltd, Sydney 2001, s. 276; Aspinall Oglender, *Büyük Harbin ...*, s. 437.

⁵⁷⁰ Philip J Haythornthwaite, *Gallipoli 1915 Frontal Assault On Turkey*, Osprey Publishing, Oxford 2003, s. 56.

⁵⁷¹ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 161.

⁵⁷² *Diary of ...*, s. 29.

⁵⁷³ Peter Shankland; Anthony Hunter, *Dardanelles Patrol*, Collins Clear-Type Press, London 1964, s. 41.

Çanakkale Harekâtı'nda kaybedilen üç zırhlı ve bir denizaltı sonrasında, donanmasına daha fazla kayıp verdirme istemeyen Amiral Fisher, Churchill'den, Amiral de Robeck'e "bağımsız bir harekâta bulunmaması" için emir vermesini istemiştir. Böyle bir emrin, "karadaki kuvvetleri desteksiz bırakmak anlamına geleceğini" düşünen Churchill, hem Amiral Fisher'ın talebini karşılamak hem de Amiral de Robeck'in hareket serbestisini daha fazla kısıtlamamak amacıyla bir telgraf göndermiştir.⁵⁷⁴ Bu telgrafta: "Yalnızca gemilerle gerçekleştirilecek bir deniz harekâtı için uygun zamanın geçtiğine ve geniş çaplı ihtiyatlarla desteklenen birliklerin kısa zamanda Kilitbahir Platosu'nu ele geçireceğine inandığına" değinen Churchill, "Donanmaya düşen görevin, birlikleri, bu zor ancak kesin zaferine giden yolda desteklemek olacağını" belirtmiştir.⁵⁷⁵

General Hamilton'ın "madalya gerektiren bir harekât" olarak nitelediği HMS Goliath'ın batırılma harekâtı, 14 Mayıs 1915 günü Londra'da toplanan Savaş Konseyi'nde de adeta bomba etkisi yaratmıştır.⁵⁷⁶ Doğuda Rusya'nın geri çekilmesi nedeniyle Almanya'nın ordularını batıya kaydırma tehlikesinin olduğu, kuzey cephesinde verilen kayıpların arttığı, tüm cephelerde cephe sıkıntısının yaşandığı⁵⁷⁷ ve Gelibolu Yarımadası'nda herhangi bir ilerlemenin sağlanamadığı bir dönemde; Queen Elizabeth'in geri çağırılması, konseyde yoğun tartışmalara sebep olmuştur. Bu durumun, Lord Kitchener ile Amiral Fisher arasında tartışma yaratması üzerine söz alan Churchill, "Bölgedeki denizaltı tehlikesine karşı çağrılan Queen Elizabeth'in yerine, aynı desteği sağlayacak gemilerin gönderildiğini" belirtmiş ve konseye "Batı Cephesi'ndeki anlamsız saldırıdan vazgeçilerek, bütün gücün Çanakkale'ye yığılması" tavsiyesinde bulunmuştur. Ortamı sakinleştiren bu konuşma sonrasında toplantı, önemli bir karar alınmadan sona ermiştir.⁵⁷⁸

14 Mayıs akşamı, Churchill ve Amiral Fisher, Amiral de Robeck'in Gelibolu Yarımadası'ndaki kuvvetleri desteklemek için ihtiyaç duyduğu takviye listesini gözden geçirmek amacıyla bir toplantı yapmıştır. Çanakkale Harekâtı'nı destekleyecek gemiler konusunda, ikilinin anlaşmaya varmasından sonra Churchill, Denizcilik Bakanlığı'nda bir

⁵⁷⁴ Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 369.

⁵⁷⁵ Telgrafın tam metni için bkz. Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 162; ayrıca bkz. Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 79.

⁵⁷⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 226; General Hamilton'ın bu konudaki sözleri için bkz. Ian Hamilton, *Gelibolu Hatıraları ...*, s. 157.

⁵⁷⁷ Toplantının yapıldığı 14 Mayıs 1915 günü The Times Gazetesi'nde, yaşanan top cephesi sıkıntısı nedeniyle hükümeti eleştiren bir makale yayınlanmıştır bkz. William Dilworth Puleston, *The Dardanelles ...*, s. 105; ayrıca bkz. Trumbull Higgins, *Winston Churchill ...*, s. 189; ayrıca bkz. Alan Moorehead, *Gelibolu*, s. 149.

⁵⁷⁸ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı...*, c. 3/2, s. 313-314; Alan Moorehead, *Gelibolu*, s. 149-150.

süre daha kalarak çalışmaya devam etmiş ve Amiral de Robeck'in Çanakkale için daha fazla denizaltı talep etmesi üzerine, gönderilecek gemi listesine iki adet E sınıfı denizaltı eklemiştir. Ertesi gün bu olayı öğrenen Amiral Fisher, görevinden istifa ederek yerini Amiral Henry Jackson'a bırakmıştır.⁵⁷⁹ Çanakkale Harekâtı'nın İngiliz Donanması için yarattığı kayıpların sorumluluğunu daha fazla taşımak istemeyen Amiral Fisher'ın istifayla birlikte, bu harekâtın fikir babası olan Churchill'in de görevi başında durmasına olanak kalmamış ve 25 Mayıs'ta görevini Arthur Balfour'a devretmek zorunda kalmıştır. Bu tarihte yeni kurulan koalisyon hükümetinde kendisine herhangi bir görev verilmeyen Churchill, ismi "Çanakkale Komisyonu" olarak değiştirilen Savaş Konseyi'ndeki yerini korumayı başarmıştır.⁵⁸⁰

Muavenet-i Milliye'nin Goliath Zırhlısı'nı batırılması İngiltere'de büyük paniğe sebep olmuştur. Bu harekâtın da etkisiyle, İtalya ile İtilâf Devletleri arasında 10 Mayıs'ta Paris'te imzalanan deniz sözleşmesinin gereği olarak; Queen, London, Implacable ve Prince of Wales zırhlıları ile Amethyst, Sapphire, Dublin ve Dartmouth kruvazörleri 18 Mayıs'ta Çanakkale'den ayrılarak Amiral Thursby'nin emrine verilmiştir. Bu gemilerin yerini, Fransız Charlemagne, Suffren ve Gaulois zırhlıları ile Latouche Treville, Bruix, Dupleix ve Kleber kruvazörleri almış, ayrıca Malta'da torpido ağlarıyla donatılan İngiliz Exmouth ve Venerable zırhlıları ile Chatham ve Cornwall kruvazörleri de Çanakkale'ye hareket etmek üzere görevlendirilmiştir. Ancak, Çanakkale'de kara ordusunu desteklemek için görevlendirilen bu gemiler, Goliath Zırhlısı'nın batırılması sonrasında, İtalya'ya gönderilen ve etkin ateş gücüne sahip olan gemilerin yerini dolduramamıştır.⁵⁸¹

Kendilerini savunmak için aldıkları tedbirler nedeniyle, gemiler yalnızca gündüz ve torpido ağları gerilmiş durumda bombardıman yapabildiğinden, karadaki birliklere verilen deniz topçu desteği önemli derecede azalmış ve Seddülbahir bölgesinde bulunan Türk savunma hattı, yan tarafından açılan ateşin etkisinden kurtulmuştur.⁵⁸² Böylece, harekât öncesinde siperden çıkmakta zorlanan birlikler, ateş desteği azalan Müttefik kuvvetlerine karşı dengeyi kurabilmiştir. Çıkarma Harekâtı'nın yapıldığı 25 Nisan 1915 tarihinden

⁵⁷⁹ Fikret Güneşen, *Çanakkale Savaşları*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1986, s. 187; Martin Gilbert, *Churchill Bir ...*, s. 369-370.

⁵⁸⁰ Geoffrey Penn, *Fisher, Churchill ...*, s. 193; Les Carlyon, *Gallipoli*, s. 277; Çanakkale Komisyonu'nda görev alan diğer üyeler: Asquith, Lord Lansdowne, Lord Curzon, Lord Grey, Lord Crewe, Lord Kitchener, Lord Selborne, Llyod George, Bonar Law, McKenna, Balfour ve Churchill idi bkz. Tim Coates (ed.), *Defeat at Gallipoli: The Dardanelles Commission Part II, 1915-16*, The Stationery Office, London 2000, s. 71.

⁵⁸¹ Julian Corbett, *Naval Operations*, Volume III, Longmans Green and Co., London 1923, s. 22; Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 79.

⁵⁸² Metin Martı (yay. haz.), *Çanakkale Hatıraları*, c. 1, s. 152.

itibaren, Türk topçusunun menzili dışında kalan sahalara demir atarak yüklerini sahile taşıyan nakliye gemileri de Goliath'ın batırılması sonrasında bölgedeki muhtemel Alman denizaltı tehlikesinin de etkisiyle daha güvenli olan Bozcaada, Gökçeada ve Limni'ye çekilmiştir. Bu tehlike cepheye lojistik nakliyatı da zorlaştırmış, aksamaya uğrayan asker ve malzeme sevkiyatı, mayın tarama gemileri tarafından ve sadece geceleri yapılabilmektedir.⁵⁸³

Ayrıca, açık denizde bulunması tehlikeli olan Başkomutanlık Karargâh Gemisi SS Arcadian da, güvenlik gerekçesiyle Gökçeada'nın Aydıncık (Kefalos) Limanı'na çekilmek zorunda kalmıştır. Bu limanın ana üsten ve cepheden uzaklığı, haberleşme sisteminde gecikmeler yaşanmasına sebep olmuştur. Amiral de Robeck de, Lord Nelson Zırhlısı'nı tehlikeye atmamak ve Gelibolu Yarımadası sahillerine yanaşabilmek için sancağını Triad yatına taşımıştır.⁵⁸⁴

Çanakkale Seferi'nin başlangıcından itibaren savunmada kalan Osmanlı Donanması'nın ilk taarruzî harekâtı olan Muavenet-i Milliye'nin Goliath'ı batırma harekâtı, cephedeki Türk askerine moral verdiği kadar, Müttefik askerinin motivasyonunu olumsuz yönde etkilemiştir. Bu saldırı sonucunda; Gelibolu Yarımadası'ndaki Müttefik Kuvvetleri, kuvvetli ateş gücüne sahip olan donanmanın varlığının sağladığı maddi ve manevi destekten yoksun kalmıştır.⁵⁸⁵

3.2. HMS Triumph'un Batırılması

3.2.1 U-21 Denizaltısı

U-21 Denizaltısı, MAN (Maschinenfabrik Augsburg-Nurnberg) marka 850 beygir gücündeki dizel makinelerin⁵⁸⁶ denizaltılar için uygunluğunun test edilmesinden sonra Kaiserliche Werft Tersanesi'nde inşa edilmiş U-19 Sınıfı⁵⁸⁷ dört denizaltıdan biridir.⁵⁸⁸

⁵⁸³ İzzettin Çalışlar, *Orgeneral İzzettin Çalışlar'ın Not Defterinden On Yıllık Savaşın Günlüğü*, yay. haz. İzzeddin Çalışlar; İsmet Görgülü, Güncel Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 119; Victor Rudenko, *Gelibolu Denizden ...*, s. 129; Henry Nevinson, *The Dardanelles ...*, s. 166.

⁵⁸⁴ Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 133; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 176.

⁵⁸⁵ Henry Morgenthau; Aubrey Helbert, *Devler Ülkesinde Devler Savaşı*, (çev. Seyfi Say), Ataç Yayınları, İstanbul 2005, s. 59; Nigel Steel; Peter Hart, *Defeat at ...*, s. 183.

⁵⁸⁶ U-19 sınıfı denizaltılar, Alman Donanması'nda dizel makinelerin kullanıldığı ilk denizaltılardır. Dizel makinelerin kullanılmaya başlamasıyla daha önce kullanılmakta olan kerosen (gaz yağı), yerini daha güvenli ve daha verimli olan motorine bırakmıştır bkz. Jak Mallmann Showell, *The U-Boat Century: German Submarine Warfare 1906-2006*, Chatham Publishing, London 2006, s. 40.

⁵⁸⁷ U-19 Sınıfı Denizaltıların fotoğrafı için bkz. EK-7.

⁵⁸⁸ U-19 sınıfına mensup olan denizaltılar: U-19, U-20, U-21 ve U-22'dir bkz. Randal Gray (ed.), *Conway's All ...*, s. 176.

Alman Donanması'nda, güvertesine top monte edilen ilk denizaltı sınıfına mensup olan U-21; baş tarafında bulunan 8,8 cm çapındaki bu top sayesinde, refakatsiz seyreden ticari gemileri, torpido hücumu geliştirmeden etkisiz hale getirme olanağına kavuşmuştur.⁵⁸⁹

3.2.1.1 Teknik Özellikleri ve Çanakkale Savaşı'na Kadar Olan Faaliyetleri

U-21 Denizaltısı'nın Teknik Özellikleri:⁵⁹⁰

Tipi	: U-19 Sınıfı Denizaltı
Yapımcı	: Kaiserliche Werft
İnşa Başlangıç Tarihi	: 27 Ekim 1911
Denize İniş Tarihi	: 8 Şubat 1913
Hizmete Giriş Tarihi	: 22 Ekim 1913
Deplasman	: Satıhta 650 ton, Dalmış durumda 837 ton
Boy / En / Draft	: 64,2 metre / 6,1 metre / 3,6 metre
Personel Kadrosu	: 7 Subay, 10 Astsubay, 19 Erbaş/ Er
Tekne	: Çelik sac
Ana Makine	: 850 hp gücünde 2 adet MAN marka dizel makine 600 hp gücünde 2 adet AEG marka elektrik motoru 2 adet pervane şaftı
Yakıt	: 77 ton motorin
Azami Hızı	: Satıhta 15,4 kts, Dalmış durumda 9,5 kts
Seyir Sırası	: Satıhta 8 kts ile 7.600 deniz mili Dalmış durumda 5 kts ile 80 deniz mili
Azami Dalış Derinliği	: 50 metre
Silah	: Başta ve kıçta ikişer adet 50 cm çapında torpido kovanı 6 adet 50 cm çapında torpido ⁵⁹¹ 1 adet 8,8 cm çapında seri ateşli top ⁵⁹²

⁵⁸⁹ Gordon Williamson, *U-Boats of the Kaiser's Navy*, Osprey Publishing, Oxford 2002, s. 8-10.

⁵⁹⁰ Randal Gray (ed.), *Conway's All ...*, s. 176; <<http://www.uboa.net/wwi/boats/index.html?boat=21>> (22.02.2015).

⁵⁹¹ 50 cm çapında olan G-6 model torpidonun uzunluğu 6 metre olup, 160 kg ağırlığında harp başlığına sahiptir detaylı bilgi için bkz. Gordon Williamson, *U-boats ...*, s. 21.

⁵⁹² U-21'in Komutanı Kd. Yzb. Otto Hersing anılarında, bu topların adedinin iki olduğunu belirtmiştir bkz. Otto Hersing, *Çanakkale Denizaltı Savaşı*, (çev. Bülent Erdemoğlu), İkinci Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s. 17.

Birinci Dünya Savaşı başladığında Alman Körfezi'nde yer alan Heligoland Adası'nda konuşlu olan U-21, 1914 Ağustos'unun ilk günlerinde İngiltere'nin Fransa'ya asker ve cephane sevkiyatını engellemek amacıyla Dover Körfezi'nde görevlendirilmiştir. Kd. Yzb. Otto Hersing'in⁵⁹³ komutasında bulunan U-21 Denizaltısı; sevkiyatı koruyan İngiliz Donanması'na karşı U-19, U-20 ve U-22 ile birlikte 8 Ağustos'ta başladığı ilk göreve, bu denizaltıların makine arızası vermesi sebebiyle yalnız olarak devam etmiş, ancak herhangi bir sonuca ulaşmadan geri dönmüştür. U-21; U-19 ve U-22'in onarımlarının tamamlanmasıyla, Kuzey Denizi'nde bulunan İngiliz Donanması'nın yerini tespit etmek ve istihbarat toplamak amacıyla 14 Ağustos'ta ikinci görevine başlamıştır. Bu harekât sırasında U-20 ve U-21, Forth Körfezi'ne girerek demirli olan İngiliz gemilerine taarruz etmeyi denemişse de başarılı olamamışlardır.⁵⁹⁴

5 Eylül 1914 tarihinde su üstünde bataryalarını doldururken, May Adası açıklarında HMS Pathfinder'i⁵⁹⁵ tespit eden U-21, dolunun tamamlanmasından sonra dalarak gemiye hücum etmiş ve attığı tek torpidoyla Pathfinder Muhribi'ni batırmıştır.⁵⁹⁶ Bölgedeki karakol faaliyetlerine devam eden U-21, 14 Kasım'da Fransız ticaret gemisi SS Malachite'yi, 17 Kasım'da İngiliz ticaret gemisi SS Primo'yu, 23 Ocak'ta İngiliz ticaret gemileri SS Ben Cruachan, SS Linda Blanche ve SS Kilcuan'ı batırmıştır. U-21 Komutanı Yzb. Otto Hersing, ticari gemileri batırırken uluslararası hukuk kurallarına uygun hareket ederek, tüm sivil personelin tahliyesi konusunda hassas davranmıştır.⁵⁹⁷

⁵⁹³ 30 Kasım 1885 tarihinde Mühlhausen'de doğan Otto Hersing, 1903 yılında Alman Donanma Okulu'na girmiştir. 1 Ağustos 1914 tarihinde komutasını devraldığı U-21 Denizaltısı ile savaş boyunca; HMS Pathfinder, HMS Triumph, HMS Majestic ve Fransız Admiral Charner Muhribi'nin de aralarında bulunduğu toplam kırk gemiyi batırarak önemli bir başarıya imza atmıştır. 31 Ağustos 1918'de U-21 Komutanlığı'ndan ayrılarak Yarı Filotilla Komodorluğu'na atanmıştır. 1924 yılında sağlık sorunları nedeniyle Deniz Kuvvetleri'nden emekli olarak ayrılmış ve bir süre çiftçilikle uğraşmıştır. Klara Buscher ile evli olan ve çocuk sahibi olmayan Hersing, 5 Temmuz 1960 tarihinde Oldenburg'da vefat etmiştir. HMS Pathfinder Muhribi'ni batırarak İkinci Sınıf Demir Haç Nişanı alan Otto Hersing, HMS Triumph ve HMS Majestic'i batırması nedeniyle Pour Le Merite Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Münster şehrinde bir sokağa ismi verilen Otto Hersing'in mezarı aynı şehirdeki Algelmödder Mezarlığı'nda bulunmaktadır. Bkz. <<http://www.wn.de/Muenster/1944145-Otto-Hersing-kaempfte-im-Ersten-Weltkrieg-In-der-Tuerkei-ein-Held-Muensteraner-versenkte-40-Schiffe>> (02.05.2015); fotoğrafı için bkz. EK-8.

⁵⁹⁴ Edwyn Gray, *The U-Boat War: 1914-1918*, Pen & Sword Ltd, London 1994, s. 44-45.

⁵⁹⁵ HMS Pathfinder'in teknik özellikleri için bkz. Roger Chesneau, Eugene M Kolesnik (ed.) , *Conway's All ...*, s. 85.

⁵⁹⁶ Bu harekât sonucunda U-21 Denizaltısı, Dünya Denizcilik Tarihi'nin ilk isabetli torpidosunu atarak bir gemiyi torpidoyla batıran ilk denizaltı/gemi olmuştur bkz. David Miller, *U-Boats: History, Development and Equipment 1914-1945*, Conway Maritime Press Ltd, London 2000, s. 9; ayrıca bkz. Jak Mallmann Showell, *The U-Boat ...*, s. 41-42.

⁵⁹⁷ Edwyn Gray, *The U-Boat ...*, s. 67-79.

3.2.2 HMS Triumph

1901 yılında Şili Donanması için Constitucion ve Libertad isimleriyle sipariş edilen iki gemi; Arjantin ile Şili arasındaki denizde silahlanma yarışının bitişinden sonra, 3 Aralık 1903 tarihinde İngiltere tarafından satın alınmıştır. Rusya'nın da almak istediği gemilerin ilkinde HMS Swiftsure, ikincisine HMS Triumph⁵⁹⁸ ismi verilmiştir. Swiftsure Sınıfı gemilerin diğer İngiliz zırhlılarıyla kıyaslandığında daha hafif zırhla donatılmaları, duruş güçlerini⁵⁹⁹ olumsuz etkilese de, yüksek hıza ve çok sayıda büyük çapta bataryaya ve sahip olmaları kendilerini kruvazörler karşısında avantajlı hale getirmiştir.⁶⁰⁰

3.2.2.1 Teknik Özellikleri ve Çanakkale Savaşı'na Kadar Olan Faaliyetleri

HMS Triumph'un Teknik Özellikleri:⁶⁰¹

Tipi	: Swiftsure Sınıfı Savaş Gemisi (Ön-Dretnot)
Yapımcı	: Vickers, Sons & Maxim, Barrow-in-Furness
İnşa Başlangıç Tarihi	: 26 Şubat 1902
Denize İniş Tarihi	: 15 Ocak 1903
Hizmete Giriş Tarihi	: Haziran 1904
Deplasman	: Boş 11.985 ton
Boy / En / Draft	: 146,23 metre / 21,64 metre / 7,72 metre
Personel Kadrosu	: 800
Tekne	: Zırhlı çelik sac
Ana Makine	: 12.500 hp gücünde 2 adet dikey buhar makinesi (Dört silindirli ve üçlü genişmeli) 12 adet Yarrow marka kazan 2 adet pervane şaftı
Yakıt	: Kömür
Azami Hızı	: 19 kts
Silah	: 4 adet 25,4 cm çapında top 14 adet 19 cm çapında top 14 adet 7,62 cm çapında (14 pdr) seri ateşli top

⁵⁹⁸ HMS Triumph'un fotoğrafı için bkz. EK-9.

⁵⁹⁹ Duruş gücü : Bir geminin yüzme yeteneğidir.

⁶⁰⁰ Roger Chesneau, Eugene M Kolesnik (ed.) , *Conway's All ...*, s. 39.

⁶⁰¹ Mithat Atabay; Okan Taktak; Savaş Karakaş; Selçuk Kolay, *Derinlerden Yansımalar...*, s. 142; Roger Chesneau, Eugene M Kolesnik (ed.) , *Conway's All ...*, s. 39.

- 2 adet 4,7 cm çapında (12 pdr) seri ateşli top
- 4 adet 5,7 cm çapında (6 pdr) seri ateşli top
- 2 adet 45 cm çapında torpido kovanı

HMS Triumph, hizmete girdiği tarihten itibaren 1909 yılının Mart ayına kadar, İngiltere karasularında ve Kanal Filosu'nda; bu tarihten itibaren üç yıl boyunca Akdeniz Filosu'nda görev yapmıştır. 1912 Mayıs'ında Nore'de konuşlu 3'üncü Filo emrine giren HMS Triumph, 1913 yılının Nisan ayında Çin Denizi'nde karakol görevi yapmak üzere Hong Kong'a gitmiştir. Burada hizmet dışına ayrılan, ancak Birinci Dünya Savaşı başladığında yeniden personel ataması yapılarak aktif hale gelen gemi, Japon Donanması ile birlikte Tsingtao'ya karşı düzenlenen harekâta katılmıştır. HMS Triumph, Ocak 1915'te Akdeniz Filo'sunda görevlendirilmiş, 18 Şubat 1915 tarihinde Çanakkale Harekâtı'nı desteklemek üzere Müttefik Filo emrine girmiştir.⁶⁰²

3.2.2.2 Çanakkale Harekâtı'ndaki Faaliyetleri

HMS Triumph; Boğaz önündeki Müttefik Filo'ya katılmasından bir gün sonra 19 Şubat 1915 tarihinde Çanakkale Boğazı girişindeki tabyaları etkisiz hale getirmek amacıyla yapılan saldırıya; Vengeance, Albion, Cornwallis ve Irresistible ile birlikte İkinci Filotilla başlısı olarak katılmıştır. Saldırının ilk aşamasında Seddülbahir ve Ertuğrul tabyalarını ateş altına alan HMS Triumph, 14 mermi sarf edip herhangi bir isabet sağlayamaması üzerine⁶⁰³ sahile yaklaşarak ateşini Tekke Burnu'nda bulunan birlikler üzerine yöneltmiş ve etkili atışlar yapmıştır.⁶⁰⁴

HMS Triumph; Müttefik Filo'nun Çanakkale Boğazı'nın girişindeki tabyaları bütünüyle savaşın dışında bırakmak amacıyla 25 Şubat'ta tekrarladığı saldırıya, mayın tarama gemilerine refakat ederek destek vermiştir. Giriş Tabyaları'nın atışlarının azaldığı saat 16.00'da Vengeance ve Albion Zırhlıları ile birlikte mayın tarama gemilerine refakat eden HMS Triumph, Boğaz girişinden itibaren 4 millik bir sahanın taranmasına katkı sağlamıştır.⁶⁰⁵ Müttefik Filo'ya Boğaz'ın girişinin açıldığı bu saldırı sonrasında 1 Mart günü öğleden önce Seddülbahir ve Kumkale'nin gerisinde bulunan obüs bataryalarını bombardıman altına alan HMS Triumph, öğleden sonra Yzb. Sandford komutasında

⁶⁰² Randal Gray (ed.), *Conway's All ...*, s. 9-10.

⁶⁰³ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 145-146.

⁶⁰⁴ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 160.

⁶⁰⁵ Fevzi Kurtuluş, *Çanakkale ve ...*, s. 82, 85.

Kumkale'ye çıkan 50 kişilik bir tahrip birliğine denizden topçu desteği sağlamıştır.⁶⁰⁶ HMS Triumph, 3 Mart 1915 tarihinde de Irresistible, Albion ve Prince George zırhlıları ile birlikte Boğaz'a giriş yapan Fransız mayın tarama gemilerine refakat ederek, tahrip birliklerinin çıkarma yapacağı Morto Koyu'nda yapılan mayın tarama harekâtına katkı sağlamıştır.⁶⁰⁷ İzmir Körfezi'nde icra edilecek harekât için 5 Mart'ta Çanakkale'den ayrılan HMS Triumph, 9 Mart'ta tekrar Boğaz'a gelerek Müttefik Filo'ya katılmıştır.⁶⁰⁸

HMS Triumph, 18 Mart 1915 tarihinde gerçekleşen saldırıda; Suffren, Bouvet, Charlemagne, Gaulois ve Prince George zırhlıları ile birlikte Amiral Guepratte'in komuta ettiği Üçüncü Filotilla'yı oluşturmuştur.⁶⁰⁹ Bu saldırıda A hattını oluşturan Queen Elizabeth, Agamemnon, Lord Nelson ve Inflexible zırhlılarının sancak kış omuzluğunda yer almış ve atışlarını özellikle Dardanos Tabyası ve Akyarlar Bataryaları üzerinde toplamıştır.⁶¹⁰

Çanakkale Boğazı'nı 17 Nisan 1915 tarihinde dalarak geçmeye çalışırken Dardanos Tabyası açıklarında karaya oturan ve Türk birlikleri tarafından ele geçirilmemesi için batırılması kararlaştırılan E-15 Denizaltısı'na düzenlenen harekâta HMS Triumph'un personeli ve bir vasıtası görev almıştır. HMS Grampus ve HMS Scorpion muhripleri ile B-6 ve B-11 denizaltıları, E-15 Denizaltısı'nı batırmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Bunun üzerine HMS Triumph ve HMS Majestic'e ait ikişer adet torpido kovana monte edilen iki vasıta ile hareket eden tahrip timleri, 18 Nisan gecesi Dardanos Tabyası'nın etkili ateşine rağmen E-15'i batırmayı başarmıştır.⁶¹¹ E-15'in batırılması harekâtında; HMS Triumph'un vasıtasına, daha önce Kumkale bölgesinde bulunan topların tahrip edilmesi harekâtını da yöneten Bnb. Eric Robinson komuta etmiştir. Bu saldırıda, Dardanos Tabyası'nın top ateşiyle batırılan HMS Majestic'e ait vasıtanın personeli de HMS Triumph'a ait vasıta tarafından kurtarılmıştır.⁶¹²

Müttefik Filo'nun 25 Nisan 1915 tarihinde gerçekleştirdiği harekâta Kabatepe'nin 5 mil batısında önceden belirlenen mevkide demirleyen Triumph; Queen, London ve Prince

⁶⁰⁶ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 167-168.

⁶⁰⁷ John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 44; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 166.

⁶⁰⁸ R. A. Burt, *British Battleships 1889-1904*, Naval Institute Press, Annapolis 1988, s. 275.

⁶⁰⁹ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 72; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 213.

⁶¹⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 178.

⁶¹¹ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 112-113; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 303.

⁶¹² Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 57; Stephen Snelling, *VCs Of ...*, s. 6-7; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 303-304.

of Wales'in yedeğinde 16 filikayla gelen 3'üncü Avustralya Tugayı'na bağlı 1.500 kişilik kuvveti verdiği işaretlerle yönlendirerek karaya çıkmasına rehberlik etmiştir.⁶¹³ Gece boyunca devam eden çıkarma sırasında ışıldaklarıyla sahili aydınlatarak yapılması muhtemel bir Türk taarruzunu önlemeye çalışan HMS Triumph, Eceabat önlerinde bulunan ve karaya çıkan kuvvetlere aşırı atış yapan Turgutreis Zırhlısı'nı ateş altına alarak bölgeden uzaklaştırmıştır.⁶¹⁴ Gelibolu Yarımadası'nda kara savaşlarının başlamasından sonra, Avustralya ve Yeni Zelanda birliklerine denizden topçu desteği sağlamak amacıyla Kabatepe açıklarında görevlendirilen HMS Triumph, U-21 Denizaltısı tarafından batırıldığı 25 Mayıs 1915 tarihine kadar bu görevi icra etmiştir.

3.2.3 HMS Triumph'un Batırılma Harekâtı

Çanakkale Cephesi'nin açılmasıyla birlikte, denizden herhangi bir tehdide maruz kalmadığı için serbestçe hareket eden Müttefik Donanması'nın atışlarının yıprattığı savunma hatlarını rahatlatmak amacıyla, denizaltılara ihtiyaç duyulduğu düşünülmüştür. Çanakkale'de denizaltı görevlendirilmesi için Amiral Souchon ve Enver Paşa tarafından Avusturya- Macaristan İmparatorluğu'na yapılan taleplerin, denizaltı yetersizliği nedeniyle kabul edilmemesi üzerine, aynı teklif Almanya'ya yapılmıştır.⁶¹⁵ Teklifi olumlu karşılayan Alman Donanması, 10 Mart tarihinde, parçalara ayrılabilen UB-8 Denizaltısı'nın 22 Mart tarihine kadar gönderilmeye hazır olacağını; 18 Mart'ta da U-21 Denizaltısı'nın Nisan ayı başında Akdeniz'e hareket edebileceğini Amiral Souchon'a bildirmiştir.⁶¹⁶

Hazırlıklarını tamamlayan U-21, 25 Nisan sabahı saat 05.30'da Kd. Yzb. Otto Hersing'in komutasında Almanya'nın Wilhelmshaven Limanı'ndan ileri harekete geçmiştir. Kimliğini belli etmemek amacıyla, bordasında tanıtma işareti olarak U-51⁶¹⁷ yazısıyla limanı terk eden denizaltı, Dover-Calais geçidindeki İngiliz karakol gemileri tarafından tespit edilme tehlikesi nedeniyle, İngiltere'nin kuzeyinden dolaşarak yoluna devam etmiştir. U-21, 2 Mayıs akşamı saat 19.00'da İspanya'nın kuzeybatısında bulunan Finisterre Burnu açıklarında, Madrid'deki Alman Deniz Ataşesi Alb. Hans von Krohn

⁶¹³ Eric Wheler Bush, *Gallipoli*, s. 98-99.

⁶¹⁴ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 61; Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 98.

⁶¹⁵ Murat Armutak, "Gizli Üs Onun Adıyla Anılıyordu...", *Çanakkale 1915 Dergisi*, Sayı: 12, 2012, s. 32; U-21'in Komutanı Yüzbaşı Otto Hersing anılarında; Müttefik Donanması tarafından Çanakkale'de yoğun şekilde ateş altına alınan Türk savunmasına yardım edebilmek amacıyla U-21'in görevlendirilmesi teklifinin kendisi tarafından yapıldığını belirtmiştir bkz. Otto Hersing, *Çanakkale Denizaltı ...*, s. 28-29.

⁶¹⁶ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 363.

⁶¹⁷ Otto Hersing, *Çanakkale Denizaltı ...*, s. IX; Victor Rudenno'nun yazdığı Gelibolu Denizden Saldırı isimli eserde borda numarası değişikliğinin Cattaro Limanı'nda yapıldığı belirtilmektedir bkz. Victor Rudenno, *Gelibolu Denizden ...*, s. 149.

tarafından ayarlanan Marzala isimli akaryakıt gemisiyle buluşmuş ve gemiyi takip ederek Corcubion Körfezi'nde variller içinde bulunan 12,5 ton motorin ve 1,9 ton yağ almıştır.

Yapılan testler sonucunda yanma noktası ve özgül ağırlığı farklı olan motorinin kullanılamayacağına anlaşılması üzerine, Kd. Yzb. Otto Hersing, seyre devam edip etmeme konusunda, ileride Çanakkale Savaşı'nın gidişatını da etkileyecek önemli bir karar vermek zorunda kalmıştır. 25 Nisan'dan itibaren 30,5 ton motorin harcayan U-21, kalan 26 ton yakıtıyla Cattaro Limanı'na gitmek üzere 3 Mayıs akşamı Corcubion'dan ayrılmıştır. Dalmış durumda fazla yakıt tükettiğinden, mevcut yakıtıyla Cattaro'ya ulaşabilmek için su üstünde seyretmesi gereken denizaltı, temkinli bir şekilde ilerleyerek ve hiç dalmak zorunda kalmadan 6 Mayıs sabahı saat 07.00'de Cebelitarık Boğazı'na girmiştir.⁶¹⁸

İngiliz karakol gemileri tarafından kapatılan Boğaz'ı, farkedilmediği için su üstünde geçen U-21, Boğaz'dan çıktıktan sonra saat 15.10'da iki İngiliz torpidobotunun top ateşine maruz kaldığından, dalarak bir saat süreyle su altında seyretmiştir. 9 Mayıs günü saat 06.10'da Tunus'un kuzeyinde bir İngiliz nakliye gemisi ve 11 Mayıs günü saat 07.10'da Passero Burnu açıklarında iki Fransız muhribi tarafından tespit edilmesi nedeniyle dalmak zorunda kalan denizaltı, 13 Mayıs günü saat 15.00'te, bir Avusturya torpidobotunun rehberliğinde Cattaro Limanı'na ulaşmıştır. Limana girdiğinde 1,5 ton⁶¹⁹ yakıtı sahip olan U-21, burada yakıt bütünlemesi yapmış ve bir hafta süreyle bakıma tabi tutulmuştur.

Eksiklerini gideren U-21, 20 Mayıs akşamı saat 18.30'da Cattaro'dan avara etmiş, Ege Denizi'ni yerleşim yeri olan adaların açıklarından geçerek 24 Mayıs sabahı, Gökçeada'nın kuzeyine ulaşmıştır.⁶²⁰ Yzb. Hersing'in Çanakkale Boğazı'na kuzeyden yaklaşmayı tercih etmesinin sebebi; hızı saatte 4 kts'ye ulaşan güneybatı yönlü Boğaz akıntısını arkasına alarak ilerlemek istemesidir. Aksi halde bu akıntıya karşı seyir yaparak akülerindeki enerjiyi bitirecek ve yeniden şarj için su üstüne çıkmak zorunda kalacaktı.⁶²¹

İtilaf Filosu'nun Semadirek-Dedeoğaç arasında oluşturduğu ileri gözetleme hattı nedeniyle, dalmış durumda seyreden U-21, saat 11.45'te Dedeoğaç'ın 5 mil güneyinde demirlemiş durumda bulunan Rus Donanması bağlısı Askold Kruvazörü'nü tespit etmiştir.

⁶¹⁸ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 367-368; Victor Rudenno, *Gelibolu Denizden ...*, s. 146-147; Eric Wheler Bush, *Gallipoli*, s. 189-190.

⁶¹⁹ Yüzbaşı Otto Hersing anılarında, kalan yakıt miktarının yarım ton, Victor Rudenno ise 1,8 ton olduğunu belirtmiştir bkz. Otto Hersing, *Çanakkale Denizaltı ...*, s. 38; ayrıca bkz. Victor Rudenno, *Gelibolu Denizden ...*, s. 149.

⁶²⁰ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 368-369.

⁶²¹ Otto Hersing, *Çanakkale Denizaltı ...*, s. 40-41.

Saldırıya, Gelibolu Yarımadası'na yakın olan İngiliz ve Fransız zırhlılarından başlamasının daha uygun olacağı düşünen Kd. Yzb. Hersing, diğer gemileri uyaracak bir torpido hücumundan vazgeçmiştir. Güneyli rotada seyrine devam eden Yzb. Hersing, beklentisinin aksine Müttefik Filo'nun büyük kısmının Kabatepe önlerinde değil, Gökçeada'da olduğunu tespit etmiş ancak, saldırısını Gelibolu Yarımadası'na yakın bir noktada yapma düşüncesini sürdürmüştür.⁶²²

U-21, saat 18.55'te Gökçeada'nın kuzeydoğusunda satıha çıkarak akülerini doldurmaya başlamış, saat 22.50'de bir muhribin, bulunduğu noktaya yönelmesi üzerine bataryaları neredeyse dolu halde, dalışa geçmiştir. Hızla 20 metre derinliğe inen denizaltı, ağır yolla 150 rotasına ilerlemeye başlamıştır.⁶²³ U-21, 25 Mayıs saat 04.45'te çok sayıda nakliye gemisi ve küçük teknelerle çevrelenmiş olan savaş gemilerinin demirlediği Aydıncık Limanı'nın doğusunda 10 metre derinliğe çıkmıştır. Saat 05.00'te Kabatepe önlerinde Suffren ve onun iskele tarafında Triumph zırhlılarını tespit eden U-21, sakin denizde ve atış menzilinin dışından geçen Suffren'e saldırmamaya karar vermiştir. Denizaltı saat 05.25'te 170 rotasına dönerek ilerlemeye devam etmiş ve saat 06.30'da 2 mil açığından geçen iki İngiliz muhribine⁶²⁴ farkedilmeden 140 rotasına dönüş yapmış ve Seddülbahir önlerinde küçük teknelerce çevrelenmiş olan Agamemnon, Majestic ve Triumph sınıfından üç zırhlının bulunduğu tespit etmiştir.⁶²⁵

Saat 06.50'de, persikobunu fark eden bir hastane gemisinin yüksek hızla U-21'in üzerine gelmesi üzerine, acilen 20 metreye inmiştir. Bu sırada hastane gemisi tarafından uyarıldığından, alarm durumuna geçen diğer gemiler, U-21'i aramaya başlamıştır. HMS Agamemnon'un etrafı torpido ağları ve teknelerle çevrili olduğundan, daha korumasız durumda olan Swiftsure Zırhlısı'na hücum etmek üzere manevra saat 07.25'te 12,5 metreye çıkan ve periskobunu oldukça temkinli kullanan U-21, yaklaşık 700 metre mesafeden tespit edilmiştir. Demirli olan HMS Swiftsure'un yaptığı manevrayla

⁶²² Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 369; Victor Rudenno, *Gelibolu Denizden ...*, s. 150.

⁶²³ U-21 Denizaltısı'nın 24 Mayıs 1915 tarihli Harp Ceridesi için bkz. *Kriegstagebuch U-21*, Bundesarchiv/Militärarchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/590, s. 16.

⁶²⁴ U-21'in Harp Ceridesi'nde Yüzbaşı Hersing'in Arun Sınıfı olarak nitelendirdiği bu iki muhribin, HMS Arun'un da dahil olduğu River Sınıfı'na mensup olan HMS Chelmer ve HMS Colne olduğu anlaşılmaktadır bkz. Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 3, s. 26 ; ayrıca bkz. Roger Chesneau, Eugene M Kolesnik (ed.) , *Conway's All ...*, s. 99-100.

⁶²⁵ Seddülbahir önlerinde bulunan gemiler HMS Agamemnon, HMS Majestic ve HMS Swiftsure idi bkz. Victor Rudenno, *Gelibolu Denizden ...*, s. 150; HMS Agamemnon Lord Nelson Sınıfı, HMS Triumph ise Swiftsure Sınıfı zırhlılardır.

pruvasını⁶²⁶ denizaltıya çevirerek, baş topuyla denizaltının periskobunu ateş altına alması üzerine, U-21 süratle 20 metreye inmiştir. Harpy Muhribi'nin⁶²⁷ sıklıkla üzerinde dolaşması nedeniyle hücumdan vazgeçen denizaltı, beş dakika sonra 25 metre derinliğe inerek Kabatepe önlerine gitmek üzere 340 rotasına yönelmiştir.⁶²⁸

Dalmış durumda, yaklaşık üç saat süreyle kuzeyli rotada ilerleyen ve Kabatepe önlerine varan U-21, saat 10.00'da periskop derinliğine⁶²⁹ çıktığında HMS Triumph ve HMS Vengeance'ı⁶³⁰ tespit etmiştir. Denizaltı, saat 10.05'te yaklaşık 1.000 metre mesafeden kış torpidosunu ateşlemiş, ancak torpido izini fark eden HMS Vengeance, tam yol hıza çıkarak sancak taraftan yaptığı dönüşle torpidonun hedefi olmaktan kurtulmuştur.⁶³¹ Vengeance Zırhlısı'nın torpido hücumuna uğradığını haber vermesi üzerine bölgedeki nakliye gemileri ve Manica Balon Gemisi, denizaltıya hedef olmamak için Gökçeada'ya hareket etmiştir. Kabatepe açıklarında, seyir halinde olan HMS Triumph, Bullivant torpido koruma ağları⁶³² gerilmiş şekilde, Anzak birliklerine destek için kara bombardımanı yapmış, Chelmer Muhribi de onun yaklaşık 1.200 metre açığında ve 15 kts hızla karakol yapmaya devam etmiştir.⁶³³

U-21, saat 12.20'de 5-6 kts hızla seyir halinde olan HMS Triumph'a hücum geliştirmek için manevra yaptığında HMS Chelmer, 15 metre derinlikte olan denizaltının üzerinden geçmiştir. Kara bombardımanına ara verdiğinde, 10 metre derinliğe çıkan U-21'in periskobunu farkedene HMS Triumph, ateş etmiş ancak denizaltıya herhangi bir isabet sağlayamamıştır. Saat 12.23'te pruvasını, kuzeye dönerek Alb. Maurice Swynfen

⁶²⁶ Pruva : Bir geminin başından itibaren gemiden uzaklaşan yöndür.

⁶²⁷ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 3, s. 26.

⁶²⁸ U-21 Denizaltısı'nın 25 Mayıs 1915 tarihli Harp Ceridesi için bkz. *Kriegstagebuch U-21*, Bundesarchiv/Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/590, s. 16-17.

⁶²⁹ Periskop derinliği (umku) : Denizaltıların su altında iken periskop kullanmak için su yüzeyine yaklaştıkları derinliğe denir.

⁶³⁰ U-21'in seyir jurnalinde; bu zırhlının Queen Sınıfı bir zırhlı olduğu belirtilmiştir. HMS Queen, London Sınıfı bir zırhlı olup, HMS Vengeance'ın mensup olduğu Canopus Sınıfı zırhlılara oldukça benzemektedir. Zor şartlarda ve kısa süreli yapılan gözlem sonucunda, kimlik teşhisinde bu gibi yanlışlıkların yapılmasının normal olduğu değerlendirilmektedir.

⁶³¹ U-21Denizaltısı'nın 25 Mayıs 1915 tarihli seyir journali için bkz. *Logbuch U-21*, Bundesarchiv/Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/583, s. 26; HMS Vengeance'ın seyir journali için bkz. < http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-01-HMS_Vengeance.htm> (28.04.2015).

⁶³² Çelik tel halkalardan oluşturulan torpido ağı, İngiliz Bullivant Şirketi tarafından geliştirildiği için bu isimle anılmıştır bkz. Erich R. Prigge, *Liman von Sanders'in Emir Subayı Binbaşı Erich R. Prigge'nin Çanakkale Savaşı Günlüğü*, (çev. ve yay. haz. Bülent Erdemoğlu), Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s. 105.

⁶³³ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 3, s. 27; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 176; Otto Hering, *Çanakkale Denizaltı ...*, s. 42; Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 134.

Fitzmaurice⁶³⁴ komutasındaki HMS Triumph'a yönelten U-21, 300 metre mesafeden baş torpidosunu ateşlemiştir. Makas takılmış olan torpido, koruma ağını delerek, zırhlının sancak baş omuzluğuna isabet etmiş ve büyük bir patlamaya sebep olmuştur. Atış sırasında ortaya çıkan kabarcıklar ve deniz içindeki çok iyi olan görüş mesafesinin açık gri renkteki denizaltıyı gizleyememesi nedeniyle, Chelmer Muhribi tarafından yeri saptanan U-21, attığı torpidonun hedefini bulmasını göremeden, önce yirmi, ardından yirmi beş metre derinliğe inmek zorunda kalmıştır.⁶³⁵

Su altında duyduğu patlama seslerinden, torpidosunun HMS Triumph'a isabet etmiş olduğunu anlayan Yüzbaşı Hersing, periskobunu su üstüne çıkaramadığından, zırhlıya ne ölçüde zarar verdiğini tespit edemediği bölgeden uzaklaşmaya başlamıştır. Torpidonun çarpmasıyla karinası delinen ve sancak tarafa meyil kazanan HMS Triumph, on dakika içinde tumba olmuş, yaklaşık yarım saat bu şekilde su üstünde kaldıktan sonra başa trimli olarak sulara gömülmüştür.⁶³⁶ Chelmer Muhribi tarafından icra edilen kurtarma çalışmaları sırasında, deniz ve hava şartlarının uygun oluşunun yanı sıra, sahildeki Türk Bataryaları'nın ateş keserek faaliyetlere engel olmayışı can kaybının fazla olmasını engellemiştir. Batan zırhlıda; üçü subay olmak üzere yalnızca yetmiş üç personel hayatını kaybetmiştir.⁶³⁷

Bir süre kendisini takip eden ve üç kez üzerinden geçen Grampus ve Wolverine muhriplerinin takibinden 330 rotasına ilerleyerek kurtulan U-21,⁶³⁸ saat 15.20'de etrafi gözetlemek amacıyla on metre derinliğe çıktığında Seddülbahir önlerinde ve Kabatepe açıklarında HMS Triumph'un kazazedelerini kurtarmakla görevli küçük tekneler dışında hiçbir geminin bulunmadığını tespit etmiştir. Sudaki görüş mesafesinin iyi olması nedeniyle fark edilmemek için, genellikle 25 metre derinlikte seyreden denizaltı, zaman

⁶³⁴ Albay Fitzmaurice, HMS Triumph'un batmasından sonra Amiral Wester Wemyss'in Kurmay Başkanı olarak görev yapmıştır bkz. Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 140.

⁶³⁵ *Kriegstagebuch U-21*, Bundesarchiv/Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/590, s. 18; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 370-371.

⁶³⁶ Patrick Garipey, *Gardens of Hell: Battles of the Gallipoli Campaign*, Potomac Books, Washington 2014, s. 164; 82 metre derinlikte olan HMS Triumph'un enkazının günümüzdeki durumu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Mithat Atabay; Okan Taktak; Savaş Karakaş; Selçuk Kolay, *Derinlerden Yansımalar ...*, s. 142-151.

⁶³⁷ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 3, s. 28; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 372; Henry Morgenthau; Aubrey Helbert, *Devler Ülkesinde ...*, s. 74; Tuncay Yılmaz, *Alçütepe'den Anafartalar'a Kara Muharebeleri*, Beşinci Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007, s. 110.

⁶³⁸ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 177.

zaman çevre kontrolü için periskop derinliği olan on metreye çıkararak bölgeden uzaklaşmıştır.⁶³⁹

3.2.4 Harekâtın Sonuçları

Kıdemli Yüzbaşı Otto Hersing komutasındaki U-21 Denizaltısı'nın, Cebelitarık Boğazı'ndan geçtikten sonra Cattaro'ya geliş yolunda İngiliz ve Fransız gemilerince defalarca görülmesiyle tedirgin olan Çanakkale'deki İtilâf Donanması gemileri, birçok kez yunus ya da deniz üstündeki tahta parçalarını denizaltı periskobu sanarak yanlış alarm vermiş ve bir takım önlemler almak zorunda kalmıştı. 17 Mayıs'ta Seddülbahir ve Kabatepe önlerinde bulunan zırhlıların sayısı yarıya indirilmişti. Kabatepe açıklarında denizaltı gözetlemesi yapılıyor, denizaltı hücumlarına karşı torpido koruma ağları gerili olan zırhlılar, muhripler tarafından korunuyordu.⁶⁴⁰

Fransız zırhlısı Suffren personelinin hayalet adını verdikleri U-21 Denizaltısı'nın,⁶⁴¹ alınan tüm önlemlere rağmen, Triumph Zırhlısı'nı 25 Mayıs 1915 günü öğle saatlerinde Kabatepe önlerinde batırması, Çanakkale Harekâtı'nın seyrini askeri, lojistik ve psikolojik açıdan etkileyen önemli olaylardan biri olmuştur. HMS Triumph'un batırıldığı harekât sonrasında Amiral de Robeck, Tekke Koyu açıklarında mevki alarak ateş desteği sağlayacak olan HMS Majestic ve onu koruyacak muhripler dışındaki tüm gemilerin, güvenli olan Limni ve Gökçeada'ya çekilmelerini emretmiştir.⁶⁴² Zırhlıların bölgeden uzaklaşmasıyla deniz topçu desteğinden mahrum kalan İtilâf Kuvvetleri, cepheye top mermisi taşıyan nakliye gemilerinin de güvenli limanlara çekilmesiyle cephe sıkıntısı yaşamaya başlamışlardır.⁶⁴³

Bu saldırı ile Çanakkale'de denizaltı tehlikesi; Türk Donanması için olduğu kadar, İtilâf Donanması için de gerçeğe dönüşmüş, gizli bir silah olan denizaltı tarafından batırılma korkusu, harekâtı desteklemekte olan tüm gemiler tarafından açıkça

⁶³⁹ *Kriegstagebuch U-21*, Bundesarchiv/Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/590, s. 18; *Logbuch U-21*, Bundesarchiv/ Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/583, s. 26.

⁶⁴⁰ Nigel Steel; Peter Hart, *Defeat at ...*, s. 184.

⁶⁴¹ Emile Vedel, *Çanakkale'de Fransız Donanması*, (çev. Ahmed Lütfullah, yay. haz. İlhan Güllü; Qiyas Şükürov), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 125.

⁶⁴² Gelibolu Yarımadası'na yakın olarak sadece HMS Majestic ve onu koruyacak muhripler kalacak ve Tekke Koyu açıklarında sahile oldukça yakın bir şekilde mevki alarak, karadaki birliklerle iletişimi sağlayacak ve ihtiyaç halinde ateş desteği verecekti bkz. Çetinkaya Apatay, "Çanakkale Muharebelerinde Denizaltı Harekâtı", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın*, Sayı: 37, 1988, s. 57; Aspinall Oglander, *Büyük Harbin ...*, c. 2, s. 49; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 177; Henry Nevinson, *The Dardanelles ...*, s. 165; Muhammet Erat, "Çanakkale Savaşlarında...", s. 2045.

⁶⁴³ Kevin Fewster, *Gallipoli Correspondent: The Frontline Diary of C.E.W. Bean*, George Allen & Unwin Australia Pty Ltd, Sydney 1983, s. 119.

hissedilmiştir. 25 Mayıs'tan sonra Çanakkale'de ve Ege Denizi'nde görevli karakol botları ve muhripler, her an torpido hücumuna uğrayacaklarını düşündüklerinden, önlem amacıyla torpidodan kaçınma manevraları yaparak devriye dolaşmış,⁶⁴⁴ 26 Mayıs'ta Fransız Dupleix Zırhlı Kruvazörü, denizaltıların muhtemel ikmal noktalarından biri olarak değerlendirdiği Bodrum'u biraz da misilleme amacıyla bombardıman etmiştir.⁶⁴⁵

Önlem olarak, Queen Elizabeth Zırhlısı'ndan sonra büyük zırhlıların da bölgeden ayrılarak Gelibolu Yarımadası kıyılarını boş bırakmaları, cephedeki Türk askeri arasında büyük sevince sebep olurken, İtilâf askerlerinin morali üzerinde olumsuz etki yapmıştır.⁶⁴⁶ Cephedeki askerler, Triumph Zırhlısı'nın batışına şahitlik etmişlerdi ve şimdi de Çanakkale Boğazı'nı geçemediği için kendilerini Gelibolu'ya sürükleyen donanma tarafından yalnız bırakılıyorlardı.

Triumph Zırhlısı'nın batışı 26 Mayıs 1915 tarihinde yayınlanan resmi tebliğde "Bugün öğleden sonra saat yarımında İngilizlerin Triumph Zırhlısı, Saros Körfezi'ndeki Arıburnu önünde atılan bir torpil neticesinde gark olmuştur" şeklinde yer almıştır.⁶⁴⁷ Ayrıca dönemin gazetelerinde, Muavenet-i Milliye'nin Goliath Zırhlısı'nı batırmasından 12 gün sonra gerçekleşen bu olayla ilgili çok sayıda haber yer almıştır. İkdâm ve Tasvir-i Efkâr gazetelerinin "Bir Daha Batırdık" başlığıyla verdiği haberlerde, Triumph Zırhlısı'nın bölgedeki faaliyetleri, harekâtın oluş şekli, geminin tarihçesi ve teknik özellikleri hakkında detaylı bilgiler okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca İkdâm Gazetesi bu harekâtı takip eden günlerde, Çanakkale'de bir Alman denizaltısının görülmesinin etkisi ve HMS Triumph'un batırılmasıyla ilgili Avrupa basınında yer alan haberlere geniş yer ayırmıştır.⁶⁴⁸

HMS Triumph'un batırılmasının sonuçları tam olarak gözlenemeden, iki gün içinde HMS Majestic de U-21 Denizaltısı tarafından batırılmıştır. Bu nedenle HMS Majestic'in batırılmasının harekâtı etkileyen sonuçları, HMS Triumph'un batırılmasının sonuçlarını da kapsayacak şekilde ileriki bölümde incelenmiştir.

⁶⁴⁴ Bkz. Emile Vedel, *Çanakkale'de Fransız ...*, s. 127.

⁶⁴⁵ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 83-84.

⁶⁴⁶ Bkz. Martin Gilbert (ed.), *The Straits Of War: Gallipoli Remembered*, Sutton Publishing Ltd, Cornwall 2000, s. 78; bkz. Cecil Malthus, *Anzac: A Retrospect*, Whitcombe & Tombs Ltd, Auckland 1965, s.80; bkz. Michael Hickey, *Gallipoli*, John Murray Publishing Ltd, London 1995, s. 185; bkz. Philip J Haythornthwaite, *Gallipoli 1915 ...*, s. 64; bkz. Aspinall Oglender, *Büyük Harbin ...*, c. 2, s. 49; ayrıca bkz. Henry Morgenthau; Aubrey Helbert, *Devler Ülkesinde ...*, s. 74.

⁶⁴⁷ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Belgelerinde ...*, c. 1, s. 127; ayrıca bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde ...*, s. 362.

⁶⁴⁸ Detaylı bilgi ve konuyla ilgili haberler için bkz. Mithat Atabay, *Tasvir-i Efkâr ...*, s. 243-245; Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi'nde ...*, s. 362-379.

3.3. HMS Majestic'in Batırılması

3.3.1 HMS Majestic

HMS Majestic, Royal Sovereign Sınıfı gemilerin gelişmiş şekli olan Majestic Sınıfı gemilerin ilki olarak inşa edilmiş ve İngiliz Donanması'nda göreve başladığı 1895 yılında döneminin en büyük Ön-Dretnotu olmuştur.⁶⁴⁹ Vickers, Sons & Company tarafından üretilen 30,5 cm çapındaki Mk 8 model toplar, İngiliz Donanması'nda ilk kez HMS Majestic'te kullanılmıştır.⁶⁵⁰

3.3.1.1 Teknik Özellikleri ve Çanakkale Savaşı'na Kadar Olan Faaliyetleri

HMS Majestic'in Teknik Özellikleri:⁶⁵¹

Tipi	: Majestic Sınıfı Savaş Gemisi (Ön-Dretnot)
Yapımcı	: Portsmouth Dockyard
İnşa Başlangıç Tarihi	: Şubat 1894
Denize İniş Tarihi	: 31 Ocak 1895
Hizmete Giriş Tarihi	: Aralık 1895
Deplasman	: Boş 14.560 ton, Tam yükte 15.730 ton
Boy / En / Draft	: 128,32 metre / 22,86 metre / 8,23 metre
Personel Kadrosu	: 672
Tekne	: Zırhlı çelik sac
Ana Makine	: 12.000 hp gücünde 2 adet dikey buhar makinesi (Üç silindirli ve üçlü genişmeli) 8 adet kazan 2 adet pervane şaftı
Yakıt	: Kömür
Azami Hızı	: 17 kts
Silah	: 4 adet 30,5 cm çapında top 12 adet 15 cm çapında top 16 adet 7,62 cm çapında (12 pdr) seri ateşli top

⁶⁴⁹ Roger Chesneau, Eugene M Kolesnik (ed.) , *Conway's All ...* , s. 34; Majestic Sınıfı diğer savaş gemileri: HMS Caesar, HMS Hannibal, HMS Illustrious, HMS Jupiter, HMS Magnificent, HMS Mars, HMS Prince George ve HMS Victorious'dur.

⁶⁵⁰ Robert Gardener (ed.) , *Steam, Steel and Shellfire: The Steam Warship 1815-1905 (Conway's History of the Ship)* , Conway Maritime Press Ltd, London 1992, s. 117, 164, 169.

⁶⁵¹ Mithat Atabay; Okan Taktak; Savaş Karakaş; Selçuk Kolay, *Derinlerden Yansımalar...* , s. 152; Roger Chesneau, Eugene M Kolesnik (ed.) , *Conway's All ...* , s. 34; HMS Majestic'in fotoğrafı için bkz. EK-10.

12 adet 4,7 cm çapında (3 pdr) seri ateşli top
5 adet 45 cm çapında torpido kovani⁶⁵²

HMS Majestic, hizmete girdiği 1895 yılından 1903 yılına kadar Kanal Filosu'nda görev yapmış, bu tarihten 1906 yılının Ekim ayına kadar Atlantik Filosu emrinde bulunmuştur. 1 Ekim 1906'da Nore'de ihtiyat gemisi olarak tutulan HMS Majestic, 26 Şubat 1907'de Devonport'da İngiltere karasularının savunmasında görevlendirilmiştir. Haziran 1908'de atış kontrol sistemi ve telsiz cihazı tadilatı için Chatham Tersanesi'ne giren gemi, 1909 yılının Mart ayında onarımdan çıkarak 3'ünü Filo emrine alınmıştır. 14 Temmuz 1912 tarihinde eğitim seyri sırasında, yoğun sis nedeniyle aynı sınıftan HMS Victorious ile çatışarak hafif hasar almıştır. HMS Majestic; Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Kanal Filosu'na katılarak, ticari ve yardımcı sınıf gemilere refakat görevlerinde bulunmuştur. Alman kıyı topçusunun bombardıman edildiği Nieuwpoort Harekâtı'na da katılan gemi, 1915 yılının Ocak ayında Portland'da konuşlandırılmış, sonrasında Şubat ayında Çanakkale'de bulunan Müttefik Filo emrinde görevlendirilmiştir.⁶⁵³

3.3.1.2 Çanakkale Harekâtı'ndaki Faaliyetleri

HMS Majestic, Çanakkale Harekâtı'ndaki ilk faaliyetini 26 Şubat 1915 tarihinde gerçekleştirmiştir. 26 Şubat günü saat 08.06'da mayın tarama gemileriyle birlikte Boğaz'a giren HMS Majestic ile HMS Albion, Rumeli ve Anadolu yakasındaki tabyaları ateş altına alırken, mayın tarama gemileri Karanlık Limanı taramışlardır. Aynı gün, karaya tahrip timlerinin çıkarak icra ettiği harekâtı da yaptığı atışlarla destekleyen HMS Majestic, saat 18.30'da havanın kararmasıyla birlikte mayın tarama gemilerine refakat etme görevini, torpidobotlara bırakarak geri çekilmiştir.⁶⁵⁴ 1 Mart sabahı mayın tarama gemileriyle birlikte Boğaz'a giren HMS Majestic; Albion, Triumph ve Ocean zırhlıları ile birlikte Kumkale ve Seddülbahir'in gerisinde kalan obüsleri bombardıman etmeye başlamışlardır. Karanlık Liman'a yaklaştığında bir Türk uçağının saldırısına uğrayan Majestic Zırlısı, sonrasında Dardanos Tabyası'nın şiddetli ateşine maruz kalmış, ancak gemide önemli bir hasar meydana gelmemiştir.⁶⁵⁵

⁶⁵² Bu torpido kovanelerinden bir adedi, Majestic Zırlısı'nın güvertesinde bulunmaktaydı.

⁶⁵³ Randal Gray (ed.), *Conway's All ...*, s. 7.

⁶⁵⁴ Fevzi Kurtoğlu, *Çanakkale ve ...*, s. 85-88.

⁶⁵⁵ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 167; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 165.

Müttefik Filo'nun 4 Mart sabahı saat 11.30'da Seddülbahir ve Kumkale'ye yönelik olarak yaptığı çıkarma harekâtına, Ocean ve Lord Nelson zırhlıları ile birlikte katılan HMS Majestic; Seddülbahir'i iki buçuk saat süreyle bombardıman etmiş, ayrıca 15.00'te birlikler geri çekilirken verdiği desteği tekrarlamıştır.⁶⁵⁶ 6 Mart 1915 tarihinde Queen Elizabeth'in Kabatepe açıklarından aşırı atışlarla yaptığı harekâta tarassut görevi icra eden Albion Zırhlısı'nı koruma görevi icra etmiştir.⁶⁵⁷ Aynı gece Kepez'e kadar olan bölgeyi taramak amacıyla Boğaz'a giren ancak Muin-i Zafer, Mesudiye, Soğanlıdere, Havuzlar ve Kepez'de bulunan bataryaların şiddetli ateşi altında herhangi bir mayını imha edemeyen mayın tarama gemilerine, Amethyst ve Ocean zırhlıları ile refakat görevi icra etmiştir.⁶⁵⁸

HMS Majestic; 18 Mart 1915 tarihinde yapılan büyük saldırıda Ocean, Albion, Canopus, Cornwallis, Irresistible, Swiftsure ve Vengeance ile birlikte İkinci Filotilla'da yer almıştır.⁶⁵⁹ Saldırı başladıktan yaklaşık dört saat sonra Triumph Zırhlısı'nın yerini alarak ateşini Dardanos Tabyası ve Akyarlar Bataryaları'nda toplayan HMS Majestic günün sonunda ikisi baş kasara ve ikisi alt güvertede olmak üzere toplam dört yara alarak saat 22.00'de Bozcaada'ya ulaşmıştır.⁶⁶⁰ Majestic Zırhlısı'nın iki adet torpido kovanı ile donatılan bir vasıtası, Dardanos önlerinde karaya oturan İngiliz E-15 Denizaltısı'nın batırılması için 18 Nisan gecesi düzenlenen harekâta görev almıştır. Yzb. Claud Godwin komutasındaki tahrip timi, HMS Triumph'un vasıtasındaki personel ile birlikte E-15'e yaklaşmıştır. Majestic Zırhlısı'na ait vasıta tarafından atılan iki torpidodan birinin isabet etmesi sonucunda, denizaltı batmıştır.⁶⁶¹ Bu sırada Dardanos Tabyası'nın attığı bir top mermisinin patlaması sonucu HMS Majestic'in vasıtası batmış, personel HMS Triumph'a ait vasıta yardımıyla kurtulmayı başarmıştır.⁶⁶²

25 Nisan 1915 tarihinde Bacchante, Triumph, Queen, London ve Prince of Wales zırhlıları ile Kabatepe açıklarında mevki alan HMS Majestic, gece boyunca yaptığı atışlarla çıkarma harekâtını destekleyerek sahile 20 bin kişilik bir kuvvetin çıkmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca diğer gemilerle birlikte ışıldak yardımıyla sahili aydınlatarak, yapılması

⁶⁵⁶ William Dilworth Puleston, *The Dardanelles ...*, s. 37; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 167; Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 27.

⁶⁵⁷ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 167; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 186-188; Fevzi Kurtuluş, *Çanakkale ve ...*, s.103-104.

⁶⁵⁸ Şakir Tunççapa, *Çanakkale Harbi ...*, s. 9; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 191; ; Fevzi Kurtuluş, *Çanakkale ve ...*, s. 106.

⁶⁵⁹ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, c. 2, s. 71-72; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 213.

⁶⁶⁰ R. A. Burt, *British Battleships ...*, s. 130-131.

⁶⁶¹ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 112-113; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 303.

⁶⁶² Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 57; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 2, s. 303-304

muhtemel bir Türk taarruzunu engellemeye çalışmıştır.⁶⁶³ Müttefik kuvvetlerinin Alçıtepe'yi ele geçirmek amacıyla 6 Mayıs 1915 tarihinde başlattığı İkinci Kirte Savaşı'nda, Ertuğrul Koyu açıklarında mevki alarak yaptığı atışlarla kıyıdaki birliklerin sağ tarafını koruma altına alan HMS Majestic,⁶⁶⁴ U-21 Denizaltısı tarafından batırıldığı 27 Mayıs 1915 tarihinde kadar, Seddülbahir bölgesinde bulunarak kıyıdaki birliklere denizden topçu desteği sağlamıştır.

3.3.2 HMS Majestic'in Batırılma Harekâtı

HMS Triumph'un batırıldığı harekât sonrasında Yüzbaşı Hersing, Müttefik Donanması'nın karakol gemilerine yakalanmadan, akülerini şarj edebilmek ve Askold Zirhlisi'nin yerini bulabilmek için Semadirek Adası'nın kuzeyinden dolaşmanın uygun olacağını düşünmüştür. Bu amaçla, saat 18.00'de 270 rotasına dönüş yapan denizaltı, saat 22.25'te akülerini şarj etmek amacıyla su üstüne çıktığında Müttefik Donanması'nın büyük kısmının Gökçeada'nın Aydıncık Koyu'nda bulunduğunu tespit etmiştir. U-21, yaklaşık üç saat 7 kts süratle bu rota üzerinde ilerleyerek akülerini şarj etmiş, bu sürede Askold Zirhlisi'ne rastlamamıştır.⁶⁶⁵

26 Mayıs saat 01.35'te güneybatı ve kuzeydoğuda bulunan gemilerden aydınlatma fişeği atılması üzerine, süratle dalışa geçmiş ve su altında saat 09.20'ye kadar, 300 rotasına 2,4 kts süratle ilerlemiştir. Saat 09.20'de satıha çıkan U-21, 050 rotasına 7 kts hızla ilerlerken akülerini şarj etmiştir. Saat 11.25'te sancak ana makine egzoz çıkışında meydana gelen yüksek hararet arızası nedeniyle, bu makine devre dışı bırakılarak onarıma başlanmış, bu sürede iskele makine kullanılarak 3,5 kts hızla ilerlenirken akülerin doldurulmasına devam edilmiştir. Saat 12.20'de onarımın tamamlanarak, sancak makinenin faal hale getirilmesi üzerine 090 rotasına dönerek süratini 7 kts'ye ayarlayan U-21, saat 14.20'de dalışa geçmiştir.

Saat 16.20'ye kadar su altında 3,5 kts ile 120 rotasına ilerledikte sonra satıha çıkan denizaltı, saat 17.00'de süratini 5 kts'ye çıkarmıştır. U-21, 17.50 ile 18.40 saatleri arasında stoppta beklerken Gökçeada ile Gelibolu Yarımadası arasında hiçbir geminin bulunmadığını tespit etmiştir. Bu sırada bir telsiz bağlantısı kurmayı da denemiş, ancak başarılı

⁶⁶³ *Diary of ...*, s. 16; Edward Erickson, *Gelibolu Osmanlı ...*, s. 86; Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 98.

⁶⁶⁴ John Murray, *Dardanelles A Midshipman's ...*, s. 104.

⁶⁶⁵ *Kriegstagebuch U-21*, Bundesarchiv/Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/590, s. 18; *Logbuch U-21*, Bundesarchiv/ Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/583, s. 26; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 372-373; Victor Rudenko, *Gelibolu Denizden ...*, s. 153.

olamamıştır. Saat 18.40'ta güney yönünde yaklaşık 5,5 mil mesafeden iki bacalı ve iki direkli bir zırhlının geçtiğini farkedenden denizaltı, süratle dalışa geçerek saldırı konumunu almış, ancak zırhlının batıya doğru ilerlemesi üzerine hücumdan vazgeçmiştir.⁶⁶⁶

Saat 20.00'de satıha çıkan U-21, saat 21.45'e kadar akülerini şarj ettikten sonra yeniden dalışa geçerek 20 metreye inmiş ve 160 rotasına ilerlemeye başlamıştır. Gece boyunca güneye ilerleyerek gün ağarırken Seddülbahir önlerinde olmak isteyen Yüzbaşı Hersing, bölgedeki güneybatı yönlü akıntıyı da hesap ederek rotasını ve süratini ayarlamaya çalışmıştır. Bu amaçla mevhisini tespit edebilmek için belirli aralıklarla 10 metre derinliğe çıkarak periskobunu kullanmıştır. Gece boyunca havanın kapalı olması ve ayın batmış olması U-21'in işini kolaylaştırmıştır. Rüzgârın kuzeyden 4-6 kts hızla estiği ve denizin hafif çırpıntılı olduğu 27 Mayıs saat 04.20'de on metre derinliğe çıkan U-21, Tekke Koyu güneyinde, çok sayıda demirli nakliye, yardımcı sınıf ve hastane gemisi arasında, devriye gezen altı adet muhribin koruduğu HMS Majestic'i fark etmiştir.⁶⁶⁷ Triumph Zırhlısı'nın batırılması sonrasında Amiral de Robeck, HMS Majestic dışındaki tüm zırhlılara, Limni ve Gökçeada'ya çekilme emrini vermişti. Bu sırada HMS Majestic demirli durumda, torpido ağları gerili olarak 30,5 cm çapındaki toplarıyla sahildeki birliklere denizden ateş desteği sağlamaktaydı.⁶⁶⁸

Yüzbaşı Hersing, denizin çırpıntılı olması nedeniyle periskobunu daha rahat kullanabileceğini düşünse de, çevresi sarılı olan zırhlıya bu şartlarda atış yapamayacağını değerlendirdiğinden, rotasını önce batıya sonra doğuya doğru değiştirerek uygun bir yaklaşma açısı bulmaya çalışmıştır. Yüzbaşı Hersing'in arı kovani⁶⁶⁹ olarak nitelediği bölgede manevra yaparken, aradığı fırsatı saat 06.38'de yakalayan U-21, 600-700 metre mesafede gördüğü HMS Majestic'e baş torpidosu ile kesişme açısı 120 derece olacak şekilde hücum geliştirmiştir. Zırhlının etrafında demirli olan nakliye gemileri arasındaki yaklaşık 70 metrelik mesafeden hiçbir gemiye çarpmadan geçen torpido, U-21'in periskobuna doğru ateş açan HMS Majestic'in iskele vasatında bulunan kazan dairesine isabet etmiştir.⁶⁷⁰

⁶⁶⁶ *Logbuch U-21*, Bundesarchiv/Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/583, s. 27; *Kriegstagebuch U-21*, Bundesarchiv/Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/590, s. 19.

⁶⁶⁷ *Kriegstagebuch U-21*, Bundesarchiv/Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/590, s. 19; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 373.

⁶⁶⁸ Patrick Garipey, *Gardens of Hell ...*, s. 166; Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 3, s. 28.

⁶⁶⁹ Otto Hersing, *Çanakkale Denizaltı ...*, s. 48.

⁶⁷⁰ *Kriegstagebuch U-21*, Bundesarchiv/Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/590, s. 19; Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 373.

Çarpmanın etkisiyle oluşan patlama sonucunda karinası delinen zırhlı, hızla iskeleye meyil kazanmaya başlamış ve yaklaşık yedi dakika içerisinde tumba olmuştur. Baş tarafının yaklaşık 16 metre derinlikte bulunması nedeniyle, tamamıyla batmayan geminin yeşil renge boyalı karinası, karaya vuran bir balina gibi savaşın sonuna kadar su üstünde kalmıştır.⁶⁷¹ 25 Mayıs'ta sancağını HMS Swiftsure'dan HMS Majestic'e taşıyan Amiral William Nicholson ve Gemi Komutanı Alb. Henry Fitzroy George Talbot'un da aralarında bulunduğu çok sayıda personel, çevrede bulunan gemiler tarafından kurtarılmıştır. Geminin etrafında bulunan koruma ağları, torpido hücumuna karşı etkisiz kaldığı gibi, personelin tahliyesini de güçleştirdiğinden, kırk üç personel hayatını kaybetmiştir.⁶⁷²

HMS Majestic'in batırıldığını gören Yüzbaşı Hersing, hızla bölgeden uzaklaşmak üzere güneydoğu yönlü akıntıdan faydalanacak şekilde manevra yapmıştır. Majestic Zırhlısı'nı koruyan muhripler ve çevredeki balıkçı tekneleri tarafından takip edilen U-21, bir süre sonra bu takipten kurtulmuştur. Daha sonra kuzeye doğru ilerleyen denizaltı, 29 Mayıs'ta Limni Adası'nın Mondros Limanı çok iyi korunduğundan, demirli zırhlılara saldırmak için Gökçeada'nın Aydıncık Limanı'na girmeye çalışmıştır. Liman girişinde bulunan denizaltı ağ maniasına takılan U-21, yaptığı manevralarla bu ağdan zarar görmeden kurtulmayı başarmıştır. Yüzbaşı Hersing, 31 Mayıs'a kadar bu bölgede kendisine hedef olabilecek bir zırhlı aramış, ancak yardımcı sınıf gemiler dışında bir temasa rastlamamıştır. 1 Haziran'da Bodrum'a giden Yzb. Hersing, burada Yzb. V. Mohl'den Çanakkale Boğazı'ndan geçiş ve mayın hatlarıyla ilgili bilgi almıştır. 2 Haziran sabahı Bodrum'dan ileri harekete geçen U-21, 4 Haziran'da Yarhisar Torpidobotu'nun refakatinde Çanakkale Boğazı'nı geçmiş ve 5 Haziran sabahı İstanbul'a ulaşmıştır.⁶⁷³

İstanbul'da bulunduğu sürede U-21'in personeli denizaltıyı yeni görevleri için hazır hale getirmeye çalışmıştır. Çanakkale önlerinde yapacağı saldırılar için Ege Denizi'nde bir ikmal üssü oluşturulması önerisinin kabul edilmesi üzerine, bir toprirobotla Çanakkale'ye gelen Yüzbaşı Hersing, yaptığı araştırmalar sonucunda Saros Körfezi'ne bakan ve ileride

⁶⁷¹ Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 3, s. 29; Patrick Garipey, *Gardens of Hell ...*, s. 167; Charles F. Roux, *Bir Fransız Subayı'nın Günlüğünden Çanakkale Savaşları'nın Perde Arkası Çanakkale'de Ne Oldu?*, (yay. haz. Burhan Sayılır), Phoenix Yayınevi, Ankara 2007, s. 97; Baş tarafı 16, kıç tarafı 28 metre derinlikte olan HMS Majestic'in enkazının günümüzdeki durumu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Mithat Atabay; Okan Taktak; Savaş Karakaş; Selçuk Kolay, *Derinlerden Yansımalar...*, s. 152-158; HMS Majestic'in torpido hücumu sonrasındaki fotoğrafı için bkz. EK-11.

⁶⁷² Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 177.

⁶⁷³ Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, s. 373-374; Victor Rudenno, *Gelibolu Denizden ...*, s. 156.

Hersingstand⁶⁷⁴ olarak anılacak Karaağaç Limanı'nı denizaltısı için ileri ikmal üssü olarak belirlemiştir. Bakımı tamamlanan U-21, 3 Temmuz'da Yarhisar Torpidobotu'nun refakatinde İstanbul'dan avara etmiş, 5 Temmuz'da Çanakkale Boğazı çıkışında sahile malzeme nakli yapan Carthage isimli Fransız gemisini attığı torpidoyla batırmıştır. 6 Temmuz'da dalmış durumdayken yakınında meydana gelen patlama sonucunda hasar alan denizaltı, onarım için 11 Temmuz'da İstanbul'a dönmüştür. Onarımı 28 Ağustos'ta tamamlanan U-21, yeniden Ege Denizi'ne çıkarak kendisine hedef aramış, ancak İtilâf Donanması'nın aldığı yoğun önlemler karşısında herhangi bir gemiyi batıramadan 13 Eylül'de bölgeden ayrılarak 21 Eylül'de Cattaro'ya varmıştır.⁶⁷⁵

3.3.3 Harekâtın Sonuçları

General Ian Hamilton'ın "Sultan'ın Harem'den en güzel cariyesini seçmesi gibi, U-21, Majestic'i nişanladı" sözleriyle⁶⁷⁶ nitelediği HMS Majestic'in batırılma harekâtının, Çanakkale'deki Müttefik Donanması'nın faaliyetlerini önemli derecede etkileyen sonuçları olmuştur. Bu harekât sonrasında, gemilerin demirleme mevkilerinin değişmesinin yanı sıra, lojistik faaliyetleri ve karadaki birlikleri destekleme şekli de yeniden düzenlenmiştir.

On beş gün içerisinde üç zırhlısını kaybeden Amiral de Robeck, öncelikle torpidolarda bulunan ağ kesici makaslara karşı güçlü torpido ağları ile tadil edilmiş olan HMS Exmouth dışındaki tüm gemilerin demirleme mevkilerini daha güvenli olan Bozcaada, Gökçeada ve Limni'ye kaydırmıştır. 25 Mayıs'ta karargâhını HMS Swiftsure'dan, HMS Majestic'e taşıyan Amiral William Nicholson da 27 Mayıs'ta HMS Majestic'in batmasından sonra sancağını HMS Exmouth'a toka ettirmiştir.⁶⁷⁷ Majestic Zırhlısı'nın batmasıyla birlikte General Ian Hamilton, karargâhını barındıran Arcadian Yolcu Gemisi'ni önce Aydıncık Limanı'nda kıyıya yakın bir noktaya demirletmiş, Amiral de Robeck'in tavsiyesi sonrasında 1 Haziran günü karargâhını Gökçeada'ya taşımak zorunda kalmıştır. İlerleyen sürede Gökçeada'da kalmaya devam eden General Hamilton, sadece haftada birkaç kez, torpidobotlarla Gelibolu Yarımadası'na geçmiştir.⁶⁷⁸ Majestic

⁶⁷⁴ "Hersing Mevkisi" anlamına gelen bu limanın konumu ve günümüzdeki durumu hakkında detaylı bilgi için bkz. Murat Armutak, "Gizli Üs Onun Adıyla Anılıyordu...", *Çanakkale 1915 Dergisi*, Sayı: 12, 2012, s. 32-41.

⁶⁷⁵ Victor Rudenko, *Gelibolu Denizden ...*, s. 157-158; Otto Hersing, *Çanakkale Denizaltı ...*, s. 55-63; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 266.

⁶⁷⁶ Ian Hamilton, *Gelibolu Hatıraları ...*, s. 173.

⁶⁷⁷ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 178.

⁶⁷⁸ Henry Nevinson, *The Dardanelles ...*, s. 166-167; John Laffin, *Damn the ...*, s. 189.

Zırhlısı'nın batırılması sonrasında 28 Mayıs'ta HMS Bacchante ve HMS Kennet, Bodrum'u bir kez daha bombardıman etmiştir.⁶⁷⁹

1915 Mayıs'ında HMS Goliath ve HMS Triumph'tan sonra HMS Majestic'i de kaybeden Müttefik Donanması, güvenliği için ilave önlemler alma gereği duymuştur. İlk olarak; nakliye gemileri daha öncesinde Gelibolu Yarımadası açıklarına getirdikleri ikmal malzemelerini artık Mondros Limanı'na çıkaracaklar ve bu malzemeler mayın tarama gemileri ve balıkçı tekneleri tarafından yaklaşık 60 mil uzaktaki kıyılara taşınacak, ikinci olarak; 2 Haziran'dan itibaren Alman denizaltılarının gizlenebileceği Ege kıyıları karakol gemileri tarafından kontrol edilecek, son olarak; Çanakkale Boğazı'ndan Sakız Adası'na kadar olan Ege kıyılarında, Midilli Adası'nın Yera (Geras) Körfezi'ndeki bir savaş gemisinden idare edilen bir abluka tesis edilecekti.⁶⁸⁰

Alınan bu tedbirler, Alman denizaltılarının saldırı şansını azalttıysa da Müttefik Donanması'nın da birçok alanda faaliyetlerin aksamasına neden olmuştur. Mayın tarama ve balıkçı gemileri, cephane ve ikmal malzemesini ulaştırmakta yetersiz kaldığından, Gelibolu Yarımadası'nda saldırı hazırlığı yapmakta olan birliklerin ihtiyaç duyduğu malzemeler zamanında iletilememiştir. Ayrıca çok önemli emirlerin iletiminde de uzun süreli gecikmeler yaşanmıştır. Karakol faaliyetlerinin sıklaştırılmasıyla birlikte, zaten yoğun olan karakol gemilerinin iş yükü daha da arttığından, gemiler kendilerine verilen görevleri layıkıyla yerine getirememişlerdir.

Çanakkale Komisyonu'nda alınan karar gereği Amiral de Robeck'e "Monitörler⁶⁸¹ ve denizaltı hücumlarına karşı donatılmış olan Edgar sınıfı muhripler gelinceye kadar, savaş gemilerinin Mondros'ta tutulması, ancak önemli operasyonlarda kullanılacak bu gemilerin kullanım sırasında deniz ve hava kuvvetiyle emniyete alınması ve mutlaka bordalarında koruyucu taşıt gemileri bulunması" emri verilmiştir. Bu emir sonrasında Amiral de Robeck, karadaki İngiliz birliklerinin kanatlarının korunması görevini Beagle Sınıfı muhriplere vermiştir.⁶⁸²

Amiral de Robeck'in, General Hamilton ile yaptığı görüşmede " Karadaki birliklerin eskiden olduğu gibi desteklenemeyeceğini" bildirmesi, Gelibolu Yarımadası'ndaki planları

⁶⁷⁹ Auguste Thomazi, *Çanakkale Deniz ...*, s. 84; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 269.

⁶⁸⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 229, 269.

⁶⁸¹ Monitör : 19'uncu yy. sonunda ve 20'nci yy. başında deniz savaşlarında kullanılan, su çekimleri az ve büyük çaplı toplara sahip bir tür zırhlı savaş gemisidir.

⁶⁸² Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 3, s. 33; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 229.

da önemli ölçüde değiştirmiştir.⁶⁸³ Kıyadaki birliklere verilen desteği önemli derecede azaltan bu karar, Üçüncü Kirte Savaşı sırasında etkisini göstermiştir. 4 Haziran günü ateş desteği, İlyas Burnu'nda kıyıya yakın konuşlanan Wolverine, Scorpion ve Talbot muhripleri ve Kerevizdere hizalarına kadar gelen Latouche-Treville muhribi tarafından sağlanmıştır. Tekke Koyu açıklarında yer alan Exmouth ve Swiftsure zırhlıları da karadaki birliklerin telsizle yaptıkları talepler ve uçakların yönlendirmesiyle kısa süreli olarak ateş açmışlardır. Ancak denizaltı tehlikesi nedeniyle sürekli manevra yapan ve yaklaşık 12 kts süratle ilerleyen zırhlı ve muhriplerin saat 08.00'den 11.20'ye kadar yaptıkları atışlar, isabetli olamamış ve Türk birliklerine zarar vermemiştir.⁶⁸⁴ Sonuç olarak, Üçüncü Kirte Savaşı'nın başlangıcında gemilerin yaptıkları atışlar, taarruz yapan askerlere moral desteği vermenin ötesine geçememiştir.

Karadaki birlikleri destekleme şekli bütünüyle değişmesi ve İtilâf Donanması'nın güvenli limanlara çekilmesi, cephede yalnız bırakıldığı düşünen askerin morali üzerinde son derece olumsuz etki yapmıştır.⁶⁸⁵ Gemilerin, Çanakkale Boğazı'nı tek başına geçemeyeceğinin kesin olarak anlaşılmasıyla, donanma destekli kara harekâtına karar verilmişti ve isabet düzeyi önceden pek bilinmiyorsa da olası ateş gücünün varlığı müttefik askerlerine bir ölçüde moral ve maddi destek sağlıyordu. HMS Goliath ve HMS Triumph'un batırılmasıyla oldukça azalan bu destek, HMS Majestic'in de kaybedilmesiyle bitmeye yakın noktaya gelmiştir.⁶⁸⁶ Ayrıca bu durum, Türk askerinin motivasyonunu arttıran önemli sonuçlar doğurmuştur. Çıkarma harekâtının yapıldığı 25 Nisan 1915 tarihinden itibaren İtilâf Donanması'nın yoğun ateşine maruz kalan Türk askeri, HMS Majestic'in de batırılmasıyla adeta rahat bir nefes almıştır.⁶⁸⁷

U-21 Denizaltısı'nın başarılı harekâtları sonrasında, Türk tarafı bu silahın etkinliğini arttırmak, Müttefikler ise yıkıcı zararlarından korunmak için bir takım aldatma taktikleri uygulamıştır. Bir denizaltının, İtilâf Donanması üzerinde bıraktığı etkiye şahitlik eden Mayın Grup Komutanı Kd. Yzb. Nazmi Bey, 27 Mayıs akşamı ağırlık bağlanan boş bir

⁶⁸³ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı...*, c. 3/2, s. 325; Ian Hamilton, *Gelibolu Hatıraları ...*, s. 174.

⁶⁸⁴ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 179, Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 3, s. 34; Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya ...*, c. 8, s. 230-231; Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 138.

⁶⁸⁵ Bkz. Joseph Murray, *Gallipoli 1915*, New English Library Ltd, London 1977, s. 90; ayrıca bkz. John Monaghan, *Ölümün Seyir Defteri: Bir İngiliz Denizci Subayının Çanakkale Günlüğü*, (çev. Yasemin Çetin), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2015, s. 66; Şemsettin Bargut, *Birinci Dünya ...*, s. 36.

⁶⁸⁶ Nigel Steel; Peter Hart, *Defeat at ...*, s. 183.

⁶⁸⁷ Kevin Fewster; Vecihi Başarın, Hatice Hürmüz Başarın. *A Turkish View Of Gallipoli: Çanakkale*, Hodja Educational Resources Cooperative Ltd, Richmond 1985, s. 80; Metin Martı (yay. haz.), *Çanakkale Hatıraları*, c. 1, s. 153; Kadri Perk, "Çanakkale Savaşları ...", s. 71.

mayının üzerine periskoba benzer bir boru monte ettirmiş ve Soğanlıdere açıklarından akıntıya bıraktırarak bölgede daha çok denizaltı olduğu izlenimi yaratmaya çalışmıştır. Aynı işlem; 8 ve 13 Haziran akşamları Tengerdere açıklarından bırakılan birer boş mayınla, 11 Temmuz'da Karanfil Burnu'ndan bırakılan dört adet boş mayınla tekrarlanmıştır.⁶⁸⁸ Buna karşılık Müttefik Filo unsurları da demirleme mevkiilerinde denizaltı hücumundan korumak üzere, İngiltere'den gönderilen koruma ağları ellerine geçinceye kadar, Aydıncık Limanı girişine sahte ağlar gerilmiş şamandıralar koyarak ağ korumasına sahip oldukları izlenimi yaratmışlardır.⁶⁸⁹

HMS Majestic'in batırılması sonrasında Çanakkale'deki zırhlılar, yerlerini Haziran ayının sonlarına doğru özellikle Kuzey Denizi için yapılmış olan monitörler ve torpido hücumuna karşı tadilattan geçirilmiş hafif kruvazörlere bırakmıştır. Böylece karadaki kuvvetlerin su çekiminin azlığı nedeniyle kıyıya oldukça yaklaşan bu gemilerin güçlü toplarıyla desteklenmesi hedeflenmiştir. Bunun yapılmasındaki bir amaç da, bir monitörün batırılmasının kamuoyunda asla bir zırhlının batırılması kadar etki yaratmayacağını düşünülmesidir.⁶⁹⁰ Bursalı Mehmet Nihat Bey, bu değişimin daha önce zırhlıların atışlarından zarar görmeyen Türk siperleri için olumsuz bir gelişme olduğunu belirtse de,⁶⁹¹ bölgedeki şiddetli akıntı karşısında, makineleri oldukça zayıf olan bu gemilerin beklenen ateş desteğini sağlamakta yetersiz kaldığı, savaşın ilerleyen dönemlerinde açıkça görülmüştür.⁶⁹²

Majestic Zırhlısı'nın batırılması 28 Mayıs 1915 tarihli resmi tebliğde şu şekilde yer almıştır: "Bu sabah öğleden evvel saat altı buçukta Majestic sisteminde bir İngiliz zırhlısı Alman bahriyesine mensup bir tahtelbahir tarafından atılıp mükemmelen isabet ettirilen bir torpil ile Seddülbahir önünde mahvedilmiştir. Torpil, zırhlının kış tarafına isabet etmiş ve patlamayı müteakip sefine derhal yan tarafa iyiden iyiye batmıştır. Kısa zaman sonra sefinenin evvela kış tarafı batmış, sonra arka üstü devrilerek tamamen gark olmuştur.

⁶⁸⁸ Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, *Mayın Grup ...*, s. 223-228.

⁶⁸⁹ Roger Keyes, *Fight for ...*, s. 178.

⁶⁹⁰ Bkz. Ian Buxton, *Big Gun Monitors*, Second Edition, Pen & Sword Ltd, Yorkshire 2008, s. 26-30.

⁶⁹¹ Bursalı Mehmet Nihat Bey; yatay açılı toplara sahip olan zırhlıların yerine, dikey açılı toplara sahip monitörlerin gelmesiyle birlikte, daha önce siperlerin üstünden geçerek herhangi bir zarara sebep olmayan mermilerin artık siperlerin içini vurabildiğini belirtmiştir. Bkz. Bursalı Mehmet Nihat, *Büyük Harpte Türk Seferi*, İlhami Fevzi Matbaası, İstanbul 1926, s. 40-41; ayrıca bkz. Afif Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması Cilt 4*, Deniz Basımevi, İstanbul 1984, s. 388.

⁶⁹² Bkz. Eric Wheeler Bush, *Gallipoli*, s. 198; Wester Wemyss, *The Navy ...*, s. 138; , Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 3, s. 34.

Zırhlının bu müthiş enkazı, omurgası denizin üstünde olduğu halde görülmektedir.”⁶⁹³ Tasvir-i Efkâr Gazetesi’nde; batan zırhlının teknik özellikleri ile ilgili bilgilerin yanı sıra, dönemin yeni silahı olan denizaltıları tanıtan haberler yayınlanırken,⁶⁹⁴ İkdâm Gazetesi de Majestic’in batırılmasının İngiltere’de büyük tepkiye sebep olduğuna dair Avrupa basınında çıkan haberlere geniş yer vermiştir.⁶⁹⁵

U-21 Denizaltısı Komutanı Kıdemli Yüzbaşı Otto Hersing, Çanakkale’de İtilâf Donanması’na karşı gerçekleştirdiği başarılı hücumları nedeniyle, 5 Temmuz 1915 tarihinde Almanya’nın en saygın ödülü olan Pour Le Merite Madalyası almaya hak kazanmış, ayrıca U-21’in tüm personeli de Birinci Sınıf Demir Haç Nişanı ile ödüllendirilmiştir.⁶⁹⁶

⁶⁹³ 28 Mayıs 1915 tarihli resmi tebliğ için bkz. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Belgelerinde ...*, c. 1, s. 128; ayrıca bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi’nde ...*, s. 381.

⁶⁹⁴ Bkz. Mithat Atabay, *Tasvir-i Efkâr ...*, s. 246-255.

⁶⁹⁵ Bkz. Murat Çulcu, *İkdâm Gazetesi’nde ...*, s. 381.

⁶⁹⁶ Otto Hersing, *Çanakkale Denizaltı ...*, s. 54; Victor Rudenno, *Gelibolu Denizden ...*, s. 158.

SONUÇ

Muavenet-i Milliye Muhribi'nin; 13 Mayıs 1915'te HMS Goliath'ı, U-21 Denizaltısı'nın ise; 25 Mayıs'ta HMS Triumph'u ve iki gün sonra HMS Majestic'i batırması, savaşın başlangıcından itibaren savunmada kalan Türk ve Alman Donanması'nın Çanakkale bölgesindeki ilk taarruzî harekâtları olmuştur. Bu harekâtlar, Çanakkale Savaşları'nın gidişatını siyasi, askeri, lojistik ve psikolojik açıdan önemli derecede etkileyen değişikliklerle sonuçlanmıştır.

Goliath Zırhlısı'nın 570 personeliyle birlikte batması, İngiliz kamuoyunda adeta şok etkisi yapmış ve 14 Mayıs 1915 günü Londra'da toplanan Savaş Konseyi'nin üyeleri arasında yoğun tartışmalara sebep olmuştur. Siyasilerin hayalleriyle, cephedeki gerçeklerin uyuşmadığının açıkça görüldüğü toplantı sonrasında, Çanakkale Harekâtı'na en başından itibaren karşı olan Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral John Fisher, İngiliz Donanması'nın bu bölgede verdiği kayıpların sorumluluğuna daha fazla ortak olmamak için görevinden istifa ederek yerini Oramiral Henry Jackson'a bırakmıştır. Bu istifa, siyasi açıdan bir krizi de beraberinde getirmiş ve 25 Mayıs'ta İngiltere'de kabine değişikliği meydana gelmiştir. "İngiltere'nin kısa sürede büyük kazanç sağlayacağını" düşündüğü için "Çanakkale'de bir cephe açılması" fikrini savunan İngiltere Denizcilik Bakanı Winston Churchill'in yer almadığı yeni koalisyon hükümetinin, Çanakkale Harekâtı'na bakışı eskisinden farklı olmuştur.

Büyük kazançlar için açılan ve kolayca sonuca ulaşılabilceği değerlendirilen Çanakkale Cephesi, İngiltere için başlangıçta Avrupa'daki cephelerden sonra gelen, tali bir cephe olarak kabul edilirken, Mayıs ayı sonunda en önemli cephelerden birisi haline gelmiştir. Bu tarihten sonra Savaş Konseyi'nde gündemi Çanakkale ile ilgili gelişmeler oluşturduğundan, kurulun ismi "Çanakkale Komisyonu" olarak değiştirilmiştir.

Bu saldırılar sonrasında birçok geminin konuş yerinde değişiklik meydana gelmiştir. Öncelikle etkin vuruş gücü⁶⁹⁷ ve isabetli atışlarıyla Türk savunmasına zarar veren Queen Elizabeth Zırhlısı, batırılma tehlikesi nedeniyle derhal İngiltere'ye geri çağırılmıştır. Bu harekâtın etkisiyle, İtalya ile İtilâf Devletleri arasında imzalanan deniz sözleşmesinin de

⁶⁹⁷ Vuruş gücü : Bir geminin silahlarının etkin olma derecesidir.

gereği olarak; Implacable, London, Prince of Wales ve Queen zırhlıları ile Amethyst, Dartmouth, Dublin ve Sapphire kruvazörleri Amiral Thursby'nin komutası altında 18 Mayıs'ta Çanakkale'den ayrılarak İtalya'ya gönderilmiştir. Bu gemilerin yerini, savaş sonrasında Ortadoğu'da söz sahibi olma çabasında olan Fransa'nın Charlemagne, Gaulois ve Suffren zırhlıları ile Bruix, Dupleix, Kleber ve Latouche Treville kruvazörleri almıştır. Ayrıca torpido hücumuna karşı ağlarla donatılan İngiliz Exmouth ve Venerable zırhlıları ile Chatham ve Cornwall kruvazörlerinin yanı sıra az su çekimine sahip olan monitörler Çanakkale'ye gönderilmiştir. Böylece karadaki kuvvetlerin, su çekiminin azlığı nedeniyle kıyıya oldukça yaklaşan bu gemilerin güçlü toplarıyla desteklenmesi hedeflenmiştir. Bölgedeki şiddetli akıntı karşısında, makineleri oldukça zayıf olan bu gemiler, beklenen ateş desteğini sağlamakta yetersiz kalmış, bölgeden ayrılan tahrip gücü yüksek toplara sahip olan gemilerin ve özellikle Queen Elizabeth'in yerini dolduramamıştır. Savaşın ilerleyen dönemlerinde donanma, karadaki birlikleri eskisi gibi destekleyememiştir.

Goliath Zırhlısı'nın batırılması sonrasında bir süreliğine güvenli olan Limni, Bozcaada ve Gökçeada'ya çekilen Müttefik Donanması, Triumph ve Majestic zırhlılarının da kaybedilmesiyle birlikte bu limanlarda daimi olarak kalmaya başlamıştır. Muavenet-i Milliye Muhribi ve U-21 Denizaltısı, Alman Donanması'nın Atlas Okyanusu'nda yapamadığını tek başlarına yaparak, Müttefik Donanması'nı Bozcaada, Gökçeada ve Limni'ye adeta hapsedmiştir. 25 Nisan 1915 tarihinden itibaren, Türk topçusunun menzili dışında kalan sahalara demir atarak yüklerini sahile taşıyan nakliye gemileri de, her an hücumu uğrama tehlikesiyle bu adalara gönderilmiştir. Bu durum, cepheye lojistik nakliyatı zorlaştırmış, asker ve malzeme sevkiyatı mayın tarama gemileri ve balıkçı tekneleri tarafından sadece geceleri yapılabilmıştır. Mayın tarama ve balıkçı gemileri, cephane ve ikmal malzemesini ulaştırmakta yetersiz kaldığından, Gelibolu Yarımadası'nda saldırı hazırlığı yapmakta olan birliklerin ihtiyaç duyduğu mühimmat ve ikmal malzemesi zamanında iletilenmemiştir.

Ayrıca bu saldırılar, İtilâf kuvvetlerinin komuta karargâhının konuş yerlerinde de bir takım değişikliklere sebep olmuştur. Açık denizde bulunması tehlikeli olan Başkomutanlık Karargâhı, Gökçeada'ya taşınmak zorunda kalmış, Amiral de Robeck'in Lord Nelson Zırhlısı'nda bulunan sancağı Triad isimli yata taşınmıştır. Cepheden uzak olan Aydıncık Limanı'na konuşlanma nedeniyle, rutin haberleşmede yaşanan sıkıntıların yanı sıra,

yapılacak saldırılar öncesinde hayati öneme sahip olan emirler bile gecikmeli olarak iletilebilmiştir.

Bu başarılı harekâtların, Türk savunması üzerinde de olumlu yansımaları olmuştur. Büyük sevince neden olan bu saldırılar, cephedeki Türk askerine, donanmasının tüm desteğini arkasına alan İtilâf Kuvvetleri karşısında yalnız olmadığını hissettirmiştir. İtilâf Donanması'nın Gelibolu Yarımadası açıklarından çekilmesiyle siperden çıkmakta zorlanan savunma hattı rahat bir nefes almış, zırhlıların yerini monitörler ve kruvazörler alıncaya kadar geçen süre içerisinde cepheye malzeme ve cephane sevkiyatı yapma imkânı bulmuştur.

Gelibolu Yarımadası'ndaki Müttefik askerleri, önce bu gemilerin batırılmasına, daha sonra ise alınan önlemler nedeniyle kalan gemilerin de geri çekilmelerine şahitlik etmiştir. Bu olay sonrasında cephedeki askerler, kuvvetli ateş gücüne sahip olan donanmanın varlığının sağladığı maddi ve manevi destekten de yoksun kalmış, "18 Mart'ta Çanakkale Boğazı'nı geçemediği için başrolü kendilerine bırakan donanma tarafından terk edildiklerini" düşünmüşlerdir. Bu durum, Müttefikler üzerinde cesaret kırıcı bir etki yaratmış ve askerlerin moral olarak çökmesine neden olmuştur.

Bu harekâtlar sonrasında, Ege Denizi'nde denizaltılara karşı icra edilen karakol faaliyetleri sıklaştırılmıştır. Yapılan karakollar, Alman denizaltılarının saldırı şansını azalttıysa da, zaten yoğun olan karakol gemilerinin iş yükü daha da arttığından, gemiler kendilerine verilen görevleri layıkıyla yerine getirememişlerdir. Ayrıca bu saldırılar sonrasında, Müttefik Donanma, torpido hücumuna karşı, bir miktar kuvveti de kendi savunması için ayırmak zorunda kalmış, böylece donanmanın karadaki birlikleri desteklemek olan ana fonksiyonu başka alanlara kaymıştır.

Nusret Mayın Gemisi'nin Çanakkale Deniz Savaşları'na kazandırdığı boyutun bir benzerini; Muavenet-i Milliye Muhribi ve U-21 Denizaltısı, Çanakkale Kara Savaşları'na kazandırmıştır. 18 Mart'tan sonra bir büyük darbe daha alan İtilâf Kuvvetleri, Çanakkale'de başarı sağlayamayacağını, kara savaşlarının ilk ayı içerisinde anlamışlardır. 18 Mart yenilgisinden sonra Çanakkale'yi geçeceklerine inanarak karadaki kuvvetleri yoğun şekilde destekleyen zırhlıların, Mayıs ayında yerlerini kruvazör ve monitörlere bırakmaları bunu açıkça göstermektedir. Bu durum, Müttefiklerin Seddülbahir'de kesin olarak ilerleme kaydedilemeyeceğini de kanıtlamış, bu aydan sonra Çanakkale'de cephenin yoğunluğu yarımadanın kuzeyine kaymıştır.

HMS Goliath, HMS Triumph ve HMS Majestic'in kaybindan sonra batırılma tehlikesine karşı zırhlılarını Çanakkale'den çeken İtilâf Donanması, bölgede denizaltı faaliyetlerini yoğunlaştırarak bu boşluğu doldurmaya çalışmıştır. Çanakkale Savaşları süresince Boğaz'ı 27 kez geçen Müttefik denizaltıları; toplam tonajı 63 bin 500 ton olan Barbaros Zırhlısı, Peleng-i Derya ve Nurü'l Bahr gambotları, Yarhisar Muhribi, Samsun, Nara ve Sakız yardımcı gemilerinin yanı sıra 31 yük gemisi ve 148 adet yelkenliyi batırmışlardır. Bu durum, Osmanlı Ordusu'nun lojistik nakliyatının kısmi olarak değişmesine sebep olmuştur. Çanakkale'deki Osmanlı Ordusu'nun lojistik nakliyat yoluna, hızlı ve ekonomik olan denizyolunun tehlikeli hale gelmesiyle; uzun, zahmetli ancak daha güvenli olan demiryolu ve karayolu da eklenmiştir.

Gelibolu Yarımadası'na ulaştırılacak takviye kuvvetler ve ikmal malzemeleri, denizyoluna ek olarak iki yoldan cepheye ulaştırılmaya çalışılmıştır. Bunlardan birincisi; İstanbul'dan Uzunköprü'ye kadar olan 240 km'lik demiryolu, sonrasında çoğu bozuk durumda ve bir kısmı Saros Körfezi'ne yakın noktadan geçtiği için gece geçilmek zorunda olan Keşan, Bolayır ve Gelibolu'yu takip eden 140 km uzunundaki yol olmuştur. İkinci yol ise; Anadolu kıyısını izleyen yolların kullanılmasıyla, sevkiyatın Çanakkale'ye, buradan da gemiler ve teknelerle Akbaş İşkelesi'ne ulaştırılması şeklinde ortaya çıkmıştır. Ancak, Müttefik denizaltıları Marmara'daki lojistik nakliyatın şeklini değiştirse de, hayati öneme sahip olan denizyolu, alınan önlemler sayesinde açık tutulabilmiştir. Müttefik denizaltılarının Marmara'da bulunmasının Türk Savunması için doğurduğu sonuçlar, U-21 Denizaltısı'nın İtilâf Donanması nakliyatını bütünüyle etkilediği şekilde kendisini göstermemiştir.

U-21 Denizaltısı'nın bu başarıları Alman Deniz Kuvvetleri tarafından, yeni bir silah olan denizaltıların rüştünü ispatlamasının bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bu durum, Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı süresince Ege, Akdeniz ve Karadeniz'de görev yapmak üzere UB-7, UC-15, UB-14, U-33, U-38, UB-42, UB-44, UB-45, UB-46 ve UC-23 denizaltılarını göndermesine sebep olmuştur.

Denizaltıların gizli ve etkili bir silah olarak ortaya çıkması, stratejik olarak bir takım yenilikleri de birlikte getirmiştir. U-21 Denizaltısı'nın başarılı harekâtları sonrasında, Türk tarafı bu silahın etkinliğini arttırmak için bazı aldatma taktikleri uygulamıştır. 27 Mayıs'tan itibaren değişik zamanlarda ağırlık bağlanan boş bir mayının üzerine monte edilen periskoba benzer bir boru, akıntıya bırakılarak bölgede daha çok denizaltı olduğu izlenimi

yaratılmaya çalışmıştır. Buna karşılık, Müttefik Filo unsurları da demirleme mevkilerinde denizaltı hücumundan korumak üzere, İngiltere'den gönderilen koruma ağları ellerine geçinceye kadar, Aydıncık Limanı girişine sahte ağlar gerilmiş şamandıralar koyarak torpidolara ve denizaltılara karşı ağ korumasına sahip oldukları izlenimi yaratmaya çalışmışlardır. Türk tarafının bıraktığı sahte persikopların, İtilâf Donanması üzerindeki etkisi tam olarak ölçülemese de, Aydıncık Limanı için alınan tedbirlerin U-21 Denizaltısı'nı, bu bölgeden uzak tuttuğu görülmüştür.

Bu harekâtların bir önemli sonucu da, savaş gemilerinin aldıkları tedbirler nedeniyle isabet oranlarının değişmesi olmuştur. Bu üç zırhlının kaybı öncesinde, çoğu zaman demirli vaziyette ve rahat bir şekilde hedef tayini yaparak karadaki birlikleri destekleyen gemiler, her an torpido hücumuna uğrayacakları düşüncesiyle sürekli yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu durum, atışların hedefi bulamamasıyla sonuçlanmıştır.

Ayrıca, denizlerde yenilmezlik sembollerinin, beklenmedik şekilde birer birer sulara gömülmesi, İngiltere için büyük bir prestij kaybına sebep olmuştur. Bu durumun neden olduğu gelişmelerin de etkisiyle, büyük umutlarla başlayan Çanakkale Harekâtı, planlandığı sürenin üzerine çıkmış ve neticede aleyhinde sonuçlanmıştır. Sonuç olarak; Muavenet-i Milliye Muhribi ve U-21 Denizaltısı'nın bu başarılı harekâtlarının neden olduğu olaylar, sadece Çanakkale Harekâtı'nın deniz cephesindeki ve ikmal yollarındaki değişimlerle sınırlı kalmayan, kara savaşlarının da gidişatını önemli derecede etkileyen, askeri ve siyasi gelişmelere sebep olmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Goliath'ı Vuran Torpidonun Tarihçe Defteri, 30 Nisan 1331 (13 Mayıs 1915), Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Muavenet-i Milliye Muhribi, Defter Sıra No:1585.

Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 29 Nisan 1331 (12 Mayıs 1915) tarihli Seyir Jurnalı, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Defter Sıra No: 1273.

Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 30 Nisan 1331 (13 Mayıs 1915) tarihli Seyir Jurnalı, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Defter Sıra No: 1273.

Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 1 Mayıs 1331 (14 Mayıs 1915) tarihli Seyir Jurnalı, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Gemiler Bölümü, Defter Sıra No: 1273.

Sultanhisar ve Muavenet-i Milliye'de Bulunan Alman Zabitan ve Mürettebatın İsim Listesi, Deniz Müzesi Komutanlığı Tarihi Deniz Arşivi Müdürlüğü, Mülga Bahriye Nezareti, Defter Sıra No: 57.

U-21 Denizaltısı'nın 24-29 Mayıs 1915 tarihleri arasındaki Harp Ceridesi *Kriegstagebuch U-21*, Bundesarchiv/Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/590, s. 16-24.

U-21 Denizaltısı'nın 25-28 Mayıs 1915 tarihleri arasındaki Seyir Jurnalı *Logbuch U-21*, Bundesarchiv/ Militararchiv/Kriegsarchiv der Marine, Dosya No: RM 97/583, s. 26-29.

Kitaplar

Akansel, İsmail Hakkı. *Anadoludaki Tarihî Kara ve Kıyı Tabyaları*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2008.

Alganer, Haydar Mehmet. *Çanakkale Kara Savaşları Günlüğü*, (yay.haz. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı), Deniz Basımevi, İstanbul 2009.

Alpagut, Haydar. *Büyük Harbin Türk Deniz Cephesi*, Deniz Matbaası, İstanbul 1937.

Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Tisa Matbaası, Ankara 1984, s. 108-109.

Artuç, İbrahim. *1915 Çanakkale Savaşı*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1992.

Atabay, Mithat. *Tasvir-i Efkâr Gazetesi'nde Çanakkale Savaşları*, E Yayınları, İstanbul 2014.

Atabay, Mithat; Okan Taktak; Savaş Karakaş; Selçuk Kolay. *Derinlerden Yansımalar: Çanakkale Savaşı Batıkları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013.

Atabey, Figen. *Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.

Avcı, Cenk. *Çanakkale Cephesi'nde Hava Savaşları*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009.

Bargut, Şemsettin. *Birinci Dünya Harbi'nde ve Kurtuluş Savaşı'nda Türk Deniz Harekâtı (Seferberlikten Lozan'a)*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Merkez Daire Başkanlığı Basımevi, Ankara 2000.

Baş, Ersan. *Türk Tarihinde Yavuz Zırhlısının Rolü*, Deniz Basımevi, İstanbul 2008.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Belgelerinde Çanakkale Muharebeleri I*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 2005.

Bayur, Yusuf Hikmet. *Türk İnkılâbı Tarihi Cilt III Kısım I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

Bayur, Yusuf Hikmet. *Türk İnkılâbı Tarihi Cilt III Kısım II*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

Besbelli, Saim. *Çanakkale'de Türk Bahriyesi (1914-1918)*, Deniz Basımevi, İstanbul 1959.

Bursalı Mehmet Nihat. *Büyük Harpte Türk Seferi*, İlhami Fevzi Matbaası, İstanbul 1926.

Burt, R A. *British Battleships 1889-1904*, Naval Institute Press, Annapolis 1988.

Bush, Eric Wheler. *Gallipoli*, George Allen & Unwin Ltd, London 1975.

Buxton, Ian. *Big Gun Monitors*, Second Edition, Pen & Sword Ltd, Yorkshire 2008.

Büyüktuğrul, Afif. *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması Cilt 4*, Deniz Basımevi, İstanbul 1984.

Carlyon, Les. *Gallipoli*, Pan Macmillan Australia Pty Ltd, Sydney 2001.

Cassar, George. *Çanakkale ve Fransızlar*, (çev. Nejat Dalay), Milliyet Yayınları, İstanbul 1974.

Chesneau, Roger; Eugene M Kolesnik (ed.). *Conway's All The World's Fighting Ships 1860-1905*, Conway Maritime Press Ltd, London 1979.

Coates, Tim (ed.). *Defeat at Gallipoli: The Dardanelles Commission Part II, 1915-16*, The Stationery Office, London 2000.

Corbett, Julian. *Naval Operations*, Volume III, Longmans Green and Co., London 1923.

Corbett, Julian. *Naval Operations*, Volume II, Longmans Green and Co., Londra 1921.

Corbett, Julian. *Naval Operations*, Volume I, Longmans Green and Co., London 1920.

Çalışlar, İzzettin. *Orgeneral İzzettin Çalışlar'ın Not Defterinden On Yıllık Savaşın Günlüğü*, (yay. haz. İzzeddin Çalışlar; İsmet Görgülü), Güncel Yayıncılık, İstanbul 2007.

Çekmece, Özlem (ed.). *Denizlerde Yenilmediler Cihan Harbi'nde Alman Bahriyeliler*, (çev. Eşref Bengi Özbilen), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011.

Çulcu, Murat. *İkdâm Gazetesi'nde Çanakkale Cephesi 3 Kasım 1914-3 Şubat 1916 Haber-Yorum-Bildiri-Röportaj-Gözlem ve Anılar*, I. Cilt, Denizler Kitabevi, İstanbul 2004.

Dardanelles Commission, *First Report*, His Majesty's Stationery Office, London 1917.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı. *Deniz Harp Okulumuz*, (haz. Fahri Çoker), Deniz Basımevi, İstanbul 2013.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı. *Mayın Grup Komutanı Binbaşı Nazmi Bey'in Günlüğüyle Çanakkale Deniz Savaşları*, (yay. haz. Erdoğan Şimşek; Aynur Güner), Deniz Basımevi, İstanbul 2010.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı. *Türk Deniz Harp Tarihi Atlası*, Üçüncü Baskı, Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı, İstanbul 2010.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı. *Deniz Harbi Hukuku*, (çev. Ahmet Kerse), Dz.K.K. Basımevi, Ankara 1968.

Diary of HMS Queen Elizabeth January to May 1915, George Waterston & Sons Ltd, London 1919.

Dülger, Bahadır; Ali Rıza Talayman. *AE-2 Denizaltısı Gemisini Marmara'da Nasıl Batırdım?*, Akca Basımevi, İstanbul 1947.

Erickson, Edward. *Gelibolu Osmanlı Harekâtı*, (çev. Orhan Düz), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011.

Fewster, Kevin; Vecihi Başarın; Hatice Hürmüz Başarın. *A Turkish View Of Gallipoli: Çanakkale*, Hodja Educational Resources Cooperative Ltd, Richmond 1985.

Fewster, Kevin. *Gallipoli Correspondent: The Frontline Diary of C.E.W. Bean*, George Allen & Unwin Australia Pty Ltd, Sydney 1983.

Gardener, Robert (ed.) . *Steam, Steel and Shellfire: The Steam Warship 1815-1905 (Conway's History of the Ship)* , Conway Maritime Press Ltd, London 1992.

Garipey, Patrick. *Gardens of Hell: Battles of the Gallipoli Campaign*, Potomac Books, Washington 2014.

Genelkurmay Başkanlığı. *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi V nci Cilt Çanakkale Cephesi Harekâtı I nci Kitap*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993.

Genelkurmay Başkanlığı. *Balkan Harbi VII nci Cilt Osmanlı Deniz Harekâtı 1912-1913*, İkinci Basım, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993.

Genelkurmay Başkanlığı. *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi I'inci Cilt Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasi ve Askeri Hazırlıkları ve Harbe Girişi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1991.

Genelkurmay Başkanlığı. *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi V nci Cilt Çanakkale Cephesi 3 ncü Kitap*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1980.

Genelkurmay Başkanlığı. *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi V nci Cilt Çanakkale Cephesi 2 nci Kitap*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1978.

Genelkurmay Başkanlığı. *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi VIII. Cilt*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976.

Gilbert, Martin. *Churchill Bir Yaşam*, (çev. Süha Sertabiboğlu), İkinci Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013.

Gilbert, Martin (ed.). *The Straits Of War: Gallipoli Remembered*, Sutton Publishing Ltd, Gloucester 2000.

Gray, Edwyn. *The U-Boat War: 1914-1918*, Pen & Sword Ltd, London 1994.

Gray, Randal (ed.). *Conway's All The World's Fighting Ships 1906-1921*, Conway Maritime Press Ltd, London 1985.

Gülyüz, Ahmet. *Osmanlı Donanması'nda Torpidobotlar ve Destroyerler: Sultanhisar & Muavenet*, Denizler Kitabevi, İstanbul 2009.

Günesen, Fikret. *Çanakkale Savaşları*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1986.

Günhan, Ali; Kürşat Nusret Erden (yay. haz.). *Donanma Mecmuası Çanakkale 5-18 Mart Zaferi ve Bir Destanın Hatıra Panaroması*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2011.

Güralp, Şerif. *Bir Askerin Günlüğünden Çanakkale Cephesinden Filistin'e*, İkinci Baskı, Güncel Yayıncılık, İstanbul 2003.

Güvenç, Serhat. *Drednot Ateşi ve Osmanlı Devleti: Reşadiye ve Sultan Osman Savaş Gemilerinin Öyküsü*, Deniz Basımevi, İstanbul 2005.

Hacipoğlu, Doğan. *Osmanlı İmparatorluğu'nun 1. Dünya Harbine Girişi*, İstanbul Deniz İkmal Grup Komutanlığı Matbaası, İstanbul 2000.

Hamilton, Ian. *Gelibolu Hatıraları 1915*, (çev. Mehmet Ali Yalman; Nurer Uğurlu), Örgün Yayınevi, İstanbul 2005.

Hart, Peter. *Gallipoli*, Profile Books Ltd, London 2011.

Haythornthwaite, Philip J. *Gallipoli 1915 Frontal Assault On Turkey*, Osprey Publishing, Oxford 2003.

Hersing, Otto. *Çanakkale Denizaltı Savaşı*, (çev. Bülent Erdemoğlu), İkinci Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2009.

Hickey, Michael. *Gallipoli*, John Murray Publishing Ltd, London 1995.

Higgins, Trumbull. *Winston Churchill and the Dardanelles*, The Macmillan Company, London 1963.

Hopkirk, Peter. *İstanbul'un Doğusunda Bitmeyen Oyun*, (çev. Mehmet Harmanlı), Bilgin Yayıncılık, İstanbul 1995.

James, Robert Rhodes. *Gallipoli*, Pimlico, London 1999.

Keyes, Roger. *Fight for Gallipoli*, Eyre & Spottiswoode, London 1941.

King, Jonathan. *Gallipoli Diaries: The Anzacs' Own Story Day by Day*, Kangaroo Press, Sydney 2003.

Koyuncu Aşkın; Özkan Keskin; Cahide Sınmaz Sönmez. *Çanakkale Savaşları Bibliyografyası*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2010.

Köçer, Mehmet (yay. haz.). *Boğazlar Meselesi ve Çanakkale Deniz Savaşı'nda Türk Zaferi*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2007.

Kurtoğlu, Fevzi. *Çanakkale ve 18 Mart 1915*, Deniz Matbaası, İstanbul 1935.

Laffin, John. *Damn the Dardanelles! The Agony of Gallipoli*, Allan Sutton Publishing, Gloucester 1989.

Langensiepen, Bernd; Ahmet Gülerüz. *1828-1923 Osmanlı Donanması*, Denizler Kitabevi, İstanbul, 2000.

Lorey, Hermann. *Türk Sularında Deniz Hareketleri*, (çev. Deniz Yarbay Tekirdağlı H. Sami), Deniz Matbaası, İstanbul 1936.

Lorey, Hermann. *Türk Sularında Deniz Hareketleri Cilt II Boğazlar Etrafında Mücadele*, (çev. Tacettin Talayman), Deniz Basımevi, İstanbul 1946.

- Macleod, Jenny (ed.). *Gallipoli Making History*, Taylor & Francis Pub, London 2004.
- Mango, Andrew. *Atatürk*, (çev. Füsün Doruker), Sabah Kitapçılık, İstanbul 2000.
- Malthus, Cecil. *Anzac: A Retrospect*, Whitcombe & Tombs Ltd, Auckland 1965.
- Martı, Metin (yay. haz.). *Çanakkale Hatıraları*, I. Cilt, Arma Yayınları, İstanbul 2001.
- Miller, David. *U-Boats: History, Development and Equipment 1914-1945*, Conway Maritime Press Ltd, London 2000.
- Monaghan, John. *Ölümün Seyir Defteri: Bir İngiliz Denizci Subayının Çanakkale Günlüğü*, (çev. Yasemin Çetin), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2015.
- Moorehead, Alan. *Gelibolu*, Yedinci Basım, (çev. Ali Cevat Akkoyunlu), Doğan Kitapçılık, İstanbul 2007.
- Murray, John. *Dardanelles A Midshipman's Diary 1915-16 H. M. Denham*, John Murray Publishers Ltd, London 1981.
- Murray, Joseph. *Gallipoli 1915*, New English Library Ltd, London 1977.
- Mühlman, Carl. *Çanakkale Savaşı Bir Alman Subayının Notları*, (çev. Sedat Umran), Timaş Yayınları, İstanbul 1998.
- Nevinson, Henry. *The Dardanelles Campaign*, Nisbet & Co. Ltd, London 1917.
- Ogländer, Aspinall. *Büyük Harbin Tarihi Çanakkale Gelibolu Askeri Harekâtı I. Cilt*, İkinci Baskı, (yay. haz. Metin Martı), Arma Yayınları, İstanbul 2005.
- Ogländer, Aspinall. *Büyük Harbin Tarihi Çanakkale Gelibolu Askeri Harekâtı II. Cilt*, İkinci Baskı, (yay. haz. Metin Martı), Arma Yayınları, İstanbul 2005.
- Otay, Oğuz. *Mesudiye Zırhlısı: Osmanlı'nın Son 40 Yılı'nın Tanığı (1874-1914) Efendi Kaptan Kurtar Bizi!*, Denizler Kitabevi, İstanbul 2005.
- Özçelik, Selahittin. *Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000.
- Pedersen P. A. *Images Of Gallipoli: Photographs From The Collection Of Ross J. Bastiaan*, Oxford University Press, Melbourne 1988.
- Penn, Geoffrey. *Fisher, Churchill and the Dardanelles*, Leo Cooper, Yorkshire 1999.
- Piri Reis Araştırma Merkezi, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Adları Süregelen Gemiler*, Deniz Basımevi, İstanbul 2010.

Piri Reis Araştırma Merkezi, *Muavenet-i Milliye ve Goliath'ın Batırılışı*, Ankara Deniz İkmal Grup Komutanlığı Basımevi, Ankara 2006.

Prigge, Erich R. *Liman von Sanders'in Emir Subayı Binbaşı Erich R. Prigge'nin Çanakkale Savaşı Günlüğü*, (çev. ve yay. haz. Bülent Erdemoğlu), Timaş Yayınları, İstanbul 2011.

Puleston, William Dilworth. *The Dardanelles Expedition*, Second Edition, U.S. Naval Institute, Annapolis 1927.

Roux, Charles F. *Bir Fransız Subayı'nın Günlüğünden Çanakkale Savaşları'nın Perde Arkası Çanakkale'de Ne Oldu?*, (yay. haz. Burhan Sayılır), Phoenix Yayınevi, Ankara 2007.

Rudenno, Victor. *Gelibolu Denizden Saldırı*, (çev. Dilek Cenkçiler), Odtü Yayıncılık, Ankara 2009.

Sanders, Liman von. *Türkiye'de Beş Yıl*, (haz. Resul Bozyel), Kesit Yayınları, İstanbul 2006.

Seri, Burhanettin. *Denizcilik Ansiklopedisi*, Deniz Basımevi, İstanbul 2009.

Shankland, Peter; Anthony Hunter. *Dardanelles Patrol*, Collins Clear-Type Press, London 1964.

Shaw, Stanford J. *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu Savaşa Giriş*, (çev. Beyza Sümer Aydaş), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.

Showell, Jak Mallmann. *The U-Boat Century: German Submarine Warfare 1906-2006*, Chatham Publishing, London 2006.

Snelling, Stephen. *VCs Of The First World War Gallipoli*, Wrens Park Publishing, Stroud 1999.

Steel, Nigel; Peter Hart. *Defeat at Gallipoli*, Papermac, London 1995.

Stewart, A. T. ; C. J. E. Peshall. *The Immortal Gamble And The Part Played In It By HMS Cornwallis*, A & C Black Ltd, London 1917.

Thomazi, Auguste. *Çanakkale Deniz Savaşı*, (çev. Hüseyin Işık), Genelkurmay Basımevi, Ankara 1997.

Toker, Hülya. *Çanakkale Muharebelerine Katılan Komutanların Biyografileri (Belge ve Fotoğraflarla)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2014.

Tunççapa, Şakir. *Çanakkale Harbi Hâtıralarım*, Deniz Basımevi, İstanbul 1958.

Vedel, Emile. *Çanakkale'de Fransız Donanması*, (çev. Ahmed Lütfullah; yay. haz. İlhan Güllü; Qiyas Şükürov), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.

Wemyss, Wester. *The Navy In The Dardanelles Campaign*, Hodder and Stoughton Limited, London 1924.

Westwell, Ian. *Resimli Harp Tarihi I. Dünya Savaşı*, (çev. Oktay Etiman), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012.

Williamson, Gordon. *U-Boats of the Kaiser's Navy*, Osprey Publishing, Oxford 2002.

Wolf, Klaus. *Gelibolu 1915 Birinci Dünya Harbi'nde Alman-Türk Askeri İttifakı*, (çev. Eşref Bengi Özbilen), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.

Yavuz, Celalettin. *Osmanlı Bahriyesi'nde Yabancı Misyonlar*, İstanbul Deniz İkmal Grup Komutanlığı Basımevi, İstanbul 1999.

Yıldız, Cemalettin (der.). *Bir Komutanın Gözünden Çanakkale Savaşları*, Emre Basımevi, İzmir 2007.

Yılmaz, Veli. *1' nci Dünya Harbi'nde Türk-Alman İttifakı ve Askeri Yardımlar*, Cem Ofset Matbaacılık, İstanbul 1993.

Yılmaz, Tuncay. *Alçıtepe'den Anafartalar'a Kara Muharebeleri*, Beşinci Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007.

Makale ve Bildiriler

Apatay, Çetinkaya. "Çanakkale Muharebelerinde Denizaltı Harekâtı", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın*, Sayı: 37, 1988, s. 51-58.

Armutak, Murat. "Gizli Üs Onun Adıyla Anılıyordu...", *Çanakkale 1915 Dergisi*, Sayı: 12, 2012, s. 32-41.

Atabay, Mithat. "Çanakkale Savaşları'nda 1915 Yılı Mayıs Ayında Batırılan İngiliz Savaş Gemileri ve Bunun Savaşa Etkileri", *15'inci Askeri Tarih Sempozyumu*, İstanbul 21-27 Mart 2015, Harbiye Askeri Müzesi Komutanlığı.

Atabey, Figen. "Çanakkale Savaşları Süresince Marmara'da Deniz Nakliyatı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 73, 2009.

Bedirhan, Yaşar; Figen Atabey. "Osmanlı Bahriyesi'nde Yabancı Danışmanlar (1808-1918)", *Turkish Studies Dergisi*, Cilt: 8, 2013, s. 127 - 139.

Erat, Muhammet. "Çanakkale Savaşlarında Deniz Harekâtı", (ed. Mustafa Demir) *Çanakkale Tarihi*, Cilt: IV, Değişim Yayınları, İstanbul 2008, s. 2005-2056.

Öğün, Tuncay; Alfina Sibgatullina. "Türklerin ve Rusların Gözüyle 100'üncü Yılına Girerken Karadeniz Baskını ve Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı'na Girişi", *History Studies*, Volume: 5, Issue: 6 (Special Issue on Balkan Wars), 2013, 89-111.

Önen, Yekta Ragıp. “Goliath’ı Ben Batırdım!”, *Yıllarboyu Tarih Dergisi*, Cilt: 8, Sayı:4, 1982, 4-7.

Özçelik, Selahittin. “Birinci Dünya Savaşı Öncesinde ve Savaş Yıllarında Donanma Cemiyeti’nin Türk Denizciliğine Katkıları”, *Beşinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri II: Değişen Dünya Dengeleri İçinde Askerî ve Stratejik Açından Türkiye*, İstanbul 23-25 Ekim 1995, Genelkurmay Başkanlığı, 453-468, Ankara 1997.

Perk, Kadri. “Çanakkale Savaşları Tarihi”, *Askeri Mecmua*, Sayı: 56, 1940, Çanakkale Özel Sayısı Eki.

Selçuk, Mustafa. “Çanakkale Savaşları Sırasında Osmanlı Hükümeti’ni ve Padişahı İstanbul’dan Taşıma Planları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 70, 2008, 195-212.

Semiz, Yaşar. “Çanakkale Denizaltı Savaşı (Nisan-Mayıs 1915) Sultanhisar ve Muavenet-i Milliye’nin Başarıları” *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 9, 2001, s. 391-398.

Taşkıran, Cemalettin. “18 Mart Çanakkale Deniz Savaşı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 73, 2009, s.72-80.

Turan, Kemal. “95. Yıl Dönümünde Çanakkale Zaferi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 73, 2009, s.36-43.

Yeler, Soner. *Trakya Tabyaları: Koruma Sorunları ve Koruma-Kullanma Önerileri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2013, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Yüksel, Ayhan. “Çanakkale Savaşları’nda Sultanhisar Torpidosu, Muavenet-i Milliye Muhribi: Mürettebatı ve Faaliyetleri”, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 21, 2001, 81-96.

İnternet Kaynakları

< http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-02-HMS_Inflexible.htm> (01.12.2014).

<http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-05-HMS_Amethyst.htm> (14.12.2014).

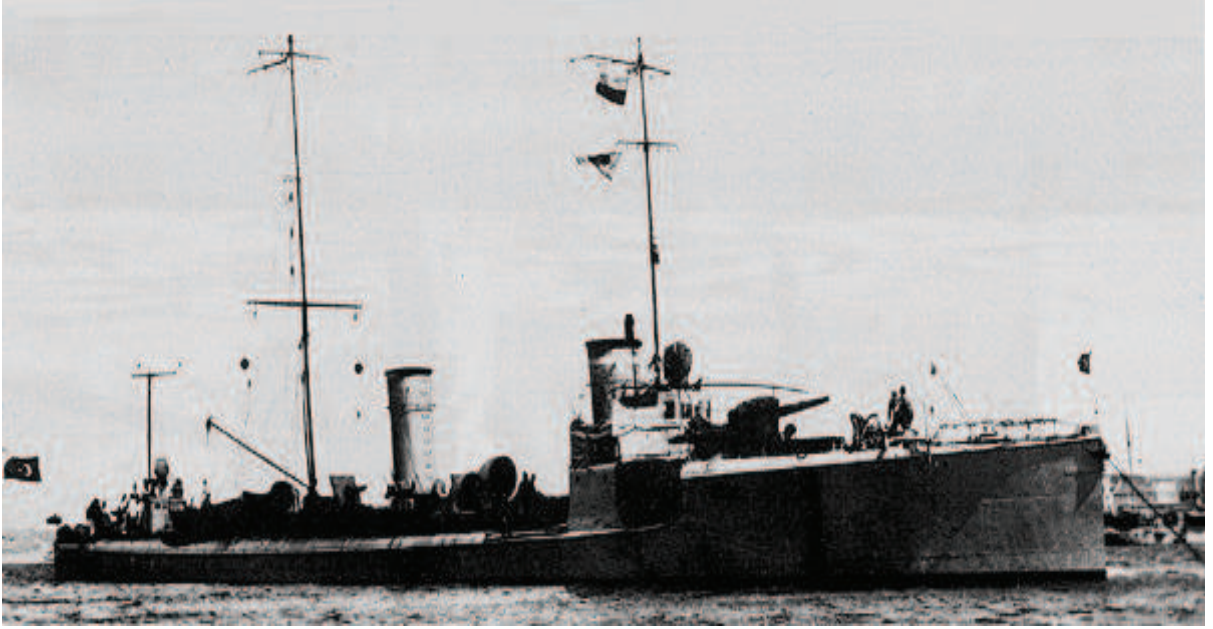
< http://www.naval-history.net/OWShips-WW1-01-HMS_Vengeance.htm> (28.04.2015).

<<http://www.uboaat.net/wwi/boats/index.html?boat=21>> (22.02.2015) .

<<http://www.wn.de/Muenster/1944145-Otto-Hersing-kaempfte-im-Ersten-Weltkrieg-Inde-r-Tuerkei-ein-Held-Muensteraner-versenkte-40-Schiffe>> (02.05.2015).

EKLER

EK-1: Muavenet-i Milliye Muhribi *

EK-2: Muavenet-i Milliye Muhribi'nin Türk ve Alman Personeli **

* <<http://5temmuz2009.blogspot.com.tr/2009/08/kaptan-derya.html>> (15.01.2015).

** Deniz Müzesi Komutanlığı Arşivi, Gemiler Bölümü, Sıra No: 136.

EK-3: HMS Goliath Zırhlısı *

EK-4: Muavenet-i Milliye Muhribi'nin Torpido Kovanı

* <<http://prints.rmg.co.uk/art/496260/battleship-hms-goliath-1898>> (10.02.2015).

EK-5: Muavenet-i Milliye Muhribi'nin Torpidocu Personeli *

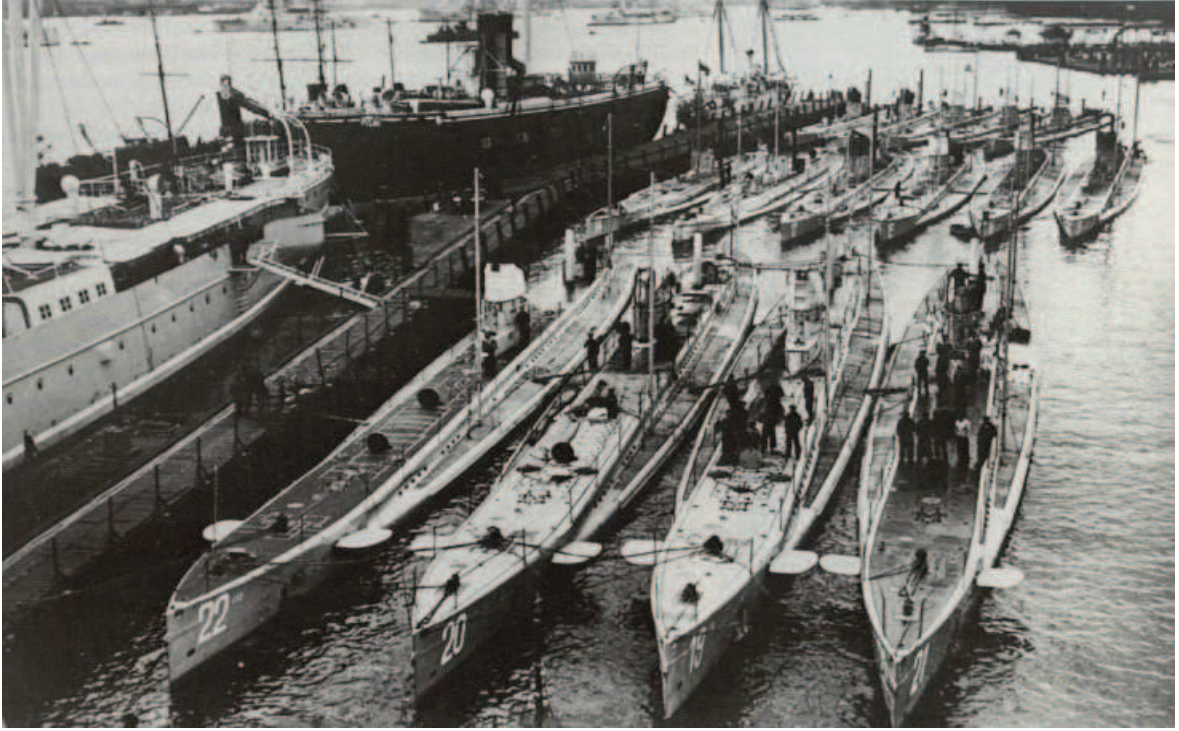
EK-6: Altın ve Gümüş İmtiyaz Muharebe Madalyası Alan Personel **

* İstinye Limanı'nda çekilen bu fotoğrafta Torpido Subayı Ali Haydar (Öztalay) Bey ile geminin torpidocu erlerinden altısı görülmektedir (Sağ baştan itibaren Nefer Hüseyin, Nefer Osman, Çavuş İbrahim, Nefer Murat, Çavuş Ali, Nefer Süleyman) Deniz Müzesi Komutanlığı Arşivi, Gemiler Bölümü, Sıra No: 644.

** Ön sırada oturanlar sağda Muavenet-i Milliye Komutanı Bnb. Ahmet Saffet Bey, solda Kd. Yzb. Rudolph Firlle ve ayakta Sultanhisar Torpidobotu Komutanı Yzb. Ali Rıza Bey; Deniz Müzesi Komutanlığı Arşivi, Gemiler Bölümü, Sıra No: 643.

EK-7: U-19 Sınıfı Denizaltılar *

EK-8: U-21 Denizaltısı Komutanı Kıdemli Yüzbaşı Otto Hersing **

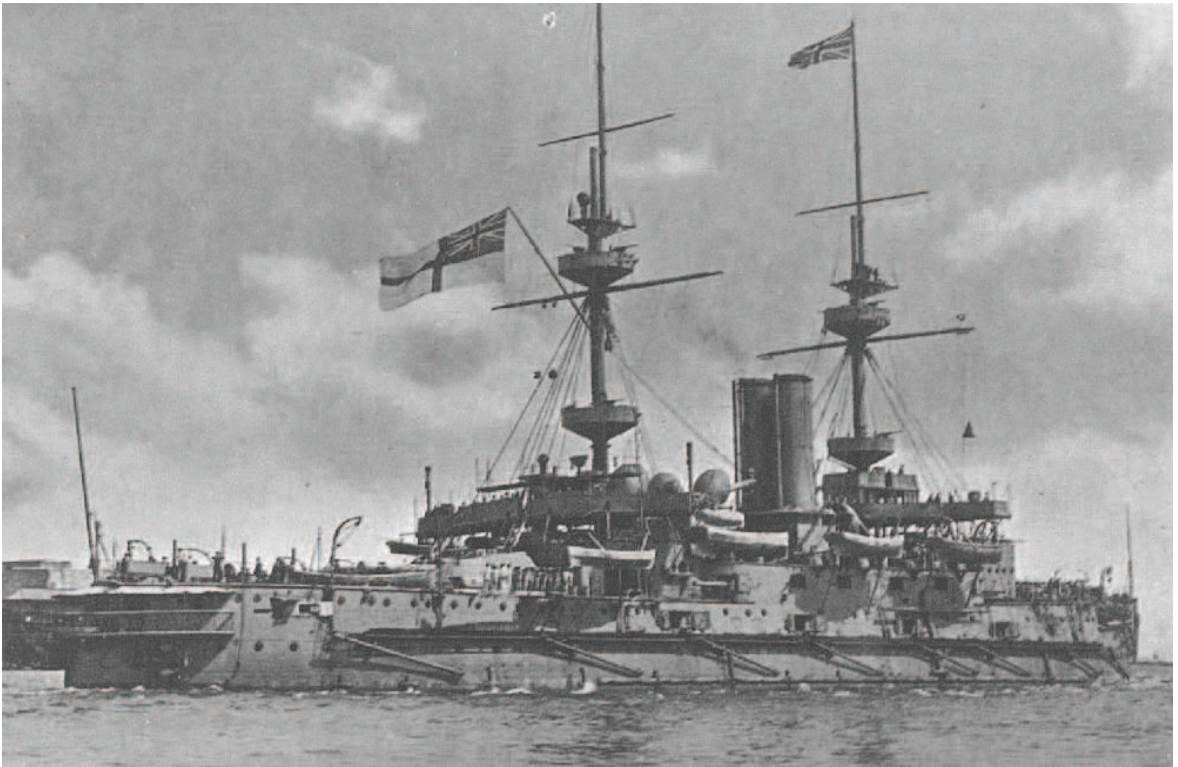
* Sol baştan itibaren sırasıyla U-22, U-20, U-19 ve U-21 denizaltıları üst üste aborda olmuş durumda görülmektedir; < http://www.forumeerstewereldoorlog.nl/wiki/index.php/SM_U-19_klasse > (21.02.2015).

** < <https://www.flickr.com/photos/41479524@N02/3825714497/> > (10.04.2015).

EK-9: HMS Triumph Zırhlısı *

EK-10: HMS Majestic Zırhlısı **

* < <http://prints.rmg.co.uk/art/501148/battleship-hms-triumph-1903>> (15.04.2015).

** < http://uboat.net/wwi/ships_hit/3838.html> (28.04.2015).

EK-11: Torpido Hücumu Sonrasında HMS Majestic Zırhlısı *

* < http://commons.wikimedia.org/wiki/File:HMS_Majestic_dardanelles.jpg > (05.05.2015).

EK-12: Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 11-12 Mayıs 1915 tarihli Seyir Jurnalı

"صداقت ملیتی" مکتبہ ہاربر		سال		نمبر		تاریخ		ملاحظات	
روز	تاریخ	روز	تاریخ	روز	تاریخ	روز	تاریخ	روز	تاریخ
۱		۱		۱		۱		۱	
۲		۲		۲		۲		۲	
۳		۳		۳		۳		۳	
۴		۴		۴		۴		۴	
۵		۵		۵		۵		۵	
۶		۶		۶		۶		۶	
۷		۷		۷		۷		۷	
۸		۸		۸		۸		۸	
۹		۹		۹		۹		۹	
۱۰		۱۰		۱۰		۱۰		۱۰	
۱۱		۱۱		۱۱		۱۱		۱۱	
۱۲		۱۲		۱۲		۱۲		۱۲	
۱۳		۱۳		۱۳		۱۳		۱۳	
۱۴		۱۴		۱۴		۱۴		۱۴	
۱۵		۱۵		۱۵		۱۵		۱۵	
۱۶		۱۶		۱۶		۱۶		۱۶	
۱۷		۱۷		۱۷		۱۷		۱۷	
۱۸		۱۸		۱۸		۱۸		۱۸	
۱۹		۱۹		۱۹		۱۹		۱۹	
۲۰		۲۰		۲۰		۲۰		۲۰	
۲۱		۲۱		۲۱		۲۱		۲۱	
۲۲		۲۲		۲۲		۲۲		۲۲	
۲۳		۲۳		۲۳		۲۳		۲۳	
۲۴		۲۴		۲۴		۲۴		۲۴	
۲۵		۲۵		۲۵		۲۵		۲۵	
۲۶		۲۶		۲۶		۲۶		۲۶	
۲۷		۲۷		۲۷		۲۷		۲۷	
۲۸		۲۸		۲۸		۲۸		۲۸	
۲۹		۲۹		۲۹		۲۹		۲۹	
۳۰		۳۰		۳۰		۳۰		۳۰	
۳۱		۳۱		۳۱		۳۱		۳۱	
۳۲		۳۲		۳۲		۳۲		۳۲	
۳۳		۳۳		۳۳		۳۳		۳۳	
۳۴		۳۴		۳۴		۳۴		۳۴	
۳۵		۳۵		۳۵		۳۵		۳۵	
۳۶		۳۶		۳۶		۳۶		۳۶	
۳۷		۳۷		۳۷		۳۷		۳۷	
۳۸		۳۸		۳۸		۳۸		۳۸	
۳۹		۳۹		۳۹		۳۹		۳۹	
۴۰		۴۰		۴۰		۴۰		۴۰	
۴۱		۴۱		۴۱		۴۱		۴۱	
۴۲		۴۲		۴۲		۴۲		۴۲	
۴۳		۴۳		۴۳		۴۳		۴۳	
۴۴		۴۴		۴۴		۴۴		۴۴	
۴۵		۴۵		۴۵		۴۵		۴۵	
۴۶		۴۶		۴۶		۴۶		۴۶	
۴۷		۴۷		۴۷		۴۷		۴۷	
۴۸		۴۸		۴۸		۴۸		۴۸	
۴۹		۴۹		۴۹		۴۹		۴۹	
۵۰		۵۰		۵۰		۵۰		۵۰	
۵۱		۵۱		۵۱		۵۱		۵۱	
۵۲		۵۲		۵۲		۵۲		۵۲	
۵۳		۵۳		۵۳		۵۳		۵۳	
۵۴		۵۴		۵۴		۵۴		۵۴	
۵۵		۵۵		۵۵		۵۵		۵۵	
۵۶		۵۶		۵۶		۵۶		۵۶	
۵۷		۵۷		۵۷		۵۷		۵۷	
۵۸		۵۸		۵۸		۵۸		۵۸	
۵۹		۵۹		۵۹		۵۹		۵۹	
۶۰		۶۰		۶۰		۶۰		۶۰	
۶۱		۶۱		۶۱		۶۱		۶۱	
۶۲		۶۲		۶۲		۶۲		۶۲	
۶۳		۶۳		۶۳		۶۳		۶۳	
۶۴		۶۴		۶۴		۶۴		۶۴	
۶۵		۶۵		۶۵		۶۵		۶۵	
۶۶		۶۶		۶۶		۶۶		۶۶	
۶۷		۶۷		۶۷		۶۷		۶۷	
۶۸		۶۸		۶۸		۶۸		۶۸	
۶۹		۶۹		۶۹		۶۹		۶۹	
۷۰		۷۰		۷۰		۷۰		۷۰	
۷۱		۷۱		۷۱		۷۱		۷۱	
۷۲		۷۲		۷۲		۷۲		۷۲	
۷۳		۷۳		۷۳		۷۳		۷۳	
۷۴		۷۴		۷۴		۷۴		۷۴	
۷۵		۷۵		۷۵		۷۵		۷۵	
۷۶		۷۶		۷۶		۷۶		۷۶	
۷۷		۷۷		۷۷		۷۷		۷۷	
۷۸		۷۸		۷۸		۷۸		۷۸	
۷۹		۷۹		۷۹		۷۹		۷۹	
۸۰		۸۰		۸۰		۸۰		۸۰	
۸۱		۸۱		۸۱		۸۱		۸۱	
۸۲		۸۲		۸۲		۸۲		۸۲	
۸۳		۸۳		۸۳		۸۳		۸۳	
۸۴		۸۴		۸۴		۸۴		۸۴	
۸۵		۸۵		۸۵		۸۵		۸۵	
۸۶		۸۶		۸۶		۸۶		۸۶	
۸۷		۸۷		۸۷		۸۷		۸۷	
۸۸		۸۸		۸۸		۸۸		۸۸	
۸۹		۸۹		۸۹		۸۹		۸۹	
۹۰		۹۰		۹۰		۹۰		۹۰	
۹۱		۹۱		۹۱		۹۱		۹۱	
۹۲		۹۲		۹۲		۹۲		۹۲	
۹۳		۹۳		۹۳		۹۳		۹۳	
۹۴		۹۴		۹۴		۹۴		۹۴	
۹۵		۹۵		۹۵		۹۵		۹۵	
۹۶		۹۶		۹۶		۹۶		۹۶	
۹۷		۹۷		۹۷		۹۷		۹۷	
۹۸		۹۸		۹۸		۹۸		۹۸	
۹۹		۹۹		۹۹		۹۹		۹۹	
۱۰۰		۱۰۰		۱۰۰		۱۰۰		۱۰۰	

EK-13: Muavenet-i Milliye Muhribi'nin 13-14 Mayıs 1915 tarihli Seyir Jurnalı

"Muavenet-i Milliye Muhribi'nin Seyir Jurnalı"		Tarih: 13-14 Mayıs 1915		Yer: İstanbul	
№	Tarih	Yer	Yağmur	Yıldırım	Diğer
1	13 Mayıs
2	14 Mayıs
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12

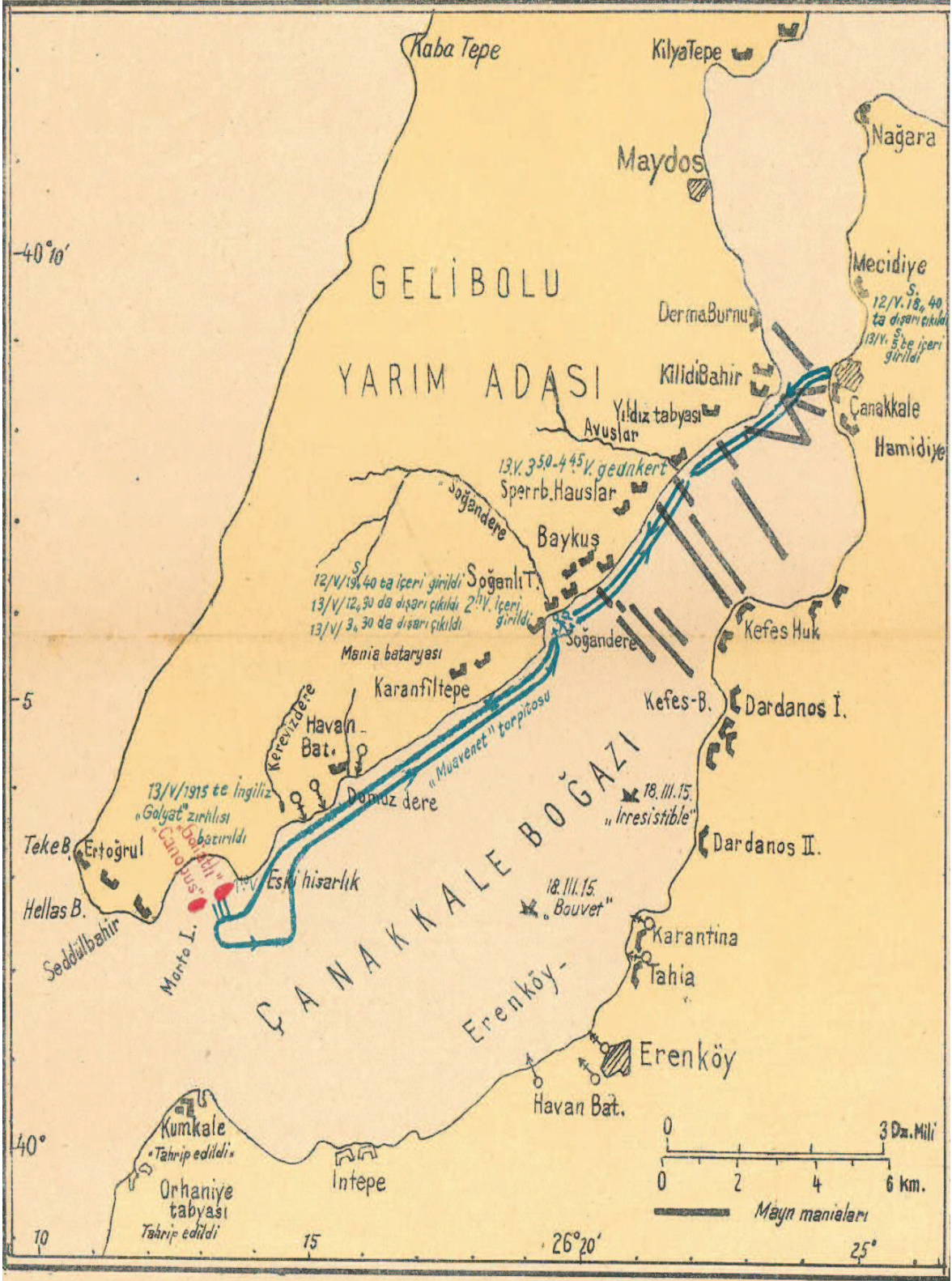
Handwritten notes in Turkish:

13 Mayıs 1915 tarihinde İstanbul'da muavenet-i milliye muhribi'nin seyir jurnalı. Bu jurnal, muavenet-i milliye muhribi'nin İstanbul'da yaşadığı olayları ve düşüncelerini kaydettiği bir dokümandır. Jurnalın başlığı "Muavenet-i Milliye Muhribi'nin Seyir Jurnalı" şeklindedir. Jurnalın içeriği, muavenet-i milliye muhribi'nin İstanbul'da yaşadığı olayları ve düşüncelerini kaydettiği bir dokümandır. Jurnalın başlığı "Muavenet-i Milliye Muhribi'nin Seyir Jurnalı" şeklindedir.

EK-15: Sultanhisar ve Muavenet-i Milliye'de Bulunan Alman Personel Listesi

تلقه مخصوص سوده لکدر		تاریخ تصدی		تاریخ تصدی		
خلاصه مال		کتاب	رقم	مبطل	مبطل	مبطل
عربی	تبرکات	محل نومردی				
		تاریخی	اوداق نومردی	تاریخی	مقتلیل نومردی	
<p>دور تیانگ</p> <p>سعوده صدره بولار آلمان صاحبکلیک کرایه</p> <p>سربرجی لایحه حجت</p> <p>کلیه امور برایشه قومیشمارت کورجی لایحه</p> <p>فکره سیر (مبارتیه) هادرون</p> <p>ادواتی قار کورجی کورجی صاحبکلیک</p> <p>خولده</p> <p>اشهره</p>						
<p>سارنته بیره برونه آلمان صاحبکلیک دور تیانگ آلمانیه</p> <p>فکره بوز بوشه فیرله</p> <p>کوکته بوز بوشه سوجولین</p> <p>کوکته بوز بوشه آندره آ</p> <p>طوبه بوز بوشه بوز بوشه</p> <p>طوبه بوز بوشه (مبارتیه) مانبدن</p> <p>فکره بوشه (مبارتیه) اشنام</p> <p>بوسکول بوسکول</p> <p>هوزه</p> <p>کوکته بوز بوشه (مبارتیه) بیغه</p> <p>دارا مانبدن بوز بوشه اشوردان</p> <p>تیز بوشه</p>						
سیرین	طوبه بوز بوشه					
آکرمان	اشهره					
ماینبرخ	"					
فوبس	طوبه بوز بوشه					
غهمزه	"					
کورجی	کورجی					
مبارتیه	اشهره					
مبارتیه	"					
مبارتیه	"					
مبارتیه	"					
مبارتیه	"					

EK-16: HMS Goliath'ın Batırılma Harekâtî*

* Hermann Lorey, *Türk Sularında ...*, Harita: 14.

EK-17: U-21 Denizaltısı'nın 25 Mayıs 1915 tarihli Seyir Jurnalı

26		25				26			
№	Ölçü	Deniz- fuz	Müşafeder fuz	Weg sm	Schiffsort und nautische Bemerkungen.	Wind und Wetter	Allgemeine Bemerkungen	Stellung im Verbande, Namenszeichen	
V	1								
	2								
	3								
	4								
	5								
	6								
	7								
	8								
	9								
	10								
	11								
	12								
N	1								
	2								
	3								
	4								
	5								
	6								
	7								
	8								
	9								
	10								
	11								
	12								

Dienstag, den 25. Okt. 1915.

etwa vier Uhr

*6:25 Boot wird nach Schluss
von Nacht zum Licht im
S. Sperrgebiet abgefahren.*

*9:5 Sperrgebiet auf dem
S. Sperrgebiet, nicht geoffen.*

*11:30 Boot wird nach
S. Sperrgebiet abgefahren.*

*12:30 Boot wird nach
S. Sperrgebiet abgefahren.*

*9:15 Boot wird nach
S. Sperrgebiet abgefahren.*

U. 21, 25. 5. 1915.

EK-18: U-21 Denizaltısı'nın 26 Mayıs 1915 tarihli Seyir Journali

AS		e Karadeniz, den 26. Mayıs 1915.					e Karadeniz, den 26. Mayıs 1915.				
Uzunluk	Kompaş kursu	Deviation	Misafirler kursu	Weg sin	Şifarişort und nautische Bemerkungen	Wind und Wetter	Allgemeine Bemerkungen	Stellung im Verbande, Kamerastellungen			
V. 1	300°	4	4	3,4							
2	4	4	4	4							
3	6	4	4	4							
4	6	4	4	4							
5	4	4	4	4							
6	4	4	4	4							
7	4	4	4	4							
8	4	4	4	4							
9	50°	4	4	5,0	12° 10' Nordan Akisleri gözlemlenir.	0,3 Pavy. 2. 3. 4.	8 ¹⁰ Öküzgözü, Öküzgözü ayrılmış.				
10	4	4	4	4			10° 10' 20' Pozisyonu en den 26. 5. 15.				
11	4	4	4	4,0							
12	90°	4	4	6,0		0,2 Pavy. 2. 4.					
N 1	4	4	4	4,0			10° 10' 20' Pozisyonu.				
2	4	4	4	6,0	5° 10' 20' Nordan Akisleri gözlemlenir.						
3	4	4	4	3,5			3° 20' Öküzgözü, Öküzgözü ayrılmış.				
4	4	4	4	5,0		Yell. 4.					
5	510°	4	4	6,5			3° 20' Öküzgözü, Öküzgözü ayrılmış.				
6	4	4	4	4	5° 10' 20' Nordan Akisleri gözlemlenir.		3° 20' Öküzgözü, Öküzgözü ayrılmış.				
7	4	4	4	4	4		4° 20' 15' Nordan Akisleri gözlemlenir.				
8	4	4	4	4							
9	4	4	4	4							
10	4	4	4	4							
11	4	4	4	4							
12	4	4	4	4							

EK-19: U-21 Denizaltısı'nın 27 Mayıs 1915 tarihli Seyir Jurnalı

55		Dinmenstege 27 Mayıs 1915		28					
Uzunluk	Enlem	Kompaş- Rus	Devia- tion	Mifanifeder Rus	Mag sm	Schiffsort und nautische Bemerkungen	Wind und Wetter	Algemeine Bemerkungen	Stellung im Verband, Flamenszeichen
V	1								
	2								
	3								
	4								
	5								
	6	Hava 28 derece, sis 6-40							
	7	Buras d. G. sudan kuyusu							
	8	gökyüzü							
	9								
	10								
	11								
	12								
N	1								
	2								
	3								
	4								
	5								
	6	Wind 380°			30				
	7				20				
	8				4				
	9	340°			60				
	10	280°			4				
	11				4				
	12				4				

et parirer oben.

38° Kuyuluşu suya çıkıyor. Hava =
100°, diğerleri yok. 10-11
100° noktasında. Hava, sis
sudan sudan sudan sudan sudan
sudan sudan sudan sudan sudan

6° 10' Clapnet, Clapnet, Clapnet

8° 10' Clapnet, Clapnet, Clapnet

EK-20: U-21 Denizaltısı'nın 25-27 Mayıs 1915 tarihleri Arasındaki Harp Ceridesi

16

2. 1915
 5/55 N. noch nicht aufgetaucht werden.
 Aufgetaucht. Auf der Stelle gehalten
 und aufgeladen. Verschiedentlich Fahr-
 zeuge in Sicht mit westlichen Kurs, denen
 ausgewichen wird.

3/50 N. Ein abgeblendetes Fahrzeug, anscheinend
 Zerstörer kommt auf das Boot zu.
 Schnelltauchen, Batterie ist fast voll.
 Auf 20 m gegangen. Beide Maschinen K.F.
 (Halbe Batterie)
 Kurs 150° rw. Gez. Hersing.
 Auf 10 m gegangen. Kurs 160° rw. Strom-
 versetzung nach Landpeilung nach SW.
 St. B. querab in der Bucht bei Kap Kepha-
 lo (Jmbros Insel) einige Kriegsschiffe &
 Anker, umgeben von zahlreichen Handels-
 schiffen, Transportern und kleineren
 Schiffen.

35. Mai / Stille sehr sichtbar.
 3/45 W. Glatte See.
 4. M. Franz. Linienschiff ^{"Suffren"} kommt von achtern
 auf. An E. B. querab bei Gaba-Tepe ein ein-
 zelnes Linienschiff (Typ Triumph) zu
 Anker. Recht vor uns unter Land eine gross,
 zehrer Anzahl Schiffe, darunter deutlich
 erkennbar, einige grosse Kriegsschiffe.
 (1 Dreibeinmast erkennbar) "Suffren"
 passiert von achtern aufkommend ausser
 Schussentfernung. Ich entschliesse mich,
 wie auf Askold, auch auf ihn nicht zu
 schiessen, um erst an das englische Gros-
 heranzukommen. Der Schuss auf das Schiff
 in Fahrt ist bei dem glatten Wetter
 auch nicht viel versprechend.
 Kurs 170° rw. Das Gros liegt nicht, wie
 ich nach den vorliegenden Nachrichten
 erwartete, bei Gaba-Tepe, sondern bei Cap
 Tokah, 20 Meilen nördlich, dort der

25. Mai.

5/30 Vm.

5/50 Vm.

5/5 Vm.

6/20 Vm.

6/25 Vm.

Angriff auf das Gros bei Dämmerung nicht mehr möglich ist. Bei der vollkommen klaren See und der hier vorherrschenden sehr sichtigen Wetter wird der Angriff bei hellen Tage allerdings schwierig sein, doch verspricht er andererseits Erfolg, da das Boot anscheinend nicht vorher bemerkt worden ist, und da die Schiffe vor Anker liegen.

2 englische Zerstörer (Armin-Kl.) auf 4000 m passiert. Kurs 140° NW.

Voraus, umgeben von vielen kleineren Fahrzeugen, drei Linienschiffe (1 Agamemnon 1 Triumph, 1 Majestic).

Auf 20 m gegangen. Ein Lazaretschiff, das getaucht passiert wird, dreht hart auf das Boot zu und fahrt ueber das Boot weg.

Anscheinend ist das *Schiffe* bemerkt worden. Ein Zerstörer (Basilske Kl.) haelt sich in der Naeh des Bootes und fahrt verschiedentlich ueber das Boot.

Zum Angriff angesetzt auf das zunaechst stehende Linienschiff (Typ Triumph) Dieses hat keine Netze aus. Der Agamemnon hat Netze aus und ist von vielen Dampforn umgeben.

Bis auf Schussentfernung herangekommen. Das Linienschiff hat, (anscheinend von Lazaretschiff benachrichtigt), obwohl auf 12 1/4 m gefahren und das Sehrohr sehr Vorsichtig gebraucht wurde, das Boot bemerkt und vor Anker mit der Maschine dem Boot den Bug zugekehrt. Als das Sehrohr wieder gezeigt wird, eroeffnet das Schiff auf ca. 700 m mit der vorderen Turm Feuer. Der Aufschlag wird sehr laut in Boot

25. Mai

6/30 Vm.

8/40° Vm.

5/ 5 Vm.

17

gehört, Auf 30 m gegangen.

Der Zerstörer, der sich vorher bereits bei dem Boot hielt, fährt häufig über das Boot weg und hält sich darauf nicht beim Boot, sodass der Angriff aufgegeben werden muss.

Auf 25 m mit 240° zw abgelaufen. Schraubengeräusch des Zerstörers verliert sich allmählich unter Land.

Auf 10 m gegangen. Unter Land ein Linienschiff der Majestic-Klasse in Fahrt. Zum Angriff gefahren. Hinter dem Heck kommt hierbei auf günstige Schussentfernung ein Schiff der Queen-Klasse mit mittlerer Fahrt vorbei.

Heckschuss geschossen auf ca. 1000 m. Als das Rohr zur Beobachtung des Schusses ausgefahren wird, ist das Schiff durch Rückwertschlagen der Maschine dem Torpede ausgewichen, hat abgedreht und eröffnet Feuer auf das Rohr mit den hintern leichten Geschützen. Offenbar hat das Schiff bei der glatten See die Luftblase des Ausstosses gesehen und so rechtzeitig abdrehen können. Ich muss bei dem glatten Wasser darauf verzichten, bei hellem Tage auf Ziele in Fahrt zu schießen. Da anderseits die Batterie nicht ausreicht, um am Abend anzugreifen und dann noch weit genug wegzulaufen, will ich den Versuch machen, das/ bei Gaba-Tepe unter Land noch zu Anker liegende Schiff (Triumph-Typ) anzugreifen. Weiter unter Land noch 2 Linienschiffe der Majestic-Klasse, umgeben von zahlreichen Hilfsschiffen. Die bei Capä Tekoh liegenden Schiffe sind anscheinend Anker auf

28. Mai

11/30 Vm.

11/33 Vm.

Ostwaerts zum Angriff gesteuert.

Das Linienschiff (Triumph-Typ) hat Torpedometre aus. In seiner Nahe befindet sich Ballonschiff mit Fesselballon. Das Linienschiff wird umkreist von einem Zerstörer mit hoher Fahrt, der während des Anlaufs verschiedentlich dazu zwingt, auf ca. 30 m zu gehen.

Der Zerstörer fährt ueber das Boot auf 15 m weg.

Bugschuss mit M.S. Schussentfernung 300 m. Es wird eine doppelte Detonation gehoert, ein leiserer metallischer Schlag, sofort danach eine sehr laute krachende Explosion. Es ist in Interesse der eigenen Sicherheit unmöglich, die Wirkung des Schusses zu beobachten, da der Zerstörer gleich nach dem Schuss wieder mit hoher Fahrt ueber das Boot hinwegläuft. Als das Boot bereits auf 20 m ist, werden unverkennbar zwei Geschosdetonationen in der Nahe gehoert. Anscheinend hat man auf die Spuren der Ausstoss-luftblase oder des Schrotts, die bei dem vollkommen glatten Wasser wohl zu sehen waren, geschossen.

Das Schraubengeräusch des Zerstörers haelt sich auch bei der Fahrt auf 30 m un- trotz Kursänderung dauernd in naechster Nahe, sodass auf ein Schrottschlagen ver- zichtet werden muss.

Auf 25 m gegangen. Es ist zu erwäegen, ob das Boot bei der Durchsichtigkeit des Wassers auf 30 m mit seiner hellen graue- Farbe vielleicht noch zu sehen ist.

Durch das Zentraleschrohr kann man bei ^{hellere} Tage auf 25 m bis zum vorderen Hebetri- ^{eher} chen sehen.

18

26. Mai

1/40 Vm.

2/20 Nm.

5 Nm.

9/25 Nm.

12 Nm.

Ein dunkler Anstrich, vielleicht blau, wie bei den oesterreichischen Booten duerfte fuer die halbrunden Seitenwaende, deren Grau jetzt noch nach oben scheint, das gegeben sein.

330° rw.

Auf 10 m gegangen. Bei Gaba Teas ist kein Schiff mehr zu sehen. Auch das Ballonschiff ist weggefahren. An der Schussstelle zahlreiche kleinere Fahrzeuge. Auch die suedlich stehenden Schiffe haben den Ankerplatz verlassen. Auf 25 m weitergefahren.

Kleine Fahrt mit halber Batterie.

Zeitweise auf 10 m gegangen.

Kurs 270° rw.

In der Kephale Bucht (Jmbros) zahlreiche Rauchwolken. Viele leichte Streitknaefte (Zerstorerer und Bewachungsdampfer in der Nacht) Aufgetaucht. Achteraus noch ein Zerstorer in Sicht, der langsam v. schwindet, 7 sm Fahrt. Aufladen der Batterie.

Tagesverbrauch 7000 Amp/Std.

B.B. Achteraus Scheinwerfer und Leuchtkugeln

Kurs 300° rw.

Jch beabsichtige, wieder nach W. ausholend um Somothrake Noerdlich herumzugehen, die verfügbare Zeit zum Aufladen der Batterie zu benutzen und dann am Abend vielleicht die Liegestelle de "Askold" aufzusuchen. Jch kann annehmen, dass Askold oder ein anderes Schiff hier noch kreuzt, da man vielleicht 40 sm noerdlich Jmbros kein U-Boot erwartet und da offenbar ein wichtiger Posten von dem Schiff besetzt gehalten wird. In der Nacht will ich dann wieder suedwaerts gehen, um bei Daemmerung bei der Suedspitze von Gallipoli zu stehen.

gez. Harsing.

28. Mai

12/35 Vm.

300° rw 7 sm Fahrt. Aufladen.

Voraus abgeblendetes Fahrzeug: B.B. guesch wird ploetzlich von einem nicht in Sicht

81

6. Mai

kommenden Fahrzeug ein Leuchtstern geschossen
 Schnelltauchen. Das Fahrzeug recht voraus
 Schiesst einen roten Stern. Wegen der fuer das
 Personal unbedingt noetigen Ruhe wird bis
 8 Uhr Vm. auf 20 m weitergefahren. Halbe Batterie.
 8/20 Vm. O. 3 Seeg. 2=5 Aufgetaucht. Kurs 50° rw. 7 m Fahrt. Kurs-gez
 Sehr wichtig. Aufladen.
 10/35 Vm. Reparatur an der St.B. Oelmaschine (Auspuffventil
 1 heiss) 3/5 m Fahrt. Aufladen.
 11/20 Vm. Es flaut langsam ab. Reparatur beendet. 7 m Fahrt. Kurs 90° rw.
 1/50 Nm. Getaucht. Bulgarischer Dampfer mit westl. Kurs
 passiert.
 2/ 5 Nm. Kurs 100° rw.
 3/20 Nm. Aufgetaucht. 7 m Fahrt. Aufladen.
 4/50 Nm. Gestoppt Aufladen beendet. Von Zerstoebern oder
 4/2 anderen Sicherungsfahrzeugen zwischen Jabros
 und Gellipoli ist nichts zu sehen.
 5 Nm. F.T. aufgerichtet. Kein Empfang.
 5/40 Nm. In ca. 160° Schiff mit 2 Masten und 2 Schorn-
 5/3 steinen in Sicht. Schiff faehrt Zickzack-Kurs.
 F.T. niedergelegt, getaucht und zum Angriff
 gefahren. Das Schiff verschwindet schnell, ehe
 es noch unter 100 m heran ist, mit westlichen
 Kurs. Es scheint noerdlich um Jabros nach
 Lemnos zu gehen.
 7 Nm. O. 1 Seeg. 1 Aufgetaucht. Aufladen beendet, auf der Stelle
 7/15 Mondschein sehr gehalten.
 8/45 Nm. wichtig. Getaucht. AUF 20 m gefahren (Halbe Batterie)
 Kurs 160° rw.
 gez. Hersing.
27. Mai
 12: Nachts. Auf 10 m gegangen zur Ortsbestimmung, Strom-
 versetzung nach SW. Kurs 140° rw.
 Auf 20 m gegangen.

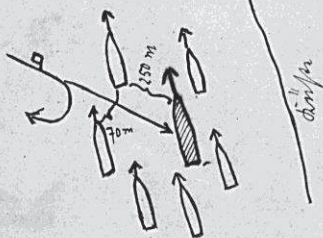
24. Mai.
2/45 Vm.

3/30 Vm. O. 2. Seeg. 1=2

[Sehr wichtig.]

4/15 Vm.

5/33 Vm.

6/15 Vm.

Auf 19 m gegangen zur Ortsbestimmung. DA der Himmel bewoelt und der Mond untergegangen ist, ist es noch zu dunkel, um auf 10 m fahren zu koennen. Auf 26 m weitergefahren. Kurs 160° rw Auf 10 m gegangen. 180° rw. [Bei Gaba Tepe kein Schiff mehr zu Anker. Suedlich bei Tekeli-Burnu ein Linienschiff inmitten zahlreicher Transport- Lazarett- und anderer Hilfsschiffe, umkreist von 6 Zerstoebern. Die Transportschiffe sind alle leer; von Truppenlandungen nichts zu sehen. An Land Zeltlager. Das Linienschiff lag so dicht von den Hilfsschiffen umringt, dass ein Herankommen zum Schuss mit guenstigen Schneidungswinkel zunachst ziemlich ausgeschlossen schien.

Zum Angriff manoeveriert, erst auf westl. Kurs, dann auf oestlichen. Seeverhaeltnisse fuer unsichtbares Herankommen etwas guentiger als am 25. (Seeg. 1=2)

Bugschuss geschossen, zwischen zwei Dampfern hindurch auf ca. 6-700 m. Schussentfernung. Schneidungswinkel ca 120°. Detonation wird gehoert. Boot schneidet nach dem Schuss etwas unter. Die in der Naehе herunfahrenden Zerstoeber naehern sich dem Boot und fahren wiederholt ueber das Boot hinweg.

Auf 30 m gegangen.

Auf 10 m gegangen. Zwischen den beiden Dampfern hindurch ist der Rumpf des gekenterten Schiffes ueber Wasser zu sehen. Dabei eine Anzahl Fahrzeuge, 8=10 Zerstoeber und mehrere Fischdampfer suchen systematisch das Seegebiet zwischen Jambros und Gallipoli ab.

Um nicht zu verraten, wohin das Boot sich zurueckzieht, und die Batterie aufzuladen, wird

		Anzahl Seegä- be
27. Mai	auf 20 m weiter gefahren. kleine Fahrt (Halbe Batterie) Kurs 330° rw.	
9 Vm.	360° rw.	
1 Nm.	350° rw. Alle 2 Stunden auf 10 m gegangen. In der Bucht bei Cap Kephala mehrere Dampfer. Dicht unter Land auf 6 1/2 Faden Wasser, im Schutz von drei dichten Reihen von Dampfern ein Schiff der Queen-Klasse. Angriff verspricht keinen Erfolg, besonders da die Zerstörer und Fischdampfer dem Boot dicht folgen. Im uebrigen keine Angriffsobjekte mehr in Sicht.	
4 Nm.	Die noerdlichste Sicherungslinie befindet sich anscheinend zwischen Cap Suvla und Nordkante Jambros. Linie ist um 4 Uhr schon achteraus.	
6/40 Nm. Sichtig Mond- schein	Aufgetaucht. Achteraus sind noch 2 Bewachungs- fahrzeuge in Sicht, die langsam verschwinden. 330° rw. 9 sm Fahrt. Aufladen. Tagesverbrauch: 8000 Am/Stk.	
8 Nm.	300° rw. Unter Land der tuerkischen Kueste	
9/40 Nm. ↘	Zerstörer in Sicht, der schnell herankommt. Schnelltauchen. Auf 20 m gegangen. Kurs 280° rw.	
12 Nachts.	Auf 10 m gegangen zur Ortsbestimmung. Auf 20 m weitergefahren. gen. Horsing.	
28. Mai 3/40 Vm. Sichtig Stille	Aufgetaucht. Auf Kurs 120° gedreht,	
4/5 Vm.	Auf der Stelle gehalten. Aufladen der Batterie.	
7-8 Vm.	F.T. aufgerichtet, kein Empfang.	
11/30 Vm.	Schnelltauchen. Kurs 120° rw. Ein Zerstörer in NW. in Sicht. Zerstörer ist grau gemalt mit weissen Brueckenkleid, fuehrt im Topf eine gros- se Flagge, die nicht auszumachen ist. Typ: Italiae- nischer Zerstörer "Artigliere". Genaues nicht auszumachen. Der Zerstörer kommt nach W. aus Sicht. Einen Dampfer mit wechselnden Kurs unter Wasser passiert.	

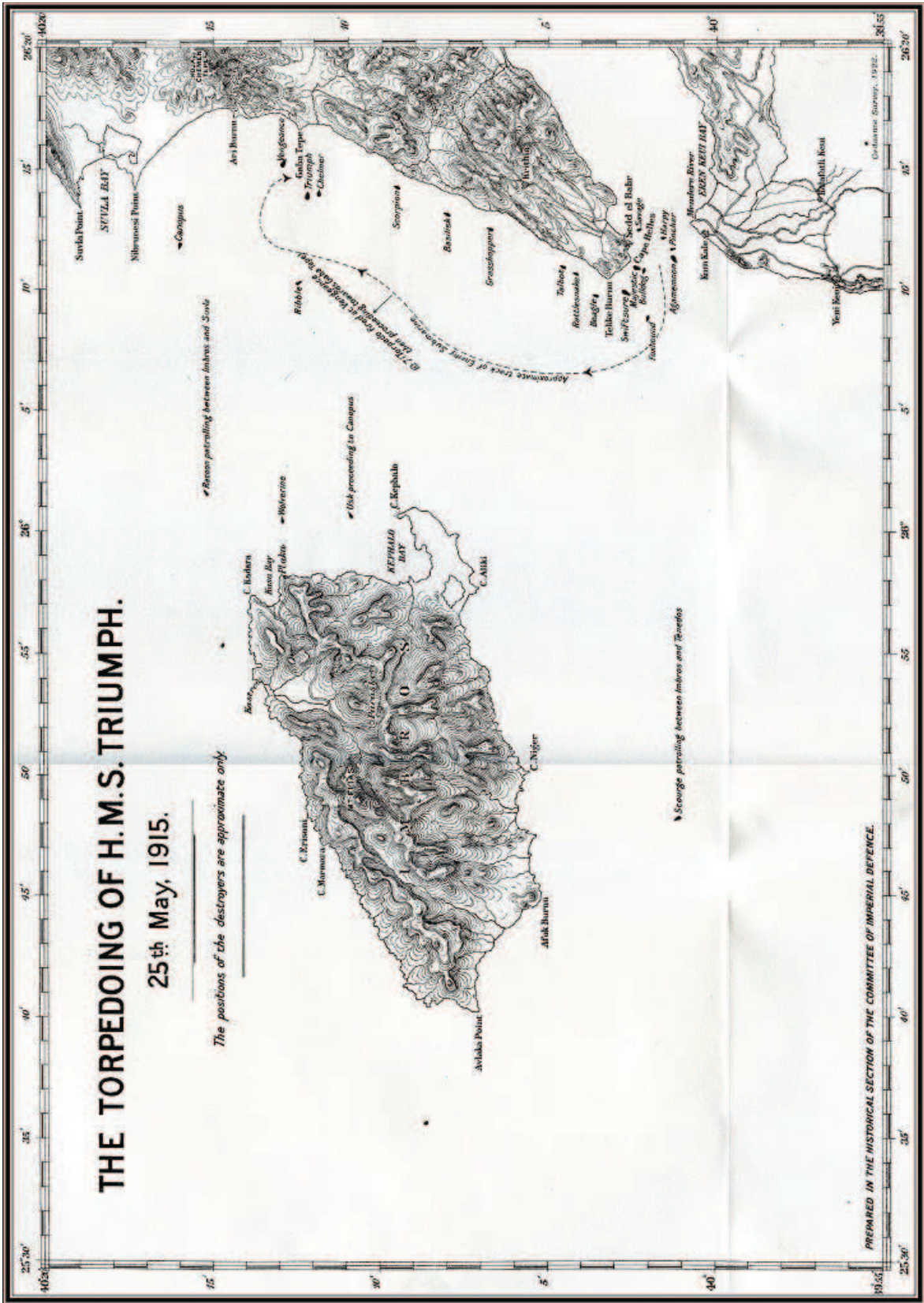
28. Mai

- 1/5 Nm. Aufgetaucht.
- 1/40 Nm. Getaucht. Rauchwolke in Sicht In W. anscheinend
Zerstörer.
- 2/10 Nm. Gewitter. Stellenweise unsichtige Aufgetaucht. Rauchwolke ist verschwunden.
Auf der Stelle gehalten. aufladen beendet.
- 4/30 Kinn.
6/10 Nm. F.T. aufgerichtet. Auf 1650 m Welle kein Empfang
Auf 400 m Welle einige unregelmässige Gruppen,
die keinen Sinn haben.
- 6/20 Nm. Kurs 120° rw 7 sm Fahrt. An Land ist Geschuetz
feuer zu beobachten.
- 8/10 Nm. Schnelltauchen. In oestlicher Richtung unter
Land Zerstörer in Sicht.
- 7/50 Nm. Kurs 175° rw Kleine Fahrt (Halbe Batterie)
12 Nachts Zur Ortsbestimmung voruebergehend auf 10 m
gegangen. Kurs 165° rw Kleine Fahrt (Halbe Batt
gez. Hering.

29. Mai

- KURS 165° rw Kleine Fahrt (Halbe Batterie)
Auf 20 m gefahren.
- 3/30 Vn. Auf 10 m gegangen. Bei Cap Tekeh keine Kriegs-
schiffe zu sehen. Nur einige Dampfer. Zerstoer-
persicherung in Norden und unter Land. An Land
heftige Artilleriekaempfe beobachtet.
- Stille. Ganz Glatte
See. Etwas diesig.
- 3/50 Vn. Kurs 25° rw.
- 6/30 Vn. Auf 10 m gegangen. Da nichts auszumachen wieder
auf 20 m gefahren bis Gaba Tepe, von wo etwa
der rechte ^{Fluegel} direkt beschossen werden
kann.
- 8 Vn. Auf 10 m gegangen. Bei Gaba Tepe keine Kriegs-
schiffe, nur Dampfer. Es ist hier etwa an der
Schussstelle vom 25.V. eine Fassboje mit einer
Flagge ausgelegt worden.
- 10 Vn. Kurs 270° rw. Auf 20 m gefahren um Jambros Bu
(Kap Kephala) aufzusuchen. Auf 10 m gegangen.

EK-21: HMS Triumph'un Batırılma Harekâtı*

* Julian Corbett, *Naval Operations*, c. 3, s. 26.

